



# EESTI STATISTIKA

KUUKIRI

*RECUEIL MENSUEL*

*DU*

*BUREAU CENTRAL DE STATISTIQUE DE L'ESTONIE*

1931

MAI

SISUKS PEALE MUU:

- Palgaliste arv ja tööloolu.
- Töötaolu.
- Tööstusetöoliste palgaolud 1913—30 a.
- Palgaolud olevikus (1930 a.).
- Palgaliste tööaeg.
- Põllutöoliste palgad.
- Meremeeste töö- ja palgatingimused.
- Streigiliikumine 1921—30 a.
- Naiste, alaealiste ja raukade töö suurtööstuses.
- Tähtsamad Eesti majanduse- ja ühiskondliku elu nähtused 1921—31 a.

Nr. 114(5)

TALLINN

Nr. 114(5)

RIIGI STATISTIKA KESKBÜROO  
BUREAU CENTRAL DE STATISTIQUE DE L'ESTONIE

# SISUKORD

## TABLE DES MATIÈRES

	Lhk.	Page
Palgaliste arv ja tööloolu . . . . .	257	<i>Nombre des salariés et l'emploi de la main-d'oeuvre . . . . .</i> 257
Töötaolu . . . . .	264	<i>Chômage . . . . .</i> 264
Tööstusetöölaliste palgaolude kujunemine 1913—30	274	<i>Formation des salaires de 1913—30 . . . . .</i> 274
Palgaolud olevikus (1930 a.) . . . . .	286	<i>Salaires actuelles (en 1930) . . . . .</i> 286
Palgaliste tööaeg . . . . .	304	<i>Durée du travail des salariés . . . . .</i> 304
Põllutöölaliste palgad . . . . .	312	<i>Salaires des ouvriers agricoles . . . . .</i> 312
Meremeeste töö- ja palgatingimused . . . . .	316	<i>Conditions du travail et salaires des marins . . . . .</i> 316
Streigiliikumine 1921—30 a. . . . .	320	<i>Grèves de 1921—30 . . . . .</i> 320
Naiste, alaealiste ja raukade töö suuritööstuses	322	<i>Femmes, mineurs et vieillards dans la grande industrie . . . . .</i> 322
Tähtsamad Eesti majanduse- ja ühiskondliku elu nähtused 1921—31 a. . . . .	348	<i>Données principales concernant la vie économique et sociale de l'Estonie 1921—31 . . . . .</i> 348

### ALALISED TABELID — TABLEUX PERMANENTS

Standard- numerat- sioon)		(Numération permanente)	
Tab. 1. Väliskaubandus märtsis . . . . .	328	Tab. 1. Commerce extérieur en mars . . . . .	328
" 2. Väliskaubandus muude riikidega märtsis . . . . .	330	" 2. Commerce extér. avec les autr. pays en mars . . . . .	330
" 3. Tähtsamate ainete väliskaubandus märtsis . . . . .	330	" 3. Commerce extér. des princip. artiel. en mars . . . . .	330
" 4. Tolliametite liikikuk märtsis . . . . .	332	" 4. Activité des bureaux douaniers en mars . . . . .	332
" 5. Tolliasutiste tulud . . . . .	333	" 5. Recettes douaniers . . . . .	333
" 6. Riihtraudteed veebruaris . . . . .	334	" 6. Chemins de fer en février . . . . .	333
" 7. Tallinna sadama tegevus aprillis . . . . .	334	" 7. Mouvement du port de Tallinn en avril . . . . .	334
" 8. Eesti Panga äriseis 31. III. 31. . . . .	334	" 8. Bilans de la Banque d'Estontie 31. III. 31. . . . .	334
" 9. Maapanga äriseis . . . . .	335	" 9. Situation financière de la Banque agraire . . . . .	335
" 10. Erapankade äriseis 1. I. 31. . . . .	335	" 10. Situation financière des banques privées au 1. I. 31 . . . . .	335
" 11. Tähtsamate ühispankade äriseis 1. I. 31. . . . .	336	" 11. Bilans des princip. banques coopér. au 1. I. 31 . . . . .	336
" 12. Riigi sissetulekud veebruaris . . . . .	327	" 12. Recettes de l'Etat en février . . . . .	337
" 13. Valuuta hinnad Tallinna börsil aprillis . . . . .	338	" 13. Cours du change à Tallinn en avril . . . . .	338
" 14. Vabariigi piiridest ülesõitnud aprillis . . . . .	337	" 14. Nombre de personnes passées les confins de la République en avril . . . . .	337
" 15. Linnade rahvastik aprillis . . . . .	338	" 15. Mouv. de la populat. dans les villes en avril . . . . .	338
" 16. Liikvel olev raha 1. IV. 31. . . . .	339	" 16. Billets en circulation 1. IV. 31. . . . .	339
" 18. Pankadevahelise arvekoja tegevus aprillis . . . . .	339	" 18. Mouvement de la chambre de compensation en avril . . . . .	339
" 19. Protestitud vekslid märtsis . . . . .	339	" 19. Effets protestés en mars . . . . .	339
" 20. Kapitall emissioonid aprillis . . . . .	339	" 20. Emissions des capitaux en avril . . . . .	339
" 21. Tööstustoodang jaanuaris . . . . .	259*	" 21. Production de quelques industries en janvier . . . . .	259*
" 22. Loomataudid märtsis . . . . .	339	" 22. Epizooties en mars . . . . .	339
" 23. Tapamajade tegevus märtsis . . . . .	339	" 23. Fonctionnement des abattoirs en mars . . . . .	339
" 24. Suurimüügihinnad aprillis . . . . .	340	" 24. Prix de gros en avril . . . . .	341
" 25. Toiduainete maksumus kalortilise sisalduse järgi 1926—31 . . . . .	341	" 25. Coût des denrées alimentaires à la base de leur valeur nutritive 1926—31 . . . . .	341
" 26. Turuhinnad aprillis . . . . .	342	" 26. Prix de détail en avril . . . . .	342
" 27. Elumaksumusindeksid . . . . .	341	" 27. Nombres-indices du coût de la vie . . . . .	341
" 28. Suurimüügiindeksid . . . . .	341	" 28. Nombres-indices des prix de gros . . . . .	341
" 29. Töösturg. veebruaris . . . . .	343	" 29. Marché du travail en février . . . . .	343
" 29. Sama märtsis . . . . .	340	" 29. -Do- en mars . . . . .	346
" 30. Tööstusettevõtted ja tööloolu 1. märtsiks . . . . .	344	" 30. Entreprises industrielles et leur main d'oeuvre au 1 mars . . . . .	344
" 30. Sama 1. aprilliks . . . . .	347	" 30. -Do- au 1 avril . . . . .	347
" 31. Tööstusettevõtteid tööstusettevõtteis veebruaris ja märtsis . . . . .	345	" 31. Accidents du travail dans les entreprises industrielles en février et mars . . . . .	345
" 32. Tööstusettevõtteid arvu liikumise indeksid . . . . .	345	" 32. Nombres-indices du mouvement du nombre de la main d'oeuvre dans les entrepr. industr. . . . .	345
" 33. Nakkusehaigused veebruaris ja märtsis . . . . .	345	" 33. Maladies contagieuses en février et mars . . . . .	345

\* Viimased andmed ilmuvad eelmistes kuukirjades.

Par\* sont désignés les tableaux parus dans les NN précédents.

Tallinn, 15. mail 1931.

Käesolevasse numbrisse on koondatud rida ülevaateid meie töö- ja palgaolude kohta. Senilmunud andmete revideerimisel selgusid neis mõnedki lüngad; samuti oli vahepeal võimalik saada rida täiendavaid andmeid senipuudunuist. Seepärast pausisid need ülevaated laiemaks tavalisist kuukirjaraamest. Sellega arvestades on Hariduse-sotsiaalministeerium käesoleva numbriga väljaandmist rahaliselt toetanud.

Käesoleva numbriga artikkelid on kirjutanud H. Reiman ja R. Sõrmus, peale artikli Meremeeste palgaolude üle, mis A. Gustavsonilt ja Põllumajanduse tööluste — P. Kindilt.

Red.

## PALGALISTE ARV ja TÖÖLOLU.

### NOMBRE des SALARIÉS et L'EMPLOI de la MAIN-D'OEUVRE.

Sisuu: 1) Palgaliste arv, lhk. 257. 2) Tööstus, lhk. 258. 3) Teised tööalad, lhk. 262.

#### 1. Palgaliste arv. Nombre des salariés.

Palgaliste üldarvu kohta saame täpseid andmeid 28. XII. 1922 a. üldrahvalugemise andmestikust. Kuid rahvalugemisest on mööda juba ligi 10 aastat, mis aja jooksul rahvastiku koostis tööala suhtes ning ühiskondlik kihitus on tunduvalt muutunud. Hilisemate andmete puudumisel tuleb aga orienteerumiseks kasutada veel praegugi 1922 a. rahvalugemise andmeid, et hinnata palgaliste osatähtsust rahvastikus üldse ja üksikutele tööaladele.

Rahvalugemisel registreeritud töö suhtes aktiivsest 612 870 elanikust, s. o. tegelikult tööst osavõtjate arvust, oli palgalisi töölisi ja teenijaid 198 656 ehk üldarvust 32,3% ning ametnikke 30 986 ehk 5,1%. Nii tõusis palgaliste üldarv ümmarguselt 230 tuh. inimese peale, mis annab töö suhtes aktiivsest rahvastikust ümmarguselt 38%. Teiste sõnadega, arvates

juure perekonnaliikmed, enam kui 1/3 rahvastikut elatab end palgalisest tööst.

Palgaliste tööalaline rühmitus oli lühidalt järgmine: ametnikkudest üle poole (53,3%) oli tegevuses ühiskondlikul alal — rahva tervishoid, haridus, usk, riigi- ja omavalitsuseteenistus jne. Tööstuses tegevaid oli 16,6%, kaubanduses — 14,8%, transpordi ja sideteenistuses — 10,6% ning põllumajanduses — 4,8%. Tööliskonnast aga suur osa kuulus kahte rühma — põllumajandusse 39,3% ja tööstusse 23,3%; peale selle majateenijaid ning vahelduva tööalaga ja mitmesse tööharrurühma kuuluvaid isikuid oli tööliste ja teenijate üldarvust 26,1%. Nii on valdav osa ametnikkudest tegev ühiskondlikul tegevusalal, tööliskonnast aga eeskätt rahva tähtsamatel tööaladel — põllumajanduses ja tööstuses. Teistel tööaladel palgaliste arv oli hulga väiksem (v. tab. 1.).

Töölise, teenijate ja ametnikkude arv 1922 a. rahvalugemise andmetel  
Nombre des ouvriers, service et employés d'après le recensement de 1922.

1.	Töölised ja teenijad Ouvriers et service				Ametnikud — Employés			
	Mehi	Naisi	Kokku	%	Hom.	Fem.	Total	%
Põllumajandus, aiaandus, metsandus, kalandus — <i>Agriculture, horticulture, expl. des forêts et pêche</i> . . . . .	39 061	38 249	77 310	30,3	1 392	80	1 472	4,8
Tööstus — <i>Industrie</i> . . . . .	32 634	13 261	45 895	23,3	4 066	983	5 049	16,6
Kaubandus — <i>Commerce</i> . . . . .	3 715	2 997	6 712	3,4	3 043	1 447	4 490	14,8
Transport ja side — <i>Transports et communication</i> . . . . .	8 798	775	9 573	4,0	2 478	737	3 215	10,6
Ühiskondlik tegevus — <i>Services publics</i> . . . . .	3 761	2 261	6 022	3,0	10 891	5 242	16 133	53,2
Majateenistus, vahelduva tööalaga ja tööta töölised — <i>Services domestiques, professions changeantes et chômeurs</i> . . . . .	23 678	27 645	51 323	26,1	—	—	—	—
Teadmata tööalaga — <i>Profession inconnue</i> . . . . .	1 095	731	1 826	—	439	194	627	—
<b>Kokku — Total</b> . . . . .	<b>112 737</b>	<b>85 919</b>	<b>198 656</b>	<b>100</b>	<b>22 303</b>	<b>8 683</b>	<b>30 986</b>	<b>100</b>

Palgaliste jaotus maade järgi on kaunis ebahütlane, mis tingitud talundite suurusest üksikutes maades, tööstusettevõtete asukohast ning linnarahvastiku arvust igas maas. Suhte-

liselt suure arvu palgalisi Harju- ja Virumaal annab, teadupärast, tööstus, sest siin asuvad suuremad metalli ja tekstiil ja ka muil aladel töötavad suuremad ettevõtted — Virumaal

muuseas põlevkivitööstuse ettevõtteid. Selle järele Tartumaa, — seda osalt seetõttu, et siin peetakse võrdlemisi palju palgalist tööjõudu põllumajanduses, osalt aga seetõttu, et siin on arenenud välja ka tihe väiksemate tööstusettevõtete võrk nii linnas kui maal. Minimaalse palgaliste arvu annab Petserimaa, kus tööstuslikke ettevõtteid on väga vähe ja kus erinevate — hingemaa-süsteemile rajatud — agaarolude tõttu põllumajanduslik proletariaat pole saanud tekkida sel määral kui mujal Eestis.

Töölise, teenijate ja ametnikkude jaotus maade järgi 28.XII.1922 rahvalugemise andmetel.  
Répartition des ouvriers, service et employés d'après les arrondissements (28.XII.1922).

2.	Töölised ja teenijad Ouvriers et service	Ametnikud Employés
Viru . . .	27 113	3 490
Järva . . .	10 455	1 190
Harju . . .	53 300	13 078
Lääne . . .	8 949	971
Saare . . .	5 470	583
Pärnu . . .	19 914	2 036
Viljandi . . .	14 589	1 421
Tartu . . .	35 093	4 417
Valga . . .	8 534	869
Võru . . .	11 093	1 085
Petseri . . .	1 717	558
Kokku—Tot.	195 827	29 699

Mil määral on muutunud üksikute tööalade osatähtsus töö suhtes aktiivse rahvastiku kohaselt ja milliseks on kujunenud rahva praegune ühiskondlik kihitus, selle kohta suudab anda täpse vastuse vaid järgnev rahvalugemine. Palgaliste tööloolu seisukohalt selgitame allpool üldjoontes üksikute tööalade arenemiskäike 1923 — 30 a., sealjuures toetudes enamjaolt kaudsetele andmetele.

Ühes maaelanikkude arvulise vähenemisega, mida tõendavad linnade aadressilaudade andmed, väljarännu, surevuse ja sündivuse statistika ning ühes palgalise tööjõu kasutamise vähenemisega põllumajanduses, mida tõendab põllumajandusestatistika, tuleme otsusele, et põllumajanduses tegev rahvastik, ühtlasi palgaliste arv põllumajanduses, on 1922 a. rahvalugemisest saadik tunduvalt vähenenud. Rahvaliiklemise andmetel maaelanikkude arv (arvatud ühes alevid) on 1922 — 30 a. vähenenud 32,5 tuh. võrra. Seega on maaelanikkude osatähtsus peaaegu püsiva rahvarvu juures tunduvalt langenud.

Rahvastiku jaotus linnas, alevis ja maa vahel 1922—30 a. (%)  
Répartition de la population entre les villes et bourgs et campagne de 1922—30 (%).

3.	1. I. 1931 <sup>1)</sup>	1. I. 1930	1. I. 1929	1. I. 1928	28. XII. 1922
Üldse riigis—Total . . .	100	100,0	100,0	100,0	100,0
Linnades—Villes . . .	30,0	29,9	29,5	29,2	26,7
Alevites—Bourgs . . .	2,5	2,5	2,5	2,5	2,3
Maal ühes alevikkudega Campag. et bourgades	67,5	67,6	68,0	68,3	71,0

<sup>1)</sup> Eelkokkuvõte—Chiffres provisoires.

<sup>2)</sup> v. Eesti Stat., 1930, lhk. 421 ja 422. H. Reiman, Talundite rahvastik 1929 a.

Et maa sündivus iga aasta ületab surevuse, mistõttu rahvastiku looduslikku juurekasvu 1922 — 1930 a. maal võib hinnata umbes 17 tuh. inimesele, siis peab maaelanikkude vähenemise arvaks sel ajavahemikul pidama ümmarguselt 50 tuh. inimest ehk keskmiselt aastas 7 tuh. Kujuka pildi rahvastiku kujunemisest maal ja linnas annavad järgnevad indeksid.

Rahvastiku arvu kujunemise indeksid 1922—30 a. (1922 = 100).  
Indices de l'accroissement de la population. (1922 = 100).

4.	Üldse riigis Total	Linnas Villes	Alevid Bourgs	Maa (ühes alevikkudega) Campagne (avec bourgades)
1. I.				
1931 <sup>1)</sup>	100,9	113,2	112,7	95,9
1930 . . .	100,8	112,5	111,8	94,8
1929 . . .	100,8	111,3	111,7	95,2
1928 . . .	100,7	110,1	111,1	95,4
1922 . . .	100,0	100,0	100,0	100,0

Põllutöölise arvu kohta on olemas kahe üleskirjutuse andmed — 28. XII. 1922 a. rahvalugemise ja 1929 a. juuni-juuli põllumajandusliku üleskirjutuse andmed, mil arvestati ka põllumajanduse rahvastik. Kuid mõlemad üleskirjutused on viidud läbi erineval ajal, mis käesoleval juhul väga tähtis, ja nende tulemused on real muil põhjusil vähe võrreldavad.<sup>2)</sup> Nagu mainitud (v. tab. 1), 1922 a. rahvalugemisel oli 77,5 tuh. põllutöölisi, 1929 a. pm. üleskirjutusel arvestati 21,5 tuh. aasta-töölisi ja 60,2 tuh. suvehooaja-töölisi; viimaste hulgas 12,5 tuh. alla 15 a. karjast, kes 1922 a. rahvalugemisel ka töö suhtes aktiivsetena on arvestatud. Muide, hooajatöölise hulgas oli 16,2 tuh. kuu- ja päevatöölisi, kelle tähtsaim ülalpidamise tuluaallikas osalt, võib olla, ei olegi põllumajandus. Kui palju oli üldse 1929 a. pm. üleskirjutusel registreeritud põllutöölised selliseid, kelle tähtsaimaks ülalpidamisallikaks on põllumajandus, milline arv vastaks 1922 a. rahvalugemisel registreeritud põllutöölise arvule, on teadmata. Nii ei saa mainitud kahe üleskirjutuse andmetel määritleda põllutöölise arvu suurenemist või vähenemist.

**2. Tööstus—Industrie.** Tööstuslikku arengut jälgime sõjaeelsest ajajärgust peale. Võrdlemisi kõrge rahva kultuuriline tasem ja soodne geograafiline asend olid intensiivse tööstusliku arengu eelduseks enne maailmasõda, mis ajaks Eesti oli juba kujunenud industrialiseeritumaks Vene riigi osaks. Tähtsamate tööstuseharude — tekstiil- ja metallitööstuse, mineraalide ümbertöötamise ettevõtete, puu- ja paberitööstuse toodang oli seevõrt suur, et see ei katnud mitte üksnes nende ettevõtete mõõtkava seisukohalt äärmiselt piiratud kohaliku turu nõudeid, vaid varustas

peamiselt Vene suurriigi siseturgu, peale selle osalt koguni välisurget. Tol ajal (1913 a.) praeguse Eesti piirides töoliste arv suurtööstuses (ettevõtted 20 ja enam töötajaga) ulatus tekstiiltööstuses ligemale 20 tuh., metallitööstuses ümmarguselt 16½ tuh. ning muil tähtsamail aladel, nagu mineraalide ümbertöötamine (tsemendi-, telliskivitehased jne.), puu- ja paberitööstus, ulatus töoliste arv igal alal 2—3 tuh. Üldiselt kõigis tähtsamais tööstuseharudes, mille kohta on andmed, tööstustöoliste arv ulatus suurtööstuses ümmarguselt 45 tuh.

Maailmasõda tõi maailmamajandusse (laiemas mõttes) ja ka tööstuslikku tegevusse suuri muutusi. Ta soodustas tublisti mitte üksnes Ühendriikide, vaid ka muude ookeanitaguste maade ja erapooletute Euroopa riikide majanduslikku arengut, muuseas ka nende riikide tööstuslikku arengut, kus see oli arenenud veel vähe. Maailmasõda, mil klassilised Euroopa tööstuslikud maad — Inglise, Saksa, Belgia, Prantsuse — olid n. ö. löödud reast välja, oli teiste maade tööstuslikuks arenguks väga soodsaks momendiks. Kui sõjast mitteosavõtnud maad, osalt aga ka sõjast osavõtnud, kuid sellest vähem puudutatud riigid ja asumaad sõjaaastatel ehitasid üles ja arendasid oma tööstust, et varustada endid ja osalt koguni sõdivaid riike, milline tendents kestab tänapäevani, siis Eesti tööstus desorganiseerus sel ajal sõja mõjutusel, jäi ilma esimese järgu tähtsusega Vene turust ning kaotas peale selle tegevusekapitalid.

suuruselt taganenud teiselt neljandale kohale ning vähenenud ümmarguselt ¼ peale sõjaeelsest ulatusest. Suurematest metallitööstuse ettevõtetest tegutsevad peamiselt vaid riiklikud ettevõtted — Riigi sadamatehased, Kv. arsenal ning mitmed rauetee tehased ja depood — peale üksikute suuremate eraettevõtete, nagu „Ilmarine“ ja a/s. Franz Krull. Kitsamate olude tõttu ka need töötavad väiksemas ulatuses kui ennem. Kogu metallitööstus töötab peamiselt siseturu jaoks, mis, teadupärast, ulatuselt õige kitsas. Väiksemat tegevust võib konstateerida peale selle mineraalide ümbertöötamise alal. Kahest tsemendivabrikust töötab ainult üks ja suurema ehitustegevuse puudumisel on ka telliskivitehaste tegevus piiratud. Viimasel ajal telliskivitehastes järgnes tagasimineku ehitustegevuse vähenemisel Soomes, kuhu telliskive veeti välja.

Kuid teisest küljest, kujunenud uute olude kohaselt on mõned tööstuseharud kasvanud suuremaks, kui nad olid enne sõda. Turunõuete rahuldamiseks tuli asutada rida uusi ettevõtteid aladel, kus olemasolevad ettevõtted tarvitust ei suutnud katta ehk kus ettevõtteid üldse polnud. Sellisena võib nimetada toidu- ja maitseainete ning kehakaitte tööstust. On asutatud rida tubaka-, šokoladi- ja kompektivabrikuid, naha-, saapa- ja pudukaupade vabrikuid, kunstiindistööstuse ja silmkoe-ettevõtteid jne. Neil aladel tööstuslik tegevus on tunduvalt laienenud (v. tab. 5).

Vajab tähelepanu veel maapõuevarade ja metsade kasutamise küsimus. Esimestel iseseisvusaastatel tuli lahendada kogu rahvamajandusele, otseselt eriti tööstusele tähtis küttöküsimus. Selle küsimuse lahendamisel on riiklikul algatusel arenenud põlevkivitööstus ja suurenenud turba tarvitamine kütteks. Nii, maapõuevarade kasutamisel oli tegevuses 1930 a. juulis (hooaja maksimum) üle 4 tuh. töölise, kuna see enne sõda oli, kahtlemata, väiksem. Peale maapõuevarade on samuti suurenenud metsade eksploateerimine, mis tingitud osalt intensiivsemast metsamaterjalide väljaveost, asundustalude ülesehitamisest ning intensiivsemast ehitustegevusest ka linnades ja alevites.

Kokkuvõetult tööstuslik tegevus on Eestis, 1913 a. võrreldes, suuresti vähenenud. 7-s tööstuseharus, mille kohta on võrreldavad andmed, töoliste arv on langenud ümmarguselt 44,5 tuh. pealt 24,5 tuh. peale, seega vähenenud 20 tuh. inimese ehk 45% võrra.

Selgituseks olgu veel öeldud, et tööstusettevõtete juhtivad jõud ja veel enam tööliskond olid nüüdse Eesti piirides suurel määral

Töoliste arv suurtööstuses 1913 ja 1930 a. 1)

Nombre des ouvriers dans l'industrie en 1913 et 1930 1)

	1913 2)	1930
5.		
I. Murrud ja kaevandused — Industries extractives	...	4 206
II. Mineraalide ümbertöötamine — Industrie minière	2 670	1 459
III. Metallitööstus — Industrie des métaux	16 700	4 021
V. Naha tööstus — des cuirs et peaux	250	373
VI. Tekstiiltööstus — textile	19 140	8 866
VII. Puitööstus — du bois	2 950	4 849
VIII. Paberitööstus — du papier	2 240	2 531
X. Toidu-, jookide- ja maitseainete tööstus — Industrie de l'alimentation, des boissons etc.	670	2 461
XI. Kehakaitetööstus — Confection de vêtements et fab. de mercerie	...	812
XIII. Elektri jaamad ning gaasi- ja veevarustus — Usines électr., à gaz d'éclairage et distribution d'eau	...	675
Kokku — Total 2)	44 620	24 580

Olles sunnitud kohanema uutele oludele, ta on muutnud tunduvalt oma kuju. Tekstiiltööstus püsib küll endiselt esikohal, kuid tema tegevus on tõmmatud kokku rohkem kui ½ võrra. Metallitööstus on töoliste arvu järgi

1) Ettevõtted 20 ja enam töötajaga — Entreprises ayant 20 et plus travailleurs. 2) Ligikaudsed andmed — Chiffres approximatifs. 3) Välja arvatud I, XI ja XIII rühm — Groupes I, XI et XIII non compris.

komplekteeritud enne maailmasõda ja ka sõja-aastatel Sise-Venemaalt pärit venelastega. Tegevuse kokkutõmbamisega arvatavasti rõhuv enamus neist siirdus oma kodumaale juba enne Saksa okupatsiooni. Kindlad andmed nende arvu, samuti, nii öelda, tööstusest demobiliseerumise aja kohta puuduvad. — See oli osalt loomulik tööturu küsimuse lahenduseviis — ühes tööstusesaaduste turu kaotamiskuga langes välja ja siirdus territoriaalselt samasse kohta ka osa tööjõudu, kes varustas seda turgu oma saadustega. Selle tagajärjel seisukord Eesti tööturul ei kujunenud hiljem nii raskeks, kui ta tegelikult oleks võinud kujuneda nii suurte muutuste mõjul tööstuslikus tegevuses.

Millises suunas on arenenud tööstuslik tegevus lähemas minevikus? Peab tähendama, et siin selgitame tööstusliku tegevuse arengut vaid töötajate ja töölise tööloolu seisukohalt. Toodangu küsimuse jätame aga siin hoopis puudutamata, kuna see on täiesti omaette probleem.

Esimesed tööstuses tegeva inimtööjõu arvulise liikumise andmed käivad 1923. a. kohta. Võttes võrdluseks 1923 ja 1930 a. 1 juuli arvud näeme, et viimase 7 aasta järele tööstusliku tegevuse üldine ulatus on jäänud täiesti muutumata. 32,5 tuh. töötaja vastu, mis suurtööstuses oli tegevuses 1. juulil 1923 a., oli töötajate arv 1. juulil 1930 a. peaaegu endine — 32,5 tuh. Üldiselt oluline muutus suurtööstuses tegeva inimtööjõu arvulises liikumises seisab vaid selles, et ettevõtete juhtiv isiklik koostis ja administratsioon (kontori personal) on arvuliselt vähenenud umbes 500 inimese võrra ja umbes sama võrra on tõusnud töölise arv. Selle tõttu ettevõtete administratiiv-personaali arv on vähenenud suhteliselt töötajate üldarvule 13% pealt 11% peale. Arvatavasti ettevõtted on vähendanud administratiiv-personaali produktsioonikulude kokkuhoiu huvides. Osalt on administratiiv-personaal vähenenud seetõttu, et sel ajavahemikul likvideeriti mõned ebanormaalselt suure administratiiv-personaaliga ettevõtted, nagu Vene-Balti ja Peetri tehased.

Töötajate ja töölise arv suurtööstuses 1. juulil 1923 ja 1930 a.  
Nombre des travailleurs dans les grandes entreprises industrielles au 1. juillet de 1923 et 1930.

6.	Töötajate arv—Nombre des travailleurs						Sell. töölisi—Dont nombre des ouvriers							
	Mehed		Naised		Kokku		+ (%) Vil. 1923 = 100	Hommes		Femmes		Total		+ (%) Vil. 1923 = 100
	1923	1930	1923	1930	1923	1930		1923	1930	1923	1930	1923	1930	
I. Murrud ja kaevandused—Industries extractives	2314	2951	852	1225	3166	4176	+ 31,9	2051	2714	844	1197	2895	3911	+ 35,1
Sellest: { turbatööstus—tourbières	1242	1138	449	898	1691	2036	+ 20,4	1102	1079	446	888	1518	1967	+ 27,1
Dont: { põlevkivitööstus—carrrières de schiste combyst.	1153	1588	403	285	1556	1873	+ 20,3	1033	1423	398	268	1431	1691	+ 18,2
II. Mõnede ümbertöötamine—Industrie minérale	1946	1125	433	334	2379	1459	- 38,7	1746	1027	390	299	2136	1326	- 37,9
III. Metallitööstus—Industrie des métaux	4859	3734	388	287	5247	4021	- 23,4	3928	3282	190	199	4118	3481	- 15,5
IV. Keemiatööstus— " chimique	406	320	453	337	859	657	- 23,5	292	220	429	321	721	541	- 25,0
V. Nahatööstus— " des cuirs et peaux	506	280	99	93	605	373	- 38,3	399	229	87	88	486	317	- 34,8
VI. Tekstilitööstus— " textile	3030	3050	5929	5836	8959	8586	- 0,8	2507	2455	5814	5682	8321	8137	- 2,2
Sellest: { puuvillatööstus—fabr. de coton	1200	1392	4177	3115	5317	4507	- 15,2	984	1139	4079	3065	5068	4204	- 17,0
Dont: { villatööstus— " de laine	1241	821	917	665	2158	1486	- 31,1	1047	618	873	610	1920	1228	- 36,0
Dont: { linatööstus— " de lin	523	574	789	1533	1312	2107	+ 60,6	429	482	764	1519	1193	1905	+ 67,2
VII. Puitööstus—Industrie du bois	5306	3360	1240	1489	4546	4849	+ 6,7	2793	2948	1160	1424	3953	4372	+ 10,6
Sellest: { saeveskid—Scieries	2052	2076	418	606	2470	2676	+ 8,3	1747	1855	378	582	2125	2437	+ 14,7
Dont: { mööbli ja vineeritööst.—fabr. de meubles et du bois de placage	1015	1170	753	790	1768	1900	+ 10,9	843	997	717	754	1560	1754	+ 12,4
VIII. Paberitööstus—Industrie du papier	1833	2034	475	497	2313	2531	+ 9,4	1610	1768	432	43	2042	2199	+ 7,7
IX. Poltgraafiatööstus—Industrie polygraphiq.	806	810	364	423	1170	1233	+ 5,4	603	674	302	356	965	1030	+ 6,7
X. Toidu- ja maitseain. ning jookide tööstus—Ind. de l'alimental. et des boissons etc.	968	1127	1181	1334	2149	2461	+ 14,5	623	734	1075	1202	1698	1936	+ 14,0
XI. Kehakatte ja pudukaupade tööst.—Confec-tion de vêtements et fabr. de mercerie	281	423	405	826	686	1249	+ 82,1	222	353	385	784	607	1137	+ 87,3
Sellest: { riietevalmistus—fabr. de vête-m. de laine	34	180	132	518	166	698	+ 320,5	25	155	126	492	151	617	+ 328,5
Dont: { jalanõude tööstus—fabr. de chaussures	244	215 <sup>1)</sup>	258	237 <sup>1)</sup>	492	452 <sup>1)</sup>	- 8,1	190	174 <sup>1)</sup>	247	222 <sup>1)</sup>	437	396 <sup>1)</sup>	- 9,4
XIII. Elektrijaamad ning gaasi ja veevarustus—Usines électriques et à gaz d'éclairage et distribution d'eau	395	614	65	61	460	675	+ 46,7	303	443	25	16	328	459	+ 39,9
Kokku—Total	20655	19828	11884	12742	32539	32570	+ 0,1	17137	16847	11133	11999	28270	28846	+ 2,0

Kui suurtööstuses, üldiselt võttes, tegevuse ulatus on 7 aasta järele jäänud peaaegu endiseks, siis üksikute tööstuseharude kohta ei saa seda öelda kaugeltki mitte. Peaaegu kõigis tööstuseharudes on tegevuse ulatus palju muutunud — tunduvalt suurenenud ehk vähe-

nenud. Maapõuevarade kasutamise — muredude ja kaevanduste rühmas — on töötajaid ümmarguselt 1/3 võrra rohkem kui oli 1923 a., kusjuures siin arvestatud tähtsamatel aladel — põlevkivi- ja turbatööstuses — töötajate arv on tõusnud võrdsest 20% ümber. Peale

<sup>1)</sup> 1930 a. 1. oktoobri arvud—Chiffres de 1. X. 1930.

nimetatud kahe ala on asutatud kaevandusi muudel aladel, näiteks „Eesti Vosvoriit“, „Eesti marmor“ jne., mis on samuti oluliseks töötajate arvu suurenemise põhjuseks ses rühmas.

Mineraalide ümbertöötamise alal tegevate arv on vähenenud ligi 40% võrra. Absoluut-arvuliselt töötajate arv on ses rühmas langedud 2, tuh. pealt 1, tuh. peale. Tegevust on vähendanud telliskivivabrikud ja hulga vähem tarvitab inimitööjõudu tsemenditööstus. Juba mitu aastat seisab Aseri tsemendivabrik.

Metallitööstuses on inimitööjõudu vähendatud 23,4% võrra; töötajate üldarv on langenud 5247 pealt 4021 peale. Sel ajavahemikul (1923—30) on metallitööstuses mitmed ettevõtted likvideeritud, mis veel 1923 a. töötasid võrdlemisi suure tööliste arvuga; nii, näiteks, Vene-Balti tehased, kus 31. VII. 1923 a. oli alles 730 töötajat, Peetritehased (349 tööt.), „Lennuk“, Pärnus (114 tööt.), Mitmed riigi- ja eraettevõtted on vähendanud töötajate arvu. Tähtsamatest oleks nimetada järgnevad: Riigi Sadamatehased — (klambrites võrdluseks 31. VII. 1923 ja 1. VII. 1930 a. arvud) (578:532), Raudtee Peatehased (826 : 548), „Dvigatel“ (85 : 41), „Ilmarine“ (311 : 206), „Tegur“ (197 : 122, 1931 a. algul 50 ümber). Suurematest ettevõtetest, mis suurendanud töötajate arvu, võiks nimetada vaid A/S. Franz Krull'i (332 : 470), kus 1931 a. algul oli juba ligi 800 töötajat, ja Tartu telefonivabrikut (146 : 178).

Keemiatööstuses on töötajate arv vähenenud suhteliselt samal määral kui metallitööstuses (23,6% võrra), mille põhjuseks osalt töötajate arvu vähenemine tuletikutööstuses, osalt suurima keemiatööstuse ettevõtte A/S. Rich. Mayer'i Tallinna keemiavabriku täielik likvideerumine.

Ägeda võistluse mõjul tikuturul, mida avaldas Rootsi tikustrust ja mille tagajärjel tuli seada sisse tuletikumonopol, on tugevasti vähenenud tuletikkude tarvitamine sisemaal ja nende väljavedu. Selle tulemuseks on ka tööliste vähenemine tuletikutööstuses. Tunduvat mõju on avaldanud siin ka töö ratsionaliseerimine peale monopoli sisseseadmist. 31. VII. 1923 töötasid 4 tuletikuvabrikut 519 töötajaga, 1. VII. 1930 töötas seevastu vaid 2 vabrikut ja ainult 243 töötajaga. Viimasel ajal töötajate arvu on tuletikuvabrikutes veelgi vähendatud. Vahepeal aga — 1925 a. —, mil töötasid kõik 5 tuletikuvabrikut, oli tuletikutööstuses tegevuses üle 1 tuh. inimese (1. VII. 1925 a. — 1017).

Nahatööstusettevõtetes, mis Keskbüroo liigituse järgi kuuluvad suurtööstusesse, on töötajate arv vähenenud ligi 40% võrra. See vä-

henemine on aga osalt seletatav puhtvormiliste põhjustega. Mõned ettevõtted, mis vähendanud tööjõudu, on seetõttu kantud üle ja arvestatud kesktööstuses. Koos arvestatult saame suur- ja kesktööstuses töötajate arvu vähenemise nahatööstuses 1923—30 a. ligikaudu 80—100 inimese ehk umbes 15% võrra.

Tekstiiltööstus on töötajate arvult püsinud üldiselt endisel tasemel. Kuid üksikutel erialadel seisukord on olnud väga kõikuv. Puuvillatööstus on vähendanud inimitööjõudu 15,2% ja villatööstus 31,1% võrra. Linatööstus on aga laiendanud tegevust enam kui ½ võrra (60,4%), millega on kaetud puuvilla- ja villatööst. kaotused ja saavutatud tekstiiltööstuses tasakaal. Tekstiiltööstus on majandusepoliitistel põhjustel viinud tootmise osalt üle välismaale (Läti- ja Leedumaale), kuhu ennem veeti välja Eestis valmistatud kaupu. See on muuseas üks teguritest, mis mõjutas toodangu vähendamist puuvillatööstuses.

Puutööstuses on töötajate arv tõusnud 1. VII. 1930 a., võrreldes 1. VII. 1923 a., 4,5 tuh. pealt 4,8 tuh. peale (tõus 6,7%) — sealjuures mööbli- ja vineeritööstuses 10,0% ja saeveskites 8,3% võrra. Ainult viimasel ajal ka Eesti saeveskid on oma tegevuse tõmmanud kokku ja vähendanud tööjõudu või jäänud hoopis seisma — metsamaterjalide turul valitseva sügava depressiooni tõttu.

Paberitööstuses on töötajate arv tõusnud rõõbiti puutööstusega (9,1% võrra): 2,3 tuh. pealt töötajate arv on tõusnud 2,5 tuh. peale.

Trükitööstus on tegevuse ulatuselt stabiilseim ala. Rea aastate jooksul ei näe siin hüppelisi tõuse ega mõone, arvatud välja erakordsed juhud, nagu 1928 a. streik. Töötajate arv on tõusnud siin järk-järgult 1170 pealt 1233 peale (tõus 5,1%).

Toidu-, jookide ja maitseainete tööstuses on märgata tähelepanavat edu. 2,1 tuh. pealt on töötajate arv tõusnud siin ligi 2,5 tuh. peale (+ 14,5%). Töötajate arv on siin tublisti kasvanud jahu- ja leivavabrikutes, peamiselt just jahuveskites ühe jahuveski juurehitamise tõttu. Šokoladi- ja kompekivabrikutes on töötajate arv kasvanud ligi 50% võrra. Tubakavabrikutes on aga töötajate arv vähenenud ümmarguselt 150 ehk ligi 17% võrra.

Kehakatte- ja pudukaupade tööstuses on tegevus laienenud rohkem kui ühelgi teisel alal.

Kuna jalanõude valmistamine suurettevõtetes on läinud koguni tagasi (tööliste arvu järgi 8% võrra), on pudukaupade valmistamine neil kaubaartiklil lasuvate keelutollide kaitse tõusnud mitmekordseks. Sel ajal 1923 a. tegutses üksnes „Rauaniit“ ümmarguselt 30 töötajaga. Nüüd aga on asutatud paar sama-

laadset ettevõtet juure — A/S. Oskar Kilgas ja A/S. „Vill“; kõik need 3 ettevõtet on järjest suurendanud oma tegevust.

Peale peenemate pudukaupade ja valmisriietuse esemete (silmkoekaupad), nad on hakanud valmistama ka kangaid kunstsiidist ja muist poolvalmis toodetest.\*)

Elektrijaamade ja gaasivabrikute tegevus on samuti hästi laienenud. 460 töötaja vastu, mis oli tööl neil aladel I. VII. 1923 a., oli tööl I. VII. 1930 a. 675 töötajat, mis annab tõusu ümmarguselt 45% võrra.

Nii, kokkuvõetult, suurtööstuse piirides tööstusliku tegevuse ulatus üldiselt on jäänud endiseks, üksikud tööstusealad on aga elanud üle suuri muutusi. Seda osalt välismaa võistluse, osalt kodumaa tööstuse kaitse, osalt veel veneajast pärit suuretegevõtete likvideerumise mõjul jne.

Kesk-tööstuse kohta, mille all mõeldud ettevõtted 5–19 töötajaga, ei ole 1923 ja 1930 a. andmed täpselt võrreldavad. Olemasolevate andmete varal saab vahest ligikaudu määrata vaid arengu suunad üksikutes tööstuseharudes. Tööstuslik tegevus on laienenud, nähtavasti, peaaegu kõigis kesktööstuse harudes. Erandina võib vist nimetada vaid elektrijaamu ja paberitööstust, kus tegevus neil aladel töötavate inimtöötajadude arvu kohaselt näib olevat vähenenud. Tegevuse laienemist võib kindlasti konstateerida keemiatööstuses, mis alal on asutatud rida väiksemaid kosmeetika laboratooriume, värvivalmistamise töökodasid jne. Sama võib öelda ka toidu-, jookide- ja maitseainetetööstuse kohta. Ses rühmas kõige enam on suurenemist tunda karjasaaduste tööstuses, mil alal 1923–30 a. on asutatud juure rida uusi ettevõtteid — meiereisid ja koorejaamu. Peale selle on märgata suurenemist poligraafiatööstuses ja eriti kehakatte-tööstuses, kus aastate vältel on asutatud rida uusi ettevõtteid — saapavabrikuid, riiete õmblusetöökodasid, jalanõude parandamistöökodasid, kammivabrikuid, reisitarvete valmistamisetevõtteid jne.

Üldiselt võib arvata, et kesktööstuses on töötajate arv kasvanud 1923–30 a. ümmarguselt 1–1,5 tuh. inimese võrra.

Meie võrdlus 1923 a. baasil langeb ajale, mil tööstuslik tegevus majandusliku kriisi mõjul teataval määral on surutud kokku. Suurtööstuses, mille kohta toome andmeid, on kõrge konjunktuuri aastatel tegevus olnud tunduvalt laialatulusikum kui 1930 a., seda eriti 1929. a.

Töötajate liikumises tööstuses on aastast-aastasse näha suuri kõikumisi. 1924 a. kriisi mõjul töötajate arv langes ühe ainsa aasta jooksul 5% võrra. Siitpeale, vähese langusega 1927 a., töötajate arv on järjekindlalt tõusnud kuni 1930 a., mil see kriisi mõjul langes peaaegu 1923 a. II poolaasta tasemele.

Töötajate arv suurtööstuses (12 kuu keskmised).  
Nombre des trametteurs dans les grandes entreprises (moyennes de 12 mois)

7.	Arv tuh. N. en milliers	1923 <sup>1)</sup> — 100
1923 <sup>1)</sup> . . . . .	30,4	100
1924 . . . . .	29,0	95
1925 . . . . .	29,8	99
1926 <sup>2)</sup> . . . . .	30,9	101
1927 . . . . .	30,1	99
1928 . . . . .	31,6	104
1929 . . . . .	32,3	106
1930 . . . . .	31,1	102

1930 a. majanduslik kriis vajutas oma pitsati tööstuslikule tegevusele peaaegu kõigis tööstuseharudes. Kannatanud on peamiselt eksporttööstus. Nii, üksipäini tekstiil- ja puutööstuse töölise vähenemine suur- ja kesktööstuses annab 72,6% töötajate arvu üldisest vähenemisest.

Töötajate arv suur- ja kesktööstuses.  
Nombre des travailleurs dans les entreprises industrielles grandes et moyennes.

Pour la nomenclature française s'adresser au tab. 6 à la page 260	Suurenemine (+) või vähenemine (—) — Augmentation (+) ou diminution (—)		
	1.1. 1931	1.1. 1930	
8.			
I. Murrud ja kaevandused . . . . .	2280	2431	-- 151
II. Määratõõ- tamine . . . . .	1181	1301	-- 120
III. Metallitöö- tus . . . . .	4440	4715	-- 275
IV. Keemiatöös- tus . . . . .	891	834	+ 57
V. Nahatöös- tus . . . . .	44 <sup>9</sup>	626	-- 177
VI. Tekstiilitöös- tus . . . . .	9137	10183	-- 1046
VII. Puutöös- tus . . . . .	2978	3924	-- 346
VIII. Paberitöös- tus . . . . .	2444	2405	-- 47
IX. Poligraafiatöös- tus . . . . .	1682	1729	+ 47
X. Toidu-, maitse- ja jookide ist . . . . .	3895	3746	+ 149
XI. Kehakatte- ja pudukaupatöös- tus . . . . .	1755	1621	+ 134
XIII. Elektrijaamad ning gaasi- ja veevarustus . . . . .	730	758	-- 28
XIV. Puhastustöös- tus . . . . .	198	244	-- 46
Kokku . . . . .	32060	33977	-- 1917

3. Tõõ- talad. Millises suunas on arene-  
Autres branches du travail. nud ülejäänud raiivama-  
janduse- ja tööalad — kau-  
bandus, transport, ühiskondlik tegevus ja ma-  
jateenistus?

Otsustades lunastatud kaubanduslikkude äritunnistuste arvu järgi on kaubanduslik organisatsioon laienenud tublisti, 1923–30 a. on kaubanduslikkude äritunnistuste üldarv (arvatud välja ladud) tõusnud 10,8 tuh. pealt

<sup>1)</sup> II poolaasta — II semestre. <sup>2)</sup> I poolaasta — I semestre.

\*) Selgituseks märgime, et mõned ses rühmas arvestatud ettevõtted, nagu „Rauaniit“ A/S. Oskar Kilgas ja A/S. „Vill“, kes on viimasel ajal hakanud valmistama peale pudukaupade ka kangas-riiet ja peaks seetõttu arvestatama tekstiilitööstuses. Arvude võrreldavuse pärast on need aga senini jäetud kehakatte- ja pudukaupade rühma.



13,7 tuh. peale. Seega on 7 aasta vältel kaubanduslike ettevõtete võrk laienenud ümarguselt 3 tuh. ettevõtte võrra. Tõusu näitavad arvuliselt nii suuremad (I ja II järgu ettevõtted 2 783 : 3 312 ehk 100 : 119) kui väiksemad (III ja IV järgu ettevõtted 8 024 : 10 394 ehk 100 : 129,6). Kuigi väiksemates kaub. ettevõtetes saadakse läbi peamiselt omaniku enese ja tema pere tööjõuga ja seetõttu suurt palgaliste arvu kasvu ses osas ettevõtete kasvule arvatavasti ei ole järgnenud, on palgaliste arvuline tõus kaubanduses siiski enam-vähem kindel, sest suuremate ettevõtete juurekasv, kus enamjaolt palgalisi tuleb pidada, on siiski kaunis suur.

Lubastatud kaubanduslike äritunnistuste arv 1922—1930 a.  
Nombre des patentes commerciales délivrées de 1922—30.

9.	Üldarv—Total	Sellest	
		I ja II järk	III ja IV järk
1930 . . . .	13 706	3 312	10 394
1929 . . . .	12 243	3 200	9 043
1928 . . . .	11 853	2 959	8 894
1927 . . . .	12 561	3 146	9 415
1926 . . . .	11 709	3 049	8 660
1925 . . . .	11 220	2 886	8 334
1924 . . . .	11 290	2 844	8 446
1923 . . . .	10 807	2 783	8 024

Transpordiasjandus on käsitataval ajavahemikul (1923—30) arenenud mehaniseerimise tähe all ja on muutnud seega tunduvalt oma ilmet. Sõiduautode arv on kasvanud ligi 4-kordseks (410 : 1 574 ehk 100 : 384), veoautode arv enam kui 2½-kordseks (320 : 839 ehk 100 : 262) ja mootorrattaste arv ligi 1½-kordseks (269 : 375 ehk 100 : 139). Hobuse-transport on aga seetõttu tunduvalt läinud tagasi. Nii, näiteks, Tallinnas sõiduvõormeeste arv langes 1923—29 a. 541 pealt 129 peale ja veovõormeeste arv 935 pealt 713 peale. Kuna reisijateveo mehaniseerimise teel — s. o. sõiduvõormehe väljatõrjumisel sõiduautoga saavutatud inimtööjõu kokkuvõtte pole arvatavasti kuigi suur, võimalik et kokkuvõtte polegi — sõiduautode arv on ülemäära suur — näib olevat enam-vähem kindel, et seda küll on saavutatud kaupade veo alal. Raskuste kiire edasitoimetamine veoautodel võimaldab saavutada suurt inimtööjõu kokkuvõtte, eriti pikamaa vedudes.

<sup>1)</sup> Arvatud ühes õpetajad. Arvates välja õpetajad, saame järgnevat arvud: 1931/32 — 21 059, 1930/31 — 22 148 ja 1929/30 — 22 225. <sup>2)</sup> Õpetajad arvestamata.

Ühiskondliku tegevuse arengut saame siin hinnata vaid riigiteenistuse suhtes, kuna teiste alade kohta andmeid pole. Riigi valitsemis-aparaati on käsitatud juba mitu aastat kokkutõmbamise tähe all. Vabariigi Valitsuse eelarve ettepanekutes avaldatud andmetest saame riigiteenijate arvu liikumise üle järgneva pildi.

Riigiteenijate ja õpetajate arv.  
Nombre des employés d'Etat et instituteurs (chemins de fer compris).

10.	Määralsed Employés	Ütemääralsed Surnuméraires	Kokku Total
1931/32 . . . .	20 094	6 045	26 139 <sup>1)</sup>
1930/31 . . . .	21 402	6 684	28 086 <sup>1)</sup>
1929/30 . . . .	20 904	6 781	27 685 <sup>1)</sup>
1928/29 <sup>2)</sup> . . . .	18 522	5 934	22 456
1926/27 <sup>2)</sup> . . . .	15 851	6 246	22 097
1925 <sup>2)</sup> . . . . .	20 105	1 072	21 177
1924 <sup>2)</sup> . . . . .	22 951	1 066	24 017

Nagu neist andmetest näha, on ametasutiste ja töö korraldamise tõttu saavutatud aastate vältel teataval määral tööjõu kokkuvõtte. Üldiselt, 1924 a. võrreldes, ametasutiste koostisi on tõmmatud kokku ümarguselt 2 tuh. inimese ehk ligi 10% võrra. Arvatavasti lähemas tulevikus, mil lõpevad riigi rajamisest tingitud erakorralised ülesanded ja osalt võib-olla ametasutiste asjaajamise ümberkorraldamise läbi, palgaline tööjõud ametasutistes väheneb veelgi.

Maja- ja isikuteenistuse kohta on vaid 1922 a. rahvalugemise andmed. Nende järgi oli üldse üle riigi 15,2 tuh. isiku- ja majateenijat, neist 1,5 tuh. meest ja 13,7 tuh. naist. Andmete puudusel on võimata teha kindlakujulisi järeldusi isiku- ja majateenijate arvu liikumise kohta viimastel aastatel. Tuleb oletada, et majanduslik surutis, millist tuntakse juba aastaid, ei ole arvatavasti ka isiku- ja majateenistuse peale jätnud avaldamata mõju. Arvatavasti kokkuvõtte eesmärgil nii mitmedki on loobunud teenijast. Seda tunnistavad kaudsetl tööbõrside andmed, millised näitavad, et tööotsijaid-majateenijaid on tööotsijana tööbõrsides ja era töövahetalituse kontorites registreeritud viimastel aastatel rohke arvul kui näiteks 1922—23 a.

#### Palgaliste arvu ja tööloa kohta varem Keskbüroo väljaandeks ilmunud:

Riigiteenijate arv ja selle vähendamise probleem. A Tooms, Eesti Statistika nr. 76 (3), lk. 211—218.  
Tööloa 1922—27. R. Sõrmus, Eesti Statistika nr. 75 (2), lk. 138—140.  
Töövõimalused Eesti tööstuses. H. Reiman, Eesti Statistika nr. 49, lk. 15.  
Töölist: arv Eesti tööstuses 1923—1924 a. H. Reiman, Eesti Statistika nr. 39 (6), lk. 1—14.

## TÖÖTAOLU — CHÔMAGE.

Sisu: 1) Töötaolu üldine ulatus Eestis, lhk. 264. 2) Töötaolu iseloom, lhk. 265. 3) Töötute rühmitus palgatöö suhtes, lhk. 267. 4) Töötute kutseoskus, lhk. 267. 5) Töötaolu põhjused, lhk. 288. 6) Võitlus töötaolu vastu, lhk. 272.

### I. Töötaolu üldine ulatus Eestis.

*Étendue de chômage en Estonie.*

Asudes töötaolu küsimuse juure peaksime kõigepealt lahendama küsimuse — kui suur on töötaolu

ulatus, s. o. kui suur on töötute üldarv. Selle küsimuse peale ei saa meie, kahjuks, andmete puudulikkuse tõttu anda küllalt rahuldavat vastust.

Töötaolu kohta on andmete allikatena rahvusvaheliselt tunnustatud:

1) erakorralised üldised töötute registreerimised;

2) töötute registreerimine riikliku tööpuuduse vastu kindlustuse korral;

3) kutseorganisatsioonides töötajate registreerimine;

4) tööbörside ja töövahetalituse kontorite tegevuse aruanded;

5) andmed tööololu suurenemise ja vähenemise kohta.

Erakorralisi töötute üleskirjutusi pole meil olnud, peale 1922 a. rahvalugemise, mille materjalidest leiame ka töötute üldarvu (11944, neist 64,0% m. ja 35,0% n.). Praeguse olukorra hinnanguks, kus rahvalugemisest on mööda juba ligi 10 aastat, mil ajal tööturu tingimused on teatud määral muutunud, ei saa 1922 a. rahvalugemisel töötaolu kohta saadud andmeid enam kasutada. Hiljem on töötute üleskirjutusi võetud ette vaid Tallinnas (8. IV. 1926 a.) ja Tartus (16. II. 1927 a.) ühes linnavalitsuste poolt toimitud korterite lugemisega. Need üleskirjutused, loomulikult, ei saa anda üldist pilti töötaolust, annavad aga siiski teatud aluse töötaolu üldise ulatuse umbkaudselt hinnanguks. Samuti ei saa kõne allatulla töötaolu statistikana sundusliku töötaolu vastu kindlustuse ega kutseorganisatsioonide tegevuse statistika, sest töötaolu vastu kindlustus puudub meil, kutseorganisatsioonide tegevus on aga liig nõrk. Majanduslikult kutseorganisatsioonid on nõrgad, seepärast, arvatud välja erandid, need ei anna abi töötajate liikmetele, ega registreeri neid. Seega saame andmeid töötaolu küsimuse selgitamiseks vaid kahes viimasel punktis nimetatud allikaist.

Omavalitsuse tööbörsides on töötajaid registreeritud üksikudel aastatel järgmisel arvil:

Töötajate arv tööbörsides (12 kuu keskmised)  
*Nombre des chercheurs du travail dans les bourses du travail (moyennes annuelles)*

1.	Mehed <i>Hommes</i>	Naised <i>Femmes</i>	Kokku <i>Total</i>
1930 . . . .	1 507	1 584	3 091
1929 . . . .	1 551	1 621	3 172
1928 . . . .	1 238	1 284	2 522
1927 . . . .	1 547	1 433	2 980
1926 . . . .	1 085	1 061	2 146
1925 . . . .	1 251	1 155	2 406
1924 . . . .	1 340	985	2 325
1923 . . . .	465	278	743
1922 . . . .	547	398	945

Omavalitsuse tööbörside kõrval töötavad veel era töövahetalituse kontorid. Need on registreerinud töötajaid järgmisel arvil:

Töötajate arv era vahetalitusekontorites (12 kuu keskmised)  
*Nombre des chercheurs du travail dans les agences (l'affaire privées) (moyennes annuelles)*

2.	Mehed <i>Hommes</i>	Naised <i>Femmes</i>	Kokku <i>Total</i>
1930 . . . .	15	493	508
1929 . . . .	19	307	326
1928 . . . .	8	329	337
1927 . . . .	4	328	332
1926 . . . .	11	340	351

Need andmed näitavad ligikaudselt registreeritud töötaolijate arvu liikumist aast-aastasse, kuid ei näita kaugeltki töötaolu kogulatust. Töötajate arvu hüppelist tõusu tööbörsides 1924 a. põhjustas osalt avalikkude tööde korraldamine, osalt töötute toetamine. 1924 a. hakati töötajale esmakordselt andma riiklikku abi. Abi anti toiduainete näol Tööhoolekandeministeeriumi poolt juba aasta algul Tallinnas, Tartus ja Narvas, kus töötaolu oli kõige teravam. Osalt oli see tingitud pulit objektivsetest põhjustest — 1923 a. ikaldusest põllumajanduses, osalt tegevuse vähenemisest tööstuses.

Tahtes hinnata töötaolu ulatust peaksime võtma just töötaolu momendil, mil see on kõige suurem, s. o. talvekuudel. Võttes arvesse ka töötaolu vähendamiseks korraldatud avalikkudel, või nn. hädaabitöödel viibijaid,

näeme diagr. nr. 1 järgi, et need talvekuudel ühes tööbörsides ja era vahetalitusekontorites registreeritud tööotsijatega kokku annavad viimastel aastatel ümmarguselt 7½ kuni 8½ tuh. töötut.

See arv vajab aga tema mõistmiseks ja hindamiseks mõningaid seletusi. Registreerimine tööotsijana meie tööbörsides ei ole teatavasti seotud formaalsete raskustega. Seepärast, nagu uurimistel on selgunud, neis on registreeritud tööotsijaid, kes töötut mõiste alla ei kuulu. Nii on olnud registreeritute hulgas inimesi, kellel on töö- ja teenistusekohad; on registreeritud suure tööjõukaotusega invaliide, rauke jne. Mõned viimasena nimetatutest registreeruvad suure puuduse sunnil arvatavasti abisaamise lootuses ja peaks õieti kuuluma abisaajate hulka hoolekande korras. Nimetatute arv pole küll mitte suur, kuid asjaolu on iseenesest mainimisväärne.

Teisest küljest aga on teada, et mitte kõik töötud ei registreeru tööbörsides, sest töösaaamise võimalusi on tööbörsides õieti vähe. Kerkib küsimus, millele raske vastata, nimelt, kui palju töötuid on registreerimata ja selle järgi — kui suur on töötaolu koguulatus linnades.

Tallinna töötute lugemisel 1926 a. kevadel selgus muide, et lugemisel registreeritute rõhuv enamus oli tööbörsis registreerimata, nimelt, mehi ümmarguselt 70% ja naisi veidi üle 75%. Tuleb aga tähendada, et töötute lugemine Tallinnas 1926 a. oli puudulik. Töötaolu oli juba tol ajal (1926 a.) sedavõrt terav, et selle vähendamiseks korraldati avalikke töid laiemas ulatuses, mille mõjul töötud, eriti

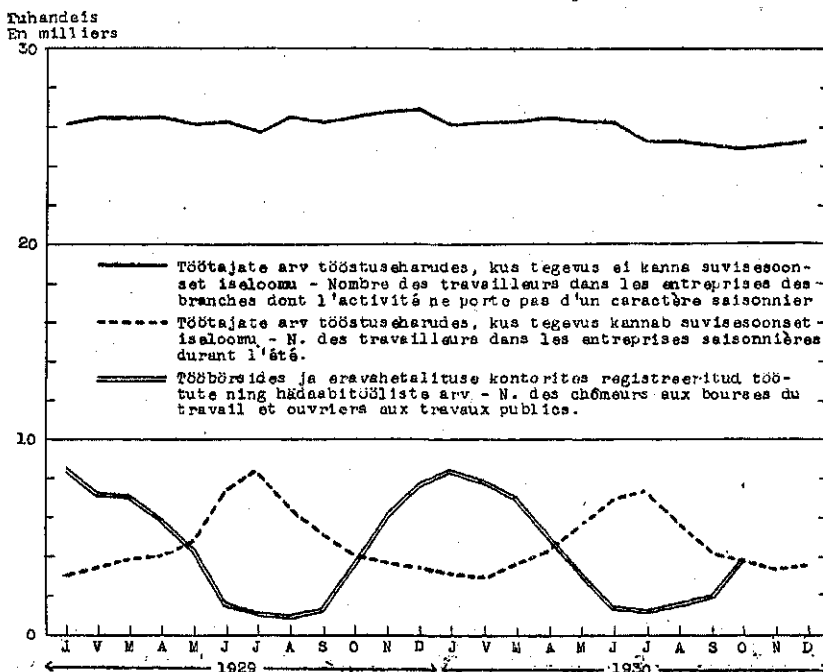
lihttöölised, registreerusid tööbörsis sagedamalt kui ennem, mil avalikke töid veel ei olnud. Tallinna töötute registreerimine kestis aga 8 aprillist kuni juuni keskpaigani 1926 a., mil tavaliselt tööbörsides registreeritud töötute osa (lihttöölised) enamjaolt oli arvatavasti juba valgunud suvesesooni töödele. Nii tohiks olla tõepärane oletus, et registreerunute protsent juba tolle aja kohta oli tegeelikust kõrgem. Seda kõrgem oleks see tänapäeva kohta, mil töötud avalikkude tööde korraldamise mõjul aast-aastalt kahtlemata sagedamalt registreeruvad tööbörsides. Meie ei eksi vististi palju, kui hindame tööbörsides registreeritud tööotsijate arvu umbes 50–60% peale linnades ja nende lähemas ümbruskonnas elutsevate töötute üldarvust. Järelikult võib öelda, eksides vast 10–20% võrra, et linnades ja nende ümbruskonnas, kus tegutsuvad tööbörsid, töötute üldarv tõuseb kriitilisemal töötaolu ajal — talvekuudel — kogusummas üle riigi ümmarguselt 20 tuhandeni. Kui võtame arvesse, et 1922 a. rahvalugemisel registreeriti ligi 12 tuh. töötut ja et tööbörsides sest ajast kuni viimase ajani tööotsijate arv on tõusnud ümmarguselt kolmekordseks, mis aga tunduvalt tingitud uute tööbörside juureasutamisest ja avalikkude tööde korraldamisest, siis tohiks vast eeltoodud töötaolu ulatuse hinnang olla kaunis tabav.

## 2. Töötaolu iseloom.

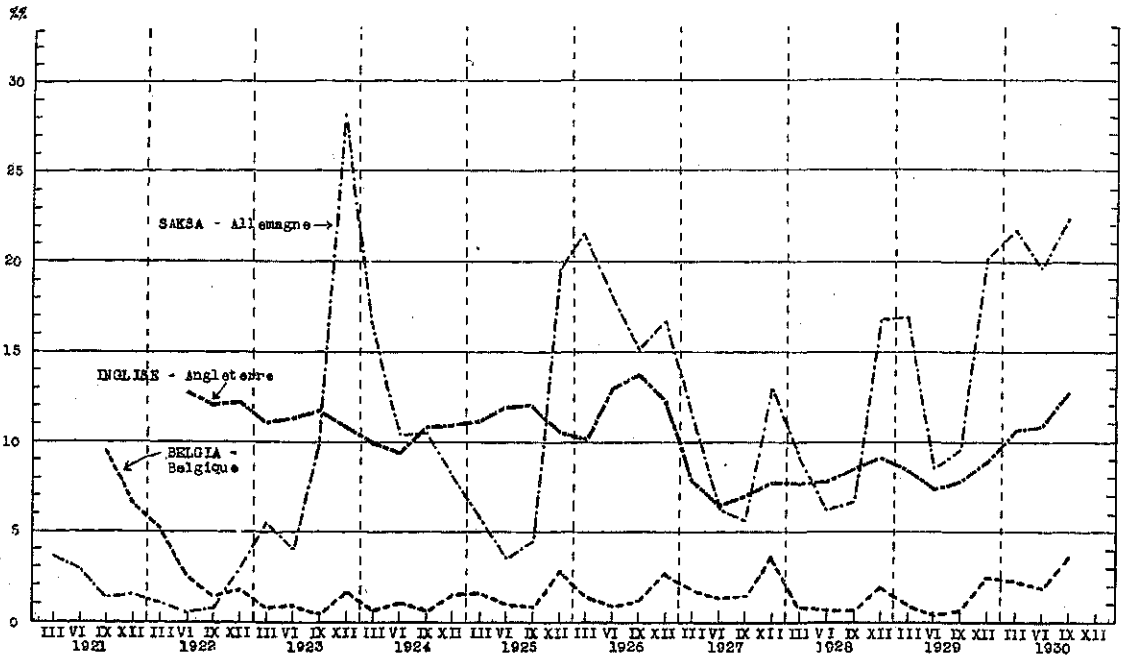
*Caractère de le chômage*

Kui jälgida töötaolu liikumist aastate vältel kuustkuusse, siis näeme, et töötaolu Eestis, niisama kui

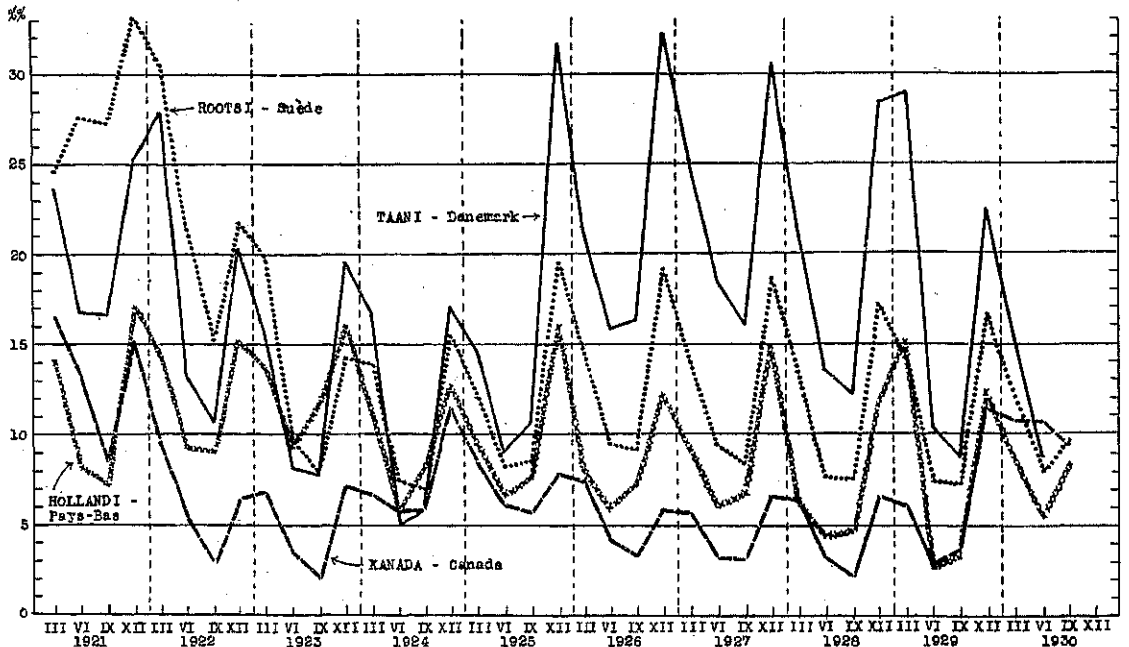
Diagr. 1. Tööstusliku suvisesoonitöö mõju töötarule Eestis 1929–30 a.  
*Influence des travaux saisonniers industriels sur le chômage en Estonie de 1929–30.*



Diagr. 2. Töötaolu tšööstusriikides.  
Chômage dans les pays industriels.



Töötaolu põllumajandusriikides.  
Chômage dans les pays agricoles.



muudes vähearenenud tööstusega riikides, kannab teravalt sesoonilist iseloomu. Töötaoluga on siin tegemist peamiselt talvekuudel, kuna suvekuudel, mil intensiivsema tegevuse tõttu vajatakse rohkem töajõude põllumajanduses ja tema kõrvalharudes (aiandus, kaladus jne.), peale selle mõnesugustel muudel välistöodel, töötaolu väheneb mitmekordselt. Kuna vaatluseaeg liiga lühike — alla 10 aasta, enam-vähem võrreldavad andmed käivad ko-

guni lühema aja kohta (1924—30), siis ei näe siin seniste andmete järgi sellist töötaolu liikumist, mida võiksime siduda perioodiliste tööstusriikide kriisidega, mille kestus ei ole seotud kalendriaasta piiridega ega aastaaegade — ilmastiku oludega. Seda tõendavad töötaolu kohta toodud diagrammid. Arvud näitavad peale selle, et sellist töötaolu iseloomu ei põhjusta Eestis üksnes asjaolu, et meie rahva tähtsamaks tööalaks on põllu-

majandus, kus tegevus suuremalt jaolt langeb suvekuudele, mis põhjustab töötaolu talvekuudel, vaid et seda tingib osalt ka meie tööstusliku tegevuse sesooniline kõikumine. Mitmel alal, näiteks, turba- ja osalt põlevkivitööstuses, saeveskites, telliskivitehastes, mõnedes muudes kaevandustes jne. tegevuse hooaeg langeb paratamata suvekuudele. Turba- ja telliskivitehastes, samuti saeveskites, osalt ka ehitustööstuses on raske ehk täiesti võimata teistel aastaaegadel midagi võtta ette. Nii on toodud andmetega tõestatud asjaolu, et teatud tööliste hulgal töötaolu igal talvel on paratamata nähis. Seda põhjustavad tootmis-tegevuse sesoonilised võnked põllumajanduses, tööstuses ja kahtlemata ka muil aladel.

Suurtööstuses töötajate tööloola indeksid 1927—30 a.  
Nombres-indices de l'emploi dans les entreprises ayant 20 travailleurs et plus de 1927—30.

3.	Indeks - Nombres-indices (1.1.1927 = 100)			
	1930	1929	1928	1927
Jaanuar—Janvier . . . . .	107,1	108,0	102,0	100
Febbruar—Février . . . . .	107,3	112,6	105,1	100,7
Märts—Mars . . . . .	109,5	114,7	109,0	104,5
Aprill—Avril . . . . .	112,7	115,8	110,1	107,6
Mai—Mai . . . . .	115,1	115,4	111,9	107,1
Juuni—Jun . . . . .	119,9	123,3	119,4	113,4
Juul—Juillet . . . . .	117,2	125,0	119,3	114,7
August—Août . . . . .	113,4	119,9	121,0	110,9
September—Septembre . . . . .	107,5	115,3	117,5	109,0
Oktoober—Octobre . . . . .	106,1	112,7	112,6	104,7
November—Novembre . . . . .	105,0	111,2	112,3	103,9
Detsember—Décembre . . . . .	106,2	110,7	110,7	102,8

Ei saa jätta mainimata, et meil töötaolu tõustes haripunkti talvekuudel ei kao täiesti ka suvekuudeks. Diagrammist nr 1 näeme, et ka suvekuudel, mil töötaolu ulatus on minimaalne, tööbörsides ja era vahetalitusekontorites registreeritud töötajate arv tõuseb umbes 1 tuh. peale. Seega on töötaolu juba aastaid kestnud püsiv nähis.

### 3. Töötute rühmitus palgatöö suhtes.

Répartition des chômeurs d'après l'occupation salariale.

Töötuid on rühmitatud palgatöö suhtes erakorraliselt Tallinna ja Tartu töötute lugemisel. Neil lugemistel selgus, et suurim osa töötuid on elukutselt palgatöölised. Neid oli Tallinnas meeste hulgas 87% ja naiste — 66%, Tartus aga üldiselt 88%. Õige väikse osa moodustasid „palgatööle üleminejad“, kes varemalt saavutasid ülalpidamist iseseisvast majandamisest, peale selle palgatööle ülemine soovijad abielu- ja lesknaised. Neid oli kokku Tallinnas m. 3,0%, n. 8,5% ja Tartus üldse 3%. Tähelepanu vääriiva kontingendi moodustasid töötute hulgas veel „algajad“ — rõhuvast enamuses noored, kes varem ülalpidamist pole saavutanud palgatööst ega muust iseseisvast majanduslikust tegevusest vaid vanematelt ehk mõnel muul teel. Selliseid oli

Tallinnas mehi ligi 10% ja naised üle 25%, Tartus aga üldse 9%.

### 4. Töötute kutse- oskus. Profession des chômeurs.

Töötute kutseoskuse suhtes tööbörside ja era vahetalituse kontorite andmed, samuti Tallinna ja

Tartu töötute lugemisandmed näitavad, et niisuguseid töötute meeste kui naiste hulgas lihttöölised on arvult esikohal. Neid oli, nimelt, Tallinnas 8. IV. 1926 a. lugemisel m. 23,3%, n. 22,5%, Tartus 16. II. 1927 a. lugemisel m. 57,4%, n. 76,0% ning tööbörside andmetel 1930 a. üle riigi mehi keskmiselt 55,1% ja naised 65,6%. Andmed näitavad ühtlasi, et Tallinnas, kus rohkem oskusetöölisi, lihttöölise % on tööbörsis registreeritute hulgas ja oli ka töötute lugemisel väiksem kui muus linnades. Tallinna töötute lugemise ja tööbörsi andmete võrdlusest selgub peale selle, et oskusetöölised harvemalt registreeruvad tööbörsis kui lihttöölised. Nähtavasti on neil vähem lootust kui lihttöölistel oma kutsealalise töö saamiseks tööbörsi kaudu.

Tööbörsides registreeritud töötajate jaotus kutseoskuse järgi 1930 a. (12 kuu keskmised).

Répartition des chômeurs enregistrés dans les bourses du travail d'après leur profession en 1930 (moyennes annuelles).

4.	Mehed	Naised	%	
			Hombres	Femmes
Põllu- ja aiatöölised—Ouvriers agricoles et horticult.	57	49	3,8	3,1
Metallitöölised—Ouvriers en métaux	100	—	6,3	0,0
Riitusetöölised—Ouvriers de la confection et vêtem.	10	240	0,7	15,2
Ehitustöölised—Ouvr. dans construction	321	—	21,3	0,0
Kantselei- ja kontoriametnikud—Employés de bureau . . . . .	85	97	2,3	6,1
Majateenijad—Service domestique . . . . .	3	114	0,2	7,2
Lihttöölised—Journaliers . . . . .	833	1039	55,1	65,6
Muud töölised—Autres ouvriers . . . . .	149	45	10,0	2,8
<b>Kokku—Total . . . . .</b>	<b>1507</b>	<b>1584</b>	<b>100,0</b>	<b>100,0</b>

Oskusetöölisedest, keda suuremal arvul registreeritud tööbörsides ja keda suuremal arvul leitud ka töötute lugemisel, tuleks nimetada ehituse- ja metallitöölisi, naiste hulgast majateenijaid, riitusetöölisi ning lõpuks kantselei- ja kontoriametnikke. Tallinna töötute lugemisel oli mehi metallitöölisi 19,3%, ehitusetöölisi 10,0%, kantselei- ja kontoriametnikke 12,1%, naised aga — kantselei- ja kontoriametnikke 19,3%, majateenijaid 18,0%, kehakattetöölisi 13,5% jne. Tööbörsides 1930 a. registreeritud töötajatest oli üle riigi keskmiselt ehitusetöölisi 21,3%, metallitöölisi 6,0%, teisi oskusetöölisi aga väiksemal arvul veel mitmel kutsealal. Naistest aga registreeriti suuremal arvul, peale lihttöölise, riitusetöölisi 15,2%, majateenijaid 7,0% (arvestamata era vahetalituse kontorites registreeritud ma-

jateenijad) ning kantselei- ja kontoriametnikke 6,1%.

Haritud tööjõu töötaolu küsimus on juba aastaid akuutselt olnud päevakorras. Küsimust on korduvalt käsitatud ajakirjanduses, muuseas seda küsimust käsitati elavalt ka Riigivanema poolt töötaolu küsimuse harutamiseks kokkukutsutud nõupidamisel (12. I. 1928). Küsimus on seda tähtsam, et haritud töötte pere näib aast-aastasse kasvavat.

Haritud töötte arvu, niisama kui töötaolu üldise ulatuse kohta, ei ole täpseid andmeid. Kuid et nende arv pole mitte väike ja et neil eluütlalpidamine on raske, seda näitavad igasugused kaudsed andmed. Nii, näiteks, 1931 a. algul, mil töøbörside kaudu avalikkudele töödele üksipäini Tallinnas oli paigutatud 16 haritud mees- ja 45 naistöõjõudu, kõigis töøbörsides üleriigi oli registreeritud veel üle 200 haritud tööjõu. Töøbörsis registreerub neist aga ainult väike osa. Arvatavasti töøbörsides on neid registreeritud suhteliselt veel vähem kui liht- ja oskusetöölisi. Mainime ühtlasi, et osa meie haritud tööjõust, mis töøbörsides registreeritud, talvekuudel töötab mitmetes ametasutistes avalikkude tööde korras saades töötasuks üldises korras lihttöölise päevapalga (Tallinnas Kr 1,20—1,30). Aga kõik soovijad ei pääse ka avalikkudele töödele.

Töøbörsides registreeritud töötte üldarv ning kantselei- ja kontoriametnikkude arv 1922—1930 a.  
Nombre des chômeurs et des employés de bureau enregistrés aux bourses du travail de 1922—30

5.	Aasta jooksul registreeritud kantselei- ja kontoriametnikkude arv Employés de bureau enregistrés		Kantselei- ja kontori- ametnikkude % töötis- jate üldarvust % par rapport au total des chercheurs du trav.	
	M.	N.	H.	F.
1922 aasta.	254	157	4,5	3,4
1922 "	157	89	3,3	2,0
1924 "	240	128	2,1	1,5
1925 "	237	81	1,3	0,6
1926 "	381	367	3,3	3,7
1927 "	398	515	3,0	5,0
1928 "	241	292	1,9	3,2
1929 "	229	361	1,8	3,0
1930 "	210	480	1,8	3,7

Kuupalju haritud tööjõust, mis tegevuses mitmesugustel aladel, langeb välja surevuse tõttu ja muil põhjustel, teiste sõnadega, kui suur on praeguse elukorralduse juures tegelik tarvidus haritud tööjõu järele, on raske öelda, sest puuduvad kõigepealt andmed tegevate haritud tööjõudude vanuse kohta. Ühte võib aga öelda, et meie intelligent-tööjõu vanuslik koostis on täisealise rahvastiku üldisest koostisest tublisti lahkuminev, seega vanuse suhtes erakordne. Nimelt, iseseisvuse esimestel aastatel suurel arvul tegevusse astunud noorte — nüüd juba keskealiste haritud tööjõudude — % on erakordselt suur. Vast

nende vananemisel tõuseks hüppeliselt suurem tarvidus haritud tööjõudude järele.

Ei ole liigne tuua siin andmeid selle kohta, kuipalju iga aasta lasevad välja noori haritlasi ülikool ja keskkoolid. Kuna mitmed ülikoolilõpetajad viimastel ülikooli-aastatel oma kutsealal on juba tegevad, siis tohiks vast toodud andmete põhjal arvata, et iga aasta veidi alla 300 inimese soovib astuda ellu, olles omandanud kõrgema hariduse. Üle 2000 inimese lõpetab iga aasta keskkooli. Alla poole keskkoolilõpetajatest — viimastel aastatel umbes 800 ümber — astub ülikooli, kust aastate jooksul osalt langevad välja ülikooli kursust lõpetamata. Mõned neist astuvad muudesse kutsekoolidesse jne. Nii tuleb iga aasta juure keskkooli lõpetajaid ühes enne ülikooli lõpetamist ülikoolist väljalangenutega ligikaudse hinnangu järgi vast umbes 1½ tuh. inimese ümber. Tõsi, neist väike osa pühendub perekonnelule, ilma et astuks iseseisvale tulunduslikule kutselisele tegevusele, kuid suurim osa vajaks kindlasti palgalist tööd. Kõik asjaolud ja tähelepanekud igapäevases elust räägivad selle poolt, et Eesti riigi- ja omavalitsuse- ning ühiskondlik ja rahvamajanduslik tegevus praegusel kujul ja ulatusel ei suuda kasutada kogu haritud tööjõudu, mida valmistavad ette koolid.

Keskkooli- ja ülikoolilõpetajate arv 1927.—29 a.  
Nombre des étudiants ayant fini le cours de l'université et des écoles moyennes de 1927—29.

6.	Üliõpilaste arv Nombre des étudiants	Ülikooli lõpetajate arv N. des étudiants finis ses études	Keskkooli lõpetajate seminarid kaasa arvatud, arvestamata kolledžid N. des élèves ayant fini le cours des écoles secondaires
1929 . . .	3 688	323	2 199
1928 . . .	4 008	358	2 146 <sup>1)</sup>
1927 . . .	4 208	336	2 187

Oleks otstarbekohane laiendada ja süvendada rohkem kutseharidust jne. Teisest küljest, haritud noortel tööjõududel tuleks ilmutada enestel rohkem aktiivsust uute tööalade avastamise suhtes. Muide, tuleks võtta omaks põhimõte, et haritud tööjõud on kõlbulik igale tööalale, s. o. suudab otstarbekalt ning tulukalt kasutada hariduse läbi saavutatud kvaliteeti mitte üksnes intelligent, vaid ka muil tööaladel, näiteks, meie toekamal tööalal — põllumajanduseski.

##### 5. Töötaolu põhjused. Causes de chômage.

Prantsuse teadlased L. A. de Lavergne ja P. Henry Académie des Sciences morales et politiques'i poolt auhinnatud kollektiivses töös: „Le chômage. Causes, conséquences, remèdes“, Paris, 1910, annavad järgmise töötaolu põhjuste klassifikatsiooni:

<sup>1)</sup> Ühes Tallinna kolledžiga ja eksternidega üle riigi 2202.

#### A. Tööjõu nõudmist vähendavad põhjused:

- 1) inimese tallest sõltumatud põhjused:
  - a) üldised põhjused (kriisid, looduslikud ja kliimatised olud, tehniline edu, liikumisvahendite arenemine);
  - b) üksikuid majapidamisharjaid puudutavad põhjused (tootmise ümberpaigutus, töökodade tulekahjud, kohalikud kriisid, mood jne.);
- 2) põhjused, millele võib avaldada vastuaktsiooni (kaubanduse- ja lollipoliitika, tööseadused, streigid, lokandid jne.);

#### B. Tööjõu pakkumist suurendavad põhjused:

- a) üldised põhjused (tööliste juurdetool maalt linna, elamisvõimaluste jaoluks kutsete järgi, naiste ja laste töövõimelisus, sissereändamine, ülemäärane tööpäeva pikkus);
- b) tööliste isiklikud omadused ja põhjused (kultuseoskuse puudus, poliitiline propaganda, tööliste poolt korraldatud liikumised, ettevõtjate „mustad nimekirjad“ jne.).

V. Adler („Handwörterbuch der Staatswissenschaften“) jagab töötaolu põhjused 3 liiki:

- 1) majanduslikud kriisid — teravad lühik- kui ka pikajärgsed;
- 2) tegevuse sesooniline kõikumine mõnel tööalal ja
- 3) kiire rahvaarvu kasvamine.

Kolmas uurijate rühm, kuhu kuulub muuseas K. Marks'i tuntud alalise tööstuse tagavara-armee teooria, seletab töötaolu nähtisi kapitalismile omaste majandus-ühiskondlike vaheteguritega.

Uusimad uurimused on näidanud küllalt veenvalt, et tööjõu nõudmine võib suhteliselt tõusta neil tingimustel ja neil aladel, kus masinatöö ei etenda olulist osa. Selle järgi töötaolu tekitab suurel määral tehniline areng. Nii ei ole töötaolu kapitalistliku majapidamise „tõbi“, vaid tema arenguga kaasas käiv loomulik nähis, mis annab tunnistust järjest kasvavast tootmisvõimest. Muidugi mõista, töötaolu võivad tingida mitte üksnes maksvast majandusesüsteemist olenevad nähised, nagu majanduslikud kriisid, tehniline areng, kapitalide ümberpaigutus, streigid, lokaudid jne., aga ka puht juhuslikud nähised, nagu looduslikud õnnetused, suured tulekahjud, tööõnnetused (kokkuvarisemised, sisselangemised kaevandustes) jne.

Asudes Eesti töötaolu põhjuste selgitamisele, tuleks kõigepealt pöörda meie tähtsama tööala — põllumajanduse — juure. Eesti talund pole mitte kapitalistlik majapidamine — äriline ettevõtte ja selle rahvastik — töölisest vastavalt ettevõtte suurusele, vaid ta on talundipidaja ja tema perekonna elukoht ja ülalpidamisvahend. Talundi rahvastiku põhimoodustuseks on perekond, mille liikmete arvu kujunemises on vähe mõõduandev talundi suurus. Selle järele leiame rahvastikuga liialt koormatud kohti põllumajanduslikus arengus mahajäänud ja väikeste talunditega maades.

Käsitades põllumajandusliku rahvastiku küsimust 1929 a. põllumaj. üleskirjutuse andmetel leiab N. Kõstner, muu seas, konstateerides kõrget rahvastiku tihedust põllukultuuri suhtes mahajäänud Saare-, Põlva-, Lääne-

ja Harjumaal, et „tihedalt asustatud maades on meil tegemist esijoones ülearuse rahvaga, kellel ei ole mingisuguseid väljavaateid maale edasi jääda, niipea kui põllukultuur neis maades tõuseb samasugusele kõrgusele, kui teistes enam arenenud maades.“

Eesti põllumajanduse ülekoormatus rahvastikuga ei ole mitte uus, tänapäeva nähis. See küsimus on üldiselt tuntud juba aastakümneid ja seisnud õige akuutselt päevakorras aastat 50—60 tagasi. Tol ajal küsimus lahendus väga laialtavalisliku talupoegade väljarändamise teel teistesse Vene riigi osadesse — Põhja-Venes Peterburgi ja Pihkva, Kesk-Venes volgaäärsetesse kubermangudesse, lõunas Kaukasusse ja Krimmi ning, lõpuks, Vene sisekoloniasiooni korralduse kaudu osalt Sibirisse.

Suurele 1870—80 a. väljarännu lainele ei järgnenud väljarännu täielikku vaibumist. vastuksa, see jäi püsima permanentse nähisenä. Eelviimasest rahvalugemisest saadik kuni möödunud maailmasõja alguni (1897 — 1914), s. o. 17 aasta jooksul, praeguse Eesti piiridest väljarännanute arvu võib hinnata ümmarguselt 60 tuh. ehk keskmiselt 3,5 tuh. peale aastas. Rändasid välja põlluharijad, käsitöölised, muuseas ka eesti taludes üleskasvanud haridlased. Selline oli tolle aja loomulik küsimuse lahendusviis.

Lähem tähtsaim tegur, mis on mõjutanud agraarolusid, on kahtlemata maareform. Sellega likvideeriti suurmaapidamine ja asutati juure ümmarguselt 30 tuh. uut asundustalu. Võõrandatud maaga varustati osa põllumajanduslikku proletariaati, kes ennem said ülalpidamist mõisade ja talude palgatööst, osa mõisatöölisi, osalt ka ostutalude perepoegi jne.

Hinnates maareformi tulemusi tööolude seisukohalt, tuleb tähendada, et maareformiga soetati juure hulk uusi eluasemeid — eluüalpidamisvahendeid, millega osa talundeid vabanes rõhuvast üleliigse rahvastiku koormatusest. Kuid teisest küljest, ei saa jätta mainimata asjaolu, mis samal ajal mõjus otse vastupidises suunas. Ühele ajale maareformi teostamisega langes Venest Eestisse opteerumislükkumine. Opteerumise läbi tõusis Eesti elanikkude arv ümmarguselt 40 tuh. võrra. Kui palju oli opteerunute põllupidajaid ja muult aladelt pärit isikuid, kes Eestisse saabusid siirdusid põllumajanduslikule tegevusele, selle kohta ei ole andmeid, kuid et sellega, nii öelda, restaureeriti põllumajanduse ülekoormatus rahvastikuga võib-olla ligikaudu endises ulatuses, on väga tõenäoline.

Tuleks selgitada veel põllumajanduse hili- sema arenguga kaasaskäivaid nähiseid. Kõigepealt peab tähendama, et ühenduses 30 tuh.

asundustalu ülesehitamisega tööjõu nõudmine on maal olnud ajutiselt tavalisest tunduvalt suurem. See vajab veel lähemas tulevikuski tööjõudusid, kuna asundustalude ehitised pole viidud veel täielikult lõpule.

Teisest küljest, rida teisi põhjusi, mida näeme käsi-käes põllumajanduse arenguga, vähendavad inimitööjõu tarvitamist või vähemalt hoiavad ära selle tõusu.

Esimesejärgu tähtsusega momendiks on asjaolu, et Eesti põllumajandus areneb järjest naturaalmajapidamisest turutoodangu arendamise sihis, seda eriti viimastel, iseseisvuse aastatel. Oma toodangust põllumajandus turustab praegu toodangu väärtuse järele juba ümmarguselt 45%. See murrang rõhutab aga majapidamise vajadust puht äriliste põhimõtete kohaselt — minimaalsete kuludega tuleb saavutada maksimum tulu. Tahes ehk tahtmata, see surub põllumajandusest välja üleliigse rahvastiku. Just sellest on tingitud aastapalgaliste pidamise vähenemine, osalt põllutöö kasvav mehaniseerumine jne.

Kui võrrelda 1925. a. ja 1929 a. põllumajanduslikkude üleskirjutuste andmeid, siis selgub, et põllumajanduses masinatöö tarvitamise suhtes lühikese aja jooksul on saavutatud suurt edu. Nimetame siin vaid masinaid, mille tarvitamisel on võimalik tööjõu kokkuhoid. Aurumasinat arv on küll vähenenud 13% võrra, kuid selle vastu mootorit arv on tõusnud üle 150% (1709:642); traktorit arv on tõusnud 46% (644:440), vedruäket arv 24%, rohuniitjate 43% (21 tuh. pro 14,5 tuh.), hobuserehade 26% (20,5 tuh. pro 16,3 tuh.) ja kartulivõtmismasin. 20% võrra (913:762).

Üheks tähtsamaks põhjuseks, mis süvendab töötaolu maal, osalt aga ka linnades, on asjaolu, et põllumajanduses peetakse võrdlemisi palju ainult suvesesooniks palgatud töölisi. Ülevaate sellest saame tab. 7 toodud andmetest. Neist näeme, et põllumajandusest

vabaneb sügisel üle 30 tuh. täisealise tööjõu, peale selle üle 15 tuh. alaealise 15—19 a. vanuses. Tõsi, osa neist võivad leida tööd talvel metsatööl, osalt muil talvehooaja tööl, nagu piiritusevabrikud jne., kuid nende tööde ulatus on üsna piiratud. Talutööd tehakse aga talvel peamiselt igas talus oma tööjõuga. Nii moodustavad talvekuudel põllumajanduses suvehooajal tegevad palgalised — „suilised“ väga suure tööjõu reservi.

Tähtsaks asjaoluks, mis viimastel aastatel on vähendanud tööjõu kulu põllumajanduses üldiselt ja eriti talvekuudel, mil just töötaolu on kõige suurem, on linakasvatuse vähenemine. 1925 a. külitud 46 tuh. ha vastu külitati linu 1928—30 a. ainult 32 tuh. ha. See on ka sõjaelsest normist palju väiksem. On hakatud linakülvi tõmbama kokku Lõuna-Eesti linakasvatuse piirkonnas. Praegusel momendil lina hinnad on surutud äärmiselt alla ja selle mõju avaldub edaspidi teravamalt, kitsendades linakasvatust veelgi. Kuna linakultuur teatavasti on väga suure tööjõu mahutusega, eriti talvekuudel, mis tööturu seisukohalt väga tähtis, siis on selge, et linakasvatuse vähenemine on juba raskendanud tööturu seisukorda ja ähvardab mõjutada seda lähemas tulevikus halvavalt võib-olla veel rohkem.

Tuleb lisaks tähendada, et on olemas veel rida vähema tähtsusega põhjusi, mis süvendavad töötaolu maal. Tähtsamatena võiks nimetada järgmisi: Peipsitaguse kalasaaduste turu kaotamise tagajärjel on peipsiäärsed kalurid asetatud raskesse seisukorda; vabrikutes valmistatud tekstiilsaaduste tarvitamise tagajärjel suuremas ulatuses on talundites tunduvalt vähenenud võrdlemisi suure tööjõu mahuga kodukäsitöö — riide valmistamine, mis andis tööd kogu talveks; põllutööliste elatisstandardi ja palkade tõus, sõjaelseste palkadega võrreldes, on sundinud seni põllupidajaid tagasihoidlikumalt kasutama palgaliste tööd; autotranspordi tung maale on osalt võtnud üle endised põllupidajate veod jne.

Võiks juhtida, lõpuks, tähelepanu veel ühele asjaolule — saarlaste töövõimaluste vähenemisele. Teatavasti paljud Saaremaa elanikud mahajäänud põllukultuuri ja vähese põllusaagi juures on sunnitud otsima sissetulekut kõrvaltööst väljaspool oma majapidamist. Käiakse, nimelt „suurel maal“ põllu- ja maaparanduse - kraavikaevamise tööl jne. Enne sõda paljud saarlased käisid Riias ehitustööl. Nüüd aga Riia on Eesti töölistele suletud.

Selgitades maa-tööolusid, peab puudutama muuseas maaparanduse küsimust. 1929 a. põllumajanduslik üleskirjutus näitas, et meil

Hooajataöölise arv põllumajanduses 1929 a. põllumajandusliku üleskirjutuse andmetel  
Nombre des ouvriers saisonniers dans l'agriculture d'après le recensement agricole de 1929

7.	Mehed Hommes	Naised Femmes	Kokku Total
	A. 15—19 a. — 15—19 ans.		
Suvelöölisel	2 592	2 682	5 274
Karjased	2 679	5 272	7 951
Kuutöölisel	798	961	1 759
Päevatöölisel	444	236	680
<b>Kokku</b>	<b>6 513</b>	<b>9 151</b>	<b>15 664</b>
B. 20 a. ja vanemad—20 ans et plus.			
Ouvr. saisonniers	5 795	8 997	14 792
Bergers	699	2 379	3 078
Travailleurs à mois	1 968	3 165	5 133
Journaliers	4 844	3 820	8 664
<b>Totut</b>	<b>13 246</b>	<b>18 361</b>	<b>31 607</b>
<b>Üldse—Gr. total</b>	<b>19 759</b>	<b>27 512</b>	<b>47 271</b>



sel alal seisab veel ees väga suur töö. Üleskirjutusel selgus, et põllumaast ainult osa (172 tuh. ha ehk 16,7%) on kuivendatud, suur osa põllumaast (220 tuh. ha ehk 21,3%) vajab aga kuivendamist ja osa vajab peale selle kividest puhastamist (151 tuh. ha ehk 14,7%). Peale selle 466 tuh. ha ehk 51,3% heinamaast vajab kuivendamist ja 218 tuh. ha ehk 24% vajab laastamist. Karjamaast 271 tuh. ha ehk 38,3% vajab kuivendamist ja 184 tuh. ha ehk 26% laastamist. Üle 20% (32,7 tuh. ha) metsamaast vajab kuivendamist.

Osa sellest tööst talundid teevad, loomulikult, jõudumööda oma tööjõuga, ent seda sel teel suuremal määral läbi viia lühema aja jooksul on võimata. Seda peaks sel juhul viima läbi suurel määral palgaliste tööjõuga. Siin kerkib paratamata kapitaliküsimus. Igaüks tahes põllumajandus, kus kapitalide kasv väga aeglane, ei suuda seda tööd viia läbi oma kapitaliga. Rääkimata sellest, et põllumajandus on juba suurelt koormatud laenu-dega — praegust põllumajanduse võlakoor-matust hinnatakse ümmarguselt 85 milj. kr peale — ja et meil vabu kapitaliressursse ei ole, on vaieldav küsimus, kui võrd praeguses olukorras või lähemas tulevikus suurte kapitalide investeerimine maaparandustesse oleks üldrahvamajanduse seisukohalt tasuv.

Tööololu küsimuse selgitamisel tööstuses märkisime, et puht fabrikutöö 1923 a. peale ulatuselt on võrdlemisi stabiilne ja ei anna mitte palju põhjust sesoonilise kõikumise tõttu töötaolu tõusuks talvekuudel. See ei anna talvekuudeks rohkem kui 4—5 tuh. töötü ümber kogu riigis (arvestamata ehitustööd). Ühes ehitustöödustusega on see arv muidugi suurem. Teisest küljest on tehtud kindlaks asjaolu, et tööjõu mahutamise mõttes põllumajandus annab suure töötaolu sesoonilise kõikumise ja et põllumajandus üldiselt on üleküllastatud tööjõuga. Selle asjaolu mõjul maa on surunud välja linnadesse viimase 7—8 aasta jooksul ümmarguselt 50 tuh. inimest, arvatud kaasa alaealised ja lapsed.

Nende asjaolude põhjal jõuame otsusele, et suurimaks töötaolu põhjuseks on meil seni olnud tööolud kaaluvamal rahvamajanduse alal — põllumajanduses.

Tõsi, maa, kus leibkonnad pererikkamad, on alati „toitnud“ linna rahvastikuga, varustades tööstust tervete ja tugevate tööjõududega ja Eesti ei saa siin olla erandiks. Kuid, niipea kui see linnades ületab tööjõu nõudmise, tekitab töötaolu, muutub see ebaterveks nähi-seks, mille vastu peaks otsima võitluseabi-nõusid.

Sijamaani põllumajanduses ebaratsionaalselt kasutatud tööjõu ja selle tööjõu täielikult kasutamine, mis põllumajandus surub järjest välja oma majapidamise ratsionaliseerimise teel, näib meile olevat tähtsamaid tuleviku probleeme ja seda mitte üksnes kitsas mõttes sotsiaalpoliitilise probleemina tööturu seisukohalt, vaid veel enam rahvamajanduse tulukuse seisukohalt. Viimane on meil teatavasti väga madal.

On täiesti alusetu kartus, nagu võiks tulla meil puudus tööjõust, mida, näiteks, kordvalt on avaldatud meie põlevkivitööstuse tulevikuperspektiivide harutamisel. Senised kogemused on näidanud, et suuremaid töid võib võtta ette, ilma et selle juures sugugi tööliste puudust oleks tunda. Raskusi võib vast tekitada vaid kutseoskuse ja kahtlemata kapitali küsimus. Tuletame meele, et 30 tuh. asundus-talu ülesehitamine, mis osalt alles pooleli, on nõudnud suurt tööjõudu; on tehtud palgalis-tega hulk maaparandusetöid jne. Ka raudteede ehituste juures, samuti põlevkivitööstuse üles-ehitamise juures pole kuulda olnud palju töö-jõu puudusest. Ei saa jätta mainimata, et need laiaulatuslikud tööd on suuremalt jaolt saadetud korda maa tööjõu reserviga. Tõsi, osalt tuleb vist arvestada ka tööjõuga, mis vabanes tööstuse kokkutõmbamisel, veneajast pärit mõningate suurettevõtete likvideerimise tõttu jne.

On veel rida teisi asjaolusid, mis põhjustavad töötaolu või vähemalt takistavad töö-jõu nõudmise tõusu. Sellistena võiks tulla kõne alla tootmise ratsionaliseerimine, kodu-maa kitsas turg, aeglane kapitali kogumine, ja osalt sellest tingitud üldine kapitalivaesus, millest omakorda tingitud kapitali kallidus; mõned juhusliku iseloomuga tegurid, nagu tuletikumonopoli sisseseadmine jne.

Ratsionaliseerimise all mõeldakse, teata-vasti, töö korraldust teaduslikul alusel, mater-jalide ja saaduste standartimist, tööprotses-side lihtsustamist, transpordi ja müügikorral-duse viimistlemist, mille sihiks on — saavuta-tada minimaalset tööjõu ja materjali kulu tootmises.

Viimase kümne aasta jooksul tööstuseriikide tööstuslik areng on sündinud ratsionali-seerimise tähe all. Tehniline edu on paljudel aladel muutnud põhjalikult valmistusviise, mille tulemuseks on kohati õige suur toodan-gu suhteline tõus — tõus ühe töölise ajaühiku kohta. Säärane tehniline revolutsioon on loo-mult analoogiline XVIII ja XIX sajandite murrangul saavutatud tehnika edusammudega, mil töömasinad — muu seas ketruse- ja kü-dumismasinad pandi käima mehaanilisel jõul.

Eesti suurtööstuse arengut toodangu suhtes iseloomustavad järgnevad arvud, 1922—29 a. neitotoodangu väärtus on tõusnud 32,7 milj. kr pealt 54,5 milj. kr peale ehk vahekorras 100:167. Samal ajal inimitööjõu tarvitust ei näita kaugeltki mitte seda tõusu. Sellest jääb vaid järeldada, et toodangu tõus on saavutatud peamiselt otstarbekohasema töökorralduse, tehniliste uuenduste ja arvatavasti inimitööjõu intensiivsema ärakasutamise teel. Ses mõttes vast suurimat edu on saavutatud tulekutööstuses, kus monopoli sisseseadmisest saadik kuni 1930 a., s. o. 1927—30 a. toodang on tõusnud suhteliselt 63% võrra. 1927 a. valmistati ühe töölise töötunni kohta 166, 1930 a. juba 271 toosi tikke, mis vaid üks näide.

1922 a. töötingimuste kohaselt vajaksime suurtööstuses praeguse toodangu saavutamiseks tööjõudu mitme tuhande inimese võrra rohkem, kui tegelikult kasutatakse praegu.

Peab mainima veel, et real tööaladel on võetud tarvitusele uusimaid tööabinõusid, mis hoiavad tunduvalt kokku tööjõu-kulu. Nii, näiteks, teede ehituse, remondi ja korrashoiu alal — teehöövliid, auto-lumesahad, auto-teekruusatajad; peale selle, Tallinnas automaattelefonikeskjaam, Tallinna sadamas laeva tühjendamis- ja laadimiskraanad, Põhja paberija puupapivabrikus on paberipuu koormine, mil alal töötas üle 100 töölise, viidud osalt masinate peale üle jne. Need on vaid üksikud faktid. Kõigi nende abinõude otstarve on — hoiduda inimitööjõu tarvitamisest. Loomulikult, inimitööjõu tarvitamine on selle mõjul vähenenud või vähemalt jäänud peaaegu muutumata toodangu tõustes.

## 6. Võitlus töötaolu vastu.

*Lutte contre le chômage.*

Võitluseabinõud töötaolu vastu võiksime jagada kolme liiki: ühiskondlikud või avalikud tööd, milliseid on korraldatud riigi- ja omavalitsuse-asutiste kaudu; töölise eneste vastastikune abiandmine ametühisuste organisatsiooni kaudu, osalt avalikkude asutiste toetusel (Genti süsteem); töötaolu vastu sunduslik kindlustus. Viimane kuulub modernimate võitluseabinõude hulka.

Välisriikides töötaolu vastu kindlustus on teinud läinud aastakümne jooksul väga suuri edusamme. Rahvusvah. Tööstusbüroo kuukirjast loeme (Revue internationale du travail, jaanuar 1931, lhk. 49): „1919 a. algüks töötaolu vastu kindlustatute arvu hinnati 4½—5 miljoni peale, millest enamus — 3,7 milj. — langes Inglisele, ainsale maale, kus tol ajal kindlustus oli sunduslik ja seda ainult mõnes tööstuseharus. Tänapäeval sunduslik töötaolu vastu kindlustus on maksev 10 riigis. Arvatud

kaasa vabatahtliku kindlustusega riigid.; töötaolu vastu kindlustatute üldarv tõuseb 47,5 milj. peale.“ Samal allikal sunduslikult kindlustatute arv on tõusnud praegu (arvud tuhandetes) Saksas 16 738, Austraalias (Queenslandis) 137, Austrias 1 800, Bulgaarias 287, Inglise ühes Põhja-Iiriga 12 100, Iiris 284, Itaalias 2 600, Poolas 1 033, 9-s Šveitsi kantonis 150 ja S. N. V. L. 10 000. Vabatahtliku töötaolu vastu kindlustusega maades kindlustatute arv tõusis (arvud samuti tuh.) Belgias 628, Taanis 238, Prantsuses 200, Norras 43, Hollandis 388, 14-s Šveitsi kantonis 165 ja Tšehhoslovakkias 1 129. Soome kindlustatute arvu kohta, mis kuulub samuti siia rühma, andmed puuduvad. Seega on üldse kogu maailmas töötaolu vastu sunduslikult kindlustatud 44,6 milj. ja vabatahtlikult 2,8 milj. töölisi.

Töötaolu vastu võitluse küsimus on läinud aastakümnel korduvalt olnud päevakorras rahvusvahelises ulatuses. Rahvusvah. töökongverents (Washingtonis, 1919) võttis vastu otsuse, mille järgi kõigis riikides tuleks seada sisse töötaolu vastu kindlustus ühel ehk teisel kujul. Hiljem on sama küsimust harutanud rahvusvahelised töökongverentsid 1921, 1922, 1924 a., Rahvusvah. Sotsiaalse arengu ühingu kongress (Prahas, 1924) jne.

Töötaolu põhjuste uurimiseks ja selle vastu võitluseabinõude otsimiseks Rahvusvahelise töökongverentsi poolt 1922 a. moodustatud komisjon tuli otsusele, et selliste abinõudena võivad olla: 1) kavakindel tööjaotus riigis, kasutades selleks tööbörse, ja rahvusvaheliste lepingute sõlmimine töö ühtlase jaotamise sihis riikide vahel; 2) maades kus see võimalik, tööta tööstusetöölised viia üle põllutööle ja 3) laiendada avalikke töid töötute tööjõu ärakasutamiseks. Peale selle soovitatakse töötaolu vastu võitluseabinõuna tööaja reguleerimist, alaealiste ja naiste töö piiramist, ületunnitöö keeldu, minimaalpalkade maksmapanekut, ametiõpilaste arvu piiramist, s. o. abinõusid, mis ajajooksul võivad mõjuda tööjõu nõudmise tõusule.

Kõigi nende abinõude kohta peab tähendama, et need on vaid palliativsed abinõud, mis ei paraliseeri töötaolu orgaaniliselt tema alustes. Neil on vaid täiesti ajutine ja kohalik tähtsus. Need abinõud vähendavad vaid viletsust, mida tekitab töötaolu; töötaolu enese vastu võitluseks on need abinõud täiesti jõuetud. Õieti öelda, suurim osa neist polegi mõeldud selleks.

Töötutele abiandmiseks Eestis on seni peamiselt korraldatud avalikke ehk n. n. hädaabitöid. Üksikutel aastatel on selleks kulutatud 500—600 tuh. kr, millest seni 85—

90% (1929/30 a. koguni 97,6%) on kannud riiki. Kogu avalikkude tööde kestusel nende korraldamiseks on kulutatud üldsummas ligi 3,5 milj. kr. Nende läbi on läinud korda anda abi talvekuudel vaid ümmarguselt 1/2-le tööhõrside registreeritud töötajate arvust. Ei saa salata, et avalikud tööd on töötaolu vastu võitluses ikkagi hädaabinõu ja rahvamajandusele teatud määral kahjulikud, kuna tööviljakus ei saa neil olla kõikjal normaalne.

Avalikkudel töödel viibitud keskmine töölise arv ja nende poolt tehtud tööpäevade üldarv.  
*Nombre moyen des personnes occupées aux travaux publics et nombre total des journées du travail.*

8.	Töölise arv N. des ouvriers	Tööpäevade arv(tuhand.) N. des journées du travail (1000)
1929/30 . . . . .	...	270
1928/29 . . . . .	1677	286
1927/28 . . . . .	1887	290
1926/27 . . . . .	2023	298
1925/26 . . . . .	1758	...
1924/25 . . . . .	2855	...

Tegelikud kulud avalikkudeks (töödeks) (kr) 1924/25—1929/30  
*Dépenses pour l'organisation des travaux publics (kr) 1924/25—1929/30.*

9.	Riigiasutiste tööd Travaux des instt. gouvernementales	Linnavalitsuste tööd Travaux des muni- cipalités	Maavalitsuste tööd Travaux des arrondissements	Muud tööd Autres travaux	Kokku—Total
1929/30 . . . . .	395 205	64 082	55 151	62 263	576 701
1928/29 . . . . .	194 747	301 483	17 272	2 933	516 435
1927/28 . . . . .	99 783	314 466	164 405	4 108	612 762
1926/27 . . . . .	120 370	286 300	108 400	10 820	525 890
1925/26 . . . . .	56 450	349 000	8 250	6 000	419 700
1924/25 . . . . .	182 190	508 610	90 082	33 223	814 105

Kuidas kujunevad tööolud ja tööturu tingimused lähemas tulevikus, on raske öelda. See oleneb teatud määral praktilisest rahvamajanduse poliitikast, meie tööstusesaaduste

võistlusevõimest välisturgudel, üldisest maailma majanduslikust konjunktuurist jne.

Tähelepanu väärib aga kahtlemata ka kaalutus, et kui töötaolu küsimus lähemas tulevikus ei peaks leidma lahendust ühel või teisel teel, siis arvatavasti osaliseltki see lahendub iseenesest puht bioloogilistel põhjustel — rahvastiku vanuslike vahekordade kujunemise teel. Praegust rahvastiku vanuslikku koostist peetakse väga halvaks: raukade % on suur ja osutab pealegi tõusu tendentsi, noore järeltuleva põlve osatähtsus on aga langenud väga madalale. H. Reiman, selgitades rahvastiku vanuslike vahekordade kujunemistendentsi kolme rahvalugemise andmete põhjal (1881, 1897 ja 1922), jõuab otsusele, et rahva looduliku juurekasvu — sündivuse ja surevuse — praegustes piirides, produktiivse rahvastiku arv väheneb 1942 aastaks, mil 1922 a. rahvalugemisel arvestatud noorsugu saab täisealiseks, umbes 24 tuh. võrra. Selle arvutuse kohaselt produktiivse rahvastiku osa (20—59 a. vanused) langeb 1922 a. rahvalugemisel arvestatud 584,7 tuh. pealt 560,6 tuh. peale (v. Rahvastik ja tervishoid Eestis, lhk. 2 ja 3. Tallinn, 1930, Riigi Statistika Keskbüroo väljaanne). Et tööturu küsimuse lahendus sellisel kujul mitmesugustel, peamiselt rahvuspoliitilistel põhjustel pole soovitatav, on iseküsimus.

Olgugi, et sellised näivad olevat tuleviku perspektiivid, on soovitatav oleviku seisukohalt, et tööturu küsimuse lahendamiseks õpitaks rohkem tundma tööolusid üksikutel rahvamajanduse aladel, et need leiaksid kavakindlat arendamist, kusjuures üheks tähtsamaks ülesandeks oleks vaba tööjõu täielikum ja otstarbekohasem kasutamine.

Töötaolu ja tööhõrside tegevuse kohta ennem Keskbüroo väljaandets ilmunud artiklid:

- Töötaolu ja tööhõrside tegevus 1929 a., R. Sõrmus, Eesti Statistika Nr. 101 (4), 1930 a., lhk. 198—202.  
 Töötaolu ja tööhõrside tegevus 1927—28 a., R. Sõrmus, Eesti Statistika Nr. 89 (4), 1929 a., lhk. 218—219.  
 Tööolud 1922—27 a., R. Sõrmus, Eesti Statistika 1928 a., lhk. 138—140.  
 Tööhõrside tegevus ja töötaolu 1924—26 a., R. Sõrmus, Eesti Statistika 1927 a., lhk. 524—528.  
 Töötaolu Tallinnas 8 aprillil 1926 a., R. Sõrmus, Eesti Statistika 1927 a., lhk. 9—20.  
 Töötaolu Tartus 16 veebruaril 1927 a., Eesti Statistika 1927 a., lhk. 464—466.  
 Töötaolek Eestis 1922—24 a., R. Sõrmus, Eesti Statistika Nr. 39 (6) 1925 a., lhk. 15—30 (lisa).  
 Hädaabitööd 1927/28 a. talvel, R. Sõrmus, Eesti Statistika 1928 a., lhk. 600—604.  
 Hädaabitööd 1924—26 a., R. Sõrmus, Eesti Statistika 1927 a., lhk. 455—463.

# TÖÖSTUSETÖÖLISTE PALGAOLUDE KUJUNEMINE 1913-30 a.

## FORMATION des SALAIRES de 1913-30.

Sisu: Eelmärkmeid, lhk. 274. 1) Ilmasõjajaeelsed töölise palgad Tallinnas, lhk. 274. 2) Töölise palgad Tallinnas 1917-18 a., lhk. 275. 3) Vabariigi algaastail palkade normimisperiood, lhk. 277. 4) Palkade vaba kujunemine 1923-30 a., lhk. 283. 5) Kokkuvõtte, lhk. 284.

**Eelmärkmeid.** Süstemaatiline töölise palgastatistika Eestis ulatub 1923 a., mis ajast peale on kogutud kindla kava kohaselt võrdlemisi üksikasjalisi andmeid töölise arvust, tööajast ja palkadest — normidest ja tegelikest teenistusest. Kuid sellise statistika tulemuste õigesse valgusse asetamiseks on vajalised ka ilmasõjajaeelsed palkade andmed: oleviku tulunduslikku olukorda ei saa lugeda kaugeltki veel tasakaalustunuks, ilmasõja ja revolutsiooni mõjudest vabanenuks; sellepärast on võrdlus rahuaja olukorraga hädavajaline ka palkade alal, samuti kui see teostatud elumaksumuse alal.

On läinud korda hankida 1913 a. kohta võrdlemisi täielikke palgastatistilisi andmeid realt ettevõttele Tallinnas. Nende alusel on seatud kokku ülevaade palgaoludest Tallinnas 1913 a. ja loodud baas hilisemate aegade reaalpalkade võrdluseks sõjajaeelse ajaga.

Kuid tähtsusetu pole ka andmed töölise palgaoludest vaheajal, eriti Eesti Vabariigi algusaastail. Osaliselt, nimelt 1919—1922 a. kohta, on seda tühimikku püütud täita üle-

vaatega E. Statistikas nr 59. Siin aga püüame anda pideva ülevaate algades 1917 a. — tuge- des Vabrikantide ühise ja endise Töö- hoole- kandeministeeriumi Töö- ja kapitali vahekor- ra lahendamise toimkonna arhiivi materjali- dele. Tõsi, need andmed pole kaugeltki piisa- vad toleaeegsete palgaolude üksikasjaliseks ja täpseks valgustamiseks; kuid ülevaadet pal- gaolude kujunemise käigust pakuvad nad siiski ja võimaldavad seega saavutada üle- vaadet töölise palgapoliitika Eestis iseseis- vuse algusest peale.

### 1. Ilmasõjajaeelsed töölise palgad Tallinnas.

*Salaires avant la guerre à Tallinn.*

Siin toodavad andmed töölise palkadest Tallin- nas, kuigi võrdlemisi laial- dased, on siiski seevõrt katkendlised, et ei või- malda tervik-ülevaadet sellises ulatuses, kui oleviku palgastatistika. Sellepärast meie siin üksikasjade juures ei peatu, vaid toome and- med tunnitasu (teenistusest) mõningate täht- samate ametite kohta kopikates ja ümber ar- vatult sentidesse, kursiga 1 kop. — 1,00 *sent*.

Töölise tegelik tunniteenus Tallinnas juulis 1913 ja 1929 a.  
*Gain horaire des ouvriers industriels à Tallinn en juillet de 1913 et 1929.*

1.	1913		1929 sendid (cents)	Töölise arv, kelle kohta andmed käivad <i>N. des ouvriers concer- nant lesquels on dispose des données</i>	
	kopikad (co- peeks)	sendid (cents)		1913	1929
	<b>Ametite järgi — D'après les professions:</b>				
<b>a) mehed — Hommes:</b>					
lukusepad metallitööst. — serruriers en industrie des métaux . . . . .	21,2	40,7	38,8	60	126
rautrelvalid — tourneurs en fer . . . . .	27,5	52,8	43,4	50	55
valajad — fondeurs . . . . .	31,3	60,1	47,5	65	90
sepad — forgers . . . . .	26,5	50,9	41,1	24	33
kütusepad — chaudronniers . . . . .	19,3	37,1	39,7	65	48
lihttöölised — manoeuvres . . . . .	13,5	25,9	28,0	186	178
töölised puutööst. — menuisiers en industrie du bois . . . . .	16,4	31,5	45,8	119	147
lihttöölised — manoeuvres . . . . .	12,9	24,8	36,1	205	503
<b>b) naised — Femmes:</b>					
kangrud — Tisseuses . . . . .	12,0	23,0	22,9	720	960
ketrajad — Fileuses . . . . .	7,5	14,4	19,6	305	250
poolijad — Bobineuses . . . . .	8,9	17,1	21,9	77	209
<b>Tööstuseharude järgi — D'après les branches du travail:</b>					
metallitööstuses — en industrie des métaux . . . . .	19,7	37,8	44,2	503	2450
puutööstuses — " " du bois . . . . .	12,5	24,0	36,7	893	1930
paberitööstuses <sup>1)</sup> — " " du papier . . . . .	12,6	24,2	31,6	...	...
tekstilitööstuses — " " textile . . . . .	10,6	20,4	26,5	1457	2533
trükitööstuses <sup>2)</sup> — " " polygraphique . . . . .	24,2	46,5	55,0	...	91
5 tööstuseharu töölise kogu võrdkaalustatud keskmine — Moyenne pondérée pour 5 industries . . . . .	17,7	33,9	37,7	21048 <sup>3)</sup>	9208 <sup>4)</sup>

<sup>1)</sup> Võrdlus palganormide võrdkaalustamata keskmiste alusel. <sup>2)</sup> Käisiti trükladuja palk. <sup>3)</sup> Võrdluse atuseks Tallinna trükitöölise palgatariff. <sup>4)</sup> Selle juures esioevad töölise koguarvudena: metallitööstuses 14700 ja 2799, puutööstuses 2670 ja 2166, paberitööstuses 1325 ja 1387, tekstilitööstuses 2103 ja 2000, trükitööstuses mõlema aasta kohta 1930 a. arv 850, kokku 21648 ja 9208.

Ühtlasi on toodud ka samust ettevõttest ja samade asutiste kohta vastavad tunniteenistuse andmed 1929 a., mis võimaldab mõlema aja kohta antud ulatuses tööliste teenistuse täpset võrdlust. Peale ametite on toodud võrdluseandmed ka üksikute tööalade kohta, kuigi jällegi piiratud arvu ettevõtete ulatuses, mis aga siiski seevõrt kaaluvad, et saavutatud võrdlusi võib pidada küllalt iseloomustavaks.

Tab. 1 arvudest selgub esijoones see tõsiasi, et palgavahe kõrgelt kvalifitseeritud ja liht- ning vähem kvalifitseeritud töölistel on olevikus väiksem kui 1913 a., sest esimeste nominaal-teenistus 1913 a. ületab sellise 1929 a., kuna viimastel on see vastupidi madalam. Teiseks, pidades silmas madalamapalgaliste tööliste suuremaarvulikkust, peame töölistkonna palgaolude võrdlusel siiski andma eesõiguse andmeile tööalade järgi; pealegi on need saavutatud suurema arvu tööliste kohta. Neist selgub, et tööliste läbistikune nominaal-teenistus tunnisi oli 1913 a. siiski madalam kui 1929 a. kõigil vaadeldavil tööstusaladel.

Kuid see ei tähenda veel, et tööliste teenistusolud Tallinnas olid 1929 a. tõesti paremad kui 1913 a. Tuleb kõige pealt arvestada erineva elumaksumusega. Teiseks tuleb pidada silmas ka erinevat tööpäeva pikkust: 1913 a. oli see ühes ületundidega ligi 11 tundi, 1929 a. aga 8,5 tundi. Seetõttu esineb tööliste reaalne palgatulu 1913 a. tunduvas ülekaalus 1929 a., nii kui näitavad järgnevad arvud. Nende saavutamisel on arvestatud tab. 1 arvudega ja elukalliduse ind. 1929 a. — 117; keskmiseks tööpäeva pikkuseks on võetud üldiselt 1913 a. 11 tundi, 1929 a. 8,5 tundi, kuigi see vast tegelikult oli erinev üksikuis tööstuseharudes.

2.

	Reaalteenistuse ind. 1929 a. Indice du gain réel par heure en 1929	Reaalse palgatulu ind. 1929 a. Indice du revenu réel en 1929 en prenant en considération la durée du travail
	(1913 a. = 100)	
Metallitööstuses - <i>Indust. des métaux</i>	100,0	77,3
Puu " " " <i>du bois</i>	130,8	101,1
Paberil " " " <i>du papier</i>	111,6	86,2
Tekstiil " " " <i>textile</i>	111,3	86,9
Triiki " " " <i>polygraphie</i>	101,1	78,1
5 tööharu tööliste üldarvu kohta <i>Moyenne pour 5 industries</i>	92,0	73,8

Nii näeme, et toodud viie tööstuseharu ettevõtetest ka tööliste reaalsed palgad 1929 a. kas võrdusid või koguni hästi ületasid 1913 a. taseme. Kuid 2,5 tunni võrra lühema tööpäeva tõttu on tööliste reaalne palgatulu 1929 a. kõikjal, peale puutööstuse, tublisti alla 1913 a. tasemet.

Veel halvem on tulemus 5 tööstuseharu keskmise järgi, mis on saavutatud vaid kaalustatult kõigi nende tööstuseharude tööliste arvu alusel. Kuna 1913 a. Tallinnas oli palju võrdlemisi kõrgepalgalisi metallitöölisi, 14 700 praeguse 2799 vastu, siis on tab. 1 järgi 5 tööstuseharu keskmine nominaalpalga vahe 1929 a. kasuks väiksem kui üksikuis tööstuseharudes, ja vastavalt sellele 5 tööstuseharu üldine reaalsel indeks on vaid 92,0 ja reaalse palgatulu indeks koguni 73,8. Kuna võrreldes sõjajärgse üksikute tööstuste osatähtsuse kogu tööstuses ja ka üldse Eestis on tunduvalt muutunud madalamate palkadega tööstuste kasuks ja mitte üksnes sotsiaaltervishoiu nõudel vaid ka tööpuuduse tõttu tööpäev peab olema madalam kui 1913 a., siis ka tööliste reaalne palgatulu on paratamata tunduvalt madalam 1913 a. tasemest. Seda ei suutnud oluliselt muuta ka elumaksumuse indeksi langus 1930 ja eriti 1931 a., sest arvestades sellega on reaalse palgatulu üldindeks 1930 a. 82,5 ja 1931 a. I veerandil 88,2 või koguni vähe alla seda, kui peame silmas viimasel ajal keskmise tööpäeva pikkuse langust alla 8,5 tunni.

## 2. Tööliste palgad Tallinnas 1917-18 a.

*Salaires à Tallinn en 1917-18.*

Tööliste palgaoludest ilma sõja ajal pole kasutada statistilisi andmeid. Kaudseil ja katkendlikel andmeil aga võib väita tööliste reaalteenistuse mõttes olukorra tunduvalt halvenemist, sest elukallidus tõusis kiiremini kui palgad. Võrreldes 1913 a. leiame esimesejärgu toiduainete — leiva, kartuli, liha ja piima turuhinnad kõrgemad 1915 a. juba keskmiselt 30% ja 1916 a. veel kõrgemad, eriti aga 1916 a. lõpul ja 1917 a. algul — 200% võrra. Samal ajal oli mustatöölise päevapalk Tallinnas meestel 2,75 rubla 1913 a. 1,50 rubla vastu, seega kõrgem vaid 111,5% võrra.

Võttes võrdlusealuseks leiva, kartuli, piima ja liha hinnad 1925 a. Tallinna töölisbütžeti tarvitusevahekorras leiame, et 1917 a. algul mustatöölise reaalteenistus moodustas 1913 a. omast vaid 68,5% sellele vaatamata, et turuhindade tabelis leib esineb tšeki hinnaga ja tšekinormi osatähtsus töölisbütžetis omas palju väiksema kaalu, kui siin toodud indeksi arvestusel. Kuna selle segase aja kohta on võimata arvestada elumaksumust täies ulatuses ja täpsuses ja ka andmed palkade kohta on piiratud osalt vaid minimaalnormidega, siis üldiseks reaalsel palkade liikumise jälgimiseks kasutame siin vaid eelmainitud nelja aine üksikmüügi hinde, nii kui need ametlikult arvestatud,

1917 a. märtsi revolutsioon andis töölistele võimaluse astuda samme palgaolude parandamiseks. Märtsi algul Tallinna Tööliste ja sõdurite saadikute nõukogu otsusel pandi tehistes maksma senise 10-tunnilise tööpäeva asemel 8-tunniline. Sellega tõusis tööliste tunnitasu küll 25% võrra, kuid tegelikult ärakandmiseks see olulist lisa ei annud, sest vähenes ka ületundide tegemine. Seepärast tööpäeva lühendamisele järgnes kohe ka palgalisa nõudmine: alamnorm mustatööliste meeleste 5 rub., naistele 4 rubla 8-tunnilise tööpäeva kohta, mis oleks tõstnud meestööliste minimaalse reaalkalga üle 1913 a. taseme 64% võrra. Seda nõudmist Tallinna vabrikud ei täitnud, vaid Vabrikantide ühisuse 21 märtsi istangul otsustati tõsta tööliste minimaalpalkasid 8-tunnil. tööpäeva kohta: meestele 3 rub. ja naistele 2,50, mis tõstis mustatööliste reaalkandmist 88,3% 1913 a. tasemest.

Ent sellise palganormiga töölised elukalliduse suure tõusu tõttu kaua ei leppinud. Mai algul Tööl. ja sõd. saad. nõukogu Töösektioon töötas välja iga ettevõtte tarvis uued palgatariifid. Töölised aga käsitlesid neid tariife n. n. „tsehhinormidena“ ja nõudsid nende veel lisaks 175%. Tekkinud arusaamatuse lahendamiseks T. ja s. s. nõukogu tõstis väljatöötatud norme 100% võrra maksvusega 1. juunist. Kuigi mõned ettevõtted tööliste nõudeid rahuldasi, Vabrikantide ühisus sellise palgakõrgendusega ei leppinud: avaldati protesti ja nõuti Petrogradist Tööministri kohale sõitmist. Kirjavahetuses Tööministeeriumiga Vabrikantide ühisus oli nõus kindlustama minimaalpalgana päevas täisealisele meestöölisele 6 rub. ja naisele 4,50, mis oleks tõstnud meestööl. reaalkalga 73% peale. Ent kokkulepet siiski ei saavutatud ja vabrikutes puhkesid streigid. Valitsuse esindajate vahetlusel ettevõtetud kokkuleppe katsed ei õnnestunud. Selle järele tuli Petrogradist 24 aug. ettekirjutus võtta Tallinnas tarvitusele Petrogradi Metallistide liidu normid 10% alandusega. Tegelikult aga nende normide suurus jäigi teadmatuks ja neid ei võetud tarvitusele. Pealegi varsti järgnes korraldus vabrikute evakueerimiseks ja see tõrjus palgaküsimused kõrvale, kuigi elukallidus kasvas järjest. Selle tõttu jaanuaris 1918 a. T. ja s. s. nõukogu kinnitas uued tariifid, maksvusega 16. jaan.

Nende järgi pidi olema meestööliste palk rublades järgmine:

	1 gr.	2 gr.	3 gr.	4 gr.
I kategooria	22,5	21,2	19,0	16,8
II „	22,0	20,7	19,1	—
III „	21,5	20,2	18,8	16,3

Sel ajal maksvate toiduainete turuhindade kohaselt ja arvestades erineva tööpäeva pikkusega nende normide järgi madalaim meestöölise reaalkalga oleks ületanud mustatööliste reaalkalga 1913 a. umbes 15% võrra. Kvalifitseeritud tööliste palgad aga oleks jäänud madalamaks, sest vahe nende ja mustatööliste palkadel toodud normides on palju väiksem kui see oli 1913 a. Tallinna Vabrikantide ühisus nende normidega jällegi ei leppinud ehk olgu siis kui kõrgendatakse vastavalt tasu riigitegelike eest. Ühisuse esindaja sellekohaste läbirääkimiste peale Petrogradis Tööministeeriumis tehti korraldus, et tööliste palgad mujal riigis ei või olla kõrgemad Petrogradi tööliste palkadest, Tallinnas aga peavad olema sellistest madalamad 10% võrra. Sellekohaselt Tallinna tarvis Tööministeeriumi poolt 10/22 veebr. maksmapandud normide järgi pidid meestöölised hakkama saama tunnis 70 kop. (mustatööline) kuni 2 rub. 05 kop. (I kat. 1 grupi metallitööline), mis teeb 8 tunnilise tööpäeva kohta 5,00—16,00 rubla ja 10 tunn. tp. kohta 7—20,00 rubl. Sellele vastav reaalkandistus turuhindade kohaselt oleks võrdunud mustatöölisel 50,3% 1913 a. tasemest.

Tegelikult aga jällegi nende normide järgi palka maksta ei saadud sakslaste Tallinna tungimise tõttu. Vaid okupatsioonivõimude 5 märtsi määrusega pandi maksma uued palgatariifid, mis kõikusid täiskasvanud meestöölisel 8-tunnise tööpäeva kohta 1—4 rubla vahel, kusjuures aga 10-tunniline tööpäev oli sunduslik, viimase kahe tunni eest 12,5% võrra kõrgema tasu maksmisel; peale selle maksti perekonnaabiraha 50 penni ehk duuma- ja kerenski rubla ametliku kursi järgi 50 kop. iga perek. liikme kohta, kuid mitte üle 4 liikme; lõpuks, tehti ka sunduslikuks tükitöö. Selle järgi oli mustatööliste minimaalne päevapalk 10 tunni juures üksikul 1,25 rub., 3-liikmelise (mees, naine, laps) perekonnaga 2,25 rub. Kuigi selle juures vastavalt määrati ka toiduainetele võrdlemisi madalad turuhinnad, olid need turuhindade andmeil tegelikult siiski endistest (jaan.-veebr.) hindadest ainult vähe — ümmarguselt 12% madalamad. Seetõttu okup.-võimude määruse kohaselt mustatööliste reaalkalga 1918 a. aprilli I poolel moodustas 1913 a. tasemest üksikul vaid 10,3% ja 3 liikmelise perekonna juures 16,3%.

Selline järsk juba varemgi madalate palgade allarõhumine tekitas tööliste seas tõsist rahutust, mis kujunes kohati koguni streigiks. Seetõttu okupatsioonivõimud olid nõus Vabrik. ühisuse poolt väljatöötatud vähe kõrgemate normidega, mis kuulutati välja

7 mail. Nende järgi hakkasid saama saksa markades:

töölised spetsialistid . . . . .	5,20—8,00
õppinud töölised . . . . .	3,00—6,50
õppimata . . . . .	2,40—4,80
õpilased . . . . .	1,20—2,40
naistöölised . . . . .	1,20—4,80

Arvestades selleaegsete turuhindadega ja rahakurssidega 1 rub. — 1 mark, tõusis õppimata (musta) töölise minimaalne reaalpalk 10-tunnilise tööpäeva kohta siiski vaid: üksikuil 22,0%, 3-liikmelise perekonnaga 29,2% 1913 a. tasemest.

Kuna aga okupatsioonivõimude korralduste tagajärjel toitlusolud suvel sattusid täitsa segadusse ja elukallidus ikka tõusis, otsustati augustis tõsta ka töölise palkasid: kõigile 2 marka lisa päeva kohta ja perekonnaabiraha 50 p. liikme kohta kuni 3 margani. Okupatsioonivõimude nõusolekul pandi palgakõrgendus maksma 1. sept., mille järgi — leiba ja piima normihinnaga, kartulit ja liha vabahinnaga arvestades — mustatöölise reaalteenistus moodustas 1913 a. tasemest üksikuil 31,2% ja 3 liikm. perekonnaga 42,0%. Selle järele oktoobris oli uus palgakõrgendus — meestel 1,50 m., naistel 1,45 m. võrra päevas, mis tõstis mustatöölise reaalteenituse juba: üksikul 39,0% ja 3 liikm. perek. 49,7% peale. Sellega mustatöölise palgad okupatsioonija lõpuks moodustasid okup.eelses 1918 a. jaanuari tasemest küll üksikuil 77,4% ja 3 liikm. perek. koguni 97,8%, kuid rahuaajaga võrreldes oli ka see väga madal, kõigest 50,8%.

### 3. Vabariigi alg-aastail palkade normimisperiood.

*Période des salaires réglés par dispositions officielles (1918—1923).*

Saksa okupatsioonivõimude lahkumisega ja võimu üleminekuga Eesti Vabariigi Ajutise Valitsuse kätte

12. nov. algas töölise palkade liikumises uus ajajärk. Juba 14. nov. töölised esitasid ettevõtete juhatustele nõudmise panna maksma Tööl. ja sõd. saad. nõukogu poolt 1918 a. 16. jaan. kinnitatud normid, ümber arvatult markadesse 15,12—18,00 marka, maksvusega kogu möödunud okupatsioonija kohta. Sama nõue esindati ka Töö-hoolekandeministrile. Algasid tagajärjeta läbirääkimised; ka 29. nov. Töö-hoolekandeministeeriumis peetud ettevõtjate ja töölise esindajate nõupidamine ei annud tagajärgi. Töölised jäid kindlalt oma nõude juure — ettepannud normide kohaselt palkade maksmist alata 5. dets. ja 24. dets. maksta välja esitatud normide ja okupatsiooniaegsete palkade vahe, mille rahuldandamist ettevõtjad pidasid võimatuks, omalt poolt mingeid kindlaid ettepanekuid tege-

mata. 3. dets. pealegi Vabrikantide ühisus esitas märgukirja Töö-hoolekandeministrile, milles kirjeldati tööstuse katastroofilist seisukorda, väideti, et töölise palgad olevat 1918 a. jaanuari tasemel ja lubati töölisele võimaluse ulatusel vastu tulemiseks tõsta 1-st detsembrist viimaseid okupatsiooniaegseid palku, kõigile kategooriaile 2 mk võrra (alaealistele ja õpilastele 1 mk). See oleks tõstnud töölise nominaalpalku, kuid pidades silmas, et tšeki-leiva ja normeeritud hinnaga piima saamine lõppes ja seega toiduks tarvitatava leiva-piima-kartuli-liha läbistikune hind tõusis järsku tunduvalt, poleks see mustatöölise reaalteenitust siiski tõstnud, vaid see oleks langenud tublisti, eriti tegelikult tööpäeva alandamisega 8 tunni peale. Selle pakkumise kohaselt mustatöölise reaalpalk oleks moodustanud 1913 a. tasemest üksikul 26,1%, 3 liikm. perekonna juures 31,2%.

Tõsi, Vabrik, ühisus toonitas ühtlasi ka vajadust astuda samme turuhindade reguleerimiseks, et hoida ära elukalliduse tõusu ja seega uut palkade tõstmise vajadust. Esimeseks sammuks ses sihis soovitati töölisele palga lisaks toiduainete, eriti leiva ja hädalisesemate tarbainete muretsemist mõõdukate kindlate hindadega, mis oleks tõesti olnud olulise tähtsusega.

Kuid see ettepanek polnud kiires korras teostatav ja kujunenud poliitiline olukord oli sarnane, mis nõudis töölise olukorra otsekohesest parandamisest. Seepärast Ajutine Valitsus pani 4. dets. otsusega maksma töölise nõude kohaselt Tallinna kohta järgmised 8-tunnilise päevapalga normid (markades), maksvusega 16. novembrist:

	1 gr.	2 gr.	3 gr.
I kateg. . . . .	18,00	16,00	15,00
II „ . . . . .	17,00	16,50	15,50
III „ . . . . .	17,20	16,10	15,10

Seejuures pidi olema naiste päevapalk masinail töötajail ja õppinud töölisel mitte alla 13,44 mk päevas, kindla ametita — 13,00 mk, meestega ühesugusel tööl olijail — võrdne meeste palgaga. Õpilastel — esimene palk — 10 mk päevas.

Arvestades dets. turuhindadega maksmapandud normid tõstsid töölise palku tunduvalt; kuid siiski eriti kõrge leivahinna tõttu madalaim meestöölise palk—15,12 mk võimaldas reaalteenituse vaid 49,2% määral 1913 a. tasemest. Seega üksiku mustatöölise reaalteenistus küll ületas okupatsiooniaegse, perekonnaga aga mitte.

Nominaalselt aga maksmapandud palganormid olid kõrgemad töölise senisest tegelikust teenitusest päevatöölisel umbes 50%

võrra, tükitöölistel aga ainult 10% võrra. Seega tuli ettevõtetele asuda ka tükitööde ümberhindamisele, sest 4. dets. määrus nõudis ka tükitööliste teenistuse tõstmist vähemalt eeltoodud normideni, mis olid mõeldud alamääradena. Teiseks, ettevõtjatele uued normid polnud vastuvõetavad ka vähese vahe tõttu musta- ja oskusetöölise palgas. Uute normide kohandamiseks ettevõtete huvidele Vabrikantide ühisus kavatses töötada välja tööde nomenklatuuri tööliste tegelikuks jaotamiseks gruppidesse ja kategooriatesse; samuti kavatseti sõlmida töölistega tariifileping, mis oleks määranud kindlaks peale palganormide ka tööliste ja ettevõtjate töö-vahekorra. Kuid töölisel esialgu sellest keeldusid (Vabr. ühis. ja Ametiühis. kesknõukogu esind. koosolekul Töö-hoolekandeministeriumis 17. jaan. 1919 a.) lugedes vajalikeks ses küsimuses seiskukohtade selgitamist ja materjalide kogumist.

17. märtsil 1919 a. Töö-hoolekandeministri määrusega pandi maksma tööliste palgatariif ka Tartus, mis nägi ette 8 tunn. päeva kohta: meestöölistel 12,00—16,00 mk, naistel mitte alla 10,00 mk ja õpilastel alammäär 9 mk. Muudes riigiosades palgad kujunesid poolte vabal kokkuleppel.

Tallinnas aga tööliste palgavõitlus kujunes varsti väga intensiivseks. Nimelt aprilli keskel Üle-Eestimaaline ametiühisuste kesknõukogu esitas 27. märtsi peakoosolekul vastuvõetud kollektiiv-lepingu ja uue palgatariifi kava Töö- ja hoolekandeministrile ja Vabrikantide ühisusele ettepanekuga, sellise elluviimiseks Töö-hoolekandeministeriumis kutsuda kokku tööliste ja tööandjate esindajaist segakomisjon. Selles tariifis ettenähtud normide aluseks olid viieliikmelise perekonna ülalpidamiskulud. Tööde nomenklatuuri järgi olid kõik töölisel jaotatud nelja gruppi, igaüks kolme kategooriasse, kusjuures neljanda grupi alla olid arvatud õpilased 28 mk ja erioskuseta naistöölised 29,00 mk päevapalgaga, kõigi teiste tööliste päevapalgad kõikusid 30,00—32,00 marga vahel, kusjuures tööpäeva pikkusena oli nähtud ette kehalisil töötegijail üldse 8 tundi, ilma lõunavaheajata töötajail 7 tundi, laupäeviti 6 tundi, — lühendatud tööpäevade lugemisega palga suhtes täie tööpäeva ette. Peale selle oli nähtud ette ületunnitasa 100% ja öötöö 25% kõrgendusega. Nende normide ja mai turuhindade kohaselt oleks madalaim meestöölise reaalteenistuse moodustanud 1913 a. mustatöölise reaalteenistuse tasemest umbes 66%.

Töömistri kutsel korraldatud segakomisjonis, 29. aprillil, oli Am. ühis. kesknõukogu ettepanek arutusel — ilma tagajärgedeta.

Järgmine koosolek pidi olema 2. mail. Kuid vahepeal hakkasid trükistöölised streikima nõudes ettevõtjaga üldisest eraldi kollektiivlepingut. Seda aga Vabrikantide ühisus polnud nõus lubama ja ka trükikoja omanikud ise polnud tööliste nõudmistega päri. 6. mail Vabrikantide ühisus esines pika märgukirjaga Kaub.-tööstusministeriumile, milles kirjeldatakse väga tumedais värves tööstuse olukorda, tõrjutakse tagasi tööliste nõudmised kui liialdatud ja peetakse tarvilikuks:

1. Töö-hoolekandeministeriumi kaudu töölistele teha selgeks, et nende nõudmised palga kui ka tööaja kohta on liialdatud.

2. Seaduslikud normid tööaja kohta määrata kindlaks.

3. Rasketöö tegijatele kindlustada sama toidunorm, mis antakse sõjaväele.

4. Ettevõtjaid rekvisitsioonide eest kindlustada, nii tarbeasjade kui toidumoonala.

5. Riigist väljaveetava kraami eest saada-vat valuutat võtta ainult toidumoonana soetamiseks.

Ajutine Valitsus, jällegi arvestades olukorraga, lahendas konflikti trükistööstuse alal trükikodade sekvestriga. Tööliste palkade asjus aga määrati 9. mai otsusega erikomisjon, kes pidi töötama välja ettepanekud riigi ettevõtetes ja eraettevõtetes riigitöödel olevate tööliste palkade tõstmiseks. Tugedes sellistele Ajutine Valitsus 16. mai otsusega määras: 12. maist peale kõrgendada eelnimetatud tööliste palku 25% võrra ja maksta peale selle perekonnaabiraha 3 mk päevas iga perekonnaliikme kohta kolmest kuni 5 liikmeni. Kuna riigitöid oli vaid metallitööstusettevõttele, siis said palgakõrgenduse osaliseks üksi nende töölisel. Teistes eratööstuses ettevõtetes palka ei tõstetud, anti ainult võrdsest teistega perekonnaabiraha. Peale selle Vabrikantide ühisus muretsetes välismaalt rukkid ja kindlustas töölistele odavama hinnaga leiva saamise 0,5 nl. töölise ja 0,25 nl. perek.-liikme kohta hinnaga 75 penni nael.

Nende korralduste kohaselt kujunes mustatöölise reaalteenistus mai II poolel: üksikul riigitöölistel 39,0%, eratööstuse töölistel 34,0% 1913 a. tasemest, 3 liikmelise perekonnaga aga (mees, naine, laps) — riigitööstuses 44,0%, eratööstuses 43,1%.

Selline vaid osaline tööliste palgaolude parandamine kaugeltki ei rahuldanud töölisi. Sellele seltsis pinev sisepoliitiline õhkkond mai algul aset leidnud sündmuste tagajärjel, mis peegeldusid ka Asutava Kogu otsuses 1. juulist 1919, missugune pidi rahustama tööliste meeoleolu ja looma alused seadusepäraks palgaolude lahendamiseks:



„Vabariigi Valitsuse seletusi 1) lippude mahavõtmise asjus 1. mail ja 2) Kesknõukogu liikmete arreterimise kohta ärakuulates ja neid seletusi rahuldavaks tunnistades, avaldab A. K. soovi, et palgamiinimum kõigi tööliste kohta üle riigi maksuma pandaks, ning läheb päevakorra juure üle.“

Selle otsuse teostamiseks Vabariigi Valitsus otsustas 20. aug. samal aastal teha ülesandeks Töö- ja hoolekandeministeeriumile töötada välja palgamiinimumi seaduse eelnõu.

Seaduse eelnõu väljatöötajad olid pandud ülesande ette, mille teostamine polnud mitte sugugi kerge ega lihtne. Puudusid täielikult andmed, kuidas seda küsimust oli käsitletud mujal, kus see juba varem päevakorraks oli kerkinud. Tuli minna välja üldistest teoreetilistest alustest ja sellest põhiideest, mille väljenduseks peab olema palgamiinimumi seadusandlik korraldamine.

Selle juures sai lähteks samal ajal Eesti Vabariigi Ajutise Valitsemise korda sisse võetud ja ka Eesti Vabariigi põhiseaduses esinev inimväärilise eluülpidamise põhimõte. Otsustati, et iga töötaja müüja Vabariigi kodanik peab võima vähemalt niipalju teenida, et võimalduks niihästi tema enese töötaja alalhoidmine ja isiksuse arenemine, kui tema soo edasikestmine.

Arvestades järjest tõusva elukallidusega ja rahakursi kõikumusega oli selge, et palganorme kindlaksmäärava palgamiinimumi seadusega Asutavale Kogule esineda pole mõtet. Samuti näis olevat võimata võtta ette palgamiinimumi kindlaks määramist tööalade ehk tööiseloому järgi. Vaid taheti tabada ja määrata kindlaks seda piiri, millest alla ükski palganorm langeda ei tohi, ilma et see tööliste elujõu ja soo alalhoidmise peale halvavalt ei mõjuks.

Seda piiri väljendaski Töö-hoolekandeministri poolt 6. okt. 1919 a. Vabariigi Valitsusele esitatud palgamiinimumi-seaduse nõue, et miinimum-palgamäär peab kindlustama toiduainete muretsemise võimalusi öö-päeva kohta täisealisele üle 18 a. meesttöötajale 3055 kalori suuruses (naistele ja alaealistele teatavas vahekorras vähem) ja peale selle kahe perekonnaliikme kohta 4450 kal., kusjuures oli määratud kindlaks ka nõutud arvu kaloreid andvate toiduainete koostis (normaal toidutabel). Peale selle muude tarvete katmiseks oli nähtud ette toitluskuludele võrdne summa. Palga miinimum-normid pidi seaduse alusel määrama kindlaks iga 3 kuu järgi Töö-hoolekandeministeerium, kellele jäeti ühtlasi õigus erakorralistel oludel kuulutada välja normist

madalamaid palgamiinimume, kuid mitte alla 75%.

Eelnõu juure oli lisatud ka kalkulatsioon, mille järgi sept. turuhindade kohaselt eelkirjeldatud normide alusel meesttöölise palgamiinimum oleks kujunenud kuu kohta 1168,88 mk ehk päeva kohta 46,76 marka. Siin tarvitatud võrdlusealusel see norm oleks kindlustanud tööliste alammäärana 3 liikm. perek. juures reaalteenistuse kõrgema mustatöölise reaalteenistusest 1913 a. umbes 20,0% võrra.

Kuigi see seaduseelnõu jäi seisma Vabariigi Valitsuse poolt selle läbivaatamiseks määratud erikomisjoni, tegelikult siiski kõigil järgnevatel palganormimistel olid eelnõu materjalid ja elatishormid arvutuste ja võrdluste aluseks. Kuna üheltpoolt tööliste nõudmised, teiselt ettevõtjate pakkumised tavaliselt erinesid väga suuresti, oli võimalik eelnõu abil tabada siiski enamvähem õiget vaheteed ja seega kaudselt mõjutada tööliste seni liiga madalate palkade tõstmist lähemale sõjaeelsele tasemele.

Samal ajal aga hakkasid Töö-hoolekandeministeeriumi tulema tööinspektoritelt teated tööliste palgakõrgenduse nõudmistest üle kogu riigi. Pinevate nõupidamiste tulemusena teostus 1-st nov. palgakõrgendus ühes riigitöölisega, kelle palku tõsteti 30% võrra, ka eratööstuses võrdlemisi keerulise süsteemi järgi. Nimelt, Vabr. ühisuse 28. okt. ringkirja kohaselt kõigis eraettevõtteis tõsteti põhipalka („tsehhi-normi“) mais 1919 a. riigitööstuse tööliste maksmapandud tasemini (s. o. detš. palgad 25% lisandusega); seejuures tükitöö tasu pidi võimaldama põhipalgale teenida juure 50%; seal aga, kus tükitöö sisseseadmine võimata, pidi põhipalgale arvatama juure lisatasu nii, et tööliste päevateenistus vastaks järgmistele normidele:

	1 gr.	2 gr.	3 gr.	4 gr.
I kateg.	32,00	30,00	28,00	25,00
II „	32,00	29,00	27,20	24,80
III „	31,20	28,80	26,40	24,00

Mustatöölised 23,20. Naised 19,20.

Peale selle jätkati endiselt tööliste piiratud määral odavama hinnaga leiva andmist ja lubati anda 40–50% võrra turuhindadest odavama hinnaga igale töölisele 4½ arss. ülikonnariiet ja 50 arss. pesuriiet, ning lõpuks odavaid saapaid ja nahka. Arvestamata viimaste lisandustega, mis täideti talve jooksul vaid osaliselt, ja vaevalt võrdus ka peale palgatõstmise jätkuvale elukalliduse tõusule, eratööstuse tööliste reaalpalk jällegi tõusis riigitööstuse tööliste palkade ligidale ja moodustas 1913 a. tasemest: üksikuil mustatööliseil

54,7%, riigitöölaliste 56,3% vastu, 3 liikm. perekonnaga töölistel aga võrdselt 61,7%.

Kuid sel tasemel tööliste palgad, arvestades jätkuvat elukalliduse tõusu, ei püsinud kaua: veebruaris 1920 a. oli palgakõrgendus jällegi päevakorral, sest veebr. II poolel tööliste reaalpalgad olid langenud võrreldes 1919 a. novembriga väga suuresti — ümmarguselt 45% võrra.

Arvestades olukorra tõsidusega Vabariigi Valitsuse 12. veebr. otsusega moodustati Tööhoolekandeminist. juures eriline „Tööliste varustamise komisjon“ valitsuseasutiste ja Vabrikantide ühisuse esindajaist, kus võeti kaalumisele tööliste olukorra parandamise küsimusi — nii palgakõrgenduse kui toiduainetega varustamise näol. Pikema töö järele jõuti otsusele, et on vajaline laiendada töölistele alandatud hindadega toiduainete ja muu varustuse andmist, ühtlasel alusel nii era- kui riigitöölisele, ja tõsta ühtlasi ka tööliste palku.

Vastavate ettepanekute kohaselt Vabariigi Valitsus 25. veebr. otsusega tõstis riigitööstuse tööliste palku, maksvusega 1. märtsist, jällegi 30% võrra, s. o. 32,24 — 42,04 mk peale; peale selle veel varustus, mõningate toiduainete ja riide näol samal määral, kui eratööstuses, mis andis hinnavaheena palgalisa üksikuile 5 mk, 3 liikm. perek. juures 7 mk päevas.

Seda lisa uutele normidele juure arvates ja arvutades kogu päevapalga 10 tunni peale saame madalama palgalise üksiku riigitöölise reaalpalga 1919 a. märtsi I poolel 47,3% 1913 a. tasemest; 3 liikm. perekonna juures perek. abiraha arvates juure 53,1%.

Eratööstuses aga tõsteti palku: lihttöölistel 15%, kvalifitseeritud töölistel 25%, nii et tööliste palgad vastasid järgmistele normidele (markades).

	1 gr.	2 gr.	3 gr.	4 gr.
I kateg.	40,32	36,06	33,60	30,24
II „	39,20	35,84	32,48	29,12
III „	38,08	34,72	31,36	28,00

Seejuures mustatöölised arvati III kateg. 4 gr. alla; naiste palk 23,20 mk; õpilastel 16—23,20 mk; tükitöölisele võimaldati lisateenistus 25% määral. Peale rahapalga hakati andma laiendatud määral varustust, mis Tööhoolekandeminist. hindamisel andis päeva kohta lisatasu üksikuil 5 mk; 3 liikm. perek. 7 mk.

See kokku tõstis päevatöölise reaalpalga märtsi turuhindade kohaselt: madalaima palgalisil töölistel üksikuil 42,0% ja 3 liikm. perek. töölistel 47,7% 1913 a. tasemest.

Seega jäid eratööstuse tööliste palgad riigitöölise palgast jällegi taha, kuid seda pea-

miselt madalama-palgaliste juures; kvalifits. tööliste palgade vahe oli väiksem. Peale selle, palju olenes tükitööde farvitamise määrast. Tükitöölised teenisid muidugi rohkem — vähemalt 25% võrra. Kuid mitte kõikjal polnud võimalik tükitööd seada sisse, eriti piiratud võimalused selleks olid paberi- ja keemiatööstuses. Seepärast nende ettevõtete töölised hakkasid nõudma maksmapandud normidele lisatasu, mis suurte nõupidamiste järgi ka teostati Vabr. ühisuse 27. apr. otsuse järgi: kõikjal kus tükitöö tegemine võimata, tuleb päevapalga normidele maksta juure erilist „preemiat“ 25% määras. Seejuures ületunni- ja pühapäevatöötasu arvestati normipalga järgi.

Samal ajal aga jätkus ikka elumaksumuse tõus. Ja, nagu selgus ühtlasi Varustuse ühtlustamise komisjoni istangul 19. apr., toiduainete ja kehakatte muretsemine töölistele edenes halvasti, eriti riigitööstuses ja asutistes. Seepärast enne veel kui jõuti lahendada „preemia“ küsimus, hakkasid töölised nõudma üldist uut palgakõrgendust. Algasid uued segakomisjonide istangud Tööhoolekandeministeeriumis: 10. mail 1920 a. vabr. ja tehaste tööliste vanemate ja Vabr. ühisuse esindajate ühisel koosolekul esineti kindlakujuliste seisukohtadega. Tööliste nõudmine oli alammäärana päevas 242,67 mk puhtas rahas, varustuse andmise korral aga vastavalt vähem; Vabr. ühisus pakkus 1. märtsi normidele lisa vaid 10%, varem maksuma pandud 25% „preemia“, perek. abiraha ja odavamahinnalise varustuse juures.

Kokkulepet loomulikult ei saadud, vaid uued palganormid pandi maksuma ühepoolselt Vabrikantide ühisuse otsusega 11. maist, maksvusega 15. maist, järgmisel kujul.

	1 gr.	2 gr.	3 gr.	4 gr.
I kateg.	44,40	40,84	36,96	33,20
II „	42,80	39,44	35,76	32,00
III „	42,00	38,20	34,40	30,60

Nais-mustatöölistel 25,00 mk; õpilastel 16—25,00 mk; tükitöölisele võimaldati lisateenistust vähemalt 25% määras; päevatöölisele aga jätkati 25% preemia maksmist; maksuma jäi ka perek. abiraha 3 mk — 3—5 liikme kohta. Seejuures suurendati ka madalamate hindadega antavate toidu- ja tarbeainete hulka, mille mitte-kättesaamise korral lubati maksta välja hinnavahe rahas. Mai II poole turuhindade kohaselt ulatus toiduainete ja varustuse hinnavahe perekonnata töölisel 6,12 mk 3 liikm. perek. juures 9,00 mk peale. Seda palgale ja preemiale juure arvates, uue palga kohane madalaim reaalteenistus see-

kord moodustas 1913 a. tasemest: üksikuil 45,8%, 3 liikm. perek. töölisel 52,2%.

Riigitöölise palku tõsteti samal ajal otsekohele 30% võrra, mis tõttu palkade alam- ja ülemäär tõusis 41,01 ja 55,43 mk peale, — seega kõrgemas astmes võrdsele tasemele eratööstusega, madalaimas aga eratööstust ületavaks (nomin. palk 41,01 : 38,50 vastu). Sellele juure arvates võrdse määras natuura hinna vahet saame madalamapalgalise riigitöölise reaalpalga indeksi: üksikuil 49,2%, 3 liikm. perek. tööl. 55,6%.

Kuid nende normide juures peab ikkagi pidama silmas, et varustuse andmine ei teostunud täiel määral, kuigi eratööstuses vähe paremini, kui riigitööstuses. Osalt see asjaolu, osalt ka jätkuv elukalliduse tõus (kuu aja kestes umbes 3% võrra) oli põhjuseks, et uus töölise palgakõrgendamise tõusis jällegi peatselt päevakorrale — eeskätt just riigitöölise (peamiselt raudteelaste) agaral eestvõttel. 7—29 juunini peeti Töö-hoolekandeminist. 14 koosolekut, küll töölise ja Vabrikantide ühisuse esindajate osavõtul, küll ilma. Küsimust kaaluti põhjalikumalt kui kunagi enne. Vabr. ühisuse esindajad esinesid seekord rohkem passiivseina, nii öelda nõuandjatena, teatades, et kui riigitöölisele palku tõstetakse, on seda sunnitud tegema ka nemad.

Suure töö tulemusena töötati välja ja pandi Vabariigi Valitsuse otsusega 29. juunist riigi tööstuses maksma 1. juulist arvates alljärgnevad normid (mk).

	1 gr.	2 gr.	3 gr.
I kateg.	60,00	54,00	50,00
II „	58,00	53,20	48,40
III „	56,00	51,00	46,00

Naistel-mustatöölisel 37,44; õpilastel 20,00—37,44. Tükitöö puhul pidi töölisel olema võimalus lisa teenida vähemalt 30% määral; juhusel kui tükitöö võimata, maksti päevapalgale lisa 30%, nii et madalaim palk võis olla 60,34 mk. Peale selle said töölised perek. abiraha: naise peale 6 mk, teiste perek. liikmete peale kuni 5-ni 3 mk. Sellele palgale lisaks antavate toiduainete ja riidevarustuse hinnavaht juuli kohta — perekonnata töölisele hinnates 8,36 mk, 3 liikm. perek. juures 11,80 mk peale — arvates juure, tõusis madalaima palgaliste riigitöölise reaalpalk juba: üksikul 68,8% ja 3 liikm. perek. tööl. 79,7% peale 1913 a. tasemest.

Eratööstuse poolt 1. juulist 1920 a. maksmapandud palganormid olid:

	1 gr.	2 gr.	3 gr.	4 gr.
I kateg.	48,00	44,00	40,00	36,40
II „	46,00	42,00	38,00	35,20
III „	45,00	41,00	37,00	34,00

Naistel-mustatööl. 28,00; õpilastel 16—26,00. Tükitöö pidi võimaldama lisateenistuse vähemalt 25% määral. Tükitöö võimatusel maksti päevapalgale lisaks 25% preemiat. Perek.-abiraha jäi endiseks — 3 mk 3—5 liikme pealt. Palgale lisaks antava varustuse hinnavahe selleaegsete turuhindade kohaselt oli üksikuil 17,80 mk, 3 liikm. perek. juures 33,36 mk. Kõik see kokku tõstis madalama palgalise töölise reaalpalga: üksikuil 60,0%, 3 liikm. perek. töölisel 78,0% 1913 a. tasemest.

Seega 1920 a. juuli palga normimine tõstis töölise reaalteenistuse kõrgemale kui kunagi peale 1917 a. märtsit. Teiseks jäi see viimaseks üheaegseks riigi ja eratööstuse töölise palkade normimiseks. Hiljem teostus see juba eri aegadel.

Juuli palgad ei rahuldanud töölisi kuigi kaua, sest elukallidus tõusis kiiresti. Juba augusti algul esitati uued nõudmised 296 mk miinimumiga. Kuna nende nõudmistele peale kuidagi ei reageeritud, algasid streigid, mis kestsid paar nädalat. Selle tulemuseks oli, et Vabr. ühisus ilma töolistega nõupidamiseta otsustas tõsta töölise palku 1-st septembrist 10% võrra, mis järgi need normid kujunesid järgmiseks:

	1 gr.	2 gr.	3 gr.	4 gr.
1 kat.	52,00	48,00	44,00	40,00
2 „	51,40	46,00	42,00	38,00
3 „	50,00	45,00	41,00	37,00

Naistel-mustatööl. 30,00, õpilastel 18—24.

Tükitöö ja perek.-abiraha normid jäid endiseks. Tükitöö võimatusel aga maksti päevapalgale lisa („preemiat“) 35%. Varustuse vahe 3 liikm. perek. kohta tegi sept. turuh. kohaselt üksikul töölisel 34,20 mk, 3 liikm. perek. juures 66,20 mk. Seega sai madalamapalgaline tööline tunnisi 1,30 mk ehk 8-tunnilise tööpäeva kohta 50,40 mk, ühes varustuse vahega aga 84,00 mk, mis arvatult ümber 10 t. tööpäeva kohta sept. I poole suuresti tõusnud turuhindade kohaselt annab reaalpalga jällegi: üksikuil 45,8%, 3 liikm. per. 64,4% 1913 a. tasemest.

Siin on vahe perekonnaga ja üksiku töölise reaalpalga vahel väga suur, sellest ajast pärit Töö-hoolekandeminist. kogutud statistilistel andmetel töölisele antud toidu ja varustuse hinnavahe kohta.

Riigi tööstusettevõtete töölise palku seekord, s. o. 1. sept. ei tõstetud. See sündis alles novembris. Vabariigi Valitsuse 26. nov. otsusega 1-st novembrist pandi maksma järgmised normid (mk):

	1 gr.	2 gr.	3 gr.
I kat. . . . .	69,02	62,06	57,14
II „ . . . . .	67,00	61,12	55,00
III „ . . . . .	65,28	59,28	53,76

Naistel-lihttööl. 43,04 *mk*; õpilastel 27,12—43,04 *mk*. Perekonnaabiraha, tükitööga juureteentav minimaal-lisa ja tükitöö võimatuse korral päevapalgale juuremakstav lisatasu 30% suuruses jäi endiseks. Endiseks jäid ka rahapalgale lisaks antava natuura normid ja hinnad, mille vahekord turuhinnaga oli üksikul töölisel umbes 20,00 *mk*. Kõik see kokku võimaldas üksikule meestöölisele madalaima reaalpalka, võrreldes 1913 a. tasemega 37,0%, samal ajal eratööstuses sept. normide ja varustuse hinna vahe (42,20 *mk*) tõttu saadud 39,5% vastu. Sarnasest küsitavalt suuresti erinevast varustuseraha määrast tingitud riigi- ja eratööstuse töölise palkade vahekorda polnud 1919 a. maist saadik, ega järgnenud seda ka pärast enam.

Kuid see tasem oli suuresti tõusnud elukalliduse ja sellele palkade mitte järele jõudmise tõttu madalam, kui mõõdunud 1,5 aasta jooksul, võrreldes umbes 1919 a. mai palkadega. Pealegi elukalliduse tõus jätkus — novembrist detsembrini 5% võrra. Seepärast juba dets. algusest peale töölised hakkasid nõudma uut palgakõrgendust. Vabr. ühisus oli nõus seda teostama ja pani ette Vabariigi Valitsusele teha seda üldiselt. Vabariigi Valitsus aga ei lugenud seda võimalikuks, kuid ei takistanud tegemast seda eratööstuses. Selletõttu Vabr. ühisus oma otsusega 28. dets. pani maksma 1-st jaan. 1921 uue korralduse, mille järgi rahapalk jäi endiseks, mis pandud maksma 1. sept., kuid seni alandatud hinnaga antud toiduained anti edaspidi ilma tasuta. Peale selle jätkati riidevarustuse (mitkali ja bjasi) andmist endiselt 30% hinnaalandusega. Sellega tõusis meestöölise madalaim palk üksikul 95,00 *mk* ja 3 liikm. perekonnal aga 149,78 *mk* peale. Võrreldes 1913 a. tasemega andis see reaalpalka madalamapalgalisele töölisele ikkagi vaid 37,5% määral ja 3 liikm. perek. tööl. 59,5%.

Kuna 1921 a. elukalliduse tõus jäi seisma ja kevadeks koguni vähe langes (juunist uuesti jaanuari tasemele tõustes), siis töölise poolt uusi palgakõrgenduse nõudmisi nii rutu enam ei järgnenud. Osalt mõjutas seda ka tööstuses tekkinud depressiooni seisund ja sellest tingitud tööseisangud mõningais ettevõtteis. Veebruaris nõuti ainult, et ületunnitasa juures arvestataks ka tasuta antava varustuse hinnaga, missugune nõudmine täideti. Edasi aprillis nõudsid töölised kevadel kergesti rikkiminevate kartulite, samuti suure-

mal hulgal antavate heeringate normi vähendamist, mis ka teostati. 1-maist hakati nimetatud aineid andma poolel määral, ärajäänud poole eest makstes raha.

Riigitööstuses aga samal ajal valmis oluline muudatus töölisele tasu maksmises. Nimelt, pidades silmas turuhindade stabiliseerumist ja ainete saadavust ning teiselt töölise toiduainetega varustamise tülidest otsustati natuura andmine lõpetada ja kogu palk rahas maksta välja. See teostati nii, et novembri palganormidele arvati juure selle osa varustuse maksumus mis sai tööline; perekonnaliikmete varustuse maksumus aga arvati perek. abiraha juure. Nii kujunesid Vabariigi Valitsuse 4. märtsi otsusega riigiettevõtete töölise palganormid järgmiseks (markades):

	1 gr.	2 gr.	3 gr.
I kateg. . . . .	114,04	106,88	101,00
II „ . . . . .	112,38	105,28	99,20
III „ . . . . .	109,00	102,06	96,80

Naistel-mustatöölistel 84,00 *mk*; õpil. 67,28—84,00 *mk*.

Tükitöö puhul enamteenistuse alam-norm, samuti tükitöö võimatuse korral päevapalka lisa jäi endiseks — 30%. Perek. abiraha tõseti — naisele 25 *mk* ja teistele arvu peale vaatamata 15 *mk*.

Nende normide kohaselt tõusis madalamapalgalise meestöölise reaaltenistus riigitööstuses 1913 a. tasemest üksikul 56,5% ja 3 liikm. perek. töölisel 70,7% peale, eratööstuses aga jäi see üksikul kõigest 40,5% peale ja 3 liikm. perek. tööl. 64,5%. Kuna seega riigitöölise palgad ületasid eratööstuse töölise palku osalt tublisti — üksikul 40% ümber, siis ka viimased esinesid varsti palgakõrgenduse nõudmistega. Vähe seda, nõuti ka varustuse andmise lõpetamist, sest see oli vaid hädajaks: nüüd aga oli turul võimalik toiduaineid valida ja teiseks toiduainete hinna langus turul tähendas ettevõttele varustuse saamise korral tegelikult töölise palga vähenemist. Seepärast oli töölisele eelistatavam riigitööstuses tarvitusele võetud rahas palgamaksmise kord, ettevõtetele aga vastupidi natuuras tasu maksmise jätkamine. Seetõttu juba mai keskel „Peetri tehaste“ töölised esinesid kategoorilise nõudmisega lõpetada natuuras palga maksmine ja selle asemel tõsta rahapalka. Kuna seda ei täidetud, algas streik. Valitsuseasutiste vahelesegamisega ja küsimuse segakomisjoni andmisega streik küll lõppes, kuid küsimus omandas laialdasema iseloomu: kõigist tehaseist esitati analoogiline nõudmine, miinimum-palgaga meestele 200 *mk* ja naistele 150 *mk* päevas.

Kuigi Vabr. ühisus tahtis jääda vana korra juure, Vabariigi Valitsuse seisukohast aga tööliste natuuras tasu maksmine, kui ebaseaduslik, enam lubatud polnud ja palkade ühtlustamine riigitöolistega tunnustati vajaliseks. Seetõttu Vabr. ühisuse 14. juuni otsusega pandi maksma 1-st juunist järgmised normid:

	1 gr.	2 gr.	3 gr.	4 gr.
I kateg. . . . .	69,52	61,70	56,48	50,40
II „ . . . . .	67,30	60,16	54,08	48,00
III „ . . . . .	64,48	57,84	51,08	45,00

Naistel-mustatöolistel 39,4; õpilastel 22,16.

Tükitöö puhul minimaalne enamteenistus, samuti tükitöö võimatusel päevapalgale juuremakstav „preemia“ määrati 30% peale. Perekonnaabiraha tõsteti naisele 25 mk, teistele 15 mk peale lõpetades 5 liikmega. Toiduainete ja kehakatte natuuras andmine lõpetati; selle asemel hakati andma eespool toodud põhinormidele lisaks „muutuvat lisatasu“, mis mai suurmüügi hindade kohaselt oli arvatud 45,12 mk peale ja pidi edaspidi määratama kindlaks iga kuu 1-ks. Sellega jäeti vabrikutele võimalus turuhinna langemise puhul tööliste palku vähendada, kuna need riigitööstuses jäid stabiilseks. Tegelikult jäi see lisasumma ka eratööstuses püsivaks.

Toodud normide ja korralduse kohaselt eratööstuses 1921 a. juunis madalaim meestöölise päevateenistus 8 tunni kohta oli kokku üksikul 104,40 mk; 3 l. perek. juures 144,40 mk, mis moodustab 1913 a. reaalteenistuse tasemest 49,2% ja 64,2%, riigitööstuse tööliste 59,2% ja 74,2% vastu. Seega Vabr. ühisuse otsuse kohaselt riigitööstuse tööliste reaalpalk jäi eratööstuse tööli. reaalpalgast ikkagi kõrgemaks, üksikuil koguni 20,3% võrra. Kuigi normide juures see nii ei paista silma (96,80 : 90,72 vastu), on oluline 30% preemia arvestamine: riigitööstuses arvati see kogupalgast, eratööstuses aga põhipalgast, mis annab madalaima tegeliku teenistuse 125,84 : 104,40 vastu.

Sel palga normeerimisel oli otsustav tähtsus eratööstuse tööliste kogu edaspidise aja kohta, sest 1921 a. juuni normid ja lisa % jäid maksma kuni maini 1923 a., mil tõsteti tükitöö enamteenistuse ja päevatöölise „preemia“ norm 30% pealt 60% peale. Samuti jäi tegelikult muutmatuks „muutuv lisatasu“ endise varustuse eest (hiljem hakati seda paljuis ettevõtete liitma palga juure, arjstlemata). Nii kujunes eratööstuses madalaim meestöölise tasu mais 1923 a. 8-tunnilise päeva kohta 118,08 mk, mis annab reaalpalga 1913 a. tasemest üksikuil 67,5% ja 3 liikm. perek. juures 85,8%.

#### 4. Palkade vaba kujunemine 1923-30 a.

Salaires libres (de 1923-30).

Peale eelmainitud palkade tõstmist mais 1923 a. tööliste palkades üldise iseloomuga korraldusi hil-

jem ei ole teostatud, kui mitte arvestada mõningais ettevõtete äärmiselt madalate minimaalpalkade väikest tõstmist 1927 a. Majanduseministri ettepanekul. Vaid kogu aja tööliste palgaolud kujunesid üksikettevõtete määramise järgi vabalt; kuna kõik aeg on tegemist pealegi püsiva iseloomuga tööpuudusega, siis ka töölised omalt poolt ei saanud oluliselt mõjutada kujunevat palkade tasemit.

Selle ajajärgu palgaolude iseloomustamiseks on meil kasutada juba täielikud statistilised andmed, millised on seni järjest ilmunud Eesti Statistikas ja ka käesolevas numbris allpool toodud võrdlemisi üksikasjaliselt. Siin toome vaid üleriiklikud üldarvud ühes indekseiga 1913 a. alusel.

#### Tööliste keskmise tunniteenistuse liikumline suurtööstuses 1913-30 a.

Fluctuation du gain horaire dans les grandes entreprises industrielles de 1913-30.

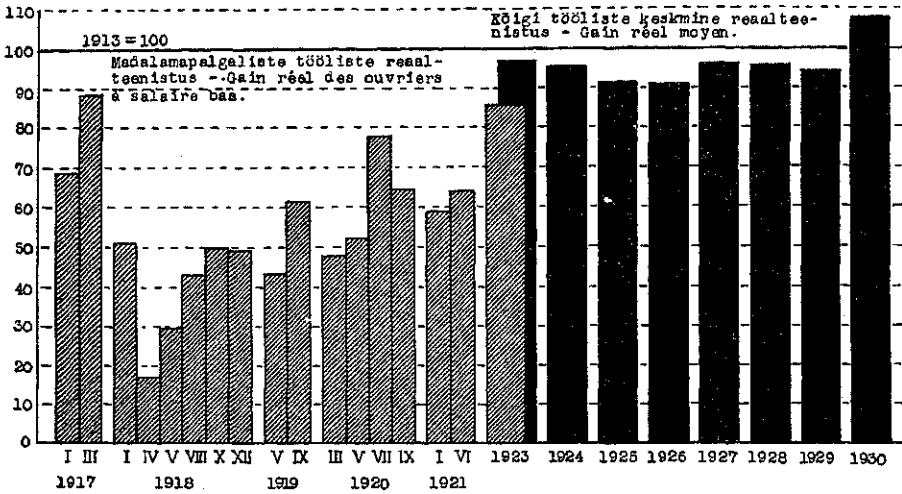
3.	Teenistus (seis-tunnis) (Index-Gain horaire)	Teenistuse nimiväärt. indekseid—Indices des gains nominaux		Reaalteenistuse indekseid—Indices des gains réels	
		1913 a.=100	1923 a.=100	1913 a.=100	1923 a.=100
		1930	32,5	112,5	113,6
1929	32,1	111,2	112,2	94,9	95,9
1928	31,1	107,6	108,7	96,2	97,1
1927	29,3	101,4	102,4	96,5	97,5
1926	28,0	96,0	97,0	91,4	92,4
1925	26,4	98,3	99,3	91,5	92,8
1924	26,0	90,0	90,9	95,7	91,8
1923	26,6	99,0	100,0	97,0	100,0
1913	28,9	100,0	—	100,0	—

1913 a. alusel arvatud indekseid arvutamiseks oleme võtnud tunnitasuks 1913 a. 28,9 senti. Selle oleme saavutanud arvutamise teel järgmiselt: eelpool 5 tööstuseharu andmeil osutus Tallinna tööli. nominaal-palkade vahetõrge (kullas arvatult) 1913 a. ja 1929 a. 100 : 111,2; sellist vahetõrget lugedes tingimusi maksvaks kogu Eesti suurtööstuse kohta, saavutame 1929 a. üleriikliku tunniteenistuse (32,15) alusel 1913 a. kohta eeltoodud 28,9 sent.

Kuna 1913 a. tunniteenistus erineb vähe 1929 a. omast, siis on mõlemal, 1913 ja 1923 a., baasil arvatud reaalteenistuse indekseid väga lähedased. Sellest järgneb, et tööliste palkade liikumist võime hea eduga jälgida, nii kui seni, 1923 a. baasil arvatud indekseid järgi; seda enam, et 1913 a. baas, kui osalisil andmeil koostatud, kõlbulik on vaid ligikaudselt võrdluseks.

Selle alusel võime väita, et tööliste tunnitasu olekus erinevad sõjaeelsetest vaid sel määral, mil määral erineb sellest elumaksumus. Kuna see on viimasel ajal kujunenud pea võrdvaks 1913 a. tasemega, siis peaksid

Madalapalgaliste töölste reaalteenistuse liikumine.  
Mouvement du gain bas. réel des ouvriers à salaire.



ka töölste palgad praegu üldjoontes võrduma 1913 a. Ent seejuures pidades silmas eelselgitatud lühemat tööpäeva on töölste teenistus ja seega elustandard praegu siiski madalam sõjaeelsest.

5. Kokkuvõtte.  
Résumé.

Tugedes kõigele eelõeldule, võime kokkuvõttena teha mõningaid järeldusi töölste palgaoludest Eestis üldse ja eriti seda tingivast palgapoliitikast.

Eeltoodud reaalkade indeksitest järgneb, et töölste palgad Eestis on olnud kõik aeg. alates ilmasõjaga ja lõpetades viimaste aastatega, madalamad ilmasõjaeelsest tasemest — viimaseil paremail ajal (1923—1929 a.) 4—8% võrra, halvemal okupatsioonijul koguni 83% võrra. Möödunud 1930 a. aga, samuti olevikus, on töölste palgade tasem, nii kui osutatud, juba kõrgem kui 1913 a., (kuigi selle juures töötulu tasem lühema päeva tõttu on madalam).

Kuid see ei tähenda, et sellega meie töölste palgad oleksid rahuldavad; sest ka ilma-

sõjaeelsed töölste palgad Eestis, s. t. tolleaegses Venes, olid vägagi madalad, nagu järeldame rahvusvahelistest võrdlustest.

Rahvasteliidu Tööstöbüroos koostatud võrdluseandmeil (vt. Revue International du Travail Vol. XXI n. 4, Avril 1930, p. 585) on töölste reaalkade resp. -teenistus võrreldes Inglisega jaanuaris 1930 a. toodud tab. 4.

Kuigi siin Eestiga ühise indeksi leiame Hispaania ja koguni madalama Itaalia, on viimastes tegemist ikkagi palganormidega. Tavaliselt aga on normide ja tegeliku teenistuse vahe selline, et võib kindlasti väita Eestis, võrreldes toodud riigega, kõige madalamaid palku resp. teenistust.

Seejuures palvib erilist tähelepanu, et võrdlusetabelis Eestit suuresti ületavais riigis töölste palgad on suuremad, kohati koguni palju suuremad kui 1913 a. Vältides minimaalteenistuse võrdlusi toome siin vaid reaalkade liikumisindeksid riigest, kus sellised arvutatud.\*)

Reaalkade indeksid 1913 a. nisel = 100.

4. Maa:	Reaalkade võrdlusindeks (jaan. 1930 a.)		
Inglise	100	} Palganormid	
Austria	52		
Austraalia	148		
Holland	87		
Hispaania	45		
Iiri	97		
Itaalia	43		
Kanada	165		
Prantsuse	58		
Saksa	77		
Ühendriigid	197		
Eesti	45		} Tegelik teenistus
Poola	65		
Rootsi	113		
Taani	112		
Tšehhoslovakkia	74		

5.	1913	1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929	1930
Austraalia	100	112	116	114	113	116	118	...	...
Rootsi	100	...	123	125	130	130	132	137	...
Saksa	100	...	...	96	103	105	107	110	116
Tšehhoslovakkia	100	...	123	125	128	124	130	133	...
Ühendriigid (P. Am.)	100	133	142	138	137	142	144	147	154

Toodud indeksitest, eriti P. Am. Ühendriikide juures, selgub see, mida nimetatakse kõrgete palgade politikaks. Lähitudes praktilisest kogemusest selgunud tõsiasi, et kõrgem palk tõstab inimese töötahet ja produktiivsust ning ühtlasi sellega tema

\*) Vt. Revue International du Travail, Vol. XXIII n. 1, Janvier 1931, p. 88.

elustandarti, mis tähendab tööliskonna ostujõu suurenemist ja seega siseturu laienemist, seega tööstusele väga tulusad nähised, on P.-Ameerika ja selle eeskujul L.-Euroopa tööstuses kohati olnud võrdlemisi vastutulelikud tööliste palganõudlusele. Kuigi eelosutatud reaalpalkade indeksite tõus võib olla tingitud suuremal määral viimasest tegurist, on siiski tähelepanu pälvidad seni üldiselt tarvitusel olnud madalate palkade politika revideeringu nähised kõrgete palkade pooldamiseks.

Küsimuse tähtsust pidades silmas, on Rahvusvaheline Sotsiaalse arengu ühingute liit võtnud uurimisele kõrgete palkade mõju nii tööstusele kui tööliste sotsiaalsele olukorrale ja tööproduktiivsusele. Ka Eestit on kutsutud sel alal oma kogemusi avaldama. Kuid kahjuks võime meie rääkida ainult vastupidist — madalatest palkadest ja madalate palkade politikast.

Eestis peame eristama kahte palgapolitika tegurit: riiki ja eraettevõtjaid koondatud oma organisatsioonesse. Riigi suhtumine palgapolitikasse on kahekülgne — riigi kui ühiskondliku korralduse ja kui ettevõtja seisukohast. Esimesest seisukohast on riigivõim esinenud aktiivse palgapolitika tegurina vaid erakorralistel aegadel. Eriti tuli see ilmsiks Vaba-

riigi alguaastail ja sõjapäevil, mil Vabariigi Valitsus tõsiselt arvestas tööliste meeleoluga ja nende palganõudmisele tuli vastu mitte üksnes oma ettevõtetes vaid avaldas mõju ka eratööstuses tööliste palkade tõstmisele. Rahu saabudes jäi riigivõim palgapolitika alal passiivseks. Ettevõtted, nii riigi kui eraettevõtted, hakkasid ajama iseseisvat palgapolitikat.

Seejuures tuli ilmsiks, et riigiettevõtteis palgaolud kujunesid paremaiks kui eraettevõtteis. 1930 a. juuli andmeil oli üleriiklik keskmine tunniteenistus sentides:

	Eratööst.	Riigitööst.
Üldse: meestel . . .	31,4	47,5
naistel . . .	21,0	31,1
Lukuseppadel . . .	36,2	53,8

Kuna üldarvused on mõjutanud tööstuste erilaadilisus ja sellest tingitud erinevad palgaolud, on paljuütlevalt just lukuseppade palga-vahe: riigitööstuses on see kõrgem 48,6% võrra. Järelikult, praegune üldine töölistepalkade tasem on mitte vähesel määral tingitud riigitööstuse tööliste palkadest: ilma nendeta, s. o. eratööstuse tööliste palkade võrdlus 1913 a. tasemega, annaks halvemaid tulemusi, kui eel- pool üldandmete alusel tehtud arvutuses.

**Sõjaajalaste palkadega palgaolude võrdluse üle varem Keskbüroo väljaandeks ilmunud artiklid:**

Palgaolud välisriikides 1914—1925 a., A. Tooms, Eesti Statistika 1926 a. Nr. 55, lk. 1—4.

Tööstustööliste palgaolud Eestis 1914—1926 a., H. Reiman, Eesti Statistika 1926 a. Nr. 59, lk. 3—12.

## PALGAOLUD OLEVIKUS (1930 a.). — SALAIRES ACTUELLES (en 1930).

SISU: 1) Töö tasumisviisi suurtööstuses 1930 a. juulis, lhk. 286. 2) Lisatasud, lhk. 287. 3) Töölise nominaal- ja reaalteenistuse liikumine suurtööstuses 1923—30 a., lhk. 289. 4) Teenistuse liikumine ettevõtete suuruse järgi 1927—30 a., lhk. 290. 5) Suur-, kesk- ja väiketööstuse töölise teenistuse vahetamine 1928—30 a., lhk. 293. 6) Teenistuse koostis suur- ja kesktööstuses 1927—30 a., lhk. 294. 7) Teenistuse vahetamine tööstuseharude ja töölise soo järgi 1927—30 a., lhk. 294. 8) Töölise rühmitus juuli teenistuse järgi, lhk. 296. 9) Ületunni- ja tükitööteenistus suurtööstuses juulis 1930 a., lhk. 299. 10) Ametnikkude, tehnilise personali ja alamteenijate palgad juulis 1930 a. lhk. 302.

Käesolevas artiklis selgitame vaid tööstuse- ja teenistuse ning tööstuses tegevate ametnikkude, tehnilise personali ja alamteenijate palgaolusid. Eriartiklites leiab käsitlust veel põlütöölise ja mere meeste palgaolude küsimus. Seega jäävad andmete puudusel puudutamata palgaolud teistel, siin nimetatud aladel. Ent need moodustavad palgaliste üldarvust tunduvalt väiksema osa, nagu näha esimeses artiklis palgaliste arvu kohta toodud andmestikust (v. lhk. 257 tab. 1.).

Tööstuse- ja teenistuseandmestiku sisu ja saavutamiskord on 1930 a. olnud täiesti muutumata, seepärast selle juures siin pikemalt ei peatu (v. Eesti Stat., 1930, nr. 102/5, lhk. 253). Palgaoludest üksikasjalisema ülevaate saavutamiseks on seekord andmed töötatud läbi vaid laiemas ulatuses. Põhjalikumalt on valgustatud seadusega kindlustatud puhkepäevade kasutamise küsimust, peale selle ületunnitöö- ja tükitööteenistust.

### 1. Töö tasumisviisi suurtööstuses 1930 a. juulis.

*Modes de paiement dans les grandes entreprises industrielles en juillet de 1930.*

Töö tasumisviisi suhtes oleme jaotanud töölised kolme rühma: a) alalised ajatöölised, kes töötasid juulis ainult ajaviisi (tunni-, nädala- ja kuupalgalised), b) alalised tükitöölised ning c) vaheldamisi aja- ja tükitöö alusel töötavad töölised.

Võrreldes kahe viimase aasta andmeid (1929-30) tuleb tähendada, et töö tasumisviisi on suurtööstusettevõtetes väga stabiilne. Vähe märgatavad muutused on võib-olla tingitud osalt tööstuseharude osatähtsuse muutustest.

Kuigi tükitöö on ettevõtja seisukohalt igati eelistatav, kuna sellega kaob töölise tööviljakuse kontrollimisvajadus ja on teatud määral tagatud suhteliselt suurem toodang, on meil ometi tükitöö üldiselt levinud väga vähe. Suurem osa meestöölisi töötab ajaviisi kas alaliselt või vaheldamisi tükitööga. Nii, erätööstuses meestest ümmarguselt 65% teeb alaliselt ainult ajatööd ja mitmes tööstuseharus alaliste ajatöölise arv on sellest veel tunduvalt kõrgem. Näiteks, trükitööstuses (99,8% üldarvust), elektrijaamades ning gaasi- ja veeva-

rustuse alal (92,8%), puhastustööstuses (100%), ehituse- (87%), paberi- (72,8%) ja tekstiiltööstuses (72,8%). Naiste hulgas on alaliste ajatöölise arv üldiselt madalam, sest naiste tähtsaim tööala — tekstiiltööstus — annab suure arvu tükitöölisi. Naiste tööalad, kus alaliste ajatöölise arv on üldiselt kõrgem, on peaaegu samad, mis meestelgi. Nii leiame naiste hulgas suuremal arvul alaliselt ajaviisi töötajaid puhastuse- (95,8%), ehituse- (93,8%), trüki- (97,8%), naha- (100%) ja keemiatööstuses (77,8%) ning lõpuks, mineraalide ümbertöötamise alal, s. o. tsemendi-, klaasi- ja telliskivitehastes (71,8%).

Alalisi tükitöölisi on üldiselt vähe — meeste hulgas vaid ligi 18%, naiste hulgas aga üle 37%. Kõrgema alaliste tükitöölise — meeste arvuga esinevad vaid murrud ja kaevandused — põlevkivikaevandused ja turbatööstus — (üldarvust 44,8%), kehakatte- ja pudukaupade tööstus (38,8%) ning metallitööstus (31,8%). Peale selle mõnes ainsas tööstuseharus alaliste tükitöölise arv tõuseb üle 10%, teistes harudes aga on alla selle määra ehk puudub üldse.

Naistel alaline tükitöö on palju sagedam kui meestel ja tõuseb üksikutes tööstuseharudes väga kõrgele. Nii, näiteks, murdukes ja kaevandustes (61,8%), tekstiiltööstuses (51,8%), elektri- ja gaasijaamades (74,8%), kehakatte- ja pudukaupade tööstuses (42,8%), metallitööstuses (32,8%) jne.

Töö tasumisviisi suhtes era- ja riigiettevõtete vahel on palju sarnadust. Aja- ja tükitöölise määr vastavatel aladel era- ja riigitööstuses ei lähe väga palju lahku ja tendents on peaaegu kõikjal enamvähem ühtlane. Tükitöö süsteem on riigiettevõtete viidud siiski rohkem läbi kui eratööstuses. Nii oli 1930 a. juulis alalisi tükitöölisi meli riigi murdukes ja kaevandustes, resp. põlevkivi- ja turbatööstuses 59,8%, eraettevõteteis 44,8%, naisi vastavalt 70,8% pro 61,8%. Töö tasumine ajatöö alusel on rohkem maksev nii riigi- kui eraettevõteteis trükitööstuses ning elektrijaamades (elektrijaamadega koos on arvestatud ka omavalitsuste omad).



Töö tasumisele suurtööstuses juulis 1930 a. (% lga tööstuseharu tööliste üldarvust).

Modes de paiement en grandes entreprises en juillet 1930 (% au nombre total des ouvriers de chaque branche industrielle).

1.	Mehed—Hommes							Naised—Femmes						
	Ajatöölised	Aia- ja tüki- töölised	Ajalised tüki- töölised	Kokku	Neist			Ouvriers travaillant au temps	Ouvr. trav. au temps et pièces	Ouvr. trav. aux pièces	Total	Dont		
					Perekonnaabi- rahasaajad	Preemia- saajad	Müüd rahaliste lisatasude saaj.					Ouvr. recevant allocations familiales	Ouvr. recevant primes	Ouvr. recevant autres rémunérations en espèces
<b>I. Eratööstus—Industries privées</b>														
I. Murrud ja kaevandused—Industries extractives . . . . .	28,1	27,1	44,8	100	3,3	18,2	7,2	17,2	21,0	61,8	100	—	1,2	1,0
II. Mineraalide ümbertöötamine—Transformation des pierres et des terres . . . . .	56,4	30,7	12,9	100	31,5	21,9	2,0	71,1	16,8	12,1	100	8,1	0,3	0,3
III. Metallitööstus—Industrie des métaux . . . . .	51,7	13,4	31,9	100	0,1	1,8	8,8	63,5	4,1	32,4	100	—	1,8	21,2
IV. Keemiatööstus—Industrie chimique . . . . .	69,6	21,0	0,4	100	1,7	29,8	43,6	77,3	15,6	7,1	100	6,5	53,0	65,4
V. Nahatööstus—Industrie des cuirs et peaux . . . . .	63,0	30,2	6,8	100	—	—	—	100,0	—	—	100	—	—	—
VI. Tekstiilitööstus—Industrie textile . . . . .	72,6	7,5	49,9	100	40,3	18,7	17,3	34,5	14,3	51,2	100	9,8	18,2	19,3
VII. Puutööstus—Industrie du bois . . . . .	61,7	20,2	18,1	100	23,9	25,9	0,9	64,9	23,2	11,9	100	11,4	31,0	0,4
VIII. Paberitööstus—Industrie du papier . . . . .	72,9	24,2	2,9	100	41,9	36,8	12,7	49,5	33,7	16,8	100	8,5	3,9	1,0
IX. Põllgraafiatööstus—Industrie polygraphique . . . . .	99,8	0,2	—	100	—	—	24,4	97,5	—	2,5	100	—	—	20,8
X. Toidu- ja maitseainete ning jookide tööstus—Ind. de l'alimentation et des boissons . . . . .	84,7	13,6	1,7	100	0,1	2,6	1,3	56,7	19,7	23,6	100	—	12,9	0,3
XI. Kehakatte- ja pudukaupade tööstus—Confect. de vêtements et fabr. de mercerie . . . . .	61,4	—	38,6	100	—	2,9	—	51,2	6,3	42,5	100	—	3,5	—
XII. Ehitustööstus—Industrie de bâtiment . . . . .	87,0	10,3	2,7	100	0,1	2,0	7,6	93,5	5,9	0,6	100	—	0,7	4,6
XIII. Elektri jaamad ning gaasi- ja veevarustus—Usines électriques, à gaz d'éclairage et distribution d'eau . . . . .	92,0	5,1	2,0	100	8,8	28,8	31,6	25,9	—	74,1	100	—	18,5	25,9
XIV. Puhastustööstus—Industrie du nettoyage . . . . .	100	—	—	100	—	—	42,9	95,6	3,5	0,9	100	—	—	39,8
<b>Kokku—Total . . . . .</b>	<b>64,7</b>	<b>17,1</b>	<b>18,2</b>	<b>100</b>	<b>19,7</b>	<b>17,7</b>	<b>9,6</b>	<b>47,0</b>	<b>15,8</b>	<b>37,2</b>	<b>100</b>	<b>6,9</b>	<b>16,0</b>	<b>12,9</b>
1929 a. arvud—Total pour 1929 . . . . .	64,4	18,6	17,0	100	16,0	12,6	8,8	48,2	15,5	36,3	100	7,1	9,2	15,4
<b>II Riigitööstus—Industries d'État</b>														
I. Murrud ja kaevandused—Industries extractives . . . . .	13,4	26,8	59,8	100	—	2,0	3,4	6,5	22,7	70,8	100	—	—	2,2
III. Metallitööstus—Industrie des métaux . . . . .	14,3	29,1	56,6	100	70,9	14,5	11,5	41,7	37,5	20,8	100	50,0	16,7	8,3
IV. Keemiatööstus—Industrie chimique . . . . .	61,3	36,7	2,1	100	—	—	2,0	—	—	—	100	—	—	—
VII. Puutööstus—Industrie du bois . . . . .	30,9	17,9	51,2	100	12,2	0,8	1,6	62,5	6,3	31,2	100	—	—	—
IX. Põllgraafiatööstus—Industrie polygraphique . . . . .	100,0	—	—	100	11,4	—	1,8	100,0	—	—	100	6,3	—	—
XIII. Elektri jaamad—Usines électriques . . . . .	82,1	17,9	—	100	—	—	21,4	—	—	—	100	—	—	—
<b>Kokku—Total . . . . .</b>	<b>19,0</b>	<b>26,8</b>	<b>54,2</b>	<b>100</b>	<b>38,6</b>	<b>8,5</b>	<b>9,3</b>	<b>22,5</b>	<b>19,7</b>	<b>57,8</b>	<b>100</b>	<b>2,9</b>	<b>0,7</b>	<b>2,1</b>
1929 a. arvud—Total pour 1929 . . . . .	19,2	25,0	55,8	100	31,1	12,4	7,8	24,7	19,2	56,1	100	1,7	0,4	0,4
<b>Üldse—Gr. total . . . . .</b>	<b>56,1</b>	<b>20,6</b>	<b>23,3</b>	<b>100</b>	<b>23,3</b>	<b>15,9</b>	<b>9,6</b>	<b>45,8</b>	<b>16,0</b>	<b>38,2</b>	<b>100</b>	<b>6,7</b>	<b>15,2</b>	<b>12,4</b>
1929 a. arvud—Total pour 1929 . . . . .	56,1	19,8	24,1	100	19,4	12,6	8,6	40,7	15,8	37,5	100	6,8	8,7	14,4

**2. Lisatasud.**

Gain supplémentaire.

Peale ajatöö ja tükitöötasu, mis tavaliselt määratud kindlaks töölepinguga ehk tükitöö hindadega, suurem jagu ettevõtteid maksab põhipalgale ja tükitööteenistusele juure lisatasusid rahas, nagu perekonnaabiraha, nn. „varustuseraha“, preemiad jne. Osa ettevõtteid annab veel peale mainitu naturaas täiesti tasuta ehk alandatud hinnaga korterivarustuse, täieliku ehk osalise ülalpidamise, toiduaineid, aia- ja põllumaad jne.

Perekonnaabiraha ei etendanud Eestis tähtsat osa mitte üksnes iseseisvuse esimestel aastatel, kus tööliste palkade madala ostujõu tõttu perekonnaabiraha maksmine oli üks töölistkonna nõuete rahuldamise hädavajaline moodus (v. eelmine artikkel), vaid see etendab veel teatud osa ka praeguses palgasüsteemides. Nii makstakse perekonnaabiraha veel tänini riigiteenijatele ja töölistele, osalt omavalitsuseteenijatele ning koguni mitmes tööstuslikus eraettevõttes. 1930 a. andmete järgi perekonnaabiraha said eratööstuses meestest 19,3%, naistest 6,9%, riigitööstuses vastavalt 38,9% ja 2,9%. Eraettevõttes perekonnaabiraha maksmine on senini

säilunud rohkem mineraalide ümbertöötamise alal, resp. tsemendivabrikutes, kus kogu rühmas, arvatud kaasa klaasi-, telliskivitehased jne., meeste perekonnaabirahasajate arv tõusis 31,5% peale, selle järelle tekstiil- (40,3%), paberi- (44,9%) ja puutööstuses (23,9%). Riigi metallitööstusettevõtetes, kus on rohkem vana- maid perekonnaga töölisi, perekonnaabirahasajate meeste arv ulatus üle 70%.

Preemiate süsteem on üldiselt levinud väga vähe, näitab aga, niipalju kui seda saab otsustada kahe viimase aasta andmetel, intensiivset tõusutendentsi. 1929 a. võrreldes eratööstuses preemiasajate meeste arv on tõusnud 1930 a. 12,9% pealt 17,7% peale ja naiste arv 9,2% pealt 16,0% peale vastava soo tööliste arvust. Tavaliselt preemiasajate meeste arv kõigub neis tööstuseharudes, kus preemiasüsteemid on seatud sisse, 1/3 kuni 1/2 meeste üldarvust, mõnes tööstuseharus aga, kus preemiasüsteem on viidud läbi piiratud kujul, küünib preemiasajate arv vaid 2–3%. Kõrgeima määrani tõuseb preemiasajate arv naiste hulgas keemiatööstuses (53% üldarvust). Seda just suure preemiasajate arvu tõttu tikuvabrikutes, kus rõhuv enamuse saab

preemiat üle teatud normi väljatöötatud saaduste hulga pealt.

Peale nimetatud lisatasude, perekonnaabi- raha ja preemia paljudes ettevõtetes töölised saavad veel muid lisatasusid rahas. Tööliste arv, kes saavad veel muid rahalisi lisatasusid, pole üldiselt kõrge — eratööstuses m. 9,0%, n. 12,0% —, tõuseb aga üksikutes tööstuseha- rudes tunduvalt kõrgemale. Riigiettevõtetes on nende arv veel väiksem (m. 9,3%), eriti väike naiste hulgas (2,1%).

Peale mainitud rahaliste lisatasude mõned ettevõtted varustavad oma töölisi veel mitme- suguste lisatasudega natuuras. Üldiselt natu- raaltasu saajate arv pole mitte suur ei suur-, ega ka kesktööstuses ja teenistuse üldsummas naturaaltasude väärtus moodustab õige väikse osa (v. tab. 4). Siiski suurtööstuses lisatasu natuuras tuleb sagedamalt ette kui kesktöös- tuses. Paljudel suurettevõtetel on oma tööliste jaoks elumajad, mis naturaaltasude suhtes tõstab suurtööstuse üldse esikohale.

Korterivarustus on sagedamaks naturaaltasuks, mida töölised saavad peale rahas makstava töötasu osalt alandatud hinnaga, sagedamalt täiesti tasuta. Ettevõtete poolt korterivarustusesaajate arv tõusis 1930 a. meeste hulgas suurtööstuses 10%, kesktöös- tuses umbes 6—8% ning naiste hulgas vasta- valt 5—6% ja 2%. Peale põlevkivitööstuse, kus korterivarustus antakse korterisaajatele töö- listele ühes küttega (puude ja põlevkiviga), tööliste varustamist korteriga ühes küttega tuleb ette harva.

Osatähtsusest järgneval kohal on mitme- sugused eristamata lisatasud. Nende hulgas tüübiliseks lisatasuks on aiamaa, mõnes ette- võttes koguni põllu- ja karjamaa.

Osalist ehk täielikku töölise ülalpi- da mist tuleb ette üsna harva. Selliste ette- võtetena esinevad peamiselt toiduaineid val- mistavad ettevõtted — vorstivabrikud, pagari- töökojad, osalt maal asuvad pisemad mitme erialaga ettevõtted, nagu jahu- ja saeveskid, villakraasimine ja -ketrus jne.

Naturaaltasu saavate töölise arv suur- ja kesktööstuses 1930 a. (% töölise üldarvust).  
*Nombre des ouvriers recevant rémunération en nature dans les grandes et moyennes entreprises industrielles en 1930.*  
 (% au nombre total des ouvriers).

2.	Mehed — Hommes										Naised — Femmes									
	I poolaasta					II semestre					I poolaasta					II poolaasta				
	Korter, kütte ja valgustus	Toidunaine	Ülalpidamine (osaline või täielik)	Muud (ala-, karja- maa jne.)	Logemine, chand- fage et éclairage	Darures alimen- taires	Ennretien (total ou partiel)	Adress (jardin, pölvurage etc.)	Korter, kütte ja valgustus	Toidunaine	Ülalpidamine (osaline või täielik)	Muud (ala-, karja- maa jne.)	Korter, kütte ja valgustus	Toidunaine	Ülalpidamine (osaline või täielik)	Muud (ala-, karja- maa jne.)				
<b>A. Suurtööstus (ettevõtted 20 ja enam töötajaga). Grandes entreprises (ayant plus de 20 travailleurs).</b>																				
I. Murrud ja kaevandused	16,7	—	—	—	18,9	—	0,8	7,2	12,3	—	—	—	—	14,1	—	0,0	1,4			
II. Mineraalide imberrööstamine	39,1	1,2	—	4,7	49,7	1,6	—	7,6	32,7	—	—	—	1,8	—	2,3	0,0	0,9			
III. Metallitööstus	0,6	—	—	6,1	0,4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
IV. Keemiatööstus	6,8	—	—	—	6,3	—	—	1,8	—	—	—	—	—	1,0	—	—	—			
V. Nahatööstus	0,4	—	—	—	0,5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
VI. Tekstilitööstus	15,8	—	—	10,6	16,7	—	—	19,6	7,0	—	—	—	15,6	9,7	—	—	24,1			
VII. Puutööstus	2,8	—	—	—	1,0	—	—	—	0,8	—	—	—	—	0,4	—	—	—			
VIII. Paberitööstus	14,1	—	—	6,5	14,1	—	—	6,2	4,7	—	—	—	1,8	6,5	—	—	2,5			
IX. Polügraafiatööstus	0,7	—	—	—	0,7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
X. Toidu-, maitseala ja jookidets.	12,3	1,6	—	—	10,9	—	—	—	1,3	0,9	0,8	—	1,3	—	—	—	—			
XI. Kehakatte ja pudukaupadets.	0,1	—	—	—	0,0	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
XII. Ehitusetööstus	0,1	—	—	—	0,0	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
XIII. Elektrijaamad ning gaasi ja veevarustus	15,7	—	—	—	20,8	—	—	—	8,1	—	—	—	—	13,3	—	—	—			
XIV. Puhastusetööstus	57,1	—	—	—	60,0	—	—	—	6,3	—	—	—	—	8,2	—	—	—			
<b>Keskmine</b>	<b>10,3</b>	<b>0,2</b>	—	<b>3,7</b>	<b>10,2</b>	<b>0,1</b>	<b>0,1</b>	<b>4,5</b>	<b>5,1</b>	<b>0,1</b>	<b>0,1</b>	<b>7,7</b>	<b>6,2</b>	<b>0,0</b>	<b>0,0</b>	<b>11,0</b>	<b>—</b>			
1929 a. arvud	10,6	1,1	0,8	4,4	9,2	0,1	0,4	5,7	5,1	0,0	0,0	8,2	5,0	0,0	0,0	8,9	—			
<b>B. Kesktööstus (ettevõtted 5—19 töötajaga). Entreprises moyennes (ayant 5—19 travailleurs).</b>																				
I. Industries extractives	7,1	—	—	—	5,9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
II. " minérale	1,3	—	—	—	2,6	—	—	—	0,6	—	—	—	—	—	—	—	—			
III. " des métaux	—	—	—	—	2,4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
IV. " chimique	8,2	—	—	—	5,9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
V. " des cuirs et peaux	0,9	—	—	—	1,7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
VI. " textile	15,6	0,9	0,4	5,8	11,8	0,5	0,5	1,1	1,3	—	—	—	—	1,4	—	—	—			
VII. " du bois	3,1	—	—	—	2,1	—	—	0,7	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
VIII. " du papier	38,5	—	—	38,5	5,0	—	—	—	2,0	—	—	—	2,0	—	—	—	—			
IX. " polygraphique	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
X. " de l'alimentation et des boissons etc.	16,7	14,8	4,2	1,6	20,4	15,3	6,1	0,3	7,6	10,6	1,0	—	7,8	8,7	4,0	—	—			
XI. Confection de vêtements et fabr. de mercerie	—	—	—	—	—	—	—	—	0,4	—	—	—	—	0,3	—	—	—			
XII. Constructions	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
XIII. Usines électric., à gaz d'éclairage et distribut. d'eau	28,2	—	—	2,2	31,1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
XIV. Industrie du nettoyage	16,6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
<b>Moyenne</b>	<b>6,6</b>	<b>3,5</b>	<b>1,0</b>	<b>1,3</b>	<b>7,7</b>	<b>3,8</b>	<b>1,2</b>	<b>0,1</b>	<b>2,1</b>	<b>2,3</b>	<b>0,2</b>	<b>0,1</b>	<b>2,2</b>	<b>2,1</b>	<b>1,0</b>	<b>—</b>	<b>—</b>			
Total pour 1929	7,7	2,7	1,2	1,2	6,5	2,4	2,3	1,4	1,8	2,1	0,2	—	2,0	1,5	0,3	0,1	—			

### 3. Töölise nominaal- ja reaalteenistuse liikumine suurtoöstuses 1923—30 a.

*Fluctuation des gains effectifs nominaux et réels dans les grandes entreprises industrielles de 1923—30.*

Asudes selle küsimuse juure tuleb kõige pealt iseloomustada siin kasutatavaid andmeid, et mitte teha neist ekslikke järeldusi. Nominaal- ja reaalteenistuse liikumine on rajatud töölise keskmisele teenistusele, arvatult ühe töötunni kohta. Mainitud keskmise saavutamiseks töölise teenistuse üldsumma (ühes kõigi lisatasudega) on jagatud nende poolt tehtud töötundide üldarvuga, sealjuures vahet pole tehtud normaal- ja ületundide vahel. Andmed on töölise soo järgi eristamata. Nii need andmed näitavad teenistust ajaühiku (tunni) kohta, tema liikumist nominaalselt ja tema ostujõu muutusi, mitte aga töölise üldist tulu palgatööst. Kui hinnata töölise üldist ostuvõimet, siis need andmed ei ole veel küllaldased. Peaksime teadma veel kui pikk on olnud töölise tööaeg ja, mis veel tähtsam, peaksime teadma kui suur on olnud osaline tööaolu, s.o. lühendatud tööajaga töötamine. Lühendatud tööajaga töötamise kohta pole Keskbüroo suutnud tööjõu puudusel töötada andmeid läbi. Teenistuse liikumise küsimust selgitame seepärast täiesti lahus tööaja küsimusest. Seda tuleb eriti pidada silmas 1930 a. andmete juures, sest valitseva kriisi mõjul mõned ettevõtted lühendasid tööaega.

Teenistuse liikumist peab selgitama kahest vaatepunktist. Peab, esiteks, muretseda selgust selle kohta, millises suunas ja mil määral on tõusnud või langenud töölise teenistus ja, teiseks, peab selgitama, milliseks on kujunenud teenistuse liikumise ja tarbeainete

hindade kujunemise mõjul teenistuse ostujõud. Just viimast — reaalpalka või reaalteenistust, kui lõpptulemust, tuleb palgastatistikas pidada rõhkem silmas.

Suurimaks sündmuseks töölise teenistuse alal lähemas minevikus, mis aja kohta on kogutud statistilisi andmeid (1923—30), osutub järsk ja võrdlemisi suur 1924 a. aset leidnud valuuta- (arga) kursi langusest põhjustatud teenistuse alaneimine. Selle tagajärjel töölise teenistus (kulla alusel) langes suurtoöstuses ligi 10% võrra, võrreldes 1923 a. II poolaastaga, mis võetud võrdluse aluseks. Siit peale aga hakkab teenistus järjekindlalt tõusma, arvatud välja 1926 a., mil see tegi väikse hüppe alla. Nii, lõpuks, 1930 a. keskmine töölise teenistus — 32,5 *snt* pro üks töötund — oli 1923 a. II poolaasta teenistusest kõrgem juba enam kui 13% võrra.

Elumaksumuse käik on aga teenistuse ostujõudu mõjutanud vastupidises suunas. Kui teenistus 1925 a. tõusis ligidalt 1923 a. tasemele, siis samal ajal elumaksumus (resp. tarbeainete hinnad) avaldas tõusu peaaegu samal määral. Seega teenistuse tõusule ei järgnenud sedapuhku veel olukorra paranemist. 1927 a. tõi aga juba märgatava paranemise — teenistuse ostujõud jõudis madalseisust välja, mis võimaldus ühtaegu ilmnenuid teenistuse tõusu ja elumaksumuse languse läbi. Paar aastat vahepeal (1928—29) oli olukord peaaegu muutusetu — teenistus tõusis, pisut rohkem tõusis elumaksumus. 1930 a. on töölise teenistuse, peamiselt just teenistuse ostujõu liikumise suhtes, erakordne kogu vaatlusaja ulatuse kohta. Aasta keskmiselt teenistuse tõusis küll ainult 1,4 punkti võrra, kuid

Töölise teenistuse liikumine suurtoöstuses 1923—30 a. — *Mouvement des gains des ouvriers dans les grandes entreprises de 1923—30.*

3.	Teenistus tunnis ühes naturaaltasuga (sentides) <i>Gain effectif horaire, y compris la subvention en nature (en cent) <sup>1)</sup></i>								Teenistuse nimiväärtuse indeksid (1923 = 100) <sup>2)</sup> <i>Indices des gains nominaux (1923 = 100) <sup>2)</sup></i>								Reaalteenistuse indeksid (1923 = 100) <sup>2)</sup> <i>Indices des gains réels (1923 = 100) <sup>2)</sup></i>							
	1930	1929	1928	1927	1926	1925	1924	1923	1930	1929	1928	1927	1926	1925	1924	1930	1929	1928	1927	1926	1925	1924		
I. Murrud ja kaevandused	36,0	33,7	32,7	29,4	27,9	30,8	27,4	31,5	114,3	107,0	103,8	93,3	88,6	97,8	87,0	109,9	91,5	92,7	88,9	83,6	91,4	87,9		
II. Mineraalide ümbertööt.	31,9	31,8	31,5	30,3	28,1	28,1	28,4	29,6	107,8	107,4	106,4	102,4	94,9	94,9	95,9	103,7	91,8	95,0	97,5	89,5	88,7	96,9		
III. Metallitööstus	44,3	44,6	48,4	40,6	37,8	36,2	33,4	37,0	119,7	120,5	117,3	103,7	102,7	97,8	80,3	115,1	103,0	104,7	104,4	95,4	91,4	91,2		
IV. Keemiatööstus	30,1	32,5	29,3	25,0	22,6	22,9	22,0	22,1	136,2	147,1	132,6	113,1	102,3	103,6	99,5	131,0	125,7	118,4	107,7	96,5	96,8	100,5		
V. Nahatööstus	37,0	36,7	37,2	35,9	36,3	34,2	29,8	30,1	122,9	121,9	123,6	117,9	120,6	113,6	99,0	113,2	104,2	110,4	111,7	113,3	106,2	100,0		
VI. Tekstiilitööstus	23,1	23,8	23,7	22,5	22,3	21,7	19,7	21,4	107,9	111,2	110,7	105,1	104,2	101,4	82,1	103,8	95,0	98,8	100,1	98,8	94,8	93,0		
VII. Pautööstus	33,5	33,1	30,6	29,3	28,1	28,2	25,4	27,5	121,8	120,4	111,3	106,5	102,2	102,5	82,4	117,1	102,9	93,4	101,4	96,4	95,8	93,3		
VIII. Paberitööstus	35,2	32,7	30,6	29,3	30,1	30,2	25,3	27,4	128,5	119,3	111,7	106,9	106,9	110,2	92,3	123,6	102,0	99,7	101,8	103,7	103,0	93,2		
IX. Polügraafiatööstus	41,9	40,8	41,1	42,5	42,4	41,1	36,0	38,0	110,3	107,4	108,2	111,8	116,6	108,2	94,7	106,1	91,8	96,6	106,5	105,3	101,1	95,7		
X. Toidu, maitseainete ja jookide tööstus	29,9	29,7	29,0	28,0	25,9	25,0	23,5	25,4	117,7	116,9	114,2	110,2	102,0	98,4	92,5	113,2	99,9	102,0	105,0	96,2	92,0	93,4		
XI. Kehakatte- ja poodukaupade tööst.	33,2	33,6	35,7	36,4	34,1	32,0	...	33,0	100,6	101,8	103,2	110,3	103,3	97,0	...	96,7	87,0	96,6	106,0	97,5	90,7	...		
XIII. Elektri- ja gaasi- ja veevarustus	43,7	43,3	46,3	42,7	37,2	36,2	33,1	37,0	131,6	130,5	125,1	115,4	100,5	97,8	89,5	128,5	111,5	111,7	109,9	94,8	91,4	90,4		
XIV. Puhastustööstus	26,2	26,9	24,6	21,9	21,1	20,0	17,0	18,0	145,6	149,4	136,7	121,7	117,3	111,1	94,4	140,0	127,7	122,1	115,9	110,7	108,3	95,4		
Keskmine—Moyenne	32,5	32,1	31,1	29,3	28,0	28,4	26,0	28,6	113,6	112,2	108,7	102,4	97,9	99,3	90,6	109,2	95,9	97,1	97,5	92,4	92,8	91,8		

<sup>1)</sup> 1 sent=0,01 kr.=\$ <sup>1/200</sup>. <sup>2)</sup> II poolaasta—II semestre. <sup>3)</sup> Tallinna kohta arvatud elumaksumuse üldindeksi käik, mille põhjal on arvatud reaalteenistuse indeksid, on järgmine: — *Pour calcul des gains réels on s'est servi des nombres-indices du coût de la vie à Tallinn:* 1923—100; 1924—99; 1925—107; 1926—106; 1927—105; 1928—112; 1929—117; 1930—104.

erakordselt suure elumaksumuse languse tõtu teenistuse ostujõud tegi järsult suure hüppe üles. Kui töölise teenistus poleks 1930 a. vähenenud kriisist tingitud osalise töötaolu mõjul, siis see aasta oleks võinud elustusetöölisele pakkuda kõige lahedamaid elutingimusi, võrreldes kõigi eelmiste Eesti iseseisvusaastatega. Igatahes nende töölise reaalne tulu palgatööst, kel oli võimalusi kasutada kogu oma tööaega, oli 1930 a. kõrgeim, võrreldes kõigi eelmiste võrreldavate aastatega.

Üksikutes tööstuseharudes näeme teenistuse liikumise suhtes üldsuunast võrdlemisi suuri kõrvalekaldumisi. Alla keskmise määra on teenistus tõusnud mitmes tööstuseharus ja vastuoksaks. Kõigi tööstuseharude nominaalteenistuse keskmise indeksi juures, mis oli 1930 a. 113,6 (1923 a. II poolaasta alusel), andsid järgmised tööstuseharud indeksi alla keskmise: mineraalide ümbertöötamine (107,8), tekstiiltööstus (107,9), poligraafiatööstus (110,9) ning kehakatte ja pudukaupade rühm (100,6). Tunduvalt suuremal määral on aga teenistus tõusnud metalli- (119,7), keemia- (136,2), naha- (122,9), puu- (121,8), paberitööstuses (128,9) elektriijaamades ja gaasivabrikutes (131,6) ning puhastustööstuses (145,6).

Mis põhjustel teenistuse tõus on avaldunud üksikutes tööstuseharudes osalt suuremal, osalt väiksemal määral, võrreldes teenistuse üldise käiguga, selle kohta puudub üksikasjaline informatsioon, kuid enamjaolt see on, nähtavasti, igal juhul tingitud erinevatest asjaoludest.

Nii, näiteks, poligraafiatööstuses palgad olid juba vaatlusaja algul üldisest tasemest tunduvalt kõrgemad. See oli tolleaaja (1923 a.) kohta kõrgeima teenistusega ala. Nii tuleb siin aeglast teenistuse tõusu seletada asjaoluga, et palgad juba eelmistest aastatest on olnud küllalt kõrged ja et nende tõstmiseks, ettevõtja seisukohalt, pidades silmas üldist palgaolude tasemet ei näi olevat olnud tungivat vajadust, võib-olla ka mitte võimalust. 1928 a. korraldatud trükitehnikute palgavõitluse-streik ei õnnestunud — töölised kaotasid. Võeti streikijate asemele osalt juure uusi, esialgu madala palgaga õppimata töölisi, mis trükitehnikute teenistuse keskmise surus ajutiselt koguni veidi allapoole.

Metallitööstuses näeme teenistuse hüppelist tõusu 1928 a., mis peamiselt tingitud palganormide tõstmisest riigi metalliettevõtetes.

Õige intensiivset teenistuse tõusu osutab keemiatööstus — tikuvabrikud, seebi- ja küünlavabrikud, kosmeetilised laboratooriumid jne. Teenistuse tõusu on ses rühmas tunduvalt mõjutanud tikutööstuse monopoliseerimine, millega monopolivõtja kohustus tõstma töölise

teenistust vähemalt 10% võrra. Senini tikutööstus on töölise teenistust tõstnud koguni üle lepingus ettenähtud normi.

Puutööstuses näeme, eelmiste aastatega võrreldes, kaunis suurt teenistuse tõusu kahel viimasel aastal. Osalt on see tõus aga puht fiktiivne. Kuna metsamaterjalide välisturgudel valitseb sügav depressioon, on saeveskid oma tegevuse peaaegu täiesti lõpetanud ja töötasid juba mõni aeg tagasi vähemas ulatuses. Sel teel pääsesid puutööstuses rohkem mõjule, saeveskite töölisega võrreldes, kõrgepalgalised mööblivabrikute töölised oma palgaga.

Teiste hulgas tublisti on tõusnud omavalitsuse-ettevõtete — elektriijaamade ning gaasivabrikute töölise palgad. Nagu näha, omavalitsused on elumaksumuse tõusust tingitud töölise palganõuetele tulnud hästi vastu ja parandanud tunduvalt oma töölise palgaolusid. Kõrged hinnad, millega omavalitsused müüvad elektrienergiat, annavad omavalitsustele selleks lahedad võimalused.

#### 4. Teenistuse liikumise ettevõtete suuruse järgi 1927—30.

*Fluctuation des gains d'après la grandeur des entreprises de 1927—30.*

Ettevõtete suuruse järgi saame ülevaate töölise teenistuse liikumise üle viimastel aastatel tab. 5 toodud andmeist. Neist selgub üldse kolm asjaolu.

Esiteks, teenistuse tõus on ettevõtete suuruse järgi kaunis ebaühtlane. Esitatud kolmest suurerühmast näeme meestel intensiivsemat teenistuse tõusu suuremate (50 ja enam töötajaga) ettevõtete rühmas, selle järele veidi väiksemat tõusu osutab teenistuse liikumine kesktööstuses, kuna vahepealne rühm (20—49 töötajaga ettevõtteid), annab kõige väiksema tõusu. Viimasesse rühma kuulub palju maal asuvaid ettevõtteid — turbatööstuse ettevõtteid, telliskivitehaseid, suur osa saeveskeid jne., millega arvatavasti seletatav aeglane teenistuse tõus ses rühmas. Tööstuslik töö esineb suurel osal mainitud aladel tegevatel töölistel kõrvaltööhärgena. Nende tulu tööstuslikust tegevusest pole niivõrt määrava tähtsusega, kui alalistel tööstusetöölistel. Seepärast elumaksumuse tõusu puhul need nähtavasti pole sama aktiivsed palgakõrgenduse nõudmise suhtes kui teised. Peale selle tuleb siin, nähtavasti, arvestada asjaoluga, et palgaolud on maal üldiselt stabiilsemad kui linnades.

Sama tendents avaldub ettevõtete suuruse järele naistöölise teenistuse liikumise alal, ainult selle vahega, et siin suurimates ettevõtetes teenistuse tõus on võrdlemisi aeglane, ligikaudu võrdudes tõusuga kesktööstusettevõtete rühmas. Seda põhjustab aeglane teenistuse



tõus naistel tekstiil-suurvabrikutes. Ettevõtete suuruse järgi keskmises rühmas on ka naiste teenistuse tõus tunduvalt aeglasem.

Peale selle teenistuse absoluutarvude võrdlusel poolaastate viisi selgub, et tavaliselt tööliste teenistus on II poolaastal veidi kõrgem kui I poolaastal. Selline vahekord on osutunud igal aastal nii meeste kui naiste teenistuse suhtes kõigis vaatlusele võetud ettevõtete suuruserühmades. Nii on ses suhtes tegemist kindla korrapärasusega. Nähtavasti see on tingitud asjaolust, et meie suvised hooajad tööd, mis suuremas osas langevad II poolaasta peale ja kus enam levinud tükitöö, võimaldavad keskmisest kõrgemat teenistust. Enamjaolt II p. a. peale langevad muuseas ehitusetööd, kus tööliste keskmine palganorm ületab peaaegu tööliste teenistuse üldkeskmise.

Teenistuse liikumisest näeme viimaks, et meeste teenistuse tõus on tunduvalt intensiivsem kui naiste teenistuse juures. See nähis on seda rohkem tähelepanev, et ta avaldub järjekindlalt kogu vaatlusaja ulatusel peaaegu ainsa erandita. Kuna see nähis esineb peale selle üldisena kõigis ettevõtete suuruserühmades järjekindlalt juba mitme aasta jooksul, siis tuleb oletada, et siin asjaosalistel teguritel on üldine iseloom ja tähtsus. Üheks tähtsaimaks teguriks, mis pidurdab naistööliste teenistuse tõusu sel määral, et see ei suuda pidada sammu meeste teenistuse tõusuga, näib olevat alaline suur naiste tööjõu ülepakkumine tööturul. Suurtööstuses selle põhjuseks on osalt väga aeglane teenistuse tõus naistel tekstiiltööstuses. See tööala on naistel väga laia ulatusega ja see mõjutab tugevasti naiste teenistuse üldist käiku. Kesktööstuses

Tööliste teenistuse liikumine kesktööstuses 1927—30 a.—*Mouvement des gains des ouvriers dans les entreprises moyennes en 1927—30.*

5.	1930		1929		1928		1927	
	Poolaastad — Semestres							
	II	I	II	I	II	I	II	I
<b>Keskmine teenistus tunnits (snt) — Gain moyen horaire (cnt).</b>								
Keskmine <sup>1)</sup> A <sup>2)</sup> . . . . .	32,8	32,3	32,2	31,6	31,2	29,9	29,6	28,6
" B <sup>2)</sup> . . . . .	32,6	30,0	31,5	29,9	30,7	29,5	30,4	29,8
" C <sup>2)</sup> . . . . .	29,3	30,3	30,3	29,3	28,9	28,1	26,9	26,7
Mehed A . . . . .	38,9	39,7	39,0	37,8	37,2	35,7	34,8	34,1
" B . . . . .	36,9	34,3	36,4	34,4	36,2	34,0	34,8	33,7
" C . . . . .	33,3	33,9	34,3	32,7	32,7	31,2	30,6	29,6
Naised A . . . . .	23,4	23,1	23,2	23,1	23,2	22,1	21,7	21,4
" B . . . . .	22,0	21,3	22,6	21,0	21,6	20,3	21,7	21,0
" C . . . . .	21,6	22,0	21,7	21,5	20,9	20,6	19,8	19,7
<b>Teenistuse nimiväärtuse indeksid (1927 a. I poolaasta = 100).</b> <i>Indices des gains nominaux (I semestre de 1927 = 100).</i>								
Moyenne A <sup>2)</sup> . . . . .	114,7	112,9	112,6	110,5	109,1	104,5	103,5	100
" B <sup>2)</sup> . . . . .	109,4	100,7	105,7	100,3	103,0	99,0	102,0	100
" C <sup>2)</sup> . . . . .	109,7	113,5	113,5	109,7	108,2	105,2	100,7	100
Hommes A . . . . .	114,1	116,4	114,4	110,9	109,1	104,7	102,1	100
" B . . . . .	109,5	103,3	108,0	102,1	107,4	100,9	103,0	100
" C . . . . .	112,5	114,5	115,9	110,5	110,5	105,4	103,4	100
Femmes A . . . . .	109,3	107,9	108,4	107,9	108,4	102,3	101,4	100
" B . . . . .	104,8	101,4	107,6	100,0	102,9	98,6	103,8	100
" C . . . . .	109,6	111,7	110,2	109,1	106,1	104,6	100,5	100
<b>Reaalteenistuse indeksid<sup>3)</sup> (1927 a. I poolaasta = 100).</b> <i>Indices des gains réels (I semestre de 1927 = 100).</i>								
Keskmine A . . . . .	118,2	110,7	102,4	98,1	99,9	97,9	101,3	100
" B . . . . .	112,8	98,7	96,1	87,2	94,3	92,8	99,8	100
" C . . . . .	113,1	111,3	103,2	95,4	99,1	98,6	99,5	100
Mehed A . . . . .	117,6	114,1	104,0	96,4	99,9	98,1	99,9	100
" B . . . . .	112,9	101,3	98,2	85,8	98,4	94,6	100,8	100
" C . . . . .	116,0	112,3	105,4	96,1	101,2	93,8	101,2	100
Naised A . . . . .	112,7	105,8	98,5	93,8	99,3	95,9	99,2	100
" B . . . . .	108,0	93,4	87,8	87,0	94,2	90,5	101,6	100
" C . . . . .	113,0	109,5	100,2	94,9	97,2	98,0	98,3	100

<sup>1)</sup> Tööliste arvude võrdkaalustatud—*Moyennes pondérées.*

<sup>2)</sup> A — ettevõtted 50 ja enam töötajaga—*entreprises ayant 50 et plus travailleurs.*

B — " 20—49 " " " 20—49 "

C — " 5—19 " " " 5—19 "

<sup>3)</sup> Reaalteenistuse indeksid arvutamiseks kasutatud elumaksumuse indeksid käik on järgmine: — *Pour le calcul des gains réels on s'est servi des nombres-indices du coût de la vie (pour Tallinn):*

1927 I poolaasta	100
" II semestre	102,2
1928 I	106,7
" II	109,2
1929 I	115
" II	110
1930 I	102
" II	97

aeglane naiste teenistuse tõus kannab rohkem üldist iseloomu. Seal peaaegu kõigis tööstuseharudes, peale tekstiil-, paberi- ja mõne muu vähema tähtsusega tööstuseharu, naistööliste teenistus näitab aeglasemat tõusu, kui meeste oma.

**5. Suur-, kesk- ja väiketööstuse tööliste teenistuse vahekorrad 1928—30 a.**

*Comparaison des gains des ouvriers des entreprises industrielles grandes, moyennes et petites de 1928-30.*

Küsimuse valgustamiseks on toodud andmed tab. 6. Andmete iseloomustuseks tuleb tähendada, et teenistus kõigis ettevõtete suurerühmades on arvestatud täies ulatuses. Kõigis ettevõtetes on võetud arvesse igasugused lisatasud rahas ja naturas ja keskmised arvutatud ühe ja sama meetodi järgi. Arvesse on võetud ka riiklikud ettevõtted.

Tab. 6 toodud andmetest selgub ammu tähelepanud asjaolu, et suuremad ettevõtted võimaldavad töölisele ka suurema teenistuse. Mida suuremad on ettevõtted, seda kõrgem on neis üldiselt tööliste teenistus, vaatamata töölise soole. Erandeid sellest reeglist ei näe siin toodud andmete järgi ühelgi aastal. Suur-, kesk- ja väiketööstuse tööliste teenistuse vahekorrad on võrdlemisi stabiilsed. Juba aastate kestel meeste teenistus on kesktööstuses 12—14% ja naiste oma umbes 6—7% võrra ma-

Keskmine teenistus töölisl tunnis (snt.) suur-, kesk- ja väiketööstuses ja selle suhe %s.  
*Gain effectif moyen des ouvriers (par heure en cent) dans les grandes, moyennes et petites entreprises industrielles et leur comparaison en %.*

6.	Keskmine teenistus tunnis (snt.) <i>Gain moyen horaire (cent.)</i>		Suurtööstus = 100 <i>Grandes entreprises = 100</i>	
	M.	N.	H.	F.
<b>1930 a. II poolaasta.</b> <i>II semestre de 1930.</i>				
Suurtööstus . . . . .	38,6	23,2	100	100
Kesktööstus . . . . .	33,3	21,6	86,3	93,1
Väiketööstus <sup>1)</sup> . . . . .	26,4	17,2	68,4	74,1
<b>1930 a. I poolaasta</b> <i>I semestre de 1930</i>				
Suurtööstus . . . . .	38,8	22,8	100	100
Kesktööstus . . . . .	33,9	22,0	87,4	96,5
<b>1929 a. II poolaasta</b> <i>II semestre de 1929</i>				
<i>Grandes entreprises</i> . . . . .	38,6	23,1	100	100
<i>Moyennes</i> " . . . . .	34,3	21,7	88,9	93,9
<i>Petites</i> <sup>1)</sup> " . . . . .	27,8	18,8	72,0	81,4
<b>1929 a. I poolaasta</b> <i>I semestre de 1929</i>				
Suurtööstus . . . . .	37,2	22,8	100	100
Kesktööstus . . . . .	32,7	21,5	87,9	94,3
<b>1928 a. II poolaasta</b> <i>II semestre de 1928</i>				
Suurtööstus . . . . .	37,0	23,0	100	100
Kesktööstus . . . . .	32,7	20,9	88,4	90,9
Väiketööstus <sup>1)</sup> . . . . .	27,7	17,9	74,9	77,8
<b>1928 a. I poolaasta</b> <i>I semestre de 1928</i>				
Suurtööstus . . . . .	35,4	21,9	100	100
Kesktööstus . . . . .	31,2	20,6	88,1	94,1

dalam kui suurtööstuses. Väiketööstuses see vahe kõigub juba aastate vältel, meestel 25—30% ja naistel 20—25% ümber.

Tab. 10 toodud andmed valgustavad veel täielikumalt suur-, kesk- ja väiketööstuse tööliste teenistuse vahekorrdi tööliste kutseoskuse seisukohalt. Neist selgub, et teenistuse vahe suur-, kesk- ja väiketööstuses on seda suurem, mida madalam on tööliste kutseoskuslik tasapind. Teiste sõnadega, mida madalam on tööliste kutseoskus, seda suurem on tema riisiko teenistuse suhtes sattuda tööle väiksemasse ettevõttesse. See riisiko ei ole nii suur kõrgema kutseoskusega töölisel, kelle tööjõudu hinnatakse ja tasutakse enam-vähem ühtlaselt kõigis ettevõtetes, nende suurusele vaatamata.

Kõige teravamalt see tendents avaldub õpilaste teenistuses. Nende teenistus on kesk- ja väiketööstuses ümmarguselt 25—35% võrra väiksem kui suurtööstuses. Juba hulga väiksem on teenistuse vahe ettevõtete suuruse järgi oskusetöölisel. Võttes teenistuse suurtööstuses võrdluse aluseks (100), saame 1930 a. andmetel meeste oskusetöölise suhtarvuna kesktööstuses 92,0, väiketööstuses 84,4, lihttöölisel vastavalt 89,1 ja 84,5 ning õpilastel 76,0 ja 65,0. Need vahekorrad on veel rohkem lahkuminevad naistel lihttöölisel, oskusetöölisel aga suhteliselt, naiste madala teenistuse tõttu suurtes tekstiilfabrikutes, teenistus on ettevõtete suurerühmade järgi veidi ühtlasem.

Need vahekorrad on arvatavasti mitme teguri tulemus. Teatud määral mõjutab neid vahekorrdi tükitöösüsteem, mis on teatavasti levinud rohkem suurtes ettevõtetes, kus valmistatakse rohkem standarditud kaupu ja tehakse rohkem masinatööd.

Eelpool nägime, et tükitöö on levinud rohkem suurtes ettevõtetes. Tükitöoga aga töölised teenivad suurtööstuses mehed ümmarguselt 75% ja naised üle 30% rohkem kui ajatööga. Nii on tükitöö süsteem üks tähtsamatest teguritest, mis tõstab suurtööstuse tööliste teenistust.

Eelosutunud suur-, kesk- ja väiketööstuse tööliste teenistuse vahekorrdi mõjutab peale mainitu tööliste kutseoskusliku kvaliteedi vahe. Suuremates ettevõtetes tööliste kutseoskuslik tasem on üldiselt kõrgem kui väiksemates ettevõtetes ja peale selle suuremates ettevõtetes tuleb ette rohkem eriti kõrge kutse kvaliteediga hästi tasutavaid tööjõude. Peale selle kõik riiklikud ettevõtted, kus töölised teenivad tublisti rohkem kui eraettevõtetes, on arvestatud suurtööstuses, mis selle rühma tööliste teenistuse tõstab kõrgemale.





esinevad ka siin peaaegu samad rühmad. seoskuslik kvaliteet ja tööala, kus nad töö-  
Põhjused on siin samad — töölise erinev kut- tavad.

Töölise teenistuse suhe tööstuseharude ja töölise soo järgi II poolaastal <sup>1)</sup>  
*Relation du gain des ouvriers d'après les industries et le sexe des ouvriers en II semestre*

	Suurtööstus — Grand, entreprises.						Kesk- tööst. — Entrepr. moyennes									
	Teenistuse suhe üldkeskmisega % des		Naistööliste teenistuse suhe meestööliste teenistusega % (meestööliste teenistus=100)		Teenistuse suhe üldkeskmisega % des		Naistööliste teenistuse suhe meestööliste teenistusega % (meestööliste teenistus=100)		Relation du gain à la moyenne		Rapport entre les gains des ouvriers masculins et féminins (gains masculins=100)		Relation du gain à la moyenne		Rapport entre les gains des ouvriers masculins et féminins (gains masculins=100)	
	M.	N.	M.	N.	M.	N.	M.	N.	II.	F.	H.	F.	H.	F.	H.	F.
	1930		1927		1930		1927		1930		1927		1930		1927	
I. Murrud ja kaevandused—Industries extractives . . . . .	98,2	112,5	68,8	91,9	113,4	76,0	114,4	—	—	—	—	—	—	—	—	—
II. Mineraalide ümbertöötamine—Industrie minérale . . . . .	90,4	84,5	57,3	93,7	90,3	60,1	108,4	90,8	53,4	95,1	92,9	63,2	—	—	—	—
III. Metallitööstus—Industrie des métaux . . . . .	114,5	112,5	55,3	120,1	114,3	59,2	100,0	88,9	55,3	101,6	104,0	63,2	—	—	—	—
IV. Keemiatööstus—Industrie chimique . . . . .	92,5	104,3	64,5	94,6	95,4	62,7	116,2	105,1	58,2	107,5	93,4	56,2	—	—	—	—
V. Nahatööstus—Industrie des cuirs et peaux . . . . .	105,4	97,4	54,8	114,3	96,3	52,4	94,9	84,3	54,0	92,2	87,4	61,3	—	—	—	—
VI. Tekstiilitööstus—Industrie textile . . . . .	72,8	90,5	73,1	79,4	93,1	72,9	97,6	100,0	64,5	92,4	91,4	61,4	—	—	—	—
VII. Puitööstus—Industrie du bois . . . . .	101,6	109,9	67,5	94,3	101,4	66,9	89,5	103,7	72,2	94,8	97,0	66,2	—	—	—	—
VIII. Paberitööstus—Industrie du papier . . . . .	96,6	106,0	66,1	88,5	86,3	67,6	95,2	93,1	74,8	85,0	89,9	68,5	—	—	—	—
IX. Poligraafiatööstus—Industrie polygraphique . . . . .	122,3	125,4	62,0	134,7	135,5	62,0	94,9	108,3	74,4	100,0	115,7	74,8	—	—	—	—
X. Toidu-, maitseain. ja jookideid.—Industrie de l'alim. et des boissons etc. . . . .	98,2	103,4	63,5	97,1	108,3	69,3	101,2	96,3	61,8	102,0	105,1	66,7	—	—	—	—
XI. Kehakatte ja pudukaupadets.—Confection de vêtements et fab. de mercerie . . . . .	125,9	120,3	58,3	141,1	133,2	58,9	123,1	100,5	52,5	110,5	97,0	56,8	—	—	—	—
XII. Ehitustööstus—Constructions . . . . .	101,8	118,5	66,8	102,0	94,9	58,0	100,6	—	—	106,5	83,8	50,9	—	—	—	—
XIII. Elektri- ja gaasi ning veevar.—Usines électr. à gaz d'électr. et distr. d'eau . . . . .	132,6	84,5	49,2	128,4	122,1	59,3	112,3	—	—	116,3	—	—	—	—	—	—
XIV. Puhastustööstus—Industrie du nettoyage . . . . .	150,3	109,9	44,4	110,9	103,2	59,0	97,3	105,1	66,9	129,4	109,1	54,5	—	—	—	—
Kokku—Total . . . . .	100	100	59,4	100	100	62,4	100	100	64,9	100	100	64,7	—	—	—	—

Kõrgema naistööliste teenistusega esinevad murrud ja kaevandused (12,5% üle keskmise), metalli- (12,5%), puu- (9,0%), poligraafia (25,4%), kehakatte- ja ehitustööstus (ligi 20%), kuid naiste tähtsaimal tööalal — tekstiilitööstuses — teenistus on üldisest tasemest tublisti madalam (1930 a. ligi 10%, 1927 a. ligi 7% võrra). Nii on see vahe viimaste aastate jooksul veel suurenenud. Selle põhjuseks on kiirem teenistuse tõus teistes tööstuseharudes, võrreldes tekstiilitööstusega.

Kesk- ja suurtööstus pakub käsitatava küsimuse suhtes üldiselt sama mitmekesisist pilti.

Erineva kutseoskusliku kvaliteedi, füüsilise jõu ja kujunenud ebaõige vaate kohaselt, et meeste töötajad peab olema üldiselt kõrgemalt tasutatav, meeste teenistus on tööstuses palju kõrgem kui naiste oma. See nähis on universaalne.

Meeste ja naiste teenistuse vahetõus Eestis on väga lähedane neile vahetõusudele mujalgi välismaadel. Tab. 9 nimetatud 6 riigis naiste teenistus moodustas meestööliste teenistusest 1926 a. 60—65%, Eestis 1930 a. andmete järgi suurtööstuses samuti ligi 60% ja kesk- tööstuses ümmarguselt 65%.

Meeste- ja naistööliste palga vahetõus (Meestööliste teenistus=100)  
*Rapport entre les gains des ouvriers masculins et féminins (gains masculins=100)*

9.	Enne sõda Avant-guerre		1926
	1913	1914	
Taani—Danemark . . . . .	53,8	59,2	59,2
Norra—Norvège . . . . .	56,3	62,7	62,7
Rootsi—Suède . . . . .	53,3	60,5	60,5
Prantsuse—France . . . . .	50,0	57,8	57,8
P. A. Ühendriigid—États-Unis . . . . .	59,2	65,5	65,5
Austraalia—Australie . . . . .	48,2	51,9	51,9

Viimase 4 aasta jooksul (1927—30) meeste ja naiste teenistuse vahetõus on natuke muutunud. Vahe on suurtööstuses läinud veel suuremaks, kuna naiste teenistuse tõus aeglase teenistuse tõusu tõttu suurtes tekstiilvabrikutes ei suuda pida sammu meestööliste teenistuse tõusuga. Võrreldes meeste teenistusega, mis võetud aluseks (100), naiste teenistus oli 1927 a. veel 62,4, 1930 a. kõigest 59,4.

Kesk- ja suurtööstuses need vahetõusud on jäänud peaaegu endiseks — 1927 a. 100 : 64,7 ja 1930 a. 100 : 64,9.

Üksikutes tööstuseharudes vahetõusud on tublisti kõikumad. Mõnel alal naiste teenistus ulatub kuni 3/4 meeste omast, mõnel aga naisteed teenivad vähe üle 1/2 sellest, mis teenivad mehed.

<sup>1)</sup> Töölise arv, kelle kohta andmed käivad v. tab. 4, lhk. 291.

**S. Töölise rühmitus juuli teenistuse järgi.**  
*Répartition des ouvriers d'après leur gain moyen en juillet.*

Töölisi jaotab nende teenistuse järgi Keskbüroo kord aastas juuli kohta kogutavate nn. isiklikkude palgaandmete põhjal.

Neis andmetes, milliseid saadavad kõik tööstuslikud ettevõtted alates tööinspektsiooni alla kuuluvatest kõige pisematest ettevõtetest, on eristatud kõik tööaja ja teenistuse komponendid. Nende andmete põhjal Keskbüroo on arvanud 1927 a. 25, tuh., 1928 a. 29, tuh., 1929 a. 34, tuh. ja 1930 a. 33, tuh. töölise keskmise teenistuse ja liigitanud töölised saavutatud keskmiste kohaselt teenistuserühmadesse.

1929 a. ja 1930 a. andmete võrdlusele selkehaste eelmiste aastate kokkuvõtetega (liigitustega) peab võtma arvesse, et teenistuse keskmiste arvutamisel eelmistel aastatel jäeti perekonnaabiraha välja, kahel viimasel aastal on aga keskmiste arvutamisel võetud arvesse ka perekonnaabiraha. Osalt sellest on tingitud madalapalgaliste arvu vähenemine 1929 a. alates.

Kui eelpool töölise teenistuse vaatlusel võisime konstateerida üksikute tööstuseharude järgi tublisti lahkuminekuid, siis seda suure-

maid lahkuminekuid võime näha töölise üldises jaotuses „teenistuseredeli“ („palgaredeli“) järgi, kus aritmeetilise keskmise tasandav mõju on kõrvaldatud.

Alljärgnevast andmestikust selgub peenustes, milline suur vahe on teenistusel üksikutes tööliserühmades, mida põhjustab töölise kutseoskuslik kvaliteet, vahest suur pingutus raske füüsilise töö juures, tükitöö süsteem ehk selle puudumine, üldine situatsioon teatud tööstuseharus, kus tööline teenib jne. Töölise teenistuse erinevust põhjustab muuseas Eesti palgaolusid omapäraselt iseloomustav tõsiasi. Nimelt, kollektiivlepingud puuduvad meil peaaegu täielikult, seepärast töölise palganormid kujunevad teatud määral kui individuaalkokkuleppe tulemus. Sel teel kujunenud palganormid on veidi mitmekesised, kui need vast kollektiivlepingutega kindlaksmääramisel oleks võinud kujuneda. Neist andmeist selgub see tähendusrikas tõsiasi, et tööliskond kui tervik ei kujunda endast teenistuse ja selle järgi ka kõigi eluavalduste — elatisstandardi, ilmavaate seisukohalt jne. homogeenset kompleksi, vaid et tööliskonnas tuleb eristada mitu sotsiaalselt erinevat tüüpi.

Oskus- ja lihttöölise ning õpilaste jaotus teenistuse järgi ja nende teenistuse vahetõrked juulis 1930 a.  
*Répartition des ouvriers qualifiés, des manoeuvres et apprentis d'après leur gain et relation du gain des ouvriers en juillet de 1930.*

10.	Töölise arv kelle kohta andmed käivad N. des ouvriers, concernant lesquels on dispose des données	Sellest 96 — Dont en 96							Keskmine teenistus tunnis (snt.) — médiane Gain moyen horaire (cnt.) — médiane	Teenistus suurtes tuses = 100 Gain dans les grandes entreprises = 100		
		Teenistus tunnis (snt.) — Gain horaire (cnt.)										
		Kuni 12,5 Jusqu'à 12,5	12,6 — 35,0	35,1 — 37,5	37,6 — 50,0	50,1 — 62,5	62,6 — 75,0	75,1 ja üle 75,1 et plus			Kokku — Total	
<b>A. Mehed — Hommes.</b>												
Keskmine	Suurtööstus . . . . .	13 236	1,2	27,8	37,3	21,2	7,8	3,0	1,7	100	31,4	100
	Keskööstus . . . . .	2 658	4,9	32,7	34,2	20,0	4,4	2,6	1,2	100	29,0	92,4
	Väiketööstus . . . . .	1 358	14,1	33,9	33,6	12,1	3,5	1,8	1,0	100	26,4	84,1
Oskusetöölised	Suurtööstus . . . . .	6 482	0,0	15,5	37,9	29,7	10,8	3,9	2,4	100	36,4	100
	Keskööstus . . . . .	1 764	0,2	24,4	37,6	27,2	8,2	3,2	1,2	100	33,5	92,0
	Väiketööstus . . . . .	824	1,3	24,0	45,4	18,9	5,7	2,9	1,8	100	31,8	87,4
Lihttöölised	Suurtööstus . . . . .	6 042	0,0	37,4	39,2	14,3	5,8	2,4	1,1	100	28,4	100
	Keskööstus . . . . .	590	1,2	47,8	37,9	8,3	1,5	2,2	1,4	100	25,3	89,1
	Väiketööstus . . . . .	212	3,3	56,1	36,3	3,8	0,5	—	—	100	24,0	84,5
Õpilased	Suurtööstus . . . . .	712	22,1	58,8	16,5	2,5	—	0,1	—	100	18,3	100
	Keskööstus . . . . .	304	39,8	52,0	7,2	1,0	—	—	—	100	13,9	76,0
	Väiketööstus . . . . .	322	53,7	44,4	1,9	—	—	—	—	100	11,9	65,0
<b>B. Naised — Femmes.</b>												
Moyenne	Entreprises grandes . . . . .	11 004	1,3	71,7	23,1	3,0	0,6	0,3	0,0	100	21,0	100
	„ moyennes . . . . .	1 199	9,8	67,2	17,4	4,8	0,5	0,3	—	100	19,2	91,4
	„ petites . . . . .	390	25,8	58,8	12,4	3,0	—	—	—	100	17,2	81,9
Ouvrières qualif.	„ grandes . . . . .	5 662	0,7	68,7	25,5	4,0	0,8	0,3	0,0	100	21,5	100
	„ moyennes . . . . .	571	4,7	60,1	25,6	8,2	0,9	0,5	—	100	21,4	99,5
	„ petites . . . . .	193	12,8	66,2	15,7	5,3	—	—	—	100	19,0	88,4
Manoeuvrières	„ grandes . . . . .	4 989	1,4	74,1	21,7	2,2	0,3	0,3	0,0	100	20,2	100
	„ moyennes . . . . .	582	10,5	76,9	10,4	2,0	0,2	—	—	100	18,3	90,6
	„ petites . . . . .	142	21,1	63,4	13,4	2,1	—	—	—	100	16,4	81,2
Apprenties	„ grandes . . . . .	353	10,2	86,4	3,4	—	—	—	—	100	16,0	100
	„ moyennes . . . . .	66	47,0	47,0	6,0	—	—	—	—	100	13,1	78,9
	„ petites . . . . .	55	69,1	29,1	1,8	—	—	—	—	100	10,3	62,0

Tab. 10 toodud andmetest näeme, et mida kõrgem on töölise kutseoskus, seda kõrgemal

asetsevad nad „teenistuseredeli“. Nii, meesõpilastest suur osa teenib kuni 12,5 snt tunnis.

Suurtööstuses kuulub siia rühma 22,1%, kesk-  
tööst. 39,8% ja väiketööst. koguni 53,7%. Üm-  
marguselt  $\frac{1}{4}$  neist langeb järgnevasse rühma,  
teenistusega 12,0—25 *snt* tunnis, kuid üle selle  
ulatub teenistus vaid vähestel, väiketööstuses  
peaaegu sugugi mitte. Õpilaste järele lihttöö-  
lised asetsevad meie „teenistuseredeli“ järgi  
astme võrra kõrgemal ja nende järele astme  
võrra veel kõrgemal — oskusetöölised. Liht-  
tööstest-meestest üksikutes ettevõtete suu-  
ruserühmades  $\frac{1}{3}$ — $\frac{1}{2}$  teenib tunnis 12,0—25 *snt*;  
nii, suurtööstuses 37,4%, kesk-  
tööst. 47,8% ja väiketööst. 56,1%. Järgnevasse teenistuserüh-  
ma (25,1—37,5 *snt* tunnis) kuulub meeslihttöö-  
listest kõigis ettevõtete suuruserühmades üm-  
marguselt 35—40%. See teenistuserühm on ka  
oskusetöolistega esitatud suhteliselt, lihttöölis-  
tega võrreldes, ühtlasel määral. Siia rühma  
kuulub meestest oskusetöolistest suurtööstu-  
ses 37,0% kesk-  
tööstuses 37,0% ja ainult väike-  
tööstuses veidi rohkem — 45,4%. Sellest väike-  
sema teenistusega oskusetöölisi on üsna vähe:  
suurtööst. 15,5%, kesk- ja väiketööstuses aga  
kummagis 24% ümber. Seevastu kõrgema

teenistusega oskusetöolistest arv on, lihttöölis-  
tega võrreldes, palju suurem. Suurtööstuses  
umbes  $\frac{1}{6}$  oskusetöolistest teenib üle 50 *snt*  
tunnis ja kesk-  
tööstuses tõuseb teenistus sel-  
lise määrani ümmarguselt igal 10-l mehel-  
oskusetöölisel.

Naistööliste jaotus „teenistuseredeli“ on,  
meeste jaotusega võrreldes, palju ühtlasem.  
Nende jaotuses esineb kompaktse rühmana  
osa tööliskonnast, kelle teenistuseks tunnis on  
12,0—25 *snt*. Siia rühma kuulub 60—75% nii-  
hästi oskuse- kui lihttöolistest. Ainult õpilaste  
teenistus on kesk- ja väiketööstuses madalam,  
mistõttu seal suur osa õpilasi — 50—70% —  
kuulub madalamatesse teenistuserühmadesse.

Tab. 12 ja 13 esitatud andmed annavad võima-  
luse töölise teenistuse võrdluseks era- ja riigiettevõtetes.  
Neist selgub, et töölise teenis-  
tus riigiettevõtetes on meestel ja ka naistel  
palju kõrgem kui eraettevõtetes. Mehed teeni-  
sid keskmiselt tunnis 1930 a. juulis riigiette-  
võtetes 47,5 *snt*, samal ajal mehed eratööstuses  
teenisid vaid 31,1 *snt* (vahekord 100 : 66,1).  
Naiste teenistuse vastav vahekord oli 1930 a.  
juulis 31,1 *snt* pro 21,0 *snt* ehk 100 : 67,5. Sel-  
line on üldine vahekord, mis teatud määral,  
võib olla, on mõjutatud era ehk riigi ettevõ-  
tete töölise kasuks suhteliselt suurema arvu  
oskusetöolistest teenistusest ühes ehk teises liigis.  
Kuid võrdlused üksikute kutsealadel an-  
navad samu tulemusi. Metallitöölistel, kes  
moodustavad riiklikkudes ettevõtetes rõhuva  
enamuse, on teenistus kõrgem eratöölise tee-  
nistusest metallitööstuses ümmarguselt 40—  
50% võrra. Nisama lihttöölistel, arvatud koos  
kõik tööstuseharud, on teenistus riigiettevõ-  
tetes ligi 50% kõrgem kui eraettevõtetes. Too-  
dud võrdluse ulatuses ainult masinistidel on  
üks ja sama teenistus niihästi era- kui riigi-  
ettevõtetes. Pälvib tähelepanu asjaolu, et era-  
põlevkivikaevandustes töölise teenistus ei jää  
palju maha riigipõlevkivitöölise teenistusest.

Eelpool juba mainisime, et töölise kutse-  
oskuslik kvaliteet on üks tähtsamatest teguri-  
test, mis mõjutab teenistuse erinevust üksiku-  
tel tööliserühmadel. Võttes lihttöölise teenis-  
tuse, kui kindla aluse, võrdluse lähtekohaks,  
saame teenistuse mitmekesisidusest järgneva  
pildi (v. tab. 14). Sealt näeme, et real aladel  
oskusetöölised teenivad kaugelt rohkem kui  
lihttöölised. Nii, suurtööstuses meeste hulgas  
rauatreialid teenivad iga tunniga rohkem kui  
lihttöölised 51,1%, malmivalajad 60,0%, tekstiil-  
tööstuse poolmeistrid 20,1%, tiserid 39,4%,  
puusepad 31%, käsitsi trükiladudjad 63,1%,  
müüriisepad 61,1%, masinistid ja muud eriti  
nimetamata oskusetöölised 28,2% võrra jne.  
Samas ulatuses näeme teenistuse erinevust

Töölise jaotus teenistuse järgi suurtööstuses juulis 1927—30 a.  
(Kõos arvatud õpilased)  
*Répartition des ouvriers des grandes entreprises industrielles  
d'après le gain en juillet de 1927—30 (y compris les apprentis).*

11.		Teenistus 8-tunnilise tööpäeva eest							Kokku—Total
		Gain par jour ouvrable de 8 heures							
		Kr.							
		Kuni 1,0 Jusku 1,0	1,01—2,0	2,01—3,0	3,01—4,0	4,01—5,0	5,01—6,0	Üle 6,0 Plus de 6,0	
Keskmine	1930 . . .	326	11861	8444	4004	1864	805	409	27713
	1929 . . .	433	11955	9282	4044		2878		28592
	1928 . . .	621	12781	6997	2989		1855		25243
	1927 . . .	597	10912	5439	2756		1367		21071
Mehed	1930 . . .	182	3884	5608	3561	1771	770	408	16179
	1929 . . .	160	3787	6399	3659		2735		16790
	1928 . . .	222	4642	5158	2737		1808		14567
	1927 . . .	164	4109	4184	2578		1221		12356
Naised	1930 . . .	144	7977	2836	443	93	35	6	11534
	1929 . . .	273	8168	2833	385		93		11802
	1928 . . .	399	8139	1839	252		47		10676
	1927 . . .	433	6863	1255	178		46		8715
Moyenne	1930 . . .	1,2	42,8	30,5	14,4	6,7	2,9	1,5	100
	1929 . . .	1,5	41,8	32,5	14,1		10,1		100
	1928 . . .	2,5	50,6	27,7	11,8		7,4		100
	1927 . . .	2,8	51,8	25,8	13,1		6,5		100
Hommes	1930 . . .	1,1	24,0	34,7	22,0	10,9	4,8	2,5	100
	1929 . . .	1,0	22,6	36,1	21,8		16,5		100
	1928 . . .	1,5	31,9	35,4	18,8		12,4		100
	1927 . . .	1,3	33,3	33,9	20,9		10,6		100
Femmes	1930 . . .	1,2	69,2	24,6	3,8	9,8	0,3	0,1	100
	1929 . . .	2,3	69,2	24,4	3,3		0,8		100
	1928 . . .	3,7	76,2	17,2	2,4		0,5		100
	1927 . . .	5,0	78,1	14,4	2,9		0,5		100



Tööliliste laotus teenistuse järgi era- ja riigiettevõtetes juulis 1930 a.  
Répartition des ouvriers d'après le gain dans les entreprises industrielles d'Etat et privées en juillet 1930.

13.	Teenistus tunnis (sn.)—Gain horaire (cnt.)							Kokku—Total	Keskmine teemistis (mediaan) (Gain moyen (médiane))	% (teenistus eratööstuses = 100)	% (gain dans l'industrie privée = 100)
	Kuni 12,5 Jusqu'à 12,5	12,6—25	25,1—37,5	37,6—50	50,1—62,5	62,6—75	Üle 75 Plus de 75				
<b>A. Era ettevõtted — Entreprises privées.</b>											
1. Tislerid . . . . .	—	5,0	36,9	37,1	15,7	3,3	2,0	100	39,6	100	
2. Lukusepad . . . . .	—	8,2	44,8	34,0	9,8	2,0	1,2	100	36,2	100	
3. Rautatrelalid . . . . .	—	5,9	21,5	54,1	12,6	3,7	2,2	100	42,9	100	
4. Põlevkivi väljavõtjad . . . . .	—	8,8	30,1	50,8	9,2	1,1	—	100	40,5	100	
5. Masinistid . . . . .	—	10,4	45,4	26,6	13,7	3,2	0,7	100	36,4	100	
6. Lihttöölised { mehed	0,0	37,4	39,2	14,3	5,6	2,4	1,1	100	28,4	100	
{ naised	1,4	74,1	21,7	2,2	0,3	0,3	0,0	100	20,2	100	
Keskmine <sup>1)</sup> . . . . .	1,2	27,8	37,3	21,2	7,8	3,0	1,7	100	31,4	100	
<b>B. Riigi ettevõtted — Entreprises d'Etat.</b>											
1. Menuisiers . . . . .	—	—	7,4	10,7	40,2	24,6	17,1	100	60,6	153	
2. Serruriers . . . . .	—	0,4	10,1	22,3	35,6	20,2	11,4	100	56,2	155	
3. Tourneurs en fer . . . . .	—	—	2,6	16,9	35,1	22,1	23,3	100	61,3	143	
4. Extracteur de schiste combustible . . . . .	—	4,8	19,0	38,3	30,0	6,4	1,5	100	47,0	116	
5. Machinistes . . . . .	—	1,5	53,7	34,3	10,5	—	—	100	36,5	100	
6. Manoeuvres { hommes	—	11,9	28,7	24,0	21,6	11,2	2,6	100	42,1	140	
{ femmes	—	17,8	56,1	18,5	5,8	1,6	0,5	100	30,3	150	
Moyenne <sup>1)</sup> . . . . .	0,6	6,8	23,2	25,6	25,2	12,6	6,0	100	47,5	151	

kutsete järgi meestel kesktööstuses, kus lihttööliliste teenistust ületab teenistus lukuseppadel 48,%, tiseritel 49,%, käsitsi trükiladujatel 54,5%, masinistidel 26,1% ja muudel eriti nimetatamata oskusetöölistel 38,%. Väiketööstuses teenistuse järgi kõrgema kihi moodustavad meierid. Teenides tunnis 43,3 *snt*, ületavad nad teenistuse suhtes lihttöölisi ümmarguselt 80% võrra.

Naiste hulgas ei ole mainitud erinevus nii suur. Peale trükistööliliste, kelle teenistus on, võrreldes lihttöölisega, harukordselt kõrge (vahe üle 90%), ei ületa teiste oskusetööliliste teenistus lihttööliliste oma igakord enam kui 10% võrra. Tavaliselt see vahe püsib 10—15% piirides, ehk on sageli sellest koguni väiksem.

**9. Ületunni- ja tükistööstuses suurtoöstuses juulis 1930 a.**

*Gain du travail supplémentaire et du travail à tâche dans les grandes entreprises industrielles en juillet 1930.*

Käesolevat küsimust puudutava andmestiku ulatus on võrdlemisi piiratud. Vaatlusele sai võtta ainult nende tööliliste palgaandmed, kelle kohta ettevõtted olid juuli isiklikkudes palgaandmetes märkinud töölise palganormi, teisiti nimetatud — põhipalga. Viimase all on mõeldud palk ajaühiku — tunni, päeva, nädala või kuu kohta, mille alusel tööline töötab normaaltööajal (kuni 8 tundi päevas), töötades ajaviisi (tunniviisi, päeviti jne.). Tuleb tähendada, et igalpool ettevõtete palganormi mõiste ei ole selge ja paljud on, nähtavasti, seepärast palganormid jätnud märkimata. Seepärast ongi andmed töötatud läbi ainult osa tööliliste kohta. Ent küsimuse valgustuseks on ka saavutatud ulatus küllaldane.

Tasumaksmise ületunnitöö eest kõrgemal määral kui normaaltööaja eest surusid töölised streikide abil läbi 1900—1905 a. Kord maksuma pandud pool-revolutsioonilisel teel, jäi see aastateks maksuma kombeõiguse alusel. Nii hakati ületunnitöö eest maksuma 1½-kordselt. Järgmise tõuke ületunnitöö eest kõrge-ma tasu maksmise normimiseks andis teine Vene revolutsioon (1917), mil Vene Ajutise Valitsuse määruse alusel hakati raudteelastele ületunnitöö eest maksuma 1½-kordset tasu. Seega anti esmakordselt ületunnitöö tasumisele osaliselt seaduslik alus.

Kuid eraettevõtetes sünnib tasumaksimine ületunnitöö eest tänini ettevõtja ja tööliliste vaba kokkuleppe kohaselt. Ainult nädala puhkepäevade seadus, mis maksev ka eraettevõtete kohta, näeb ette, et kõik kasutamata puhkepäeval tehtud töötunnid tulevad lugeda ületundideks ja, et nende eest tuleb maksta 1½-kordset tasu (R. T. nr. 4 — 15. I. 1926).

Tab. 15 esitatud andmed näitavad, et ületunnitöö tasumise suhtes ei ole kord kõikjal ühtlane. Üldiselt mehed on saanud 1930 a. juulis kõigi tööstuseharude keskmiselt lisatasu ületunnitöö eest, võrreldes normaaltunni tasuga, ümmarguselt 45% määral. Enamjaolt lisatasu % kõigub üksikutes tööstuseharudes 30—50%, erandina aga puudub peaaegu üldse ehitusetööstuses (3,1%), on võrdlemisi madal murdudes ja kaevandustes (21,5%) ehk ületab vähe tavalist normi paberitööstuses (55,5%) ning elektri- ja gaasivabrikutes ja veevarustuseseadetes (51,5%). Tegelikult lisatasu määra ületunnitöö eest tõstab paberitööstuses

<sup>1)</sup> Arvatud kaasa eriti nimetatamata ametilad, arvatud välja naised.—Y compris les professions, qui ne sont pas spécialement nommées dans ce tableau, sans ouvrières.



Töölise ületunnitöö ja tükki töö teenistuse võrdlus palganormiga (era suurtootjate ettevõtteid, juuli 1930)  
Gains pour les heures supplémentaires et travail à tâche en comparaison avec les taux de salaire (juillet 1930).

15.	Töölise jaotus teenistuse järgi tunnits (sn.) palganormi alusel Répartition des ouvriers d'après le gain horaire (sn.) à la base de taux de salaire										Töölise jaotus teenistuse järgi tunnits (sn.) arva- tes juure ka ületunni ja tükki töö tasu Répartition des ouvriers d'après leur gain horaire (sn.) avec le gain pour les heures suppl. et trav. à pièce																
	Kuni 10 — Jusqu'à 10	10,1 — 15	15,1 — 20	20,1 — 25	25,1 — 30	30,1 — 35	35,1 — 40	40,1 — 45	45,1 — 50	50,1 — 55	Üle 55 — Plus de 55	Kokku — Total	Keskmine (mediaan) Moyenne (médiane)	Kuni 10 — Jusqu'à 10	10,1 — 15	15,1 — 20	20,1 — 25	25,1 — 30	30,1 — 35	35,1 — 40	40,1 — 45	45,1 — 50	50,1 — 55	55,1 — 60	60,1 — 65	Üle 65 — Plus de 65	Kokku — Total

A. Ületunnitööd teinud — Ouvriers ayant fourni des heures supplémentaires.

Mehed — Hommes.

I	—	1,4	45,4	34,8	13,7	3,4	0,9	0,2	—	—	0,2	100	21,9	—	0,3	3,2	29,4	49,7	7,0	3,6	6,0	0,2	0,3	0,3	—	—	100	26,6	586	121,5
II	0,3	1,6	68,3	16,3	8,7	2,4	0,5	1,9	—	—	—	100	18,3	—	0,5	—	9,5	61,4	6,3	9,5	9,0	1,6	0,3	0,8	—	—	100	25,7	368	140,4
III	2,9	6,6	8,1	14,5	24,0	10,8	12,7	11,0	—	—	6,6	0,9	2,0	2,0	3,1	3,3	7,0	11,0	6,6	15,4	15,2	6,2	6,6	11,5	2,6	9,5	100	40,5	454	138,7
IV	—	—	—	2,6	17,1	35,5	30,3	9,2	5,3	—	—	—	29,6	—	—	1,3	3,9	15,8	17,1	13,2	19,7	5,3	13,2	5,3	1,3	3,9	100	39,2	76	132,4
V	—	—	—	—	—	6,3	19,7	56,3	16,7	1,0	—	—	36,5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100	58,0	90	150,1
VI	0,5	0,2	49,0	32,1	15,4	3,8	0,6	0,2	0,2	—	—	100	20,0	—	0,2	2,2	2,1	54,4	15,8	12,1	6,7	3,9	1,8	0,6	—	—	100	29,3	933	146,5
VII	—	0,2	9,0	52,2	26,7	9,5	1,6	0,2	0,6	—	—	100	54,2	—	0,1	1,9	10,3	19,1	27,5	19,5	12,6	3,9	3,8	1,2	—	—	100	34,1	824	140,9
VIII	—	0,1	14,3	78,6	4,1	1,5	0,3	0,3	0,4	0,1	0,1	100	22,1	0,4	0,5	0,5	0,9	10,0	44,1	24,2	13,2	3,7	0,7	0,2	0,2	0,9	100	34,3	1291	155,2
IX	1,4	5,8	8,2	4,3	4,3	7,7	9,1	10,6	8,7	10,1	10,1	100	44,4	6,5	1,4	4,3	5,8	5,8	2,9	2,4	3,8	7,7	4,8	9,2	1,9	50,0	100	65,0	208	146,4
X	—	1,2	3,2	21,5	31,7	15,6	17,6	6,2	1,8	—	—	100	29,1	—	—	1,2	3,5	5,3	5,3	23,6	25,1	7,1	7,1	11,8	3,5	6,5	100	42,4	340	145,7
XII	0,6	4,5	1,9	5,5	9,4	22,5	33,8	9,4	9,1	2,3	2,3	100	35,8	0,6	2,3	1,9	7,5	6,2	18,2	32,8	14,0	10,7	2,6	1,3	0,3	1,6	100	36,9	309	103,1
XIII	—	—	—	0,5	5,5	3,6	4,5	19,6	27,7	21,8	11,8	100	42,8	—	—	—	4,5	1,8	1,8	0,5	2,3	5,5	10,0	10,5	13,6	49,5	100	64,9	220	151,6
Keskmine	0,4	1,4	23,0	38,5	14,2	7,0	6,6	3,9	2,5	1,0	1,0	100	23,5	0,3	0,6	1,7	7,2	25,2	20,0	16,0	11,1	4,4	3,0	3,8	1,2	5,5	100	34,0	5734	115,7

Naised — Femmes.

I	—	48,7	49,6	1,7	—	—	—	—	—	—	—	100	15,3	—	38,9	44,3	14,8	0,9	1,7	—	—	—	—	—	—	—	100	17,7	115	115,7	
II	—	31,9	66,0	2,1	—	—	—	—	—	—	—	100	15,8	—	—	8,5	10,6	63,8	12,8	—	—	—	—	—	—	—	100	23,2	47	146,2	
III	—	4,0	76,0	14,0	6,0	—	—	—	—	—	—	100	18,9	—	—	—	66,0	6,0	6,0	14,0	—	—	—	—	—	—	100	19,4	50	102,4	
IV	—	13,3	70,4	15,4	0,9	—	—	—	—	—	—	100	17,4	—	—	10,0	6,3	14,0	66,0	1,8	1,9	—	—	—	—	—	100	25,9	669	148,9	
V	—	61,2	35,7	3,1	—	—	—	—	—	—	—	100	14,5	—	—	16,5	11,2	49,6	18,3	3,6	—	—	—	—	—	—	100	23,2	224	160,2	
VII	—	9,1	79,4	9,7	0,6	0,6	0,6	—	—	—	—	100	17,1	—	—	—	—	69,0	21,4	3,9	1,9	0,6	—	—	—	—	100	31,9	150	186,9	
VIII	3,0	4,0	13,0	25,0	33,0	13,0	3,0	—	—	—	—	100	25,6	—	—	2,0	2,0	5,0	11,0	26,0	9,0	25,0	9,0	4,0	1,0	2,0	4,0	100	38,4	100	150,4
IX	6,4	5,8	60,6	23,3	3,0	0,3	0,8	—	—	—	—	100	18,3	—	—	2,5	9,6	21,3	36,7	20,4	8,3	0,6	—	—	—	—	100	28,5	330	155,5	
Keskmine	1,3	18,4	55,1	19,5	3,9	1,1	0,4	0,2	0,1	—	0,0	100	17,8	—	9,4	10,2	23,8	40,1	8,5	3,9	2,5	0,7	0,2	0,3	0,1	0,3	100	25,6	1856	143,8	

B. Tükki töö teinud — Ouvriers ayant travaillé à tâche.

Mehed — Hommes.

I	—	0,3	77,5	12,8	6,9	2,2	0,9	—	—	—	—	100	17,8	—	0,9	7,5	11,9	8,2	6,8	21,0	16,0	11,3	7,2	3,1	2,2	4,1	100	38,0	820	216,4	
II	—	0,6	75,4	8,3	14,4	1,0	—	—	0,3	—	—	100	17,0	—	—	1,6	3,8	11,1	25,8	14,3	7,3	9,9	12,5	3,5	3,5	6,7	100	37,4	312	220,0	
III	3,7	6,3	9,7	22,1	31,2	22,9	2,8	0,6	0,2	0,3	0,2	100	27,7	0,9	2,9	0,3	6,0	12,3	12,4	15,8	15,5	13,1	6,6	3,5	1,8	4,9	100	38,9	651	140,4	
V	—	—	—	—	8,5	21,5	52,4	15,2	0,6	1,8	—	100	38,3	—	—	—	1,8	3,7	2,4	7,9	7,9	13,0	40,2	8,5	14,6	6,0	100	57,0	184	148,8	
VI	—	3,0	64,4	16,0	12,4	—	3,0	0,6	—	—	—	100	19,3	—	—	1,8	5,3	7,0	12,7	31,6	18,7	8,8	6,4	1,8	4,7	0,6	0,6	100	33,9	169	175,6
VII	0,7	3,4	8,2	28,8	27,4	25,3	1,4	3,4	1,4	—	—	100	28,0	—	—	0,7	4,8	11,6	8,2	10,3	14,3	11,0	11,0	10,3	7,5	4,1	6,2	100	40,0	146	146,9
VIII	—	—	7,3	91,2	1,0	0,5	—	—	—	—	—	100	23,4	—	—	0,5	1,0	3,3	3,0	8,9	9,9	10,4	18,9	7,7	7,6	12,7	24,1	100	51,1	395	218,4
XI	—	—	26,7	13,3	10,9	1,7	18,3	15,0	5,0	3,3	6,7	100	30,0	—	—	15,0	15,0	8,3	10,0	3,3	6,8	8,3	6,7	13,3	5,0	8,3	100	38,8	60	129,3	
XII	—	—	—	—	—	24,7	50,6	23,5	1,2	—	—	100	36,6	—	—	—	—	1,2	2,5	1,2	17,3	7,4	8,6	21,0	9,9	11,1	19,8	100	52,2	81	142,6
Keskmine	1,1	2,4	30,5	28,2	15,7	11,1	7,3	2,8	0,4	0,3	0,2	100	23,5	0,3	1,2	3,7	0,1	8,8	13,3	14,1	11,5	10,6	8,4	7,7	4,3	9,5	100	41,1	2346	174,9	

Naised — Femmes.

I	—	24,2	72,6	3,2	—	—	—	—	—	—	—	100	16,8	—	0,8	20,2	41,1	8,1	14,5	8,1	3,2	1,6	2,4	—	—	—	100	3,4	124	180,3	
II	—	71,2	17,3	11,5	—	—	—	—	—	—	—	100	14,0	—	—	—	64,1	17,0	1,9	—	—	—	—	—	—	—	100	19,4	52	139,6	
III	3,2	12,9	12,9	71,0	—	—	—	—	—	—	—	100	20,8	—	—	—	8,1	21,0	40,3	27,4	—	—	—	—	—	—	100	27,5	62	132,2	
IV	26,9	32,7	32,7	7,7	—	—	—	—	—	—	—	100	14,0	—	—	—	46,1	21,2	9,6	7,7	7,7	1,9	5,8	—	—	—	100	20,8	52	148,6	
VI	—	10,5	31,9	56,9	0,2	0,2	—	—	0,3	—	—	100	20,3	0,2	3,4	19,8	48,5	16,7	6,7	7,7	2,2	0,8	0,2	0,3	0,3	0,6	0,5	100	22,5	657	110,8
VII	11,4	49,6	36,2	1,9	1,0	—	—	—	—	—	—	100	14,4	1,0	8,6	39,8	23,8	14,3	3,8	6,7	1,0	—	—	—	—	—	100	20,1	105	139,6	
VIII	—	0,6	74,1	25,3	—	—	—	—	—	—	—	100	18,8	—	—	3,6	3,0	9,6	18,1	30,2	18,7	5,4	4,2	0,6	2,4	1,8	2,4	100	32,8	166	174,5
X	27,6	7,6	42,0	9,9	6,9	4,6	0,7	0,5	0,2	—	—	100	18,1	—	—	0,7	10,8	22,6	17,2	20,8	12,4	3,2	7,6	1,4	1,4	0,5	1,4	100	29,5	435	163,0
XI	—	3,1	56,5	31,9	6,1	1,8	—	0,8	—	—	—	100	19,5	0,6	0,6	4,3	11,0	19,6	18,0	12,9	11,0	6,7	6,1	4,9	0,8	3,7	100	33,9	183	173,9	
Keskmine	8,3	13,9	42,5	31,9	2,4	1,3	0,2	0,3	0,1	—	—	100	18,8	0,2	2,4	17,3	30,4	17,2	14,4	7,9	2,9	3,2	1,2	1,2	0,6	1,1	100	24,9	1786	132,4	

kõrgele puhkepäevadel töötamine, mis paberi-  
tootjates tavaline nähis. Ühe suurema paberi-  
vabriku kohta on teada, et seal kasutamata  
puhkepäevadel töölisele iga tehtud töötunni  
eest makstakse 1½-kordset tasu, peale selle  
iga kasutamata puhkepäeva eest erilise lisata-  
suna 60 *sn*t. Sel põhjusel iga ületund on seal  
keskmiselt kallim kui 1½-korda. Naistöölisel

on saanud ületunnitöö eest lisatasu ligikaudu  
samal määral kui mehed (43,8%) ja nende li-  
satasu määr on tööstuseharude järgi niisama  
muutlik kui meestelgi. Kõrgeimal määral on  
lisatasu makstud paberi- tootjates (86,5%), mil-  
leks, loomulikult, annud põhjust samad asja-  
olud — töötamine puhkepäevadel. Peale selle  
on lisatasu makstud üle tavalise normi puu-

\*) Arvatud kaasa eriti nimetatud rühmad.

tööstuses (60%) ning toidu-, jookide- ja maitseainetetööstuses. Tubakavabrikutes, kus naistööstajate rohkelt, ületunnitöö eest makstakse tihti tunduvalt üle 50%. Erandina murdude ja kaevanduste rühm on tasunud naistele lisatasu ületundide eest madalalt (15,7%) samuti kui meestelegi (21,5%).

Töö tasumisviisi tükitöö alusel on tavaliselt leidnud hukkamõistmist ametühisuste ja tööliskäimise juhtide poolt. Selle süsteemi hukkamõistjad põhjendavad oma eitavat suhtumist tükitöö süsteemi vastu peamiselt sellega, et tükitöö süsteemiga eksploateeritakse liigselt tööliste jõudu, mis, lõpuks, kurnab töölise ja mõjub hukavalt tööliskonna tervisele. Aktiivne opositsioon avaldub tükitöö süsteemi vastu tavaliselt aktiivse poliitilise elu ajajärgudel. Nii, Saksa Põhja-Lääne raiooni metallurgia vabrikandite ühisus kirjutas Rahvusvah. Tööstusbüroole toodanguankeedi puhul: „Pärast revolutsiooni tõusis suur opositsioon tükitöö süsteemi vastu. Joovastatud sõjakast hüüdlausest: „Tükitööpalk on surmapalk“ (Akkordlohn ist Mordlohn), töölised ei hinnanud õieti olukorda. Igatahes see opositsioon rauges vähehaaval, kuna tükitöö võimaldab kõrgemat teenistust.“<sup>1)</sup>

Need laused oleks võinud sama hästi olla öeldud Eesti tööolude kirjeldajalt. Eestis niisama 1917 a. revolutsiooni järele kaotati tükitöö. Hiljem pandi see uuesti maksma 14. VI. 1921. a. palgatariifiiga.

Selle tariifi § 3 lausub: „Tükitöö on sunnustlik igalpool, kus tööstuseolud seda lubavad. Juhtumisel, kus tükitööd teha võimata, makstakse § 1 tähendatud palgale (põhipalgale, autori märkus) 80% lisa.“ Edasi öeldakse § 4-s: „Teenib tööline nende hindadega (tükitöö hindadega, autori märkus) vähem, kui § 2 ettenähtud, siis teatatakse sellest töökaitses komisjarile asja põhjuste uurimiseks. Kui uurimise järele selgub, et tükitöö mitte õiglaselt polnud hinnatud, siis maksab vabrik teenitud summale lisa kuni õiglase määrani.“

Tab. 15 toodud andmed näitavad, et tükitööhinnad on enamjaolt niivõrt lahedad, et nendega tunduvalt rohkem, mõnes tööstuseharus 100% võrra ja vahest isegi rohkem võib teenida, kui töötades tunni- ehk päevaviisi kindlaks määratud palganormiga. Mehed on mitmes tööstuseharus teeninud tükitööga rohkem ligi 50% võrra. Nii, metallitööstuses (40,4%), nahatööst. (48,8%), puutööst. (42,8%) ja ehitustööstuses (42,8%). Murdudes ja kaevandustes, kus tükitöölisi võrdlemisi palju, mehed teenisid tükitööga ümmarguselt 115% võrra rohkem, kui on nende palganorm ja

ligikaudu samal määral on töölised tükitööga rohkem teeninud mineraalide ümbertöötamise alal — tsemendi-, klaasi- ja telliskivitehastes (120%).

Kuigi neid vahekordi tuleb tööliste seisukohalt lugeda soodsateks, peitub neis aga teisest küljest teatud hädaoht. Nimelt, juhul, kui tükitööline tükitööd teha ei saa, langeb tema tasu ajaviisi töötades, tükitööteenistusega võrreldes, samal määral kui ta tükitööga rohkem teenib. Nii on tükitöölisel ajatööle sattudes kahju väga suur.

Niisama mitmekesine on tükitööteenistuse ja palganormide vahekord naistöölitel üksikutes tööstuseharudes. Ületades keskmiselt 30% võrra palganormi, tõuseb tükitööteenistuse ja palganormide vahe tavaliselt 30—40%, vahest harva kuni 60—70%. Naiste tähtsaimal tööalal aga olukord on hoopis vastupidine. Tekstiiltööstuses naised on suutnud tükitööga teenida vaid 11% võrra rohkem, palganormiga võrreldes. See vahekord ei ulatu kaugelt keskmise tegeliku enamteenistuse määrani, ega ulatu selle normini, mis on määratud kindlaks Vabrikandite ühisuse poolt omal ajal maksmapandud palgatariifis. Tekstiiltöölise tükitööhinnad on liiga madalad. See küsimus on seda rohkem tähelepanuväärne, et ta puudutab vähemalt 2½—3 tuhat töölisi.

#### 10. Ametnikkude, tehnilise personaali ja alamteenijate palgad juulis 1930 a.

*Gains des employés, personnel technique et de la service en juillet 1930.*

Ettevõtete juhtivast ametkonnast teenistuse suuruse järgi on esikohal tehniline personaal, kelle keskmine teenistus oli 1930 a. juulis 130,9 kr (1929 a. juulis 130,7 kr). Kuna tehniline personaal on oma kutseoskuselt ja kogemustelt väga ebaühtlane, siis on ka nende palgad, niisama kui töölistel ametalade järgi, väga mitmekesised. Siin leiame inseneri, kelle keskmine teenistus on kuus tublisti üle 200 kr, kus 5,8% inseneride üldarvust teenistus ulatub üle 300 kr. Siin leiame peale selle tehnikuid keskmise teenistusega kuus üle 140 kr, meistreid 135 krooniga, konstruktoreid ja joonistajaid 97 kr, kümnikke 92 kr jne. Muil eristatamata kutsealadel keskmine kuuteenistus ulatus tehniliste ülesannetega isikutel üle 107 kr.

Kontoriametnikkude palgad on üldiselt madalamad. Nende hulgas puudub selline kõrge teenistusega liik, nagu tehnilise personaali hulgas on insenerid. Ametnikkude hulgas on esikohal raamatupidajad — kuuteenistusega keskmiselt 153,4 kr, peale selle muud erista-

<sup>1)</sup> *Enquête sur la production*, IV köide, lk. 204. Rahvusvah. Tööstusbüroo väljaanne, Genf, 1924.



Administratiivne personaali jaotus palgarühmade järgi suurte tööstuste juulis 1930 a.  
Répartition du personnel administratif d'après les groupes de salaire dans les grandes entreprises en juillet 1930.

16.	Kuupalk (kr) — Salaire mensuel (kr)															Kokku — Total	Palgaaliste arv, kelle kohta andmed käivad Nides siinrühmas, concern. lesquels on dispose des données	Keskmine (médiane)
	Kuni 40 jusqu'à 40	41—60	61—80	81—100	101—120	121—140	141—160	161—180	181—200	201—220	221—240	241—260	261—280	281—300	301 ja üle 301 et plus			
<b>A. MEHED—A. HOMMES.</b>																		
1. Tehniline personaal— <i>Personnel technique</i>	0,1	1,9	8,4	16,9	16,3	11,6	10,7	6,8	9,2	4,2	2,9	2,7	0,3	2,4	5,6	100	785	130,9
a) Insenerid— <i>Ingenieurs</i>	—	—	0,9	3,6	1,8	6,4	5,5	8,6	19,1	5,5	5,5	7,8	—	10,9	29,9	100	110	233,3
b) Tehnikud— <i>Techniciens</i>	—	—	3,7	22,2	7,4	14,8	29,6	3,7	11,1	3,7	—	—	—	—	3,8	100	27	141,3
Dont: c) Konstruktorid ja joonistajad <i>Constructeurs et dessinateurs</i>	—	3,8	28,1	26,9	11,5	20,9	3,8	—	4,0	—	—	—	—	—	—	100	26	97,1
Sellest: d) Meistrid— <i>Maîtres</i>	—	0,5	5,1	14,1	19,5	14,4	12,4	9,2	10,5	4,9	3,6	2,4	0,5	1,2	1,7	100	411	135,1
e) Kõnnikud— <i>Chefs d'équipe</i>	—	10,7	20,2	32,2	21,4	8,9	1,2	2,4	1,2	1,2	1,2	—	—	—	—	100	84	81,9
f) Muud— <i>Autres</i>	0,8	2,4	15,7	24,3	18,1	5,5	13,4	6,3	2,4	3,9	0,8	2,4	—	1,6	2,4	100	127	107,4
2. Ametnikud— <i>Employés</i>	1,0	7,6	19,9	20,5	17,8	7,4	7,8	5,3	4,8	0,9	1,0	2,1	0,4	1,2	2,3	100	774	101,0
a) Raamatupidajad— <i>Teneurs de livres</i>	0,9	1,9	2,9	13,3	15,2	7,6	12,4	11,4	14,3	2,9	1,9	5,7	1,9	2,9	4,8	100	105	153,1
b) Arvameetnikud— <i>Comptables</i>	—	8,7	30,4	28,3	15,2	6,5	2,2	8,7	—	—	—	—	—	—	—	100	46	87,7
c) Muud— <i>Autres</i>	0,1	8,5	22,0	21,2	18,5	7,4	7,4	4,0	3,5	0,6	1,0	1,6	0,2	1,0	2,0	100	628	98,2
3. Alamteenijad— <i>Service</i>	15,2	30,9	33,7	13,1	5,2	0,9	—	0,7	—	0,3	—	—	—	—	—	100	421	62,1
<b>B. NAISED—B. FEMMES.</b>																		
1. Ametnikud— <i>Employées</i>	7,3	24,9	27,4	24,2	5,1	6,1	3,4	0,7	0,2	0,5	—	—	0,2	—	—	100	413	73,0

mata ametnikud 98,2 kr ning lõpuks arve-  
ametnikud, kelle teenistus (87,7 kr) ületab riigiteenijate keskmise teenistuse (1928 a. 82,3 kr).

Naisametnikkude palk (73 kr) on suuruselt meesalamteenijate palga järele (62,1 kr) teisel kohal.

Palgaolude kohta enam Keskbüroo väljaandets ilmunud artiklid ja andmed:

Palgaolud tööstuses 1929 a., R. Sõrmus, E. Stat. Nr. 102(5), 1930 a., lhk. 253—268.

Palgaolud tööstuses 1928 a., R. Sõrmus, E. Stat. Nr. 90(5), 1929 a., lhk. 290—304.

Palgaolud tööstuses 1926—27 a., R. Sõrmus, E. Stat. Nr. 80(7), 1928 a. lhk. 402—417.

Riigiteenijate palgaolud 1927—28 a., A. Tooms, E. Stat. Nr. 84(11), 1928 a., lhk. 633—649.

## PALGALISTE TÕÖAEG. — DURÉE du TRAVAIL des SALARIÉS.

Sisuu: 1) Tööaja normid, lhk. 304. 2) Tööpäeva pikkus suur- ja kesktööstuses 1923—30, lhk. 304. 3) Tööpäeva pikkus ja ületunnitöö ettevõtete suuruse ja tööliliste soo järgi, lhk. 305. 4) Tööpäeva pikkus tööstuseharude järgi, lhk. 306. 5) Näidala puhkepäevade kasutamine, lhk. 307. 6) Tööliliste jaotus tööpäeva pikkuse järgi juulis 1930 a., lhk. 309.

**1. Tööaja normid.** Eestis puudub üldine tööpäeva pikkust korraldav seadus või määrus. Põllutööliliste tööaeg on normitud 1. XI. 1921 a. Põllutööliliste tööaja ja palgaolude korraldamise seadusega (R. T. nr. 102, 1921 a.). Selle seaduse järgi „keskmine aastane põllutööliliste tööpäeva pikkus ei või olla üle 9 tunni“. Sama seaduse järgi läbistikuse põllutööliliste tööpäeva pikkuse pidi üleriiklik segakomisjon maade segakomisjonide andmete põhjal määrama iga aasta peale kindlaks. Tegelikult aga need segakomisjonid pole tulnud juba mitmel aastal kokku ega, loomulikult, norminud ka põllutööliliste tööaega. Paremal juhul tööaeg määratakse tegelikult kindlaks tööandjate ja tööliliste omavahelisel vabal kokkuleppel. Enamus põllutöölilistest, arvatavasti, teeb aga tööd igal juhul tarviduse järgi, ilma pidamata kinni mingisugusest normist.

Tööstuses 1917 a. veebruari revolutsiooni järele pandi maksma 8-tunniline tööpäev. Aasta hiljem, Saksa okupatsiooni ajal 8-tunniline tööpäev muudeti jälle ära. Sama aasta (1918) sügisel, kui okupatsioonivõimud lahkusid, Ajutine Valitsus oma deklaratsiooni-üleskutsega pani uuesti maksma 8-tunnilise tööpäeva. 16. XI. 1918 a. deklaratsioon lausub: „8-tunniline tööpäev tööstuses ja kaubanduses hakkab uuesti maksma.“ See deklaratsioon, ühes 8-tunnilise tööpäeva klausliga, leidis hiljem heakskiitmist Maanõukogu poolt ja seega, asjatundjate arvamisel (Tartu ülikooli tööõiguse õppejõud mag. Kliiman, Vold. Grohman jne.), omandas määrus 8-tunnilise tööpäeva kohta seadusliku jõu.

Ka tegelikult tööpäeva pikkuse normiks tööstuses peetakse ikka 8 tundi ja ületunnitööks — üle selle normi tehtud töö. Tööinspektorid, kelle loal pannakse maksma ettevõtetes sisekorramäärused, kus muu seas peab olema nähtud ette ka tööaja kestus ja jaotus, pole siiani kinnitanud ühtki sisekorramäärust, milles tööpäeva pikkuse normiks oleks nähtud ette üle 8 tunni.

Nagu nägime, sama deklaratsiooni põhjal on tööpäeva pikkuse normiks 8 tundi ka kaubanduses. Tavaliselt töö kestab ärilikes ette-

võtetes — kontorites, kauplustes ja ladudes, peale toiduainete-kaupluste, restoraanide ja kohvikute, 8½ tundi, kusjuures äriteenijatel on õigus kasutada lõunaks ¼ tundi. Nii on äriteenijatel äride avamisest nende sulgemiseni tööpäeva pikkuse normiks, samuti kui tööstusetöölistelgi, 8 tundi. Tegelikult äriteenijate tööpäev ületab küll sageli selle normi igasuguste korraldamistööde tõttu kaubanduse hooajal, mis tehakse pärast äride sulgemist, aasta vahetusel kaupade lugemisel, aastaruannete koostamisel jne.

Transpordi alal tööpäeva pikkus on korraldatud samuti 8-tunnilise tööpäeva alusel. Raudteelaste tööaeg on Raudteelaste tööaja ja puhkeaja määruse alusel (R. T. nr. 10 — 1931 a.) korraldatud igas ametis 8-tunnilise tööpäeva põhimõttel. Määrus teeb vahet efektiivse tööaja ja tööloleku vahel. Tööaeg ööpäeva jooksul võib tarviduse järgi ulatuda üle 8 tunni, kuid keskmiselt aastas ei või tööaeg siiski ületada seda normi. Üle 8-tunnilise tööpäevaga töötamisele peavad järgnema lühemad tööpäevad. Tööloleku aeg võib kesta keskmiselt aastas kuni 12 tundi ööpäeva kohta. Vedurimeeskonnal töötundide arv kuus, keskmiselt aasta kohta, võib ulatuda kuni 240 ja rongimeeskonnal kuni 280.

Võiks nimetada, lõpuks, riigiteenijaid, kellel tööpäeva pikkus on normaalselt 7 tundi. Need on tööalad, kus palgaliste tööaeg on ühel ehk teisel teel määratud sundnormiga kindlaks.

### 2. Tööpäeva pikkus suur- ja kesktööstuses 1923—30.

*Durée de la journée du travail dans les entreprises industrielles grandes et moyennes de 1923—30.*

Eespool märkisime tähtsamaid tööaja norme. Ent käesoleval juhul norm ütleb veel vähe, vähemalt meie tööolude kohta. Et saavutada tööaja suhtes ülevaadet tegelikkudest töötingimustest, selleks peaksime selgitama kõige pealt küsimuse, kui pikk on tegelikult töökestus ja selgitama peale selle veel mõningad muud tööaja küsimusega seotud asjaolud. Andmeid tegeliku tööaja kohta on aga kogutud ja töötatud läbi ainult tööstusetööliliste kohta. Järgnevad andmed annavadki tööstusetööliliste tööajast üksikasjalise ülevaate.

Viimased 8 aastat (1923—30), mis aja kohta on kogutud andmeid, võib tööstustöölise tööpäeva pikkuse poolest jagada kahte ajajärku. Esimesel ajajärgul (1923—28), mil töölised tegid suurtööstuses lisaks normaal-töötundidele ületunde ümmarguselt 7—9%, tööpäeva pikkus (koos arvatud meeste ja naiste tunnid) kõikus aastast-aastasse keskmiselt 8,26—8,40 tunnini. Samal ajal oli tööpäev pisut lühem kesktööstuses.

Keskmine tööpäeva pikkus ja ületundide arvu % normaal-töötundide arvust 1923—30 a.  
Durée moyenne de la journée du travail et % des heures supplémentaires aux heures ordinaires de 1923—30.

1.	Suurtööstus Grandes entreprises		Kesktööstus Entreprises moyennes	
	Keskmine tööpäeva pikkus (tundides)	Ületundide arvu % normaal-töötundide arvust	Durée moyenne de la journée de travail	% des heures supplémentaires aux heures ordinaires
1923 <sup>1)</sup>	8,40	7,1	...	...
1924	8,35	6,9	...	...
1925	8,39	6,7	...	...
1926 <sup>2)</sup>	8,37	6,9	...	...
1927, I poolaasta—semestre	8,26	7,3	8,31	6,3
" II "	8,35	8,3	8,29	6,1
1928, I "	8,42	8,8	8,35	6,6
" II "	8,43	8,1	8,21	5,1
1929, I "	8,17	5,3	8,12	4,8
" II "	8,20	5,5	8,07	3,5
1930, I "	8,17	5,9	8,08	3,2
" II "	8,13	5,0	7,97	3,0

Eelmiste lähemate aastatega võrreldes, on aga 1929 a. ja veel enam 1930 a. töölise tööpäeva pikkuse suhtes erakordsed. Tööpäeva pikkus langes järsku 1929 a. 8,4 t. pealt 8,2 t. peale ja lühenes pisut veel 1930 a. Tööpäeva lühenemine võrdub 1929 a. suurtööstuses ligi 3% ja kesktööstuses enam kui 2%, 1930 a. suurtööstuses vastavalt 3,1% ja kesktööstuses 3,1%. Nii on tööpäev lühenenud mõlemal aastal suurtööstuses rohkem kui kesktööstuses.

Tööpäeva pikkus ja ületunnitöö töölise soo ja ettevõtete suuruse järgi 1927—30 a.  
Durée du travail et heures du travail supplémentaire de 1927—30.

2.	Keskmine tööpäeva pikkus Durée moyenne de la journée du travail						Ületundide arvu % normaal-töötundide arvust % des heures du travail supplémentaire aux heures du travail ordinaire						Ületunnitööd teinud töölise arvu % % des ouvriers ayant fourni des heures du travail supplémentaire					
	1930		1929		1928		1930		1929		1928		1930		1929		1928	
P o o l a a s t a d — S e m e s t r e s																		
II I II I II I II I II I II I II I II I																		
Mehed — Hommes.																		
1. Ettevõtted 50 ja enam töötajaga (A rühm)	8,28	8,34	8,42	8,40	8,68	8,63	6,5	8,0	7,9	7,8	11,2	11,7	37,7	41,9	43,3	42,4	47,8	52,3
2. " 20—49 (B " " )	8,25	8,30	8,14	8,22	8,51	8,54	7,0	6,7	5,0	5,5	8,4	9,9	36,8	38,8	38,9	33,4	46,6	58,3
3. " 5—19 (kesktööstus)	8,06	8,14	8,13	8,20	8,28	8,44	3,6	3,8	3,5	4,8	6,2	7,8	21,5	21,8	25,7	31,5	31,4	41,2
Naised — Femmes.																		
1. Entreprises ayant 50 et plus travail. (groupe A)	7,92	7,92	8,02	7,88	8,11	8,13	2,7	3,2	3,4	2,2	4,2	4,8	22,0	25,4	23,9	20,1	28,4	30,8
2. " 20—49 (B " " )	7,86	8,02	7,80	7,90	8,02	8,13	1,8	3,4	1,7	2,4	4,2	5,1	19,0	25,1	27,3	25,2	32,6	41,5
3. " 5—19 trav. (repr. moyen.)	7,79	7,92	7,97	7,99	8,04	8,15	1,6	1,7	2,5	2,5	2,6	3,9	14,2	12,9	14,6	18,6	18,0	34,1

<sup>1)</sup> II poolaasta—II semestre  
<sup>2)</sup> I " " " " " "

Ühtlasi on mõlemas ettevõtete suuruserühmas tunduvalt vähenenud ületunnitöö.

1929 a. ja 1930 a. tööpäeva lühenemist mõjutanud põhjused on sisult erinevad. 1929 a. põhjustasid seda peamiselt administratiivsed korraldused. Hariduse- ja sotsiaalministeeriumi korraldusel tööinspektorid hakkasid 1929 a. ületunnitöödeks andma lubasid palju tagasihoidlikumalt kui ennem. Väga võimalik, et selleks mõjusid kaasa veel puht objektiivsed põhjused. 1930 a. ka majanduslik kriis vajutas töölise tööpäeva pikkusele oma pitsati. Suurtööstuses aasta esimesel poolel tööpäeva pikkus ulatus küll eelmise aasta esimese poole määrani, kuid aasta teisel poolel, mil kriisi mõju oli juba rohkem tunda, selle asemel, et ilmutada sesoonitööde mõjul teatud tõusu, näitas tööpäeva pikkus, vastuoksa, veelgi lühenemist. Veel rohkem lühenes tööpäev kesktööstuses (v. tab. 1).

**3. Tööpäeva pikkus ja ületunnitöö ettevõtete suuruse järgi.**

Durée de la journée du travail et le travail supplémentaire d'après la grandeur des entreprises et le sexe des ouvriers.

Kogutud andmete valgustusel töölise tööpäev on seda pikem, mida suuremad on ettevõtted. Eriti suur on vahe tööpäeva pikkuses kesktööstuse ja järgmiste ettevõtete suuruserühmade vahel. Peab küll tähendama, et selline vahekord on teatud mää-

ral tingitud ebatäpsast tööaja arvestusest väiksemates ettevõtetes, kus kõiki ületunde ei arvestata ehk koguni mõnes ettevõttes ei arvestata üldse. Näib, et tegelikult kesktööstuses tööpäev ei ole sugugi lühem kui suurtööstuses, kuigi andmed osutavad vastupidist. Allpool andmete kasutamisel tuleb seda asjaolu pidada silmas.

Meeste tööpäev on erandita kõigis ettevõtete suuruserühmades tublisti pikem kui nais-

tel. Nii, 1930 a. A rühmas (v. tab 2) oli see vahe 0,30 tundi, B rühmas 0,30 t. ja kesktööstuses 0,27 t. Eelmisel aastal see vahe kõikus ettevõtete suuruserühmade järgi ümmarguselt 0,20 ja 0,50 tunni piirides. Võttes meeste tööpäeva pikkuse võrdluse aluseks (100), saame 1930 a. II poolaasta andmetel ettevõtete suuruse järgi järgmised meeste ja naiste tööpäeva pikkuse vahekorrad: A rühmas 100 : 96, B rühmas 100 : 95 ja kesktööstuses 100 : 97.

Tööpäeva pikkuse kasv üle 8 tunni on võimalik vaid ületundide arvel. Tab. 2 näeme, et meeste hulgas, kellel tööpäev on pikem kui naistel, ka ületunnitöö tegijate arv on suhteliselt palju kõrgem kui naiste hulgas. Kui, näiteks, viimasel aastal (1930) ületunnitööd teinud meestööliste arvu % ettevõtete suuruserühmade järgi kõigub 20—40%, siis naiste hulgas kõigub nende arv ümmarguselt vaid 15—25%. Ületunnitööd teinud meeste arv on ka eelmisel aastatel olnud suurem ületunnitööd teinud naiste arvust umbes samal määral.

#### 4. Tööpäeva pikkus tööstuseharude järgi.

*Durée de la journée du travail d'après les industries.*

Tööstuseharude järgi on meeste ja naiste tööpäeva pikkus väga mitmekesine niihästi suur- kui kesktööstuses. Suurtööstuses, näiteks, 1930 a. ulatudes keskmiselt 8,3 tunni, oli meeste tööpäev mitmes tööstuseharus vaid 8 tunni ümber; nii, mineraalide ümber töötamise alal (8,0 t.), poligraafiatööstuses (8,1 t.), kehakatte- ja pudukaupadetööstuses (8,0 t.), metallitööstuses (8,2 t.) ja tekstiiltööstuses (8,2 t.). Mitmes tööstuseharus aga töölised töötavad hästi pikema tööpäevaga. Suhteliselt pikema meeste tööpäeva poolest tulevad kõne alla murrud ja kaevandused (1930 a. 8,7 t.), keemiatööstus (8,5 t.), naha- (8,1 t.), puu- (8,5 t.), paberi- (8,4 t.) ning toidu-, jookide ja maitseainete tööstus (8,4 t.).

Tööpäeva pikkuse vahekorrad tööstuseharude järgi on meestel kõigil võrreldavatel aastatel (1927—30) üldjoontes ühtlased, arvatud välja erandid, nagu, näiteks, poligraafiatööstus, kus tööpäev tavaliselt on alla üldkeskmise, 1928 a. aga tõusis trükitöölise streigi puhul üldkeskmise tasemele. Streigi puhul, eriti streigi algul, „streigimurdjad“ töötasid väga pika tööpäevaga, mis mõjutas koguni trükitöölise tööpäeva pikkuse aastakeskmist. Erandina jälle murrude ja kaevanduste rühmas, sel ajal, kui tööpäev lüheneb vaatuseaja ulatuses (1927—30) peaaegu järjekindlalt kõigil aladel, tööpäeva pikkus püsib seal rea aastate jooksul erakordselt stabiilsena.

Tab. 3 andmed näitavad, et naiste tööpäeva pikkus on tööstuseharude järgi samuti väga

Keskmine tööpäeva pikkus suurtööstuses 1927—30 a.  
*Durée de la journée du travail de 1927—30.*

3. Pour la nomenclature française s'adresser au tab. 5, à la page 308.	Mehed <i>Hommes</i>				Naised <i>Femmes</i>			
	1930	1929	1928	1927	1930	1929	1928	1927
I. Murrud ja kaevandused	8,7	8,7	8,6	8,7	8,4	8,3	8,3	8,1
II. Mineraalide ümber töötamine	8,0	8,2	8,0	8,4	8,0	8,1	8,3	8,4
III. Metallitööstus	8,2	8,3	8,4	8,5	7,7	7,8	8,0	8,2
IV. Keemiatööstus	8,5	8,9	9,1	9,3	8,0	8,2	8,0	8,0
V. Nahatööstus	8,4	8,3	8,7	8,5	8,2	8,1	7,9	8,1
VI. Tekstiiltööstus	8,2	8,3	8,6	8,6	7,9	7,0	8,1	8,0
VII. Puutööstus	8,5	8,3	8,8	8,7	8,1	8,0	8,4	8,3
VIII. Pabertööstus	8,4	8,6	8,8	8,5	7,8	8,0	8,3	8,0
IX. Poligraafiatööstus	8,1	8,1	8,0	8,2	8,1	8,0	8,6	8,1
X. Toidu-, maitseain. ja jookideks.	8,4	8,4	8,6	8,7	8,2	8,2	8,3	8,5
XI. Kehakatte- ja pudukaupade tööstus	8,0	7,8	8,2	8,2	7,7	7,8	8,1	8,2
XIII. Elektrienergia ja gaasi ja veevarustus	8,1	8,4	8,8	8,6	7,8	8,0	8,5	8,3
XIV. Puhasustööstus	7,0	7,8	8,2	8,2	7,5	7,4	7,7	7,6
Kokku—Total	8,3	8,4	8,6	8,5	7,9	7,9	8,1	8,1

mitmekesine ja et suhteliselt pikema ehk lühema tööpäevaga töötavad naised peamiselt samades harudes kus meestelgi tööpäev on keskmisest pikem või lühem. Nii, näiteks, kõige pikema tööpäevaga töötavad naised murrude ja kaevanduste rühmas, töötades ses rühmas keskmiselt 8,3—8,4 t. päevas, ja kõige lühema tööpäevaga — puhastustööstuses, — viimasel kahel aastal 7,7—7,8 tundi. Põhjused on siin, loomulikult, ühed ja samad. Ka vahepealsetes rühmades on palju sarnadust.

Puudutamata jäi siin ehitustöölise tööpäeva küsimus. Kõige pealt tuleb tähendada, et ehitustööstuse andmestik on ulatuselt väga piiratud. Suurimaks ja peaaegu ainsaks ettevõtteks, kes saadab järjekindlalt andmeid, on Tallinna linnavalitsus; teistelt eraettevõtetest on aga andmete saamine raskustega seotud. Tallinna linnavalitsuse ehitustöölise, kus ületunnitöö on haruldane juhus, peetakse kinni 8-tunnilise tööpäeva põhimõttest. Kuid teisest küljest on ometi üldiselt teada, et suurem osa ettevõtetest või ehitusi ei pea tegelikult tööpäeva pikkuse normiks mitte 8 vaid 10 tundi. Enamjaolt võib koguni öelda, et rõhuv enamus ehitustöölisest töötavad 10 tundi päevas, vahest isegi rohkem.

Eelmises artiklis märkisime, et ehitustöölised ületundide eest (meie arvustes töötunni üle 8 päevas) keskmiselt õige vähe, teiste sõnadega, õige harva saavad lisatasu. Järelikult töötunde, mis tehtud üle 8, ei peetagi siin ületundideks ja et soega ehitustööstuses tööpäeva pikkuse normiks peetakse tavaliselt 10 tundi. Toodud asjaolu tõttu meie andmed ei anna ehitustöölise tööpäeva pikkusest küllalt õiget pilti.

Niisama kui suurtööstuses, on tööpäeva pikkus ka kesktööstuses üksikute tööstuseharude järgi väga mitmekesine. Eriti pika

tööpäevaga töötasid meestöölised kesktööstuses 1930 a. puutööstuse rühmas, kus nende tööpäev oli I poolaasta keskmiselt 8,66 t. ja II pa. — 8,29 t. Siin töstavad tööpäeva pikkuse kõrgele maal asuvad saeveskid, kus töötatakse sageli 9—10 tundi päevas. Tööliste arvu järgi järgmisel tähtsamal alal — toidu-, jookide ja maitseainetetööstuses meeste tööpäeva pikkus ei ulatunud 1930 a. palju üle 8 tunni. Mitmes teises tööstuseharus tööpäev oli sellest pisut veel lühem, mille põhjuseks tööpuudus. Nii-sama mitmekesine on tööpäeva pikkus tööstuseharude järgi kesktööstuses naistel. Vahe seisab vaid selles, et naiste tööpäev meeste omast on üldiselt veidi lühem.

#### 5. Nädala puhkepäevade kasutamine.

*Repos hebdomadaire.*

Rahvusvahelise Töübüroo poolt nädala puhkeaja kohta väljatöötatud rahvusvahelise konventsiooni

kohaselt pandi Eestis maksma Nädala puhkepäevade seadus (R. T. nr. 4 — 15. I. 1926). Selle seaduse põhjal antud Töö-koolekandeministri määruse järgi tuleb isikutele, kes töötavad pühadel ehk pühapäevadel, võimaldada puhkust järgmiselt:

a) mõnel muul nädalapäeval vähemalt 24 tundi;

b) pühapäeval, alates kella 14 kuni esmaspäeva kella 14;

c) pühapäeval, alates kella 14 kuni esmaspäeva kella 2 ja üks puhkepäev vähemalt 24 tundi 14 päeva jooksul ehk

d) kaks poolt päeva igal nädalal kella 14 kuni järgmise päeva kella 2.

Tööalad, kus on lubatud töötamine pühadel ja pühapäevadel, on määratud kindlaks Töö-koolekandeministri määrusega (R. T. nr. 67 — 1926).

Kõnesolevat küsimust selgitame selt seisukohalt, mil määral nädala puhkepäevade seaduses ettenähtud õigused tegelikult ei leia kasutamist, nimelt, kui palju tehakse tööd puhkepäevadel ja kui suur on üldiselt suhteline tähtsus kasutamata puhkepäevadel tehtud tööajal.

**Puhkepäevadel töötanud tööliste arvu % 1929 ja 1930 a.**  
% des ouvriers ayant travaillé aux jours de repos hebdomadaire de 1929—30.

4.	1930		1929	
	Poolaastad Semestres			
	I	II	I	II
<b>Mehed—Hommes</b>				
Suurtööstus	17,9	16,8	14,8	14,2
Sellest: { ettevõtted 50 ja enam töötajaga	19,5	19,2	15,5	16,2
{ " 20—49 "	8,5	7,3	10,9	6,2
Kesktööstus (ettevõtted 5—19 töötajaga)	9,2	8,0	4,4	5,8
<b>Naised—Femmes</b>				
Grandes entreprises	2,3	3,4	4,2	2,5
Dont: { entrepr., ayant 50 trav. et plus	2,4	3,7	4,6	2,6
{ " 20—49 "	1,2	1,4	1,8	1,3
Entrepr. moyennes (ayant 5—19 trav.)	4,0	2,0	2,0	4,4

Tab. 4 näeme, et tööliste arv, kes ei kasuta puhkepäeva puhkuseks, vaid töötavad nädalas järjest 7 päeva, on suhteliselt võrdlemisi suur.

Neist andmetest selgub kaks asjaolu. Esiteks, puhkepäevadel töötamine on suurtööstuses sagedam nähis, kui kesktööstuses. Sel ajal, kui suurtööstuses puhkepäevadel töötanud tööliste arvu % tõuseb meeste hulgas ümarguselt 15—17% tööliste üldarvust, ei küüni see kesktööstuses 10%-ni. Järsk hüpe kesktööstuses 1930 a. on nähtavasti tingitud andmete puudulikkusest; vististi ei märkinud ennem kõik ettevõtted puhkepäevadel töötanute arvu. Teiseks, näeme samast tabelist, et puhkepäevadel töötanud meeste arv on kõigis ettevõtete suuruserühmades suhteliselt palju suurem kui naiste arv. Puhkepäevadel töötanud tööliste arv, ulatudes meeste hulgas maksimumi (ümmarguselt kuni 20%) 50 ja enam töötajaga ettevõtetes, tõuseb naiste hulgas vaevalt 2—5%-ni. Konstateeritud kahe asjaolu põhjused selguvad kui mainime, et Nädala puhkepäevade seaduse järgi on töötamine lubatud pühadel ja pühapäevadel järgmistel aladel: 1) ühiskondlikkudes huvides elanike igapäevaste tarviduste rahuldamiseks tehtavatel töödel, eriti töödel veemuresemise ja valgustuse alal ning ühendusteedel, s. o. transpordi alal; 2) ettevõtetes vahetpidamata kestva valmistusega tööde tegemiseks, mida ei või katkestada ega lükata edasi tööde tehnilise iseloomu tõttu; 3) töödel, kus valmistatakse saadusi toorainetest või ümbertöötamisel olevatest ainetest, mis lähevad kergesti rikki ja mida tarvis päästa hävimast, kui seda tööd ei ole võimalik teha äripäevadel jne. Enamjaolt eelmises 3 punktis nimetatud töödel — elektrijaamades, gaasivabrikutes, vesivarustuseeadetes, paberitööstuses, meiereides, klaasivabrikutes jne. — tegevad on mehed ja see põhjustabki kõrgema puhkepäevadel töötanud meeste %. Kõik need ettevõtted kuuluvad peamiselt suurtööstusesse ja sellega on ka seletatav kõrgem puhkepäevadel töötanud tööliste arvu % suurtööstuses, võrreldes kesktööstusega.

Nagu andmed näitavad, suurtööstuses on puhkepäevadel töötamine, s. o. Nädala puhkepäevade seadusega kindlustatud puhkepäevade mittekasutamine, sagedaim paberivabrikutes. Neis 1930 a. 70—80% meestöölised töötasid ka puhkepäevadel, s. o. töötasid järjest 7 päeva nädalas. Mõne ettevõtte kohta teatakse tõendada, et seal osa töölisi, kes seotud vahetpidamata kestva valmistusega, töötab puhkusega vahetpidamata kuude viisi, katkestades tööd vaid suurteks pühadeks — jõuluks, lihavõtteks ja suvistepühadeks, mil terve vabrik pannakse seisma. Puhkepäevadel tööta-

5.

	Ettevõtete arv	Keskmine töölise arv kehte kohta andmed käitvad		Ühtemittööd teinud töölise arv %		Puhkepäevadel töötanud töölise arv %		Keskmine tööpäeva pikkus (tundides)		Uitendide arv % nor- maaltöötundide arvust	Puhkepäevadel tehtud töö- tunde arv % normaaltöötundide arvust	Normaal- töötaja piir	Moyenne du nombre des ouvriers concernant les- quels on dispose des don- nées	% du nombre d'ouvriers ayant fourni des heures de travail supplém. % des ouvriers ayant tra- vaillé aux jours de repos hebdomadaire	Durée moyenne de la jour- née du travail		% des heures supplém-entaires aux heures ordi- naires	% des heures de trav. durant les jours de repos aux heures ordinaires
		Uitend	Normaal- töötaja	Uitend	Normaal- töötaja	Uitend	Normaal- töötaja	Total	En limites du travail ordi- naire									
		I poolaasta — I semestre														II poolaasta — II semestre		
a) MEHED — HOMMES																		
1. Suurtööstus — Grandes entreprises																		
I. Murrud ja kaevandused	19	2211	34,5	9,8	8,72	7,89	10,6	1,8	18	2148	32,7	10,8	8,89	7,91	10,0	1,6	1,6	
II. Mineraalide ümbertöötamine	20	1223	32,5	12,1	8,01	7,69	4,3	1,6	19	889	26,7	11,4	7,93	7,71	2,8	0,8	1,8	
III. Metallitööstus	43	3423	30,1	13,3	8,29	7,75	7,3	1,6	42	3460	28,1	11,2	8,18	7,69	6,6	0,9	0,9	
IV. Keemiatööstus	13	222	53,2	8,1	8,43	7,85	7,5	1,1	13	272	48,9	0,5	8,58	7,91	8,6	0,4	0,4	
V. Nahatööstus	9	253	51,4	—	8,51	7,80	9,1	—	7	219	46,1	—	8,30	7,82	6,3	0,6	0,6	
VI. Tekstiilitööstus	23	2471	41,8	13,2	8,21	7,67	7,1	1,9	19	2210	42,3	10,0	8,18	7,66	7,0	1,5	1,5	
VII. Puitööstus	65	2745	56,9	7,9	8,64	7,80	11,0	1,3	50	2147	40,1	7,9	8,27	7,80	6,1	1,1	1,1	
VIII. Paberitööstus	14	1880	57,0	70,4	8,28	7,69	8,2	9,6	13	1757	55,7	79,5	8,49	7,96	7,2	8,1	8,1	
IX. Poligraafiatööstus	22	727	44,4	6,7	8,10	7,75	4,7	0,6	23	726	39,0	7,2	8,04	7,74	3,9	0,5	0,5	
X. Toidu-, maitseainete ja jookide tööstus	41	703	47,9	6,4	8,98	7,77	7,9	0,9	35	716	51,7	4,3	8,39	7,85	7,1	0,3	0,3	
XI. Kehakatte- ja pudukapade tööstus	13	320	49,7	0,9	7,98	7,78	2,6	0,9	12	260	29,0	—	7,99	7,81	2,3	0,3	0,3	
XII. Ehitustööstus	10	742	17,0	3,8	7,78	7,58	2,5	0,7	15	1289	29,3	0,8	8,04	7,51	6,6	1,1	1,1	
XIII. Elektri jaamad ning gaasi- ja veevarustus	7	450	49,3	45,9	8,14	7,68	5,9	8,4	7	379	42,2	43,8	8,15	7,85	3,3	5,4	5,4	
XIV. Puhastustööstus	3	7	—	—	7,23	7,14	1,3	—	2	5	—	—	6,68	—	—	—	—	
Uitend	302	17242	41,2	16,8	8,33	7,75	7,7	2,6	275	16483	37,5	17,3	8,27	7,77	6,6	2,1	2,1	
Sellest: { ettevõtted 50 ja üle töötajaga	120	13744	41,9	19,2	8,34	7,74	8,0	2,9	120	13906	37,7	19,5	8,28	7,78	6,5	2,4	2,4	
{ ettevõtted 20–49 töötajaga	182	3498	38,8	7,3	8,30	7,78	6,7	1,0	155	3177	36,8	8,5	8,25	7,73	7,0	0,7	0,7	
2. Kesktööstus — Entreprises moyennes.																		
I. Murrud ja kaevandused	1	14	—	—	8,00	8,00	—	—	1	17	—	—	7,97	7,97	—	—	—	
II. Mineraalide ümbertöötamine	22	154	5,8	—	7,98	7,89	1,2	0,0	27	155	12,8	—	7,97	7,85	1,4	0,0	0,0	
III. Metallitööstus	55	490	20,0	1,4	7,91	7,71	2,7	0,1	58	452	24,3	5,5	7,98	7,75	3,1	0,8	0,8	
IV. Keemiatööstus	22	98	15,3	3,0	7,90	7,64	3,4	0,3	26	135	26,7	1,5	8,29	7,81	6,1	0,1	0,1	
V. Nahatööstus	19	115	24,3	0,0	8,13	7,89	3,0	0,1	20	117	16,2	—	7,97	7,76	2,8	—	—	
VI. Tekstiilitööstus	42	223	20,2	1,9	7,82	7,62	4,8	0,2	37	186	14,0	0,5	8,07	7,75	4,2	0,1	0,1	
VII. Puitööstus	76	751	44,5	0,8	8,68	7,96	9,1	0,1	79	571	35,5	0,7	8,29	7,74	7,0	0,2	0,2	
VIII. Paberitööstus	8	39	38,5	15,4	8,22	8,00	3,0	5,9	8	20	10,0	30,0	8,06	7,89	2,2	5,2	5,2	
IX. Poligraafiatööstus	87	230	13,5	—	7,94	7,78	2,1	—	41	234	18,8	—	7,88	7,71	2,1	—	—	
X. Toidu-, maitseainete ja jookide tööstus	146	732	9,6	28,3	8,03	7,88	1,9	2,9	142	675	13,2	30,1	8,03	7,86	2,4	4,3	4,3	
XI. Kehakatte- ja pudukapade tööstus	29	129	0,8	—	7,83	7,83	0,0	—	28	118	8,5	—	7,72	7,67	0,7	—	—	
XII. Ehitustööstus	5	113	15,0	—	8,12	7,90	2,8	—	3	20	95,0	—	9,19	7,84	17,2	—	—	
XIII. Elektri jaamad ning gaasi- ja veevarustus	8	46	43,5	41,3	8,10	7,98	2,6	6,3	8	45	33,3	24,4	8,09	7,91	2,6	3,8	3,8	
XIV. Puhastustööstus	4	6	—	—	7,95	7,95	—	—	4	5	—	—	7,91	7,91	—	—	—	
Uitend	474	3140	21,8	8,0	8,14	7,84	3,8	0,9	482	2750	21,5	9,2	8,06	7,78	3,6	1,3	1,3	
b) NAISED — FEMMES																		
1. Suurtööstus — Grandes entreprises.																		
I. Industries extractives	19	899	33,1	3,7	8,51	7,87	8,4	0,7	18	573	25,7	3,3	8,28	7,86	5,5	0,4	0,4	
II. Industrie minérale	16	315	23,5	11,4	7,96	7,84	1,5	0,2	15	222	25,2	0,0	8,04	7,88	2,0	0,5	0,5	
III. " des métaux	27	218	13,8	3,7	7,54	7,43	1,6	0,4	27	213	14,1	3,8	7,92	7,87	1,6	0,3	0,3	
IV. " chimique	11	313	18,2	2,2	8,01	7,86	2,3	0,2	11	304	22,7	1,6	8,06	7,84	2,8	0,1	0,1	
V. " des cuirs et peaux	9	85	40,0	—	8,20	7,91	4,8	—	7	78	39,5	—	8,17	7,84	4,1	—	—	
VI. " textile	24	6361	29,7	0,1	7,86	7,65	2,6	0,0	20	4400	14,1	0,7	7,86	7,71	2,0	0,0	0,0	
VII. " du bois	59	1429	29,7	0,9	8,13	7,81	4,1	0,9	43	1203	22,9	2,3	8,02	7,79	3,0	0,2	0,2	
VIII. " du papier	13	571	46,4	24,9	7,69	7,40	3,3	1,7	12	399	27,3	14,0	7,86	7,74	1,8	1,4	1,4	
IX. " polygraphique	22	407	39,8	2,9	8,01	7,70	4,1	0,9	23	393	43,3	2,3	8,10	7,73	4,8	0,1	0,1	
X. " de l'alimentaire, et des boissons etc.	37	1214	42,2	1,5	8,21	7,76	5,8	1,7	32	1188	42,9	0,9	8,17	7,79	4,9	0,1	0,1	
XI. Confection de vêtements et fab. de mercerie	13	824	10,4	0,0	7,88	7,71	1,6	0,0	13	602	18,8	—	7,61	7,54	1,0	—	—	
XII. Constructions	6	143	1,0	0,2	7,54	7,43	1,5	0,2	6	165	0,7	0,3	7,12	6,99	1,9	0,3	0,3	
XIII. Usines électriques et à gaz d'éclairage et distribution d'eau	3	61	9,8	8,1	7,96	7,81	1,5	5,8	3	15	33,3	13,3	7,71	7,90	2,9	1,4	1,4	
XIV. Industrie du nettoyage	3	141	13,5	48,9	7,48	7,89	0,9	7,0	3	110	—	44,5	7,50	7,81	—	4,2	4,2	
Total	262	12961	25,4	3,4	7,94	7,69	3,3	0,3	235	9843	21,7	2,3	7,92	7,72	2,6	0,2	0,2	
Dont: { entreprises, ayant plus de 50 travail.	112	11080	25,4	3,7	7,92	7,68	3,2	0,3	111	8553	22,0	2,4	7,92	7,72	2,7	0,2	0,2	
" " 20–49 travailleurs	150	1901	25,1	1,4	8,02	7,77	3,4	0,2	124	1290	19,0	1,2	7,86	7,74	1,8	0,2	0,2	
2. Kesktööstus — Entreprises moyennes.																		
I. Murrud ja kaevandused	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
II. Mineraalide ümbertöötamine	11	36	5,6	—	7,89	7,87	0,2	—	15	53	16,4	—	7,99	7,90	1,2	—	—	
III. Metallitööstus	11	46	10,9	—	7,84	7,81	0,4	—	8	29	8,4	3,4	7,84	7,84	0,0	0,0	0,0	
IV. Keemiatööstus	15	70	10,0	0,0	7,84	7,80	0,6	0,0	16	93	4,9	—	7,77	7,72	0,6	—	—	
V. Nahatööstus	12	34	8,8	—	7,97	7,93	0,4	—	14	41	7,3	—	7,88	7,81	0,6	—	—	
VI. Tekstiilitööstus	35	228	7,9	—	8,02	7,91	1,4	—	28	141	11,3	—	8,00	6,99	1,8	—	—	
VII. Puitööstus	89	126	55,6	—	8,09	7,29	11,9	—	34	127	37,8	—	8,57	6,29	4,5	—	—	
VIII. Paberitööstus	8	50	0,0	—	7,78	7,78	0,2	—	8	46	—	—	7,79	7,79	—	—	—	
IX. Poligraafiatööstus	88	148	10,1	—	7,86	7,76	1,3	—	36	152	18,4	—	7,88	7,78	1,9	—	—	
X. Toidu-, maitseainete ja jookide tööstus	74	302	15,2	9,3	7,97	7,87	1,3	2,4	81	346	15,9	16,8	7,93	7,84	1,1	3,3	3,3	
XI. Kehakatte- ja pudukapade tööstus	39	266	4,1	—	7,83	7,80	0,4	—	45	337	11,9	0,6	7,92	7,79	1,9	0,5	0,5	
XII. Ehitustööstus	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
XIII. Elektri jaamad ning gaasi- ja veevarustus	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
XIV. Puhastustööstus	6	63	—	—	7,98	7,98	—	—	7	65	—	—	7,88	7,80	1,0	—	—	
Uitend	283	1369	12,0	2,0	7,92	7,78	1,7	0,5	292	1432	14,2	4,0	7,79	7,67	1,6	0,8	0,8	

mise suhtes teisel kohal on elektriijaamad, gaasivabrikud ja veevarustus, kus puhkepäevadel töötanud meeste arv tõusis 1930 a. üle 40%. Teistel aladel on puhkepäevadel töötamine juba tublisti harvem. Veidi üle 10% ehk ligidalt selle ümber oli puhkepäevil töötanud mehi veel murdudes ja kaevandustes (1930 a. keskmiselt 10%), mineraalide ümbertöötamise alal (ligi 12%), metalli- (üle 12%) ja tekstiilitööstuses (üle 11%).

Kesktoöstuses leidub puhkepäeval töötajaid mehi suuremal arvul, samuti kui suurtoöstuses, paberivabrikutes (1930 a. I p. a. 15,4% II p. a. 30%), peale selle toidu-, jookide ja maitseainetetööstuses, kus puhkepäevadel töötanud arvu tõstavad kõrgele meiereid. Viimastes töötamine puhkepäevadel on paratamatult. Suuremates meiereides, kus piima toodakse kokku ümber aasta iga päev, tuleb meierei teenijaskonnal töötada peaaegu erandita kõigil pühadel ja ka pühapäevadel. Muide, seda tuleb lugeda suurimaks paheks, mis on seotud meierite elukutsega. Väiksemates meiereides, kus piima läbikäik väiksem, suvist vahetpidamata töötamist kompenseerib osalt ülepäeva töötamine talvel. Mõnes meiereis töötatakse talvekuudel veel harvem, kuid makstakse enamjaolt ikka täielik kuupalk.

Naiste hulgas puhkepäevadel töötamine on suhteliselt sagedam samades tööstuseharudes, kus tavaliselt puhkepäevadel töötajate mees-tegi arv on suurem. Nii oli puhkepäevadel töötanud naised 1930 a. II p. a. keskmiselt ainult 2,3%, paberitööstuses aga 14%, elektri- jaamades, gaasivabrikutes ja veevarustuse alal 13,3% ning, lõpuks, puhastustööstuses ligi 45%. Kesktoöstuses, nagu andmed näitavad, võib naiste töötamisest puhkepäevadel olla kõnet vaid toidu-, jookide ja maitseainete rühmas. Seda samuti pühapäeva- ja pühade-töö tõttu meiereides, kus leidub tööl sageli ka naisi.

Kuna puhkepäevad aasta keskmiselt päevade üldarvust ei moodusta suurt % ja puhkepäevil töötab ainult osa töölisi, siis puhkepäevadel tehtud töötundide osatähtsus töölistel kogusummas tehtud töötundide üldarvus on võrdlemisi madal. Meeste töötundidest moodustasid puhkepäevadel tehtud töötunnid 1930 a. suurtoöstuses 2—2½% ja kesktoöstuses umbes 1% ümber, naistel aga veel vähem — suurtoöstuses 0,2—0,3% ja kesktoöstuses 0,5—0,8%. Puhkepäevadel tehti 1930 a. tööpäevi ja töötunde järgneval arvul: suurtoöstuses mehed tegid aasta jooksul 100,7 tuh. tööpäeva ja nende kestel 790,3 tuh. töötundi, naised aga tegid kõigest 10,5 tuh. tööpäeva ehk 61 tuh. töötundi; kesktoöstuses oli meestel 7,3 tuh. tööpäeva ehk 57,4 tuh. töötundi ja naistel 2,1 tuh. tp. ehk 16,7 tuh. tt. Nii on töötanud kõik töölistel, nagu toodud andmetest võib järeldada,

ligikaudu tavalise tööpäevaga ka puhkepäevadel, peale naiste, kel tööpäev puhkepäevadel suurtoöstuses oli vaid 6 tunni ümber. Seda just seepärast, et suurtoöstuses arvestatud Tallinna tänavate puhastusel naised, arvuult ümmarguselt 50 ümber, pühapäeviti töötasid ainult 4 tundi päevas.

**6. Tööliste jaotus tööpäeva pikkuse järgi juulis 1930 a.**  
*Répartition des ouvriers d'après la durée du travail en juillet 1930.*

Järgnevad andmed avastavad meile üksikasjalise pildi tööstusetööliste jaotusest nende keskmise tööpäeva pikkuse kohaselt 1. a. juulis tööstuseharude,

tööliste soo, ettevõtete suuruse ja omanduse järgi. Süvenedes mainitud andmetesse (v. tab. nr. 6 ja 7) jääb üldine mulje, et mida põhjalikumalt analüüsida tööaja andmeid, seda rohkem avastuvad suured lahkuminekuud, mida konstateerime üksikute töölisrühmade vahel nende tööpäeva pikkuse suhtes.

Tab. 6 näeme, et meestest suurtoöstuses eraettevõtetes ainult 49,3% ja riigiettevõtetes 62,3% teeb keskmiselt kuni 8 tundi päevas, naistest aga vastavalt 76,0% ja 65,0%. Ülejäänud osa teeb ületunde, mille tõttu nende tööpäev on sageli õige pikk. Üldises jaotuses (tab. 6) paistab silma kaks, arvuult erinevat, tööliste rühmitust tööpäeva pikkuse järgi, esiteks, tööpäeva pikkuse juures ligi 8 ja, teiseks, ligi 10 tundi. Selline suurem tööliste kuhjumine kahes punktis on seletatav sellega, et normaalseks peetava 8-tunnilise tööpäeva juures osa töölisi mõnes ettevõttes töötab siiski ligi 10 tundi päevas. Sel nähisel on üldine tähtsus, kuna ta avaldub kõigis ettevõtete suuruserühmades niihästi meeste kui naiste jaotuses nende tööpäeva pikkuse järgi.

Tab. 6 ja 7 näeme, et, ehkki harva, tööpäeva pikkus ületab üksikutel töölisrühmadel kaugelt tavalise tegeliku normi. Nii, meestel eraettevõtetes suurtoöstuses tööpäeva pikkus oli 16,7%-l tööliste arvust 9,1—10 tundi, 8,2%-l — 10,1—11 t., 2,9%-l 11,1—12 t. ja ligi 2% tegid keskmiselt üle 12 tunni päevas. Riigi ettevõtetes tööpäev on üldiselt lühem ja ka pika tööpäevaga töötajaid on siin igas tööpäeva pikkuse rühmas vähem kui eraettevõtetes. Naiste tööpäeva pikkus on üldiselt lühem ja nende hulgas ei leidu normaalselt palju pikema tööpäevaga töötajaid sel määral, kui võisime panna tähele meeste juures. Siin 9,1—10 tundi töötasid 8,7% naiste üldarvust (mehi oli sellise tööpäevaga 16,7%), 10,1—11 t. töötasid 2% (m. 8,2%), 11,1—12 t. — 0,0% (m. 2,0%) ning üle 12 tunni töötavaid naisi oli ainult 0,2% (m. 2%).

Eriti pika tööpäevaga töötavad mehed murdudes ja kaevandustes, kus ainult 1/3 töötab kuni 9 tundi päevas, 1/3 aga 9—10 tundi ja 1/3 üle 10 tunni. 5,5% selle rühma meestest

Töölite jaotus tüüpäeva pikkuse järgi tööstuses juulis 1930 a.  
Répartition en % des ouvriers industriels d'après la durée du travail en juillet 1930.

6.	Tööaeg tundides Durée du travail en heures	Suurtööstus—Grandes entreprises (ayant 20 trav. et plus)						Kesk-tööstus Entreprises moyennes (de 5—19 travail-leurs)		Väiketööstus Entreprises petites (moins de 5 travail-leurs)	
		Mehed—Hommes			Naised—Femmes			M.	N.	H.	P.
		Kokku	Sellest:		Total	Dont:					
riigi-tööstus	era-tööstus		Entre-prises d'État	Entre-prises privées							
1.	Kuni 6 tundi—Jusqu'à 6 heures	0,7	0,7	0,7	1,2	0,9	1,2	1,2	1,8	5,7	5,5
2.	6,01—6,25	0,1	0,1	0,1	0,0	0,3	—	0,1	0,4	0,1	—
3.	6,26—6,50	0,1	0,1	0,1	0,3	0,2	0,3	0,2	0,3	0,3	—
4.	6,51—6,75	0,2	0,2	0,2	0,5	0,2	0,5	0,6	0,4	0,5	0,2
5.	6,76—7,00	0,6	0,5	0,6	0,8	1,0	0,8	1,2	1,3	2,7	3,1
6.	7,01—7,25	0,4	0,3	0,4	0,6	3,7	0,5	0,8	0,4	0,7	0,6
7.	7,26—7,50	1,2	1,5	1,1	1,9	6,5	1,7	2,8	2,2	1,8	1,1
8.	7,51—7,75	0,7	6,1	6,8	20,2	15,2	20,4	4,2	7,8	2,5	4,4
9.	7,76—8,00	41,8	52,9	39,3	56,8	37,0	51,5	59,5	69,9	65,5	67,2
	<b>Kokku—Total</b>	<b>51,8</b>	<b>62,4</b>	<b>49,3</b>	<b>76,3</b>	<b>65,0</b>	<b>76,9</b>	<b>70,1</b>	<b>84,5</b>	<b>79,8</b>	<b>82,1</b>
10.	8,01—8,25	6,8	6,0	7,0	4,2	5,7	4,2	3,0	3,1	0,8	2,2
11.	8,26—8,50	0,2	5,9	6,3	3,3	11,0	2,9	2,4	1,2	1,4	1,7
12.	8,51—8,75	4,2	5,5	3,9	2,6	8,8	2,3	1,8	1,3	0,9	0,7
13.	8,76—9,00	4,1	3,8	4,1	2,3	4,1	2,2	2,9	1,7	2,1	2,2
14.	9,01—9,25	2,9	3,0	2,9	1,5	1,1	1,5	2,0	1,0	0,4	0,4
15.	9,26—9,50	3,1	3,2	3,1	1,2	2,3	1,1	2,4	1,3	1,1	0,5
16.	9,51—9,75	3,4	2,2	3,6	1,6	0,5	1,7	3,3	0,9	1,2	0,9
17.	9,76—10,00	0,2	1,8	7,1	4,2	—	4,4	7,0	3,1	7,4	5,1
18.	10,01—10,25	1,9	1,0	2,2	0,8	0,4	0,8	0,9	0,3	0,6	1,1
19.	10,26—10,50	1,9	1,1	2,0	0,5	—	0,5	0,9	0,3	0,3	0,4
20.	10,51—10,75	1,3	0,7	1,5	0,6	0,2	0,3	0,6	0,2	0,4	0,5
21.	10,76—11,00	2,1	0,6	2,5	0,1	—	0,1	0,7	0,1	0,4	0,4
22.	11,01—11,25	0,8	0,6	0,9	0,1	—	0,1	0,3	0,1	0,1	—
23.	11,26—11,50	0,6	0,4	0,7	0,2	—	0,2	0,3	—	—	—
24.	11,51—11,75	0,4	0,3	0,5	0,2	—	0,2	0,4	0,1	0,1	0,4
25.	11,76—12,00	0,5	0,5	0,5	0,1	0,4	0,1	0,8	0,3	1,0	0,9
26.	12,01—12,25	0,3	0,2	0,4	0,0	—	—	0,1	—	—	—
27.	12,26—12,50	0,3	0,2	0,3	0,1	—	0,1	—	—	0,2	—
28.	12,51—12,75	0,2	0,1	0,2	—	—	—	0,1	—	—	—
29.	12,76—13,00	0,2	0,1	0,2	—	—	—	—	—	0,2	0,2
30.	13,01—13,25	0,1	—	0,1	—	—	—	—	—	—	0,2
31.	13,26—13,50	0,1	0,1	0,1	—	—	—	—	—	0,1	—
32.	13,51—13,75	0,1	—	0,1	—	—	—	—	—	0,1	0,1
33.	13,76—14,00	0,1	0,1	0,1	—	—	—	—	—	0,1	—
34.	14,01—14,25	0,0	—	0,0	—	—	—	—	—	—	—
35.	14,26—14,50	0,1	—	0,1	—	—	—	—	—	0,1	—
36.	14,51—14,75	0,0	—	0,0	—	—	—	—	—	—	—
37.	14,76—15,00	0,1	0,1	0,1	—	—	—	—	—	0,4	—
38.	Üle 15 tunni — Plus de 15 heures	0,2	0,1	0,2	0,1	—	0,1	—	—	0,8	—
	<b>Kokku—Total</b>	<b>48,2</b>	<b>37,6</b>	<b>50,7</b>	<b>23,7</b>	<b>35,0</b>	<b>23,1</b>	<b>29,9</b>	<b>15,5</b>	<b>20,2</b>	<b>17,9</b>
39.	Üldse—Gr. total	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
40.	Töölite arv, kelle kohta andmed käivad — Nombre des ouvriers concernant lesquels on disp. des don.	16 407	3 042	13 425	11 735	565	11 170	2 667	1 214	1 617	546

töötasid juulis enam kui 12 tundi päevas. Suurtööstuses, peale mainitu, leidub suuremal arvul normaalsest palju pikema tööpäevaga töötavaid mehi metalli-, keemia-, puu-, paberi- ja ehitusetööstuses. Niisama kesk-tööstuses esinevad suuremal arvul normaalsest palju pikema tööpäevaga töötanud meestöölised peaaegu samad rühmad. Väiketööstuses eriti pika tööpäevaga töötanud mehi leiame rohkem toiduainete-tööstuses. Siin esinevad peamiselt meiereide ja koorejaamade töölised, kus suvekuudel töötatakse harutihti 10 tundi päevas ja vahest isegi rohkem.

Naiste hulgas on normaalsest palju pikema tööpäevaga töötavaid töölisi tunduvalt vähem. Ületunnitegijaid ja normaalsest palju pikema tööpäevaga töötavaid naistöölisi annavad ka siin suuremal määral peaaegu samad rühmad, milliseid nimetasime meeste ületunnitegijate juures. Nii murdude ja kaevanduste rühmas 59% naistöölised tegid tööd 9—10 tundi päevas, 6,4% — 10,1 kuni 11 t., 2,5% — 11,1 kuni 12 t. ja väike osa (0,2%) töötas koguni üle 12 tunni päevas. Kuigi veidi vähemal määral, kui

mainitud rühmas, aga siiski tunduvalt rohkem, kui mõnes muus tööstuseharus, on veel suuremal arvul võrdlemisi pika, s. o. normaalsest pikema tööpäevaga töötajaid naisi puu-tööstuses, paberi-, trüki- ning toidu-, jookide ja maitseainetetööstuses. Kesk-tööstuses esineb ses suhtes esikohal puutööstuse rühm, peale selle toiduainete rühm (meiereid) ja teatud määral ka mineraalide ümbertöötamisettevõteted. Viimati nimetatud rühmas suure arvu eriti pika tööpäevaga töötajaid naisi annavad peamiselt telliskivitehased. Väiketööstuses, niisama kui meeste pika tööpäeva suhtes, esikohal on toiduainete tööstus.

Töö ja tööaja jaotuse kohta töölised vahel tuleb kokkuvõttes tähendada, et see on äärmiselt ebaühtlane. Sel ajal, kui üks osa töötab kuni 10 tundi päevas ja vahest isegi rohkem, töötab osa vaid normaal-tööpäeva piirides ja osa on hoopis töötaja. Tööpäev pole vahest eba-määraselt pikk mitte üksnes sesoonitööde alal, nagu murrud ja kaevandused, telliskivitehased, saeveskid, ehitusetööstus jne., vaid ka mitmel muul alal, kus sesooni mõju pole.



Tööliliste jaotus tööpäeva pikkuse järgi % suur- ja kesktööstuse harudes juulis 1930 a.  
Répartition en % des ouvriers d'après la durée du travail dans les grandes et moyennes entreprises industrielles en juillet 1930

7.

Pour la nomenclature française s'adresser au tab. 5 à la page 303.

	Tööaeg tundides — Durée en heures											Kokku — Total	Tööliliste arv, kelle kohta andmed kahtavad on — Nombre des ouvriers concernant lesquels on dispose des données									
	Kuni 6 tundi Moins de 6 heures	6,01 — 7,00		7,01 — 8,00		8,01 — 9,00		9,01 — 10,00		10,01 — 11,00				11,01 — 12,00		12,01 — 13,00		13,01 — 14,00		14,01 — 15,00		Üle 15 tunni Plus de 15 heures
		0,01	7,00	8,00	9,00	10,00	11,00	12,00	13,00	14,00	15,00			16,00	17,00	18,00	19,00	20,00				
<b>MERED — HOMMES</b>																						
<b>I. Suurtööstus — Grandes entreprises.</b>																						
Erätööstus — Entreprises privées:																						
I. Murrud ja kaevandused	0,8	0,4	19,2	10,0	32,3	26,1	5,7	3,3	1,5	0,4	0,3	—	—	—	—	—	—	—	—	100		
II. Mineraalide ümbertöötamine	0,6	0,5	77,9	14,7	3,7	1,5	0,8	0,2	0,1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100		
III. Metallitööstus	0,4	2,4	51,2	20,7	11,9	8,5	3,0	1,0	0,5	0,2	0,2	—	—	—	—	—	—	—	—	100		
IV. Keemiatööstus	—	—	64,5	15,0	5,4	7,5	3,8	2,7	1,1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100		
V. Nahatööstus	—	—	2,0	46,8	36,9	11,3	2,5	0,5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100		
VI. Tekstiilitööstus	2,0	0,6	58,7	20,6	3,9	5,4	2,2	1,3	0,4	0,3	0,5	—	—	—	—	—	—	—	—	100		
VII. Puutööstus	1,3	1,0	37,6	20,8	29,7	5,6	2,1	1,1	0,4	0,4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100		
VIII. Paberitööstus	0,2	0,3	25,2	38,0	19,7	11,9	3,7	0,6	0,3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100		
IX. Poligraafiatööstus	0,3	2,6	67,9	21,3	5,2	2,1	0,3	0,3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100		
X. Toidu-, maitseainete ja jookide tööstus	1,2	0,6	45,4	28,3	13,7	5,5	3,7	1,2	—	0,3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100		
XI. Kehakatte- ja pudukaupade tööstus	—	—	94,4	4,5	1,1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100		
XII. Ehitusetööstus	0,9	1,2	70,3	12,4	11,7	1,9	0,5	0,3	0,3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100		
XIII. Elektri jaamad ning gaasi ja veevarustus	0,5	0,5	52,9	32,7	11,5	1,7	0,2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100		
Kokku — Total 1)	0,7	1,0	47,6	21,3	16,7	8,2	2,6	1,2	0,4	0,1	0,2	—	—	—	—	—	—	—	—	100		
<b>RIIGITÖÖSTUS — ENTREPRISES D'ÉTAT:</b>																						
I. Murrud ja kaevandused	0,4	1,2	59,3	24,0	10,8	2,3	1,1	0,7	0,1	0,1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100		
II. Metallitööstus	1,0	0,6	61,5	18,7	10,5	4,2	2,6	0,4	0,3	0,1	0,1	—	—	—	—	—	—	—	—	100		
VII. Puutööstus	2,1	0,8	73,6	14,4	7,2	0,8	0,8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100		
IX. Poligraafiatööstus	—	—	79,8	13,8	3,7	2,7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100		
Kokku — Total 1)	0,7	1,8	60,8	21,3	10,3	3,3	1,9	0,5	0,2	0,1	0,1	—	—	—	—	—	—	—	—	100		
Üldse era- ja riigitööstus — Gr. total entreprises privées et d'État	0,7	0,9	50,1	21,3	15,5	7,3	2,4	1,0	0,4	0,2	0,2	—	—	—	—	—	—	—	—	100		
<b>II. Kesktööstus — Entreprises moyennes (de 5—19 travailleurs).</b>																						
II. Mineraalide ümbertöötamine	—	—	77,0	3,9	17,8	—	—	1,3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100		
III. Metallitööstus	0,7	3,1	73,3	13,7	5,6	1,7	1,4	0,5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100		
V. Nahatööstus	0,9	—	74,3	12,4	3,7	1,8	0,9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100		
VI. Tekstiilitööstus	1,1	1,1	65,1	3,6	17,7	5,7	5,7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100		
VII. Puutööstus	0,4	1,6	43,3	13,7	33,4	6,2	1,3	0,1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100		
IX. Poligraafiatööstus	1,4	1,9	87,3	8,5	0,9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100		
X. Toidu-, maitseainete ja jookide tööstus	3,1	3,3	77,5	6,3	6,6	1,0	1,8	0,4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100		
XI. Kehakatte- ja pudukaupade tööstus	—	—	51,9	3,0	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100		
XII. Ehitusetööstus	—	—	28,6	8,2	36,7	18,3	8,2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100		
XIII. Elektri jaamad ning gaasi ja veevarustus	—	—	3,6	72,7	20,0	3,7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100		
Kokku — Total 1)	1,2	2,1	66,8	10,1	14,8	3,1	1,7	0,2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100		
<b>III. Väiketööstus — Entreprises petites (de 1—4 travailleurs).</b>																						
III. Metallitööstus	0,3	1,6	82,7	6,1	7,1	1,6	—	—	0,3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100		
VII. Puutööstus	0,6	0,6	75,7	5,6	13,5	2,8	0,6	—	0,6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100		
X. Toidu-, maitseainete ja jookide tööstus	11,7	5,3	61,3	4,7	0,3	1,4	2,6	1,1	—	0,9	1,7	—	—	—	—	—	—	—	—	100		
XI. Kehakatte- ja pudukaupade tööstus	0,9	4,5	72,3	9,3	10,7	—	—	—	—	0,9	1,9	—	—	—	—	—	—	—	—	100		
XIV. Puhastusetööstus	1,5	7,7	80,0	3,1	6,2	—	—	—	—	1,5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100		
Kokku — Total 1)	5,7	3,7	70,5	5,2	10,2	1,6	1,2	0,4	0,2	0,5	0,8	—	—	—	—	—	—	—	—	100		
<b>NAISED — FEMMES</b>																						
<b>I. Suurtööstus — Grandes entreprises.</b>																						
Erätööstus — Entreprises privées:																						
I. Murrud ja kaevandused	0,9	0,7	28,2	2,1	59,0	6,4	2,5	0,1	0,1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100		
II. Mineraalide ümbertöötamine	—	—	2,7	32,7	10,5	2,1	1,7	—	0,3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100		
III. Metallitööstus	3,5	4,7	75,9	14,7	1,2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100		
IV. Keemiatööstus	—	0,6	81,3	9,2	6,4	2,5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100		
V. Nahatööstus	—	—	54,8	34,2	11,0	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100		
VI. Tekstiilitööstus	1,4	1,1	85,9	6,9	2,4	1,5	0,6	0,1	0,1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100		
VII. Puutööstus	1,6	0,6	67,9	16,5	10,1	3,4	6,5	0,3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100		
VIII. Paberitööstus	0,3	9,0	53,5	29,7	5,6	1,2	0,2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100		
IX. Poligraafiatööstus	1,0	3,6	62,9	21,5	6,0	2,0	1,7	0,3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100		
X. Toidu-, maitseainete ja jookide tööstus	1,2	1,5	47,9	29,7	16,9	2,0	0,5	0,1	0,1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100		
XI. Kehakatte- ja pudukaupade tööstus	0,7	2,1	98,2	3,2	0,3	0,2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100		
XII. Ehitusetööstus	—	—	2,6	75,4	6,1	13,2	0,9	—	1,8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100		
XIII. Elektri jaamad ning gaasi ja veevarustus	—	—	85,7	—	14,3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100		
XIV. Puhastusetööstus	0,9	—	98,5	—	0,9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100		
Kokku — Total 1)	1,2	1,6	74,1	11,6	8,7	2,0	0,6	0,1	0,1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100		
<b>RIIGITÖÖSTUS — ENTREPRISES D'ÉTAT:</b>																						
I. Murrud ja kaevandused	0,9	2,0	57,7	33,9	4,3	0,7	0,5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100		
IX. Poligraafiatööstus	—	—	1,2	85,7	11,9	1,2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100		
Kokku — Total 1)	0,8	1,7	62,4	29,9	4,4	0,5	0,3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100		
Üldse era- ja riigitööstus — Gr. total entreprises privées et d'État	1,1	1,6	83,6	12,4	8,5	2,0	0,6	0,1	0,1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100		
<b>II. Kesktööstus — Entreprises moyennes (de 5—19 travailleurs).</b>																						
II. Mineraalide ümbertöötamine	—	—	83,0	10,6	4,3	2,1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100		
IV. Keemiatööstus	0,6	—	91,8	1,9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100		
VI. Tekstiilitööstus	—	—	0,8	92,8	2,4	1,6	—	2,4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100		
VII. Puutööstus	0,7	1,3	48,5	14,3	37,0	2,6	0,0	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100		
VIII. Paberitööstus	—	—	91,2	7,0	—	—	1,8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100		
IX. Poligraafiatööstus	0,7	1,5	86,4	11,4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100		
X. Toidu-, maitseainete ja jookide tööstus	1,8	2,5	79,6	9,8	4,9	1,0	0,4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100		
XI. Kehakatte- ja pudukaupade tööstus	3,8	7,5	92,6	4,2	1,0	0,9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100		
XIII. Elektri jaamad ning gaasi ja veevarustus	4,5	1,5	94,0	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100		
Kokku — Total 1)	1,8	2,4	80,3	7,8	6,4	0,9	0,4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100		
<b>III. Väiketööstus — Entreprises petites (de 1—4 travailleurs).</b>																						
X. Toidu-, maitseainete ja jookide tööstus	12,4	4,6	58,2	5,2	11,8	2,0	4,6	0,6	0,6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100		
XI. Kehakatte- ja pudukaupade tööstus	1,6																					

## PÖLLUTÖÖLISTE PALGAD. SALAIRES des OUVRIERS AGRICOLES.

Sis: 1) Üldandmed, lhk. 312. 2) Aastatöölised, lhk. 313. 3) Suvetöölised, lhk. 314. 4) Karjased, lhk. 315. 5) Päevatöölised, lhk. 316. 6) Kokkuvõte, lhk. 316.

### 1. Üldandmed. Donnes générales.

Meie põllumajandus on tehniliselt arenenud nõrgalt ja mehaaniline jõud on koguni väikseks konkurentsiks inimtööjõule. 1929 a. põllumajandusliku üleskirjutuse järgi oli talundeis 641 168 elanikku, neist oli 305 487 meest ja 335 681 naist. Talundeid oli 133 357, seega oli keskmine elanikkude arv talundi kohta 4,8. Suur osa talundielanikest kuulus peremehe või talundipidaja perekonda, kuna palgalisi oli koguni vähe. Talundipidaja perekonnaliikmeid oli talundi elanikkude üldarvust 558 964 ehk 87,2%, kuna palgalisi oli ainult 82 204 ehk 12,8% talundielanikest. Meil valitsev väikepõllupidamise süsteem tingib suure talundipidaja perekonnaliikmete arvu võrreldes palgalistega. Väikepõllupidamises võtab kogu perekond talutöödest osa ja perekonna tööjõuga sooritatakse kõik tarvilikud tööd, kuna palgaliste pidamiseks väikepõllupidamises puuduvad tarvilikud rahalised sissetulekud. Väikepõllupidamised turustavad oma toodetest suhteliselt vähem kui suurpõllupidamised, seepärast on nende rahalised sissetulekud väikesed. Talundisuuruserühmade järgi põllutöölise arvu vaadates selgus, et 1—5 ha talundeis oli 100 töötaja perekonnaliikme kohta palgalisi 3,7, 5—10 ha talundeis — 5,4, 10—20 ha talundeis — 12,7, 20—30 ha talundeis — 22,1, 30—50 ha talundeis — 36,3, 50—100 ha talundeis — 65,2 ja üle 100 ha talundeis — 564,1 palgalist. Nagu siit näha oli palgalisi töötajaid perekonnaliikmetest vähem kõigis talundeis kuni 100 ha suuruseni, ainult üle 100 ha suuruses talundeis tõusis palgaliste arv rohkem, kui viiekordseks võrreldes perekonnaliikmetega. Palgalised talundeis jagati nende palgalepingu kestuse järgi aasta-, suve- ja päevatööliseks. Peale nimetatute kirjutati karjased üles erirühmana. Aastatöölisi oli 20 998, sullisi — 20 066, kuutöölisi — 6 899, päilisi — 9 344 ja karjaseid — 23 866.

Vaatamata sellele, et põllutöölise arv, talundipidaja perekonna liikmete arvuga võrreldes, oli väike, on talundite poolt makstav palgakogusumma võrdlemisi suur. Arvestades meie talundite väikse turutoodanguga tekib sageli talunditel raskusi palgade maksmisel. Talundite poolt makstud palgade kogusumma

oli 1929 a. 17,1 miljonit *ler* ja 1930 a. 16,0 miljonit *ler*. 1930 a. makstud palgasumma näitab 6,4% langust, mis oli tingitud põllutöölise palgade langusest. Nagu pärastpoole üksikasjalisel palganormide vaatlusel mitmesuguste tööliikide juures selgub, ilmses palgade langus kõigis liikides.

Põllutöölise palgade langus 1930 a. oli tingitud põllumajandusesaaduste hindade langusest ja osalt ka tööturu seisukorrast. Põllumajandusesaaduste indeks langes eelmise aasta juulist kuni 1930 a. juulini 25 punkti võrra. Langus ilmses nii sisse- kui ka välja-veoainete hindades, loomulik, et see ei jätnud mõjutamata ka põllutöölise palku.

Tööturul muutusid põllutöölise saamisvõimalused paremaks, sest eelmisel aastal valitsenud suurem ehitustööde hooaeg oli juba täiesti vaibunud, mistõttu nende tööliste siirdumine põllutöödele näib tõenäoline. Teisest küljest võib arvata ka, et linnades, kus tööpuudus suur, osa töölisi, kes varem valgunud linna, nüüd on hakanud pöörama tagasi maa- le, kus töösaamisvõimalused ja elamistingimused paremad. Tööturu seisukorrast põllumajanduses annavad ülevaadet Statistika Keskbüroo põllumajanduslikud korrespondendid, kes saadavad iga aasta mais teateid põllutöölise saamisvõimalusist. Ülevaateks toon andmed kolme viimase aasta kohta.

Põllutöölise saadavus %

	1930	1929	1928
<b>Aastatöölisi:</b>			
Küllaldaselt . . . . .	31,4	26,5	23,5
Tarviduse järgi . . . . .	49,3	48,1	48,1
Puudulikult . . . . .	19,2	25,4	28,4
<b>Suветöölisi:</b>			
Küllaldaselt . . . . .	33,8	31,5	27,5
Tarviduse järgi . . . . .	50,5	53,5	55,2
Puudulikult . . . . .	11,5	15,0	17,3
<b>Karjaseid:</b>			
Küllaldaselt . . . . .	37,4	33,1	29,1
Tarviduse järgi . . . . .	47,2	48,1	49,6
Puudulikult . . . . .	15,3	18,8	21,3

Nagu toodud andmestikust näha, on põllutöölise saamisvõimalused paranenud iga aastaga. Aastatöölisi oli saada küllaldaselt 1928 a. 23,5% antud teateist, 1929 a. 26,5% ja 1930 a. 31,4%. Aastatöölise puuduliku saadavuse protsent on seevastu vähenenud aast-aastalt.

1928 a. teatasid 28,4% korrespondentidest aastatööliliste puudulikust saadavusest, 1929 a. — 25,4% ja 1930 a. — 19,2%. Samane seisukord ilmnis ka suvetööliliste ja karjaste saamisvõimalusist. Suvetööliliste küllaldasest saadavusest teatasid 1928 a. korrespondendid 27,5% ja 1930 a. 33,8%, siin näeme jällegi kolme aasta jooksul 6,3% paranemist. Suvetööliliste puudulikku saadavust märkisid 1928 a. 17,3% korrespondentidest ja 1930 a. 11,5%, s. o. 5,8% paranemist. Karjaste küllaldasest saadavusest teatasid 1928 a. 29,1% korrespondentidest ja 1930 a. 37,4%, s. o. 8,3% paranemist. Karjaste puudulikust saadavusest teatasid 1928 a. 21,3% korrespondentidest ja 1930 a. 15,3%, s. o. 6,0% paranemist. Nõnda näeme, et kõigi põllutöölisliikide juures oli nende saadavus 1930 a. parem, kui varemil aastail. Põllumajanduse seisukohalt on see väga soovitatav ja tervendav nähis, et põllutööliliste saamisvõimalused muutuvad avaramaks. Käsikäes paremate töölisaamisvõimalustega käib harilikult ka palgamäärade langus, mis mõjutab odavamalt tootmist. Põllutööliliste palkade liikumise kohta saame ülevaate vaadates iga põllutöölisliigi palkade liikumist eraldi.

**2. Aastatöölised.** Aastatöölisena on arvestatud kõik need põllutöölised, kelle teenistuselepingu kestus üle 10 kuu. Aastatöölisi ei tarvita meie talundid

palju, kuna puudub aasta läbi võimalus töölisi rakendada tootvale tööle. Põllumajanduses suur osa töödest koondub suvesesoonile, seepärast on siis ka tööliliste tarvitustalundis suurem kui aasta keskmiselt.

Aastatööliliste saamisvõimalused olid 1930 a. paremad, kui eelneval kahel aastal, mille kohta juhitud tähelepanu juba eelpool. Mõned aastad tagasi oli aastatööliliste saamine raskem, sest siis oli linnades töösaamisvõimalusi rohkem, ning paljud endised põllutöölised valgusid linnadesse, teised jälle võtsid osa põllutööstest vaid suvel, kuna siis põllutöölilised palgad paremad. Viimasel ajal on linnas töösaamisvõimalused halvenenud, mis sunnib varem linnakolinuid põllutöölisi pöörduma tagasi maale. Aastatööliliste palgaoludes 1930 a. ilmnis palgamäärade langemine, kuna 1929 a. palgad näitasid pea järjekindlalt tõusu. Palgamäärade langemine oli tingitud peamiselt põllusaaduste hindade langusest. Põllumajandusesaadusist mõned on hinnas langenud kuni 50% viimase kolme aasta jooksul. Rukkihind on langenud 1928—30 a. 43% ja 1929—30 a. 26%, odrahind — 1928—30 a. — 31% ja 1929—30 a. — 16%, kaerahind — 1928—30 a. — 45% ja 1929—30 a. — 32%, kartulihind — 1928—30 a. — 50% ja 1929—30 a. — 35%. Niisama ilmneb langus ka muudes talusaaduste hindades, mis tingib põllumehel vähest sissetulekut ja raskendab palgamaksu tingimusi.

Aastatööliliste palgad (peremehe toidul)—*Salaires des ouvriers annuels (à la table du chef).*

1.	Mehed—Hommes			Naised—Femmes		
	Vaatussealuste tööliliste arv Nombre des ouvriers sous observation	Keskmine palk kr Salaire moyen en kr		Vaatussealuste tööliliste arv Nombre des ouvriers sous observation	Keskmine palk kr Salaire moyen en kr	
		Aastas Annuel	Kuus Mensuel		Aastas Annuel	Kuus Mensuel
Vanus—Âge . . . . .						
15—17 . . . . .	23	237,6	19,8	9	186,0	15,5
18—24 . . . . .	157	288,0	24,0	124	220,8	18,4
25—50 . . . . .	121	328,8	27,4	71	241,2	20,1
Üle 50 . . . . .	5	340,8	28,4	2	214,8	17,9
Keskmine 18—50 a. van. 1930 . . . . .	278	306,0	25,5	195	228,0	19,0
Moy. pour 18—50 a. 1929 . . . . .	312	326,4	27,2	236	229,2	19,1
1928 . . . . .	339	312,0	26,0	264	207,6	17,3
1927 . . . . .	367	301,6	25,1	302	198,2	16,5
1926 . . . . .	409	300,2	25,0	321	216,6	18,1
1925 . . . . .	488	293,2	24,0	398	198,4	16,5

Nagu tabelist aastatööliliste palkade kohta näha, tõusis 1925 a. peale mees-aastatööliliste palk järjekindlalt kuni 1929 a. 1929 a. maksti keskmiselt mees-aastatöölilisele 326,40 kr aastas ehk 27,20 kr kuus, kuid 1930 a. langes mees-aastatöölilise keskmine palk 306,00 kr peale ehk 6,2% eelmise aastaga võrreldes. Nais-aastatööliliste palk langes väiksemal määral. 1929 a. maksti nais-aastatöölilisele 229,20 kr ja 1930 a. 228,00 kr, seega langes nende palk 0,5% võrra. Maade järgi näeme palganormides lühkuminekuid. Mees-aastatöölilised said kõige

kõrgemat palka Viljandimaal — keskmiselt kuus 28,20 kr, s. o. 10,5% kõrgemat palka, kui vastav riigikeskmine. Võrdlemisi kõrged olid mees-aastatööliliste palgad ka Viru- ja Harjumaal, kus keskmine kuupalk tõusis üle 27 kr. Madalamat palka said mees-aastatöölilised Petserimaal — 17,00 kr kuus ja Võrumaal — 21,80 kr kuus. Nais-aastatööliliste palgad olid kõige kõrgemad Järva- ja Viljandimaal. Järvamaal maksti nais-aastatöölilisele 21,20 kr ja Viljandimaal 21,10 kr kuus. Petseri- ja Võrumaal

maksti nais-aastatöölisele madalamaid palku, nagu meestöölisilegi.

Palgamaksimine põllutöölisele sünnib rahas ja natuuras, kas puhtal ehk segakujul. Viimasel ajal on ikka enam ja enam mindud üle puht rahapalkadele. Samane nähis ilmneb ka segapalgaliste juures — rahaosa nen-

de palga koostises näib suurenevat. Segapalgaliste palga koostise muutused pole mitte kindlaloomulised, vaid siin avaldavad mõju mitmesugused asjaolud, nagu tarbeainete hinnad, nende saadavus jne. Segapalgaga aastatöölise palga koostisest annab ülevaate tab. 2.

Segapalgaga aastatöölise palga koostis % -des (18-50 a. v. töölisel)  
Composition des salaires mixtes des ouvriers annuels en % (ouvriers de 18-50 ans).

2.	Mehed—Hommes				Naised—Femmes			
	Raha En espèces	Riiet Étoffe	Vili Blé	Muu varustus Autre munition	Raha En espèces	Riiet Étoffe	Vili Blé	Muu varustus Autre munition
1930 . . . . .	78,6	15,5	3,8	2,1	86,4	9,5	2,6	1,5
1929 . . . . .	71,5	16,1	7,8	4,6	76,9	12,3	8,1	2,7
1928 . . . . .	75,8	19,0	3,5	1,7	77,1	15,7	4,5	2,7
1927 . . . . .	75,2	18,5	3,7	1,6	78,2	15,9	3,5	2,4
1926 . . . . .	73,6	20,0	4,6	1,8	74,5	17,5	5,5	2,5
1925 . . . . .	71,9	21,3	5,8	1,8	69,8	18,2	9,0	3,0
1924 . . . . .	70,9	21,9	5,7	1,5	63,2	22,4	9,9	4,5

Nagu siit näha, on nii möödunud kui 1924 a. võrreldes segapalgaliste palga koostises raha osa suurenenud, riide, vilja ja muu varustuse osa vähenenud.

### 3. Suvetöölised. Ouvriers saisonniers.

Suветöölisena on registreeritud kõik need põllu-

töölised, kelle teenistuselepingu kestus on rohkem kui üks kuu ja vähem kui kümme kuud ning teenistuseaeg langeb suvekuudele. Suvetöölise palgaoludest annab ülevaate viimase 7 aasta jooksul tab. 3.

Suветöölise palgad (peremehe toidul)—Salaires des ouvriers saisonniers (à la table du chef).

3.	Mehed—Hommes				Naised—Femmes			
	Vaatlusealuste töölise arv Nombre des ouv. sous observation	Keskmine teenistusekestus kuudes Durée moyenne du service en mois	Keskmine palk kr Salaire moyen en kr		Vaatlusealuste töölise arv Nombre des ouv. sous observation	Keskmine teenistusekestus kuudes Durée moyenne du service en mois	Keskmine palk kr Salaire moyen en kr	
			Suve pealt Par été	Kuus Par mois			Suve pealt Par été	Kuus Par mois
<b>Vanus—Age</b>								
15-17 . . .	17	6,6	159,5	24,3	11	5,7	122,2	21,3
18-24 . . .	184	6,5	206,5	31,9	213	6,3	155,6	24,7
25-50 . . .	146	6,6	234,5	35,7	151	6,3	159,1	25,4
Üle 50 . . .	9	6,4	200,3	31,1	6	5,8	150,3	25,8
<b>Kesk. 18-50 a. van. Moy. pour 18-50 ans</b>								
1930 . . .	330	6,5	218,9	33,6	364	6,3	157,1	25,0
1929 . . .	319	6,4	235,0	30,8	363	6,1	164,5	27,0
1928 . . .	415	6,3	229,1	36,3	418	6,1	163,3	26,7
1927 . . .	456	6,3	216,4	34,3	472	6,1	159,1	26,1
1926 . . .	463	6,3	229,5	36,3	433	6,4	163,0	25,6
1925 . . .	569	6,4	229,4	35,6	555	6,3	158,9	25,3
1924 . . .	694	6,8	221,9	32,4	172	6,8	145,1	21,3

Suvel tarvitab põllumajandus palju jõudu, kuna mõned käsitöölised kannatavad tööpuuduse all, eriti maal asuva väiksemas alevikes ja alevikes. Seepärast on väga sagedased sarnased juhud, kus need käsitöölised lähevad suveks põllutöödele kas suiliste-, kuuliste- või päilistena. Loomulik, et need põllutöölise saamisvõimalusi suviseks hooajaks parandavad. Suiliste palgad on ka kõrgemad kui aastatöölisel, seepärast nende saamine hõlpsam. Suiliste kõrgem palk on tingitud pikemaist tööpäevist, suuremast tööjõu tarvitusest ja suuremast tööpuuduse riisikost, mis lühemaajalise teenistuselepinguga töölise juures võib esineda sagedamini. On ju harilik nähis, et lühema kestusega palgale-

pinguga töölisel ajaühikult kõrgemat palka makstakse kui pikaajalise kestusega palgalepingute puhul.

Suветöölise palgad kuu kohta arvatuna on kõrgemad kui aastatöölisel. Suветöölisele mehele maksti riigikeskmiselt 1930 a. 33,00 kr kuus, kuna aastatöölise mees sai 25,00 kr. Suветöölisele naisele maksti riigikeskmiselt 25,00 kr kuus. Möödunud aastaga võrreldes langes ka suветöölise palk 1930 a. Mees-suветöölise palk langes riigikeskmiselt 8,7% ja nais-suветöölisel 7,4%.

Vaadelles maade järgi suветöölisele makstud palku selgus, et Põhja-Eestis olid suветöölise palgad kõrgemad ja Lõuna-Eestis üldiselt madalamad nii mees- kui naistöölisel.

Mees-suветöölisile maksti kõrgemat palka Harju- 38,50 kr ja nais-suветöölisile Lääne- maal 27,50 kr kuus. Suветöölisile kõige madalamaid palku maksti Petseri- ja Võrumaal.

**4. Karjased.** Karjaste tarvitamine on Bergers. meie talundeis peaaegu möödapääsmatu, kuna pea erandita kõigil talundeil on metsakarjamaad, mis aedadega piiratud nõrgalt ehk koguni piiramata. Karjahoid sarnaseil karjamail on võimalik ainult karjaste järevalvel. Karjaseiks tarvitatakse peamiselt alaealiste tööjõudu, kuna enamus talundeist on väikemajapidamised. Keskmiselt oli veiseid ühe talundi kohta 4,4, loomulik

Karjaste palgad (peremehe toidul)  
Salaires des bergers (à la table du chef).

4.	Vanusealuste karjaste arv Nombre des bergers sans observation	Kesk- teenis- tuseks kuur- üs — Daire moyenne de service en mois	Keskmise palk kr Salaires moyen en kr	
			Suve pealt Par été	Kuus Par mois
Vanus—Age				
Kuni 15 a. van.	205	4,7	81,7	17,4
15—17 a.	273	6,2	123,8	20,0
Üle 17 a.	112	6,3	137,0	21,7
Kesk.—Moyenne				
1930 .	590	5,7	111,7	19,6
1929 .	650	6,0	127,6	21,3
1928 .	781	5,7	121,6	21,4
1927 .	830	6,0	115,0	19,2
1926 .	886	5,9	119,9	20,5
1925 .	1 114	5,9	125,1	21,3
1924 .	389	5,2	102,6	19,7

et sarnase vähese veiste arvu juures pole võimalust ega tarvet täisealise tööjõu rakendamiseks karjahoiule. Karjaste palgad näitasid 1930 a. langust, nagu teiste tööliikide juureski. Karjaste palga suuruselt annab ülevaate tab. 4.

Riigi keskmiselt maksti 1929 a. karjasele 21,50 kr kuus, kuna 1930 a. langes karjase keskmine kuupalk 19,50 kr peale ehk 8,0%.

Maade järgi oli karjaste palgas märgata erinevusi samuti kui teiste tööliikide juureski. Kõige kõrgemat palka maksti karjastele Viljandimaal — keskmine kuupalk tõusis 22,10 kr peale. Kõrged olid karjaste palgad veel Valga-, Tartu- ja Virumaal, kuna Petseri- (13 kr kuus) ja Saaremaal (14,50 kr kuus) maksti neile madalamaid palku.

**5. Päevatöölised.** Päevatöölisi tarvitatakse suvisel põllutööde hooajal, kuna talvel päevatöölisi talundeis koguni vähe. Suvel jaguneb päevatöölise tarvitamine kolmele tähtsamale põllutööde hooajale: suvilja külvi, heinaniidu ja viljalõikuse ajale. Harilikult on heinaniidu ajal päevatöölise palgad kõige kõrgemad ja viljalõikuse ajal sügisel kõige odavamad. Päevatöölise palgast annab ülevaate tab. 5 ühes võrreldavate andmetega 6 eelmise aasta kohta.

Päevatöölise palgad — Salaires des ouvriers journaliers.

5.	Hobusemehele maketi tööpäevaks kr Salaire journalier d'un ouvrier à cheval en kr		Peremehe toidul maketi tööpäevaks kr Salaire journalier d'un ouvrier à la table du chef en kr		
	Omal toidul À sa propre table	Peremehe toidul À la table du chef	Täisealisele — Adulte		Alaealisele — Mineur
			Mehele — Homme	Naisele — Femme	
			a) Suveviljakülvi ajal — Période des semailles.		
1930 .	4,48	3,51	1,90	1,41	1,65
1929 .	4,94	3,84	2,01	1,49	1,10
1928 .	4,76	3,69	2,01	1,48	1,07
1927 .	4,55	3,62	1,94	1,40	1,04
1926 .	4,86	3,81	2,03	1,47	1,08
1925 .	5,06	3,74	1,95	1,39	1,01
1924 .	4,77	3,58	1,81	1,28	0,97
			b) Heinaniidu ajal — Période de la fenaison.		
1930 .	4,51	3,61	2,11	1,66	1,20
1929 .	5,00	3,90	2,30	1,60	1,30
1928 .	4,80	3,79	2,23	1,76	1,26
1927 .	4,77	3,77	2,25	1,79	1,23
1926 .	4,96	3,90	2,29	1,79	1,15
1925 .	5,07	3,96	2,26	1,75	1,25
1924 .	4,77	3,68	2,07	1,58	1,15
			c) Viljalõikuse ajal — Période de la moisson.		
1930 .	4,25	3,37	1,88	1,46	1,09
1929 .	4,55	3,52	1,99	1,53	1,17
1928 .	4,53	3,52	2,05	1,60	1,20
1927 .	4,21	3,29	1,92	1,49	1,09
1926 .	4,53	3,46	1,94	1,47	1,10
1925 .	4,67	3,59	2,05	1,55	1,13
1924 .	4,58	3,57	1,88	1,42	1,06
			d) Kolme hooaja keskmised (aritmeetilised) — Moyenne des trois périodes (arithmétiques).		
1930 .	4,41	3,50	1,96	1,51	1,11
1929 .	4,83	3,75	2,10	1,61	1,19
1928 .	4,70	3,67	2,10	1,61	1,18
1927 .	4,51	3,56	2,04	1,56	1,14
1926 .	4,78	3,72	2,09	1,58	1,11
1925 .	4,93	3,76	2,09	1,56	1,13
1924 .	4,71	3,68	1,92	1,43	1,06

1930 a. päevatöoliste palku võrreldes eelmise aastaga näeme, et langus ilmnas kõigil päevatöoliste palkamishooaegadel ja kõigi päevatöolisliikide juures.

Oma toidul olevate hobusemeeste palk langes 4,33 *kr* pealt 4,41 *kr* peale päevas kolme hooaja keskmiselt. Peremehe toidul olevate hobusemeeste palk langes 3,76 *kr* pealt 3,50 *kr* peale. Meespäiliste palk langes 2,10 *kr* pealt 1,00 *kr* peale, naispäiliste palk — 1,01 *kr* pealt 1,51 *kr* peale, alaealiste päiliste — 1,10 *kr* pealt 1,11 *kr* peale päevas.

### 6. Kokkuvõte. Résumé.

Üksikute töolisliikide järgi vaadatuna nägime, et põllutöoliste palgad tõusid aast-aastalt kuni 1929 a., mil ilmnas juba mõningate põllutöolisliikide palkade tõusus seisak. 1930 a. algas aga kõigi põllut.-liikide palkade langus. 1930 a. palkade langus oli peamiselt tingitud põllusaaduste hindade langemisest ja üldisest elumaksumuse alanemisest. Pidades silmas põllutöoliste palkade liikumist tingivaid asjaolusid võib arvata, et põllutöoliste palgamäärad käesoleval aastal langevad veelgi. Samuti võib arvata, et palgakoostises võib tulla esile muutusi, olgugi väiksemal määral.

## MEREMEESTE TÖÖ- ja PALGATINGIMUSED. CONDITIONS du TRAVAIL et SALAIRES des MARINS.

Sisu: 1) Meremeeste arv, lhk. 316. 2) Meremeeste vanus ning päritolu, lhk. 317. 3) Palk, lhk. 317. 4) Teenistuseleping. Vahetult, lhk. 318. 5) Tööaeg, lhk. 319. 6) Sotsiaalkindlustus, lhk. 319. 7) Kutseorganisatsioonid, lhk. 319.

Meremeeste sotsiaaloletorra kohta pole seni Eestis ülevaade trükkis ilmunud. Varem poleud sellise ülevaate koostamine üldse võimalik vastavate andmete puudumisel. 1928 a. ellukutsutud avalikõigustliku asutise — Meremeestekodu — vastav registratsioon võimaldab nüüd andmete saamise rea küsimuste jaoks. Üksikute küsimuste, nagu tegelik palk ja

tegelik tükkestus, kohta pole andmeid praegugi veel küllaldaselt. Järgnevas ülevaates pole arvestatud sisevete laevu ega meremehi, samuti laevadele alla 20 *br reg tn*.

Meremeeste üldarv 15.11.31  
Nombre du personnel marin enregistré le 15.11.31.

1.		Arv Nombre
<b>Deki juhtkond—Officiers.</b>		
Kauges. kaptenid— <i>Capitaines au long cours</i> . . . . .		159
" tüürimehed— <i>Premiers officiers</i> . . . . .		150
Ligisõidu kaptenid— <i>Capitaines au grand cabot.</i> . . . . .		89
" tüürimehed— <i>Seconds officiers</i> . . . . .		82
Kipred— <i>Patrons de grand cabot.</i> . . . . .		250
<b>Masina juhtkond—Mécaniciens.</b>		
jürgu laevamehaan.— <i>I-ve mécaniciens</i> . . . . .		22
II " " " <i>II-ndes</i> " . . . . .		31
III " " " <i>III-mes</i> " . . . . .		60
Mootor-mehaan.— <i>Mécaniciens moteurs</i> . . . . .		1
Assistendid— <i>Assistants-mécaniciens</i> . . . . .		73
<b>Deki meeskond—Personnel marin.</b>		
Pootsmanid— <i>Maitres d'équipage</i> . . . . .		175
Puusepad— <i>Charpentiers</i> . . . . .		52
V. madrused— <i>Matelots</i> . . . . .		757
N. madrused— <i>Novices</i> . . . . .		1 162
Laevapoisid— <i>Mousse</i> . . . . .		2 255
<b>Masina meeskond—Personnel de la machine.</b>		
I j. masinistid— <i>Gratteurs de 1 r.</i> . . . . .		21
II j. " " " <i>II r.</i> . . . . .		46
I j. motoristid— <i>Moteuristes de 1 r.</i> . . . . .		68
II j. " " " <i>II r.</i> . . . . .		47
Masina ja moot. õpil.— <i>Garçons gratteurs</i> . . . . .		22
I j. kütjad— <i>Chauffeurs de 1 r.</i> . . . . .		290
II j. " " " <i>II r.</i> . . . . .		375
<b>Köögi ja kajut. teen. personaal—Personnel civil.</b>		
Kokad— <i>Cuisiniers et maîtres-coqs</i> . . . . .		215
Situardid— <i>Stewards</i> . . . . .		35
Kajuti-teenijad— <i>Garçons-navigateurs</i> . . . . .		112
Mess-poisid— <i>Garçons de messe</i> . . . . .		65
Muud— <i>Autres</i> . . . . .		29
Taukrid— <i>Seaphandriers</i> . . . . .		14
Kutse märkimata— <i>Profession non indiquée</i> . . . . .		67
<b>Kõik kokku—Total</b> . . . . .		<b>7 002</b>

**1. Meremeeste arv.** Meremeestekodus oli 15. II. 31 a. registreeritud meremeestena tab. I toodud arvul isikuid (sisevete meremeesteta):

Tähelepanu väärrib dekipoiste väga suur arv. See on seletatav asiteks sellega, et noortes on suur tung merele ning pakutakse end palgata laevale, makstakse isegi juure. Teiseks purjelaevade (sageli ka aurikute) omanikud kasutavad sellist odavat tööjõudu laevapoiside näol meelsasti. Pidades silmas laevade

Teenistuses olevate meremeeste arv.  
Nombre des marins occupés actuellement.

2.		Arv Nombre
<b>Ameti nimetus—Profession.</b>		
Laevajuhid— <i>Commandants</i> . . . . .		370
Neist kipred— <i>Dont patrons de gr. cabot.</i> . . . . .		210
Tüürimehed— <i>Officiers</i> . . . . .		175
Meh ja assist.— <i>Méc. et assistants.</i> . . . . .		150
Motoristid— <i>Moteuristes</i> . . . . .		60
Telegrafistid— <i>Radio-opérad.</i> . . . . .		20
Madrused, pootsm. puusepad ja laevapoisid— <i>Matelots, maîtres d'équipage, charpentiers et mousses</i> . . . . .		1200
Kütjad— <i>Chauffeurs</i> . . . . .		320
Kokke ja kajuti-teenijaid— <i>Cuisiniers et garçons navigateurs</i> . . . . .		180
<b>Kokku—Total</b> . . . . .		<b>2485</b>
<b>Veeteede valitsuse laevadel teenib—Aux navires de l'administration des voies navigables:</b>		
Laevajuhid— <i>Commandants des navires</i> . . . . .		16
Tüürimehed— <i>Officiers</i> . . . . .		11
Meh. ja assist.— <i>Mécaniciens et assistants</i> . . . . .		34
Madrused— <i>Matelots</i> . . . . .		42
Kütjad— <i>Chauffeurs</i> . . . . .		46
Telegrafistid— <i>Radio opérateurs</i> . . . . .		7
<b>Kokku—Total</b> . . . . .		<b>156</b>

arvu võib öelda, et normaalselt meie kaubalaevastik vajaks vaid ca 15% registreeritud laevapoistest.

Meremeestekodu andmete alusel ning kaubalaevastiku suurusega arvestades võib öelda, et meie era-merekaubalaevastikus leiab hooajal teenistust ümmarguselt 2,5 tuhat inimest (v. tab. 2).

Peale nende võetakse suviseks hooajaks süvendusetöödele umbes 140 meremeest tööle.

Võrreldes neid arvusid registreeritud meremeeste arvudega nähtub, et ka siin valitseb suur üleproduksioon. Üleproduksioon puudub vaid mehaanikute ja assistentide alal.

Nende olukord on töösaamise suhtes kõige kindlam.

**2. Meremeeste vanus ning päritolu.**  
*Age et lieu de naissance des marins.*

Tab. 3 on näidatud meremeeste vanus % mitmesugustes kutseliikides. Arvestamata on dekipoisid, nooremad madrused, masina-õpilased ja II järgu kütjad, kes peale mõne üksiku erandi kõik on alla 20 a. vanad. Samuti pole arvestatud köögi- ja kajutiteenijaid (enamuses naised), kes peale mõne üksiku erandi on alla 30 — 35 a. Ka on nad väga sageli vaid ajutiselt „meremehed“.

Meremeeste koostis vanuse järgi % — *Répartition des marins d'après l'âge.*

3.	Kuni 20 a.	20—25 a.	25—30 a.	30—35 a.	35—40 a.	40—45 a.	45—50 a.	Üle 50	Kokku
Deki juhtkond — <i>Officers</i>	—	2,5	13	14	14	14	13	29,5	160
Masina „ — <i>Mécaniciens</i>	—	2	9,5	14,5	15	20	15	24	100
Deki meeskond — <i>Personnel marin</i>	1	11	22	16	13,5	13,5	10	13	100
Masina „ — <i>Pers. de la machine</i>	—	12	18,5	16,5	18	15	11,5	10,5	100
Raadiotelegrafist. — <i>Radio-opérateurs</i>	—	23	47	16	10	4	—	—	100

Nagu sellest tabelist nähtub, on üle 50 a. % suurim deki juhtkonnas, kõige noorem on raadio-telegrafistide koostis. See on ka arusaadav: deki juhtkonna liikmetel on raske leida vastavaid paremini tasutavaid teenistusekohti kuivalmaal, kuna meeskonnal, kes vähemtasutatavat füüsilist tööd peab tegema ka merel, maal on kergem saada võrdset tööd. Madrused — kütjad püüavad meil ikka vanemal päevil kuivalmaal rahulikumat tööala otsida.

Telegrafisti amet on meil veel uus tööala, seepärast telegrafistid ka noored.

Päritolu alal pole arvestatud dekipoiste, nooremate madruste, masina-õpilaste, II järgu kütjate ega köögi- kajutiteenijatega. Need pole veel väljakujunenud meremehed, sest paljud algajad loobuvad õige pea sellest ametist. Üldiselt võib aga öelda, et dekipoisse ja kajutiteenijaid annab Tallinn viimasel ajal üksi ligi 40%. Päritolu on fikseeritud meremehe alalise elukoha järgi (kus elab perekond, vanemad). Läänemaalased on peamiselt saartelt.

Meremehi on %

Tallinnast . . . . .	22,5
Harjumaalt . . . . .	10
Läänemaalt . . . . .	21,5
Pärnumaalt . . . . .	16
Saaremaalt . . . . .	15
Virumaalt . . . . .	12
Teistest maadest . . . . .	3
Kokku . . . . .	100

**3. Palk.** Eesti meremeeste palk pole normitud kollektiivlepinguga. Laevaomanikkude ühingu poolt

töötatakse harilikult iga aasta algul välja n.n. maksimum palgatariifid, milliste järgi aurikutel makstakse ka palka. Purjelaevadel on aga palgad sageli hulga madalamad, sest nagu varem öeldud, kasutatakse siin õige palju odavat tööjõudu, eriti rannasõidus noorte algajate meremeeste näol. Ning ka vanematele makstakse vähem. Eesti meremehed ei saa teiste maade eeskujul priitoitu, vaid toidustamise kulud kannavad nad ise. Käesoleva aasta jaoks on laevaomanikkude ühingu poolt töötatud välja järgmised palganormid (v. tab. 4).

Alltoodud palgatabeli selgituseks ja täienduseks olgu öeldud, et laevajuhid tegelikult teenivad rohkem, sest neile makstakse lisatasusid esinduskulude, puhtakasu jne. arvel.

Palgatabeli lahtrite selgituseks märgime, et n. n. põhipalka Eesti rahas saavad kõik meremehed. Omaranna ning Soome- ja Riialahe sõidus makstakse ainult põhipalk, Baltimere sõidus (Baltimere alla arvatakse siin juures ka väinad; Kattegat ja Skagerak) põhipalk + lisatasu märgitud lahtris a; sõidul Eesti, Soome, Läti, Leedu ja Poola sadamatest väljaspoole Baltimere või Baltimere Saksa ja Rootsi sadamatest väljaspoole liikuvatel laevadel — põhipalk + lisatasu lahtris c. Ületundide eest makstakse tasu: juhtkonnale — kodusadamais — 60 *snt* ja välismaal 75 *snt*, meeskonnale — kodum. 40 *snt* ja välismaal 50 *snt*.

Kui palju meremehed meil keskmiselt ületunde teevad ja sellega teenivad, selle kohta puuduvad andmed.





sõlmitakse kodumaal Meremeestekodus või selle esindaja juures; välismaal — konsulaadis. Seda toimingut nimetatakse munsterdamiseks. Lepingu kava on määratud ametlikult kindlaks ja vastab rahvusvahelisele Genfi konventsioonile. Kohamuretsemise vahetalitus toimib samuti Meremeestekodu — rahvusvahelise konventsiooni alusel tasuta. Vahetalitus on esialgu korraldatud vaid Tallinnas.

### 5. Tööaeg.

*Durée du travail.*

Tööaja kohta laevadel ei ole meil mingit seadust. Kuna ka kollektiivleping puudub, siis korraldatakse laevatööd kombe järgi. Sadamas kestab töö harilikult 8 tundi. Merel korraldatakse tööd aga merevahi alusel. Deki-meeskond jaguneb meie laevadel kahte vahti: 4 tundi vahis, 4 vaba. Seega kestab töö merel minimaalselt 12 tundi ööpäevas. Tarbekorral (torm jne.) muidugi rohkem. Masinameeskonnas on suurematel laevadel 3 vahi süsteem: 4 tundi vahis ja 8 vaba. Nii tegelikult teenitud palga kui tegeliku tööaja kohta puuduvad Meremeestekodul esialgu täpsed andmed.

### 6. Sotsiaalkindlustus.

*Assurance sociale.*

Eesti meremehed on kindlustamata igasuguse sotsiaalse riisiko vastu, peale üksikute väheste erandite, millest alamal. Isegi õnnetusjuhtude vastu kindlustamine puudub, milline maksab meremeeste kohta selliseis sotsiaalkindlustuse alal mahajäänud mais, nagu Läti ja Soome.

Meremeestekodu seaduse alusel võivad meremehed küll hädakorral saada toetust Meremeestekodult, kui viimasel leidub selleks vabu summasid. Meremeestekodu on kahe aasta jooksul toetustena meremeestele ja nende perekondadele annud Kr 1580. Toetuslaene on antud üle kr 2000. Meremeestekodu

toetused on ikkagi vaid piiratud summade puudumisel ja see ei aseta mingit sotsiaalkindlustust. Meremeeste enda kutseorganisatsioonidel puuduvad ka, peale laevajuhatajate seltsi, toetusfondid. Juhuslikke toetusi antakse vaid eelarvete ülejääkidest. Laevahukkumise puhul on meremehed õigustatud saama laevaomanikult tööpuuduse kahjutasuna endise palga uue koha saamiseni, kuid igal tingimusel mitte üle kahe kuu. Sellest kohustusest vabaneb laevaomanik, kui ta annab uue koha meremehele. (Laevahukkumisel hävinevad isikliku varanduse eest saab meremees tasu laevaomanikult erinormide alusel, kuid see pole sotsiaalkindlustus).

Haiguse ja vigastuse puhul laeval on meremees õigustatud saama tasuta arstimise ja ülalpidamise laevaomaniku kulul. See õigus kestab 6 nädalat peale haigena teenistusest vabanemist kodumaal ja 12 nädalat — välismaal. Tiisikuse ja suguhaiguste puhul kannab arstimiskulud riik. Peale 6. resp. 12. nädalast arstimist ei ole laevaomanikul enam mingit kohustust haige või vigastunud meremehe vastu, sellele vaatamata, kas ta paranes selle aja jooksul või mitte.

Sanitaarolude ja tööinspektsiooni alal on meil praegugi maksivad veel endised Vene määrused. Need on aga niivõrt iganenud ja puudulikud, et tegelikult puudub igasugune efektiivne kontroll ja inspektsioon.

### 7. Kutseorganisatsioonid.

*Organisations professionnelles.*

Meremeestel on järgmised kutseorganisatsioonid: Laevajuhatajate selts (liikmete arv — 230), Mehaanikute ühing (111 liiget); Assistentide ühing (82 liiget), Meremeeste liit, millesse on koondunud nii kütjad kui madrused, motoristid, kokad jne. (750 liiget) ning Telegrafistide ühing. Suhteliselt on kõige paremini organiseerunud mehaanikud, kõige halvemini kütjad — madrused.

## STREIGILIIKUMINE 1921—30 a. — GRÈVES de 1921—30.

Sisu: 1) Streigid 1921—30, lhk. 320. 2) Streikide põhjused, lhk. 320. 3) Streikide tagajärjed, lhk. 321.

**1. Streigid 1921-30.** *Grèves de 1921-30.*  
Esimesena suurematest ja tõsisematest streikidest iseseisvas Eestis tuleb nimetada 1920 a. augustis puhkenud raudteelaste streiki. Palganõudmisega streigi abil pidid esinema kõik riigiteenijad, kes olid tol ajal ühinenud ühes raudteelastega ühte ameti-

ühisusse. Kuid teised riigiteenijad, peale raudteelaste, ei võtnud streigist osa. Ka raudteelaste streik likvideeriti samal päeval sel teel, et liikumine seati järele kaitseväge-osade abil. Mõned streigikorraldajaist arreteeriti. Streikijate nõudmised aga palga suhtes rahuldati.

Üldandmed streikide kohta 1921—30 a. — Grèves de 1921—30.

1.	Streikide arv <i>Nombre de grèves</i>	Streigist puudutatud ettevõtete arv <i>Nombre des entreprises affectées par des grèves</i>	Streikijate arv (keskmine)— <i>Nombre d'ouvriers grévistes (moyenne)</i>			Kaotsiläinud tööpäevad <i>N. de journées perdues</i>		Kaotsiläin. palgasumma <i>(Ekr)-Somme perd. (Ekr)</i>		
			Üldse <i>Total</i>	Tööluste üldarvust <i>Au nombre total des ouvriers</i>	%	Streigist puudutatud ettevõtete tööluste arvust <i>Au nombre des entreprises affect. par des grèves</i>	Üldse <i>Total</i>	Streigist osavõtnud töölise kohta <i>Moyenne par gréviste</i>	Üldse <i>Total</i>	Streigist osavõtnud töölise kohta <i>Moyenne par gréviste</i>
1920 . . . . .	7	7	154	—	82,4	338	2,2	810	5,3	
1921 . . . . .	16	30	1 915	4,7	21,1	6 395	3,3	7 553 <sup>1)</sup>	5,2 <sup>1)</sup>	
1922 <sup>2)</sup> . . . . .	5	43	1 098	3,4	26,3	49 396	44,9	153 553	139,8	
1927 . . . . .	5	5	218	0,8	7,2	3 067	14,1	3 880	7,8	
1926 . . . . .	14	14	680	2,0	21,0	1 196	1,8	1 856	2,8	
1925 . . . . .	16	16	904	3,0	33,6	2 539	2,8	4 280	5,5	
1924 . . . . .	16	16	1 568	5,6	51,4	4 631	3,1	8 632	5,7	
1923 . . . . .	...	35	3 492	10,9	35,9	10 299	3,0	20 952	9,9	
1922 . . . . .	...	29	5 263	18,2	60,7	42 182	8,0	...	...	
1921 . . . . .	...	53	5 156	21,7	42,7	7 860	1,5	...	...	

Läinud aastakümnel, peale 1920 a. streikide, sageduselt ja raskuse-määralt paistavad silma 1921—23 a. ning 1928 a. Teistel aastatel aga streigiliikumine on äärmiselt piiratud ja väga omapärane oma iseloomult. Streikinud ettevõtete arvu järgi osutub streigiliikumine kõige intensiivsemaks 1921 a. Streikisid üle poolseaja ettevõtte üle 5 tuh. töölisega. 1922 a. streikisid samuti üle 5 tuh. töölise ja streikidest oli puudutatud ligi 30 ettevõtet. Selle järgi langes tööliste võitlusemeeolu ja streigiliikumine jäi kord-korralt ikka kitsamaks kuni 1928 a., mil puhkes trükitöölise üldstreik. See kestis ümmarguselt 650 osavõtjaga ligi 100 päeva ja lõppes täieliku kaotusega. Ühes streigi kaotusega kaotasid ühtlasi maksuvuse tolleaaja ainukesed kollektiivlepingud, mis trükitöölistel olid sõlmitud trükikodadega. Ettevõtjad pidasid palkasid küllalt kõrgeteks ja jätkasid tööd takistamatult töötute reservist täiendatud tööjõududega. Osalt õpetati välja uued tööjõud tööta noorte harilaste, peamiselt keskkoolilõpetajate hulgast.

Streikide sagedus ja raskusmäär 1924—30 a.  
*Taux de fréquence et de gravité des grèves de 1924—30.*

2.	100 000 täistööaja töölise kohta <i>Pour 100 000 travailleurs à plein horaire</i>	
	Streikide arv <i>Nombre des grèves</i>	Kaotsiläinud tööpäevade arv <i>Nombre de journées de travail perdues</i>
1930 . . . . .	24	1 172
1929 . . . . .	53	14 037
1928 . . . . .	19	155 900
1927 . . . . .	17	10 300
1925 . . . . .	50	4 200
1926 . . . . .	53	9 200
1924 . . . . .	60	18 000

**2. Streikide põhjused.**  
*Causes des grèves.*

Streiki tuntakse tavaliselt kui võitluseabinõu, millist kasutatakse peamiselt palgavõitluses, kui abinõu palgakõrgenduse nõudmisel ehk vastupanuks palkade kärpimisel, niisama tööpäeva pikkusest tekkinud tülikisimustes. Meie oludes aga viimaseaja iseloomult lühiajalised, vähese streikijate arvu ja vähese streigist puudutatud ettevõtete ar-

1) Arvestamata pagarite streik — *Grève des boulangers non comprise.*  
2) " rälsepatate " — " " *tailleurs* " " "

vuga streigid on oma põhjuste poolest omapärsed. Nimelt, juba 1924 a. peale streigipõhjuste hulgas esikohal on korratu palgamaksmine, mis üksikutel aastatel annab ümarguselt 50—70% streikide põhjustest. Palgakõrgenduse nõue aga, mis veel läinud aastakümne esimestel aastatel oli domineerival kohal, on jäänud hoopis tahaplaanile. See ei iseloomusta küll mitte töö- ja palgatingimusi tööstuses heast küljest, vaid on tingitud muist asjaoludest. Tähtsamad neist on kestev tööpuudus, mis võimaldab streigi puhul alati täiendada tööjõu koostist, nõrk ametiühislik organisatsioon, streigikapitali puudus ning palgaoludest tingitud tööliste majanduslik nõrkus.

Streikide põhjused — Causes de grèves.

3.	Palgakõrgenduse nõue	Korratu palgamaksmine	Muud	Kokku	%			Total
					Réclamation de l'élévation des salaires	Paiement irrégulier des salaires	Autres	
1930 . . . . .	2	5	—	7	28,6	71,4	—	100
1929 . . . . .	5	3	—	16	31,3	50,0	18,7	100
1928 . . . . .	3	2	—	5	60,0	—	40,0	100
1927 . . . . .	—	2	—	2	—	60,0	40,0	100
1926 . . . . .	—	6	—	14	14,2	42,9	42,9	100
1925 . . . . .	2	4	—	15	13,3	60,0	26,7	100
1924 . . . . .	3	4	—	18	16,7	56,2	25,0	100
1923 . . . . .	22	5	—	33	66,7	18,1	15,2	100
1922 . . . . .	9	15	—	29	31,0	17,3	51,7	100
1921 . . . . .	22	1	30	53	41,5	1,9	56,6	100

Politiilsed motiivid etendasid streigi põhjustena teatud osa vaid 1921 a., mil puhkes rida lühiajalisi protestistreike tööliste ajalehe kinnipanemise ja ametiühisuste kesknõukogu väljatõstmise puhul töölistemajast.

### 3. Streikide tagajärjed.

Conséquences des grèves.

Streikide tagajärge tuleb vaadelda kolmest seisukohast. Siin tuleb selgitada, esiteks — mil määral on rahuldatud või jäetud rahuldamata streikijate nõuded ja teiseks — millised on tekkinud kahjud töölistele streigipäevadel kaotatud palgasummade ja kolmandaks — ettevõtetele kaotsiläänud tööpäevade näol.

Streiginõudmiste rahuldamise määr on võrdlemisi kõrge. Täiesti rahuldatud streiginõudmiste arv kõigub aastast-aastasse ümarguselt 20—60% vahel nõudmiste üldarvust ja ligidalt sama kõrge on osaline nõudmiste rahuldamine. Madal oli streikijate nõudmiste rahuldamise määr vaid 1928 a., mil ebaõnnestus trükitööliste streik. 1924 a. peale avaldub eriti kõrge streiginõudmiste rahuldamise määr on peamiselt tingitud viimase aja streikide iseloomust, nimelt, nende põhjustest. Suur osa streike on tingitud korratust palgamaksmisest. Loomulikult, korratu palgamaksmise pärast puhkenud streiginõudmised peavad nii ehk teisiti rahuldatama. Sel motiivil puhkenud streikide arv on suhteliselt tõusnud 1924 a. peale ja sel põhjusel on samast ajast peale tõusnud ka täiesti rahuldatud streiginõudmiste arv.

Streiginõudmiste rahuldamise määr (%) <sup>1)</sup>.  
Conséquences des grèves (en %).

4.	Nõudmised rahuldatud — Réclamations ont été satisfaites		
	täielikult entièrement	osaliselt partiellement	rahuldamata non satisfaites
1930 . . . . .	41,6	47,4	11,0
1929 . . . . .	39,9	35,6	24,5
1928 . . . . .	27,3	17,4	55,3
1927 . . . . .	40,0	20,0	40,0
1926 . . . . .	40,0	50,0	10,0
1925 . . . . .	60,0	26,7	13,3
1924 . . . . .	56,2	37,5	6,3
1923 . . . . .	21,2	39,4	39,4
1922 . . . . .	21,4	25,0	53,6
1921 . . . . .	49,0	6,1	44,9

Kuna streigid on olnud üldiselt vähese ulatusega, pealegi lühiajalised, siis ei ole neist tekkinud majanduslik kahju ei töölistele, ega ettevõtetele väga suur. Tagajärgede raskuse poolest on tähtsamad vaid 1922 ja 1928 a. streigid, kus töölistel läks kaotsi aastas ümarguselt 40—50 tuh. tööpäeva. Eriti pikaajalise trükitööliste streigi tagajärjel töölistel kaotsiläänud palgasumma ületas 1928 a. 150 tuh. kr. Teistel aastatel streikide tagajärjed on olnud palju kergemad; — kaotsiläänud tööaeg kõigub aastast aastasse üldsummas ümarguselt 2—10 tuh. tööpäevani, kaotsiläänud palgasumma aga 1—9 tuh. kr.

<sup>1)</sup> 1921—27 a. % streikide arvu järgi, 1928—30 a. % tööliste arvu järgi.

# NAISTE, ALAEALISTE ja RAUKADE TÖÖ SUURTÖÖSTUSES.

## FEMMES, MINEURS et VIEILLARDS DANS la GRANDE INDUSTRIE.

Sisu: 1) Naiste arv suurtööstuses, lhk. 322. 2) Alaealiste arv tööstuses, lhk. 323. 3) Alaealiste vanus, lhk. 324. 4) Alaealiste tööpäeva pikkus, lhk. 324. 5) Alaealiste teenistus, lhk. 325. 6) Raukade arv tööstuses, lhk. 325. 7) Raukade teenistus, lhk. 326. 8) Raukade tööpäeva pikkus, lhk. 327.

### 1. Naiste arv suurtööstuses.

*Nombre des ouvrières dans la grande industrie.*

Eelpool käsitasime naiste töötingimusi tööstuses nii teenistuse, kui tööaja suhtes, seepärast siin puudutame üldjoontes vaid küsimust, kui suur on naiste töö tähtsus üldse ja eriti üksikutes tööstuseharudes.

Tab. 1 näeme, et naiste töö tähtsus tööstuslikus tegevuses on väga suur ja näitab järjest tõusu tendentsi. Millised on mõlema asjaolu põhjused? Et naistööjõu kasutamine tööstuses ulatuselt on väga suur, siis on selle olulisemaks põhjuseks asjaolu, et nüüdse Eesti piirides juba veneajal ehitati suurriigi mõõtkavalt väga suured tekstiilvabrikud. Kuigi need praegu ei tööta täie koormatusega, on neis ometi tegevuses ka praeguse koormatuse juures ümmarguselt ligi 6 tuh. naistöölist.

Ühes teiste tööstuseharudega on Eesti suurtööstuses tegevuses üle 10 tuh. naistöölist. Artiklis „Palgaliste arv ja tööloolu“ märkisime, et Eesti tööstuslik organisatsioon läinud aastakümnel, s. o. iseseisvuse-aastatel on muutunud tunduvalt. See ei ole jätnud mõjutamata mees- ja naistööliste arvulist vahekorda. Vaatlusaja algul metallitööstus, kus rõhuvas enamuses on meestööjõud, töötas tunduvalt suurema tööliste arvuga kui praegu. Teisest küljest, tähtsaim naiste tööala — tekstiiltööstus, on aastate jooksul tööliste arvu pisut suurendanud. Peale

selle on näha veel mitmes tööstuseharus naiste osatähtsuse tõusu. Nii, näiteks, mineraalide ümbertöötamise alal meeste arv on 1930 a., võrreldes 1923 a., langenud tunduvalt rohkem kui naiste arv. Sama võime näha metalli- ja nahatööstuses. Poligraafiatööstus on laiendanud tegevust peamiselt naistööjõu arvel. Kehakatte- ja pudukaupade tööstuses on samal ajal meeste arv suurenenud ligi 60%, naiste arv aga üle 100%. Kõik need tegurid kokku on mõjutanud tööliste soolist vahekorda arvuliselt naiste kasuks. 1931 a. jaanuaris avaldub tagaspidine käik on arvatavasti ajutise iseloomuga, kuna see on tingitud tegevuse kokkütömbumisest tekstiiltööstuses, majandusliku kriisi tõttu.

Tööliste sugu suurtööstuses 1923—31 a.  
*Sexe des ouvriers de la grande industrie de 1923—31.*

1.	1. jaanuaril—1 janvier			1. juulil—1 juillet		
	Mehed	Naised	Kokku	Hommes	Femmes	Total
1931 . . .	58,9	41,1	100	...	...	...
1930 . . .	56,2	43,8	100	59,2	40,8	100
1929 . . .	56,3	43,7	100	58,6	41,4	100
1928 . . .	56,2	43,8	100	60,0	40,0	100
1927 . . .	57,4	42,6	100	58,5	41,5	100
1926 . . .	58,9	41,1	100	58,8	41,2	100
1925 . . .	59,4	40,6	100	56,4	40,6	100
1924 . . .	61,1	38,9	100	61,2	38,8	100
1923 . . .	...	...	...	60,7	39,3	100

Naiste arvuline tähtsus ei ole kõigis tööstuseharudes ühtlane. See on tingitud peami-

Naistööliste jaotus tööstuseharude järgi ja nende osatähtsus juulis 1930 a.  
*Proportion des ouvrières dans les différentes branches industrielles en juillet de 1930.*

2.	Naiste % vastava tööstuseharude jargi (%)		Répartition d'après les industries (%)	% des ouvrières au nombre total des ouvrières d'industrie correspondante
	Naiste % vastava tööstuseharude jargi (%)	Naiste % vastava tööstuseharude jargi (%)		
	Suurtööstus—Grandes entreprises.		Kesk tööstus—Entrepr. moyennes	
	10,0	30,6	—	—
I. Murrud ja kaevandused . . . . .	2,5	22,5	2,7	18,5
II. Mineraalide ümbertöötamine . . . . .	1,7	5,7	4,0	8,3
III. Metallitööstus . . . . .	2,7	59,3	5,4	49,0
IV. Keemiatööstus . . . . .	0,7	27,3	3,4	28,8
V. Nahatööstus . . . . .	47,3	69,8	9,9	35,9
VI. Tekstiiltööstus . . . . .	11,9	32,6	9,6	16,4
VII. Paberitööstus . . . . .	8,6	19,6	5,1	53,7
VIII. Poligraafiatööstus . . . . .	3,0	34,6	12,4	39,1
IX. Toidu-, maitseainete ja jookide tööstus . . . . .	10,0	62,1	22,6	34,7
X. Kehakatte- ja pudukaupade tööstus . . . . .	4,7	75,8	18,7	64,9
XI. Ehitusetööstus . . . . .	0,8	12,1	—	—
XII. Elektri ja gaasi ning veevarustus . . . . .	0,1	3,5	—	—
XIII. Puhastus- ja ehitustööstus . . . . .	1,0	95,3	6,2	95,2
<b>Kokku—Total . . . . .</b>	<b>100</b>	<b>40,8</b>	<b>100</b>	<b>31,4</b>

*Pour la nomenclature française s'adresser au tab. 5 à la page 308.*

selt töö iseloomu erinevatest omadustest üksikutes tööstuseharudes, Naiste tähtsamaks tööalaks on tekstiiltööstus, kus 1930 a. juulis naiste üldarvust töötas 47,3%, selle järele murrud ja kaevandused (10%), puu- (11,9%) ning toidu-, jookide- ja maitseainetetööstus (10%). Teistes tööstuseharudes on naistöölisi tunduvalt vähem.

Kesktoöstuses need vahekorrad veidi erinevad, kuna siin tekstiiltööstus ei oma üldiselt seda tähtsust, mis tal on suurtööstuses. Peale selle on neid väiksema tähtsusega asjaolusid lahkimineku põhjuseks. Tähtsamad naiste tööalad siin on toidu-, jookide- ja maitseainetetööstus, kus naiste üldarvust oli tegevuses 1930 a. juulis 22,6%, kehakatte- ja pudukaupadetööstus (18,7%), poligraafia- (12,4%), tekstiil- (9,9%) ja puutööstus (9,6%). Muil aladel on naisi vähem.

Naistööjõu osatähtsus üksikutes tööstuseharudes on väga mitmekesine ja tõuseb mõnes õige kõrgele. Suurel määral naiste tööalana esinevad suurtööstuses puhastustööstus, kus naised moodustasid 1930 a. juuli andmete järgi 95,3% puhastustööliste üldarvust, kehakatte- ja pudukaupadetööstus (75,3%), tekstiil- (69,3%), keemia- (59,3%) ning toidu-, jookide- ja maitseainetetööstus (62,1%). Teistes tööstuseharudes naisi on alla 50%, kuid ka neis naiste arv pole mitmel alal suhteliselt sugugi väike. Üldjoontes sama pilt on kesktööstuses. Siin erandina, tekstiil-, puu- ning toidu-, jookide- ja maitseainetetööstuses naiste osatähtsus on, võrreldes suurtööstusega, väiksem, paberitööstuses aga, vastuoksas, tunduvalt suurem.

## 2. Alaealiste arv tööstuses.

*Nombre des mineurs dans l'industrie.*

Eesti töökaitse seadusandlus peab töö suhtes alaealisteks isikuid kuni 18 a. vanuseni. Teisest küljest, Laste, alaealiste ja naiste töö seaduse järgi (R. T. nr. 68—1924 a.) on tööstuses keelatud töötamine lastel alla 14 a. Nii tulevad siin kõne alla alaealised 14—17 a., millises vanuses võivad töötada tööstuses.

Alaealiste arvu kohta on kasutada kahest allikast pärit andmed. Esiteks, haigekassade aruanded, teiseks, ettevõtete poolt Keskbüroole

*Alaealiste arv suurtööstuses (12 kuu keskmised).  
Nombre des mineurs dans les grandes entreprises industrielles (moyennes de 12 mois).*

3.	Arv—Nombre		% tööliste arvust % au nombre total des ouvriers	
	Suurtööstus	Kesktoöstus	Grandes entreprises	Entreprises moyennes
1930 . . .	727	226	2,6	5,5
1929 . . .	850	274	3,0	6,1
1928 . . .	908	288	3,3	6,0

saadetavad ettevõtete isikliku koostise liikumise ning tööaja- ja palgaandmed.

Tööstuses on alaealisi, aasta keskmiselt, ümmarguselt 1 tuh. ümber, neist ümmarguselt 75% on tegevuses suurtööstuses ja 25% kesktööstuses. Paaril viimasel aastal alaealiste arv on suurtööstuses tunduvalt vähenenud, pisut vähem langenud aga kesktööstuses. Nagu näha tab. 3 andmetest, kasutatakse alaealiste tööjõudu kesktööstuses suhteliselt kaks korda rohkem kui suurtööstuses. Nii kõigub alaealiste % suurtööstuses aast-aastasse ümmarguselt 2,5—3,6%, kesktööstuses aga 5,5—6% tööliste üldarvust.

Alaealistest õige väike osa — suurtööstuses umbes 3% ümber — on tegevad alamteenijatena (käskjalad jne.), rõhuv enamus on aga tegevad peamiselt ametiõpilastena mitmetel kutsealadel. Osa on neist muidugi tegev ka lihttöödel. Kesktööstuses on erandita kõik alaealised tegevad ettevõtte töödel, kuna isikuteenistusega seotud alaealisi kesktööstuses pole.

*Alaealiste tööliste ja alamteenijate arvuline vahekord suurtööstuses 1927—30 a.  
Pourcentage des ouvriers et de la service parmi les mineurs dans les grandes entreprises industrielles de 1927—30 (moyennes annuelles).*

4.	Tööliised Ouvriers	Alamteenijad Service	Kokku Total
1930 . . . . .	96,7	3,3	100
1929 . . . . .	97,0	3,0	100
1928 . . . . .	97,2	2,8	100
1927 . . . . .	96,9	3,1	100

Alaealiste arvu sesooniline kõikumine ühtib üldjoontes täisealiste arvu sesoonilise liikumisega. Suurtööstuses suvekuudel on alaealiste arv aasta keskmisest ümmarguselt 15% võrra kõrgem. Haripunktile tõuseb nende arv juulis ja augustis. Juunis ja septembris alaealiste arv ületab aasta keskmise 3—4% võrra. Kesktööstuses tõuseb alaealiste arv haripunktile mais-juulis, mil ületab aasta keskmise 5—8% võrra. Madalseisu kuudel alaealiste arv

*Alaealiste arvu kuulsed võnked suur- ja kesktööstuses (1928—30 a. keskmine)  
Mouvement mensuelle du nombre des mineurs dans les entreprises grandes et moyennes (moy. de 1928—30).*

5.	Suurtööstus Grandes entreprises	Kesktoöstus Entreprises moyennes
Jaanuvar . . . . .	94	95
Veebruar . . . . .	91	102
Märts . . . . .	95	97
Aprill . . . . .	96	108
Mai . . . . .	97	105
Juuni . . . . .	108	108
Juuli . . . . .	115	108
August . . . . .	116	95
September . . . . .	104	92
Oktoober . . . . .	97	98
November . . . . .	95	93
Detsember . . . . .	98	100
Keskmine . . . . .	100	100

langeb, aasta keskmisega võrreldes, vähem kui 10% võrra.

Tähtsamad alaealiste tööjõu kasutajad on suurtööstuses tekstiil- ja metallitööstus. 1930 a. andmete järgi (12 kuu keskmised) neis kahes tööstuseharus oli tegevuses üle ½ suurtööstuses tegevate alaealiste üldarvust. Üldarvust (727) oli metallitööstuses 129, tekstiiltööstuses 264, selle järele murdudes ja kaevandustes 64 ja poligraafiatööstuses 67 alaealist. Mitmes

tööstuseharus alaealiste arv kõigub 20 — 30; keemia- ja nahatööstuses ning elektrijaamades ja gaasivabrikutes on aga alaealisi veel vähem.

Kesk-tööstuses on tähtsamad alaealiste tööjõu kasutajad metalli- ja poligraafiatööstus. Neil kahel alal, samuti kui suurtööstuses, on tegev enam kui ½ alaealiste üldarvust. Teistes tööstuseharudes on alaealiste arv väga mitmekesine (v. tab. 6).

Alaealiste sugu ja jaotus tööstuseharude järgi tööstuses — Répartition des mineurs d'après les industries et le sexe.

6.	Tööstus				Entreprises								
	Suur—Grandes		Kesk—Moyen.		Suur—Grandes		Kesk—Moyen.		Naiste % üld- arvust	1. VII. 1930	H.	F.	% des fem- mes au nombre to- tal
	12 kuu keskmised Moyennes de 12 mois				1. VII. 1930		1. VII. 1930						
	1930	1927	1930	1927	M.	N.	H.	F.					
I. Murrud ja kaevandused . . . . .	64	79	—	—	96	48	33,3	—	—	—	—	—	—
II. Määratõõstamine . . . . .	35	113	6	7	31	11	26,2	5	—	—	—	—	—
III. Metallitööstus . . . . .	129	147	68	85	117	10	7,9	82	1	1	1,2	—	
IV. Keemiatööstus . . . . .	9	19	1	3	3	7	70,0	1	—	—	—	—	—
V. Nahatööstus . . . . .	11	2	17	10	1	—	—	21	6	—	—	22,2	—
VI. Tekstiiltööstus . . . . .	264	234	5	10	55	180	76,6	3	1	—	—	25,0	—
VII. Puitööstus . . . . .	36	41	19	23	31	7	18,4	23	—	—	—	—	—
VIII. Paberitööstus . . . . .	28	41	2	6	16	7	30,4	4	—	—	—	—	—
IX. Poligraafiatööstus . . . . .	67	51	61	48	44	10	18,5	57	3	—	—	12,3	—
X. Toidu-, maitseain- ja jookidets. . . . .	33	27	25	26	10	22	68,8	22	3	—	—	12,0	—
XI. Kehakatte ja pudukaupadets. . . . .	22	2	18	12	8	13	61,9	6	7	—	—	53,9	—
XII. Ehitustööstus . . . . .	29	11	4	1	18	—	—	4	—	—	—	—	—
XIII. Elektri jaamad ning gaasi ja veevarust. . . . .	6	8	—	1	11	—	—	—	—	—	—	—	—
XIV. Puhastustööstus . . . . .	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kokku—Total . . . . .	727	775	226	233	441	315	41,7	228	26	—	—	10,2	—

Alaealiste soos on suur- ja kesktööstuses suur vahe: suurtööstuses on alaealiste hulgas tüdrukuid üle 40%, kesktööstuses vaid 10%. Põhjus seisab selles, et suurtööstuses suure arvu alaealisi tüdrukuid annab tekstiiltööstus. Peale selle mitmel muul alal tüdrukute arv on suurtööstuses suhteliselt kõrgem kui kesktööstuses. Tüdrukute arv on suurtööstuses mitmes tööstuseharus suure ülekaalus. Nii, näiteks, keemiatööstuses, kus neid oli alaealiste üldarvust 70%, toidu-, jookide- ja maitseainete tööstuses 68,8%, kehakatte- ja pudukaupade tööstuses 61,6%, lõpuks, tekstiiltööstuses 76,6%. Kesktööstuses tüdrukud on ülekaalus vaid kehakatte- ja pudukaupade tööstuses (rühma üldarvust 53,9%), teistes rühmades aga kõigub vaid 12—25%.

### 3. Alaealiste vanus.

Age des mineurs.

Kuigi Laste, alaealiste ja naiste töö seadus keelab alla 14 a. laste töötamise tööstuses — seadus keelab koguni nende viibimise töösutiste ruumides — märgivad haigekassade aruanded (v. tab. 7) alla 14 a. alaealisi mitmes tööstuseharus. Nii leiame poisse alla 14 a., kuigi üsna väiksel arvul, 4-s tööstuseharus ja tüdrukuid 6-s tööstuseharus veidi suuremal arvul.

Samast tabelist näeme, et alaealiste arv on seda suurem, mida kõrgem on nende vanus. 14-aastaseid poisse on suurtööstuses vaid 0,1% meestöölise kogu arvust, 15-a. juba 0,5%, 16-a. 1,6% ja 17-a. 2,7%, kokku 14 — 17 a. 4,8%. Tüdrukute arv on, suhteliselt naistööliste üldarvule, väiksem. Nii, 14-a. on alla 0,1%, 15-a. 0,1%, 16-a. 1% ja 17-a. 2%, kokku 3,4% naistööliste üldarvust.

### 4. Alaealiste tööpäeva pikkus.

Durée du travail des mineurs.

Eelnimetatud Laste, alaealiste ja naiste töö seadus näeb ette järgnevad alaealiste tööaega piiravad normid. Alaealised kuni 16 a. ei tohi töötada tekstiiltööstuses üle 6 tunni päevas, teistel tööaladel üle 6½ tunni. Alaealised kuni 17 a. ei tohi teha ületunde, s. o. töötada üle 8 tunni päevas. Nii võib tööpäev ulatuda üle 8 tunni vaid alaealistel, kes saanud täis 17 a.; sealjuures aga nad ei tohi töötada järjest vaheajata üle 4 tunni, mis nähtud ette samuti mainitud seaduses.

Siin toodud andmed (tab. 9) annavad alaealiste jaotuse nende tegeliku tööpäeva pikkuse järgi, ei anna aga, kahjuks, Laste, alaealiste ja naiste töö seaduse täitmise üle alaealiste töötaja suhtes kontrolli võimalust. Naist-

Alaealiste ja raukade osatõhtsus % lga tööstuseharn töötajate üldarvust.  
 Proportion des mineurs et vieillards parmi les travailleurs de l'industrie correspondante.

7. Pour la nomenclature française s'adresser au tab. 5 à la page 308.	Mehed - Hommes						Naised - Femmes											
	Töötised					Amet- nikud	Ouvrières					Em- ployées						
	Vanus						Äge											
	Alla 14 a.	14 a.	15 a.	16 a.	17 a.	Kokku	60 a. ja üle	60 a. ja üle	Moins de 14 ans	14 ans	15 ans	16 ans	17 ans	Total	55-59 ans	60 ans et plus	55-59 ans	60 ans et plus
I. Murrud ja kaevandused	0,0	0,0	0,3	2,0	2,6	4,9	1,0	5,6	0,2	0,2	0,4	0,4	1,7	2,9	1,5	2,9	—	—
II. Mineraalide ümbertöötamine	—	0,5	0,9	2,0	2,4	5,8	4,1	14,1	—	0,1	0,7	1,4	3,2	5,4	4,0	3,1	—	—
III. Metallitööstus	0,0	0,2	1,6	3,7	6,8	12,3	2,1	12,5	0,2	—	0,5	1,1	2,6	4,4	1,5	0,7	—	—
IV. Keemiatööstus	—	0,1	—	0,3	1,3	1,7	5,5	10,9	—	—	0,5	0,7	1,6	2,8	5,4	1,1	—	—
V. Nahatööstus	—	—	0,3	1,2	1,2	2,7	4,3	14,9	—	—	0,4	0,9	0,9	2,2	1,3	2,6	—	—
VI. Tekstiilitööstus	0,0	0,0	0,5	1,4	1,9	3,8	8,4	13,7	0,0	—	0,4	1,3	2,2	3,9	3,9	3,4	1,7	6,7
VII. Puutööstus	0,0	—	0,2	0,7	1,6	2,5	3,0	12,2	—	—	0,0	0,2	1,3	1,5	3,8	2,3	—	—
VIII. Paberitööstus	—	0,1	0,2	0,4	0,9	1,6	5,1	14,1	—	—	0,2	0,3	0,8	1,7	3,0	3,7	2,2	5,2
IX. Poltgraafiatööstus	—	0,0	0,8	2,4	4,5	7,7	2,1	6,8	—	—	0,2	0,1	0,9	1,9	3,4	0,1	—	1,6
X. Toidu-, maitseainete ja jookide tööstus	—	0,0	0,2	1,3	2,7	4,2	2,7	7,7	0,0	0,0	0,3	0,8	1,6	2,7	1,5	0,8	—	4,8
XI. Kehakatte- ja pudukaupade tööstus	—	0,1	0,9	0,9	3,2	5,1	1,1	—	0,1	0,0	0,6	1,4	2,7	4,8	0,6	0,0	—	2,3
XII. Ehitustööstus	—	0,1	0,3	0,7	2,5	3,6	2,8	—	—	—	—	0,3	0,3	0,6	—	—	—	0,3
XIII. Elektriõamad ning gaasi ja veevarustus	—	—	0,1	—	1,0	1,1	5,9	19,6	—	—	—	—	—	—	9,1	4,5	—	5,9
XIV. Puhastustööstus	—	—	0,8	—	—	0,8	7,0	—	—	—	—	—	—	—	1,9	—	—	—
Kokku—Total	0,0	0,1	0,5	1,5	2,7	4,8	3,4	10,8	0,0	0,0	0,4	1,0	2,0	3,4	2,9	2,3	2,4	3,0

andmetest näeme, et kuigi alaealiste tööaeg seaduse normidega on mitmeti piiratud, on osal alaealistel tööaeg väga pikk. Poistest ümarguselt  $\frac{2}{3}$  on teinud päevas kuni 8 tundi,  $\frac{1}{3}$  on aga teinud ületunde, kusjuures ligi  $\frac{1}{2}$  ületunnitöötajatest on töötanud keskmiselt 8,1 kuni 9 t. ja sama arv alaealisi on töötanud 9,1 kuni 10 t. päevas. Üle 6% alaealistest poistest on töötanud rohkem kui 10 tundi päevas. Alaealiste tüdrukute jaotus tööpäeva pikkuse järgi on erinev. Neist ligi 25% on töötanud vaid kuni 6 tundi päevas, mis tingitud sellest, et suur osa alaealisi tüdrukuid töötab tekstiilitööstuses, kus kuni 16 a. vanuses seaduse järgi on lubatud töötada mitte üle 6 tunni päevas. Ka ületunnitöötajate % on alaealiste tüdrukute hulgas palju väiksem kui poiste hulgas (23,8% : 33,8%).

**5. Alaealiste teenistus.**  
*Gains des mineurs.* Alaealised poisid teenisid 1930 a. juulis keskmiselt 16,9 *snt* tunnis. Üldarvust ligi  $\frac{1}{2}$  on teeninud kuni 10 *snt* tunnis, umbes sama arv (22,1%) on teeninud 10,1 — 15 *snt*, 27,8% teenisid 15,1 — 20 *snt* ja 20,8% — 20,1—25 *snt* tunnis. Sellest veel suurema teenistuse saajaid on juba üsna vähe — koguarvust vaid 10% ümber. Suurim osa kuulub neist murdu- ja kaevanduste rühma, osalt turbatööstusse, kus tükitööga teenivad ligidalt sama palju, kui teenivad lihttöölised keskmiselt üle riigi. Üksikute tööstuseharude järgi ei ole alaealiste poiste teenistus väga lahkuminev, peale metallitööstuse, kus keskmine teenistus (mediaan) on vaid 10 *snt* ümber tunnis, sel ajal, kui teistes tööstuseharudes, toodud andmestiku ulatuses, see kõigub ümarguselt 18 — 23

*snt* piirides pro 1 töötund. Alaealiste tüdrukute teenistus on keskmiselt võrdne poiste teenistusega (16,9 *snt* : 16,9 *snt* tunnis). Üldises jaotuses teenistuse järgi moodustavad tüdrukud kaks suuremat rühma: teenistusega 10,1 kuni 15 *snt* tunnis ligi 34% ja 15,1 kuni 20 *snt* 43% tüdrukute üldarvust. Üle 20 *snt* tunnis ületab teenistus tüdrukutel ümarguselt 20% alaealiste tüdrukute üldarvust.

**6. Raukade arv tööstuses.**  
*Nombre des vieillards dans l'industrie.*

Raukade arv on siin mõeldud mehed üle 60 a. ja naised üle 55 a. vanuses. Haigekassade andmed näitavad (v. tab. 7), et meeste hulgas raukade eluikka jõudnud tööliste arv on suhteliselt tunduvalt madalam (3,4% tööliste üldarvust), kui samasse eluikka jõudnud tööstusettevõtete administratiiv ja juhtiva tehnilise personali arv (10,8% nende üldarvust). Seda arvatavasti mitmel põhjusel. Esiteks, on üldiselt tuntud asjaolu, et tööliskond tervikult, võrreldes teistelt tööaladelt pärit isikutega, kuulub lühema elueaga ühiskonna kihtide hulka. Tööõnnetuste tõttu, milline riisiko tööstuses on suurem kui mitmel muul alal, peale selle professionaalhaiguste, s. o. elukutsest tingitud tervislike tagajärjel tööstustöölise elu ja töövoime hävineb juba varakult. Tööliskonna organism, nii öelda, kuulub ära töös palju ennem, kui mõnel muul ühiskonna kihil, võrreldes kas või, näiteks, samades ettevõtetes töötavate ametnikkudega. Kui 60 a. ametnik on, kui tööjõud, nii kvantitatiivselt kui kvaliteedilt ligikaudu võrdne vahest 30—40 a. vanusele, vahest isegi rohkem, kuna temal on rohkem kogemusi, siis töölise kohta ei saa seda öelda

kaugeltki mitte. See on üks tähtsamatest põhjustest, et raugastunud tööliste % on palju väiksem kui ametnikkude % samas elueas. Teiseks põhjuseks, mis on puht juhulikkude laadi, on, võib-olla, asjaolu, et mitmes suuremas ettevõttes, mis olid asutatud ja töötasid juba veneajal, ametnikud jäid revolutsiooni ja sõdade järele alles oma kohtadele ehk võeti osalt tagasi peale ajutise puudumise. Vanemaid töölisi arvatavasti aga tagasi ei võetud, kuna nooremaid on küllalt saadaval. Samuti on tööliskonna koostise muutustel, peale ajutist seisakut uute tööliste palkamisel jne., võimalik valik, kus vanemad, kui mitte täisjõulised töölised, loomulikult, langevad välja.

Nais-raukade osaline tähtsus tööliskonna ja ametnikkude hulgas on täiesti ühtlane (5,2% : 5,4% vastavalt nende üldarvust) ja ses mõttes lähevad siin valekorrad meeste omadest lahku. Selle asjaolu põhjused on arusaadavad, kui võtame arvesse, et haritud naistöötajate tungkutselisele tegevusele on võrdlemisi uus nähis. Aastat 35 tagasi, mil praegu juba raukade eluikka jõudnud naised astusid kutselisele tegevusele, ei olnud vähemalt keskkooli haridusega naised veel kuigi palju. Pealegi ei olnud haritud naistöötajate siirdumise kutselisele tegevusele tolle aja traditsiooniks. Haritud naiste tungkutselisele tegevusele sai täie hoo alles maailmasõja algul, mil neid oli juba rohkem. Moment oli selleks eriti soodne, kuna sõja puhul osa meestööjõudu mobiliseeriti ja

selle tagajärjel kasvas tublisti haritud tööjõu nõudmine.

Tab. 7 näeme peale selle, et raukade % tööstuseharude järgi on väga lakkuminev. Meestööliste hulgas, näiteks, suhteliselt suurimal arvul esineb rauke tekstiiltööstuses (8,4% mees-tekstiiltööliste üldarvust), mitmes tööstuseharus 4 — 5%, osalt 1 — 2%.

Meesametnikkude arv üle 60 a. ulatub mitmes tööstuseharus ümmarguselt 15%, kõigub samal ajal aga mõnes tööstuseharus 5 — 7% ümber.

Sama ebahütlane on naisraukade jaotus tööstuseharude järgi. Kõrgema % naistöölis-rauke annavad mineraalide ümbertöötamine (7,1%), keemia- (6,6%), tekstiil- (7,4%) puu- (6,1%) ja paberitööstus (5,0%), erakordselt suure arvu aga—elektrijaamad ja gaasivabrikud (13,6%). Naisametnikke-rauke annab peamiselt tekstiiltööstus, kus neid on 8,4% naisametnikkude arvust, puu- (7,7%), poligraafia- (6,4%) ja paberitööstus (8,6%) ning elektrijaamad ja gaasivabrikud (7,9%). Mitmes tööstuseharus aga naisametnikud-raugad puuduvad üldse ehk on neid õige vähe.

### 7. Raukade teenistus.

*Gain des vieillards.*

Kuna tööstusettevõtete raugastunud ametnikkude palgad ei erine palju üldisest ametnikkude palkade tasemest, siis pole nende palku võetud erilisele vaatlusele. Seejärel siin käsitame vaid raugastunud töö-

Alaealiste ja raukade jaotus teenistuse järgi era suurtööstuse ettevõtetes juulis 1930 a.  
*Répartition des mineurs et des vieillards d'après leur gain dans les entreprises industrielles privées (ayant plus de 20 trav.) en juillet 1930.*

S.	Pour la nomenclature française s'adresser au tab. 5 à la page 308.	Teenistus tunnis (su) Gain horaire (cni)										Keskmine teenistus (médian) Gain moyen (médiane)	Tööliste arv kelle kohta andmed käivad N. des ouv. concern. lesquels on dispose des données	
		Kuni 10	Jusqu'à 10	10,1—15	15,1—20	20,1—25	25,1—30	30,1—35	35,1—40	Üle 40	Plus de 40			Kokku—Total
<b>Mehed—Hommes.</b>														
<b>Keskmine—Moyenne <sup>1)</sup></b>														
Sellest: Dont:	I. Murrud ja kaevandused	18,0	22,1	27,3	20,8	5,0	4,1	0,6	1,6	100	16,9	317		
	II. Mineraalide ümbertöötamine	—	13,2	30,2	11,3	17,0	17,0	3,8	7,5	100	23,4	53		
	III. Metallitööstus	—	30,3	27,3	39,4	—	3,0	—	—	100	18,4	33		
	VI. Tekstiiltööstus	47,1	26,4	16,1	6,8	4,6	—	—	—	100	10,6	87		
<b>Naised—Femmes.</b>														
<b>Keskmine—Moyenne <sup>1)</sup></b>														
Sell.—Dont:	VI. Tekstiiltööstus	3,2	33,9	43,0	12,4	6,5	1,0	—	—	100	16,6	186		
		1,0	35,4	57,3	4,2	2,1	—	—	—	100	16,2	96		
<b>Mehed (üle 60 aasta)—Hommes (plus de 60 ans).</b>														
<b>Keskmine—Moyenne <sup>1)</sup></b>														
Sellest: Dont:	II. Mineraalide ümbertöötamine	—	5,6	20,8	23,6	19,8	11,8	5,8	7,6	100	24,0	678		
	III. Metallitööstus	—	8,5	39,4	23,2	8,5	8,5	1,4	5,5	100	20,3	71		
	VI. Tekstiiltööstus	—	8,2	4,1	20,4	18,4	20,4	10,2	13,3	100	29,8	49		
	VII. Puittööstus	—	5,1	28,4	35,3	21,6	5,1	3,8	0,7	100	21,7	292		
	VIII. Paberitööstus	—	6,3	11,0	20,5	23,3	17,8	11,0	9,6	100	28,4	73		
	X. Toidu-, jookide ja maitseainete tööstus	—	—	12,2	25,7	25,7	21,6	5,4	9,4	100	27,7	74		
<b>Naised (üle 55 aasta)—Femmes (plus de 55 ans).</b>														
<b>Keskmine—Moyenne <sup>1)</sup></b>														
Sellest: Dont:	VI. Tekstiiltööstus	0,2	16,6	43,2	28,8	6,5	3,4	1,2	0,1	100	18,9	646		
	VII. Puittööstus	—	16,4	48,1	29,4	4,2	1,7	0,2	—	100	18,5	476		
		1,4	4,1	6,8	45,2	24,7	11,0	6,5	1,3	100	24,6	73		

<sup>1)</sup> Ühes arvatud eriti nimetatamata harud. — *Autres industries non mentionnées y sont comprises.*



liste teenistuseküsimumust. Raukade teenistus ei ole üldiselt mitte kõrge, kuigi nende hulgas ei puudu mõned võrdlemisi kõrge kutseoskusega töölised. Keskmiselt nende teenistus ühe töötunni kohta on ligikaudu võrdne lihttöölise teenistusega. Selle põhjuseks on muu seas asjaolu, et suur osa raukadest, nais-raukade hulgas koguni enamus, töötab tekstiiltööstuses, kus palgad, nagu eespool nägime, üldiselt madalad.

Teenistuse vahe tööstuseharude järgi ulatub mees-raukadel kuni 40%. Madalam oli see 1930 a. juulis mineraalide ümbertöötamise alal (20,3 *snt* tunnis). Selle järele tekstiiltööstuses (21,7 *snt*). Teistel aladel aga, tab. 8 toodud tööstuseharude ulatuses, raukade teenistus oli tunduvalt kõrgem (26—30 *snt* tunnis). Selle järele mõnel alal, nagu metalli-, puu- ja paberitööstuses, leiame raukade jaotuses teenistuse järele kõrgema teenistusega isikuid tunduvalt suuremal arvul, kui mõnel muul alal (v. tab. 8).

**8. Raukade tööpäeva pikkus.**  
*Durée du travail des vieillards.*

Tööaja andmed on töötatud läbi ainult raugastunud tööliste kohta, sest ametnikkude, kui enamuses kuupalgaliste, tegeliku tööaja kohta ei peeta ettevõtetes täpset arvet. Arvatavasti nende tööpäeva pikkus ei tohiks olla tegelikult kuigi palju lahkuminev nooremate ametnikkude tööajast.

Tab. 9 näeme, et raugastunud meestöölisest  $\frac{2}{3}$  töötab kuni 8 tundi päevas, kuna  $\frac{1}{3}$

Alaealiste ja raukade jaotus tööpäeva pikkuse järgi era suurtoöstuste ettevõtetes juulis 1930 a.  
*Répartition des mineurs et des vieillards d'après la durée du travail dans les grandes entreprises industrielles privées en juillet 1930.*

9.	Alaealised Mineurs		Raugad Vieillards	
	Mehed	Naised	Hommés	Femmes
Tööaeg tundides <i>Durée du travail en heures</i>				
Kuni 6—Jusqu'à 6	7,9	24,8	0,9	—
6,1—7	2,3	2,3	0,0	1,6
7,1—8	56,3	49,1	65,4	81,3
8,1—9	13,6	9,6	18,1	9,8
9,1—10	13,6	11,9	8,2	4,7
10,1—11	4,0	1,7	3,6	1,8
11,1—12	2,0	—	2,0	0,6
12,1—13	0,3	0,6	0,5	—
Üle 13	—	—	0,6	0,2
Plus de 13	—	—	0,6	0,2
Kokku—Total	100	100	100	100
Tööliste arv, kelle kohta andmed käivad—N. des ouvriers, concernant lesquels on dispose des données	302	177	646	622

peale normaaltööaja teeb veel ületunde. Üldiselt nende tööpäev on veidi lühem, kui alaealistel ja ka teistel töölistel täiseas (19—50 a.). Kuid siiski harukordadel raukade tööpäev on kaunis pikk. 1930 a. juuli andmete järele üle 6% meestöölisest-raukadest töötas üle 10 tunni päevas.

Naistöölise tööpäev raugaeas on tunduvalt lühem, kui meestel.  $\frac{4}{5}$  naisraukadest tööpäeva pikkus ei ulatunud 1930 a. juulis üle normaalse ja ainult 2,8% ulatus see üle 10 tunni. Naisraukadel ületunnitöö ulatus on ligikaudu sama, mis alaealistel tüdrukutel.

Tab. 1. Väliskaubandus märtsis 1931 a. —

Rühm, kuhu kuulub en- dises klas- sifikatsioon	Dans les chiffres du tableau les marchandises passées en transit ne sont pas comprises. Trafic de perfectionnement, réexportation et réimportation sont compris.	Briti	Läti	Poola-	Prantsuse	Rootsi	Saksa	S.N.V.I.	Tšeh-	Ühend-	Muud
		Prantsuse	Lettonie	Danzig	France	Suède	Allemagne	U.R.S.S.	hoslova-	riigid	rigid
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
<b>Eesti-Läti ühine nomenklatuur</b>											
<i>Nomenclature unifiée pour l'Estonie et Lettonie</i>											
<b>A. Sissevedu tonnides — Importation en tonnes.</b>											
5	I. 1. Elusloomad (arv—nombre)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1	II. Toidu- ja maitseained, joogid	408,2	1,7	979,8	47,4	54,8	659,4	3 424,9	30,6	125,2	687,7
1, 4	2. Tera- ja jahvatatud villi	146,5	0,1	1,5	43,1	11,5	14,2	1 060,1	—	72,9	257,2
2	3. Aia- ja juurvilli	—	0,0	1,0	0,0	0,0	25,1	640,1	—	37,2	260,0
3	4. Karjasaadused	—	—	—	—	—	0,0	—	—	14,3	6,6
4	5. Kala, kalasaadused ja vähid	210,0	—	—	0,2	1,9	—	0,5	—	—	60,9
1	6. Muud toidu- ja maitseained ning joogid	0,9	0,0	977,4	4,1	40,3	560,0	942,1	30,6	0,8	54,8
6	7. Loomasõda	50,8	1,6	—	—	1,0	60,1	782,1	—	—	48,0
4, 7	III. Toor- ja poolvalmisained	76,4	1 503,2	2 248,4	8,6	18,1	258,2	1 054,0	0,6	468,8	1 637,7
8	8. Loomariigained (peale rasvade)	—	4,4	—	—	0,1	12,1	0,5	—	—	69,6
9	9. Seemned, taimed ja nende osad	0,3	74,8	1,9	6,4	0,5	11,4	5,1	0,4	9,7	160,5
10	10. Metsamaterjal	—	1 250,3	49,9	—	—	—	—	—	—	74,6
11	11. Fabrikatoorained	—	—	—	—	—	—	—	—	—	103,9
12	12. Tekstiiltoorained	4,4	3,7	—	—	—	19,6	106,2	—	93,3	416,5
17, 18	13. Ärsid ja metallid töötlemata (metallimurd)	18,5	—	—	—	0,3	103,7	—	—	—	—
19—21	14. Mitteraalid peale ärstide	—	1,0	2 180,0	—	—	309,9	317,0	0,1	—	34,8
20	15. Keemiatööstuse toorained:	53,2	160,0	11,5	2,1	5,2	410,0	626,8	—	365,7	777,8
	a) sellest õlid, rasvad, vaigud, kummi tooreid	53,2	12,3	11,5	2,1	5,2	56,0	626,8	—	365,7	78,9
	b) väetisained	—	147,7	—	—	—	357,8	—	—	—	700,0
6	IV. Valmisasadused	192,9	51,6	58,1	32,4	93,7	1 292,5	193,0	28,8	51,4	774,6
8	16. Nahad töötletud ja nahakaup	0,9	0,2	—	0,5	0,0	6,0	—	1,1	0,0	0,5
9	17. Puittootusesaadused	1,4	7,2	0,1	0,0	0,1	3,5	11,9	0,0	0,0	66,9
10	18. Paberitööstusesaadused	1,8	11,4	0,0	0,9	4,4	47,1	0,1	1,6	27,7	48,4
11	19. Tekstiilitööstusesaadused	9,2	2,1	2,1	10,1	0,5	38,1	0,0	6,7	0,0	22,1
12, 13	20. Metallid	23,4	7,5	—	—	7,8	329,1	3,7	1,8	—	487,9
14	21. Põllumajandusemasinad ja riistad <sup>1)</sup>	0,2	0,0	—	—	1,4	41,5	12,4	—	0,8	0,6
15	22. Jõu- ja töömasinad	66,6	0,8	0,0	0,1	5,6	133,9	0,0	1,0	3,5	3,2
13	23. Metallikaup	74,3	1,6	0,0	1,3	14,5	254,7	0,0	4,1	1,1	23,0
15	24. Elektrimasinad—aparaadid ja tarbeasjad	2,6	0,1	0,0	1,8	48,5	48,6	0,0	0,0	0,1	7,0
16	25. Instrumentid, aparadid <sup>2)</sup> ja laskeriistad	1,4	0,0	0,0	0,2	0,0	6,9	—	0,1	0,2	0,9
17	26. Transportabingud	1,3	0,2	—	0,3	0,0	14,1	—	—	13,2	4,3
19, 21	27. Keraamika ja muud mitteraalkaubad	5,0	4,1	9,0	0,3	0,1	202,3	17,8	10,6	0,9	21,4
22	28. Keemiatööstusesaadused	4,6	7,2	46,7	16,8	10,7	164,5	146,3	1,3	3,8	87,0
22	29. Muud eraldi nimetatud kaubad	0,2	0,0	0,0	0,1	0,0	2,2	—	0,5	0,0	1,3
12, 13, 22	V. 30. Kallismetallid ja -kivid	0,0	—	—	—	0,0	0,0	—	—	—	0,0
	Kokku { tn . . .	677,5	1 556,5	3 286,3	88,4	166,6	2 810,1	4 671,9	60,0	645,4	3 100,0
	{ % . . .	4,0	9,1	19,3	0,5	1,0	10,4	27,4	0,3	3,8	18,2
	Veebruar 1931 . . .	4 156,8	2 637,6	2 934,4	75,6	59,4	1 102,7	6 121,7	27,3	547,2	1 561,8
	1/1—31/III 1931 . . .	15 089,9	4 600,4	10 430,6	314,7	952,6	7 624,9	15 226,8	146,6	4 270,0	9 104,7
<b>B. Sissevedu kroonides — Importation en kr (couronne d'Estonie, égale 100<sup>100</sup> grammes de l'or pur (100 marks antérieurs)</b>											
5	I. 1. Animaux vivants	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1	II. Denrées alimentaires et colportales, boissons	90 793	71	117 975	21 728	8 353	98 186	378 056	4 380	55 566	195 661
1, 4	2. Céréales et produits de minoterie	28 521	10	425	8 907	2 263	3 193	90 197	—	15 310	46 971
2	3. Produits des potagers et des vergers	—	1	270	34	1	7 368	129 433	—	27 262	76 186
3	4. Produits de l'élevage du bétail	—	—	—	—	—	98	—	—	12 334	5 052
4	5. Poissons, leurs produits et cérévises	52 275	—	—	624	240	—	784	—	—	6 332
3	6. Autr. denrées aliment. et coloniales et boissons	2 810	10	117 280	12 163	5 509	19 406	108 832	4 380	600	54 755
1	7. Fourrage	7 187	50	—	—	340	8 131	48 750	—	—	6 965
6	III. Matières premières et demi-fabriquées	30 633	123 999	35 306	12 956	7 135	185 640	224 801	462	186 040	493 682
4, 7	8. Produits animaux (non compr. gras et huiles)	—	4 483	—	860	2 494	19 815	—	—	—	85 777
8	9. Semences, plantes vivantes et leurs parties	280	96 730	1 058	11 070	659	14 980	7 255	371	7 729	109 434
9	10. Produits forestiers	—	7 815	1 638	—	—	—	—	—	—	13 431
10	11. Matières pour papier	—	—	—	—	—	—	—	—	—	19 881
12	12. Matières textiles	7 810	4 184	—	—	—	21 564	147 494	—	130 482	164 462
17, 18	13. Minerais et métaux bruts	16 334	—	—	—	479	11 093	—	—	—	—
19—21	14. Minéraux (non compris minerais)	—	70	31 240	—	—	16 025	8 568	91	—	2 777
19	15. Matières chimiques	6 209	10 716	1 410	1 556	3 503	102 193	61 494	—	47 829	106 920
20	a) dont huiles, graisses, résines et caoutch. brut	6 204	3 895	1 360	1 444	3 490	23 501	61 494	—	47 829	49 955
	b) engrais	—	7 000	—	—	—	71 808	—	—	—	56 326
6	IV. Produits fabriqués	336 507	71 063	47 806	166 915	295 793	1 300 707	33 972	127 160	66 349	530 329
8	16. Peaux apprêtées et articles en cuir et peau	6 115	1 115	—	6 250	120	67 042	—	9 991	729	8 861
15	17. Ouvrages en bois	4 223	3 989	475	7	342	11 446	1 923	92	60	19 604
9	18. Articles en papier et imprimés	2 853	10 606	38	4 083	2 892	51 781	358	2 066	19 270	24 015
11	19. Articles textiles	101 388	9 571	15 142	120 972	2 466	317 710	640	86 296	168	146 455
12, 13	20. Métaux ouvrés	7 292	975	—	—	7 291	52 823	1 232	1 760	—	61 479
14	21. Outillage et machines agricoles	236	4 857	—	—	3 053	23 146	6 292	—	1 480	1 659
15	22. Machines motrices et machines industrielles	126 250	3 893	100	631	12 581	185 222	23	7 177	11 229	19 651
13	23. Articles en métaux non spécialement dénommés	53 722	4 444	29	2 254	22 047	203 582	78	4 910	2 644	21 206
15	24. Machines et appareils électriques et leurs parties	7 411	430	274	2 485	230 921	109 189	100	405	797	114 777
16	25. Instruments, appareils et armes à feu	8 609	869	10	1 970	374	54 110	—	1 119	2 020	16 021
15	26. Moyens de transport	4 141	1 390	—	1 274	100	32 585	—	—	23 585	12 453
17	27. Céramique et autres produits minéraux	2 568	4 007	4 469	659	44	69 069	1 530	13 254	913	24 820
19, 21	28. Produits chimiques	8 108	25 259	27 162	18 899	13 409	164 630	21 856	802	9 540	69 443
22	29. Autres articles non spécialement dénommés	3 610	178	107	1 931	158	18 472	—	4 724	23	8 985
12, 13, 22	V. 30. Métaux et pierres précieuses, perles et coraux	2	—	—	—	39	1 960	—	—	—	2 004
	Total { kr . . .	457 935	195 132	201 177	201 629	311 320	1 526 493	636 829	132 002	307 955	1 241 676
	{ % . . .	8,8	3,7	3,9	3,9	6,0	29,3	12,2	2,5	5,9	23,8
	Février 1931 . . .	323 646	126 580	208 551	125 232	46 540	930 136	800 580	100 943	385 386	906 580
	1/1—29/III 1931 . . .	1 267 773	431 952	806 789	455 635	572 080	4 901 146	1 950 700	339 515	1 291 712	5 302 999

1) Siin ka pümalalit. sisesaad. 2) Peale elektriparaatide.

Commerce extérieur en mars 1931.

Kokku Total				Belgia Belgi- que 1)				Britti Bretagne		Hollandi Pays-Bas		Lätt Lettonie	Rootsi Suède	Saksa Allemagne	S. N. V. L. U. R. S. S.	Soome Finlande	Taani Danemark	Muid riigid Ameerika riikidele		Kokku Total			
11	12	13	14	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	11	12	13	14		
A. Väljavedu tonnides -- Exportation en tonnes.																							
6 419,7	37,6	26 142,4	19 395,0	86,8	523,3	---	142	47	96,5	467,6	373,0	---	---	---	1 420,8	0,6	59,9	190	---	186	0,5	I 1	
1 807,2	9,4	20 739,2	5 812,6	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	II 2	
963,5	5,6	349,1	1 503,5	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	III 3	
20,9	0,1	116,4	36,8	86,7	424,2	---	11,0	2,3	265,0	---	---	---	---	---	---	---	0,2	278,5	1,3	343,1	1 803,5	4	
273,8	1,6	356,1	576,9	0,2	0,0	---	---	1,1	37,3	366,6	---	---	---	---	42,0	30,0	0,2	986,8	6,6	659,2	2 590,6	5	
2 611,0	15,3	4 446,6	9 930,8	---	---	---	---	4,0	9,9	7,3	---	---	---	---	0,0	25,7	0,3	48,2	0,3	127,2	151,3	6	
943,5	5,6	135,0	1 538,4	---	---	---	---	7,1	0,4	0,1	---	---	---	---	47,5	4,1	147,8	1,0	45,8	410,6	7		
7 874,0	46,2	8 526,5	39 379,9	425,7	2 342,5	53,4	464,8	155,0	15,2	700,1	---	---	---	1 330,1	13,5	2 974,8	7 121,2	47,6	6 477,3	29 638,5	III 7		
86,6	0,5	72,1	176,6	---	---	---	---	22,2	2,8	19,2	---	---	---	---	0,3	37,0	82,1	0,6	55,6	209,6	8		
271,1	1,6	739,7	507,7	---	---	---	---	16,2	---	---	---	---	---	---	---	---	26,2	0,2	51,7	96,5	9		
1 383,8	8,1	1 085,0	4 322,1	5,9	590,2	---	277,5	---	---	360,9	---	---	---	---	13,2	319,1	1 566,8	10,5	1 984,9	8 445,7	10		
103,9	0,6	90,1	409,6	277,3	1 615,0	51,5	---	---	---	277,9	---	---	---	---	---	2 462,0	4 683,7	31,3	3 085,5	17 705,2	11		
643,7	3,8	420,9	2 144,3	142,3	123,4	1,9	27,8	---	---	32,4	---	---	---	---	---	102,1	573,5	3,8	693,9	1 675,7	12		
122,5	0,7	59,6	237,1	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	33,6	35,3	0,2	202,5	1 240,5	13		
2 344,8	16,7	1 855,9	20 027,7	0,1	---	---	---	50,0	---	---	---	---	---	---	---	0,6	50,7	0,3	196,6	184,8	14		
2 417,6	14,2	4 203,5	11 754,7	0,1	3,9	---	---	71,0	---	8,0	---	---	---	---	---	19,8	102,9	0,7	206,6	170,5	15		
1 208,8	7,1	2 399,1	5 304,0	0,1	---	---	---	0,8	---	1,3	---	---	---	---	---	15,0	17,2	0,1	195,1	60,9 a)	16		
1 205,6	7,1	1 797,8	3 984,7	---	---	---	---	68,0	---	---	---	---	---	---	---	---	68,0	0,5	0,2	68,0 b)	17		
2 769,0	16,2	3 507,4	8 795,1	21,7	1 499,2	54,9	900,1	87,6	178,9	1 477,1	---	---	---	---	222,2	359,8	4 810,4	32,2	6 379,2	12 155,7	IV 18		
9,2	0,1	8,7	18,2	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	0,0	0,0	---	58,0	0,2	19		
91,2	0,5	55,5	223,7	21,8	1 305,0	19,3	0,0	---	---	121,7	---	---	---	---	0,1	29,3	49,9	1 546,7	10,3	2 091,8	4 711,4	20	
149,5	0,8	227,3	588,9	---	---	---	---	0,2	10,8	1,0	1 477,1	---	---	---	---	253,9	1 822,4	12,2	2 209,9	4 838,2	21		
91,8	0,5	150,9	224,2	---	---	---	---	2,3	75,1	48,8	---	---	---	---	---	39,2	419,6	2,8	717,9	1 133,0	22		
861,2	5,0	382,7	3 144,1	0,0	---	---	---	0,6	---	3,0	---	---	---	---	---	0,3	3,3	---	0,6	3,3	23		
65,9	0,3	196,9	116,4	---	---	---	---	0,0	---	---	---	---	---	---	---	0,4	1,0	---	3,9	2,1	24		
214,9	1,3	360,2	528,0	---	---	---	---	8,0	0,0	0,4	---	---	---	---	---	6,8	15,3	0,1	123,3	49,0	25		
574,7	2,2	304,3	947,1	---	---	---	---	0,2	0,2	0,2	---	---	---	---	---	0,1	0,8	---	47,5	2,0	26		
108,8	0,7	40,0	273,4	---	---	---	---	0,4	---	1,3	---	---	---	---	---	0,7	8,1	28,5	0,2	49,1	27		
9,7	0,1	15,7	23,0	---	---	---	---	0,1	---	0,5	---	---	---	---	---	0,0	1,0	---	1,5	4,8	28		
33,4	0,2	104,2	273,4	0,1	---	---	---	0,0	---	---	---	---	---	---	---	---	0,1	---	19,3	67,7	29		
271,4	1,6	174,2	548,2	---	---	---	---	1,3	---	---	---	---	---	---	---	---	89,1	6,0	698,8	1 056,3	30		
489,0	2,9	979,7	1 858,3	---	---	---	---	20,0	---	---	---	---	---	---	---	---	70,5	0,5	393,7	220,7			
4,3	---	7,1	12,7	---	---	---	---	0,3	---	0,9	---	---	---	---	---	---	7,1	0,1	2,0	16,2			
0,0	---	0,1	0,2	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---			
17 062,7	100	38 176,4	67 770,2	534,2	4 365,0	108,3	1 461,4	570,4	1 252,0	1 477,1	1 560,9	236,3	3 394,5	14 960,1	14 031,8	---	---	---	---	---	---		
19 215,5	---	---	---	3,6	29,2	0,7	9,8	3,3	8,3	9,9	10,4	1,8	22,7	---	---	---	---	---	---	---	---	---	
---	---	---	---	287,8	7 093,8	23,8	273,7	348,9	1 189,0	1 094,2	388,7	191,6	1 501,4	12 391,9	---	---	---	---	---	---	---	---	
---	---	---	---	2 997,1	20 520,8	210,2	2 080,8	2 444,7	3 761,4	3 634,5	2 072,5	661,2	10 620,7	---	---	---	---	---	---	---	---	---	

1 000 kr				B. Väljavedu kroonides -- Exportation en kr.				1 000 kr														
910,7	17,5	3 118,3	2 583,7	188 548	627 927	---	19 894	12 600	---	---	210	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---
195,8	3,7	2 114,2	685,7	---	---	---	14 782	69 731	754 030	---	151 098	888	68 696	1 855,7	38,0	97,5	84,5	---	---	---	---	---
240,5	4,6	128,1	369,4	---	550	---	581	13 250	---	---	---	10	14,4	0,3	16,9	93,7	---	---	---	---	---	
17,5	0,3	134,8	24,8	168 428	558 001	---	1 351	31 369	749 060	---	18 495	53 453	1 580,2	32,3	1 439,5	4 346,4	---	---	---	---	---	
60,2	1,2	91,5	132,1	120	338	---	1 055	5 245	4 885	---	1 775	8	10 168	28,3	0,5	89,2	---	---	---	---	---	
325,9	6,3	631,8	1 238,6	---	69 338	---	2 235	1 220	8 855	---	8 526	580	5 067	67,3	1,8	39,8	---	---	---	---	---	
70,3	1,4	17,9	133,7	---	---	---	9 560	18 647	---	---	122 302	---	---	150,5	3,1	281,7	---	---	---	---	---	
1 308,8	24,9	1 811,3	4 408,3	106 376	344 350	7 552	49 875	4 176	103 920	---	54 529	2 705	551 721	1 225,2	25,1	1 312,7	4 189,9	---	---	---	---	
112,9	2,2	99,0	230,0	---	---	---	15 200	2 200	23 325	---	---	1 355	49 025	91,1	1,9	86,7	---	---	---	---	---	
240,6	4,6	420,1	501,4	---	1 900	---	3 069	---	---	---	---	---	---	5,0	0,1	9,7	---	---	---	---	---	
22,9	0,4	25,1	50,5	400	30 216	---	1 648	---	30 290	---	---	1 350	24 594	88,5	1,8	127,5	---	---	---	---	---	
19,9	0,4	24,6	66,5	39 470	252 271	7 352	---	---	37 148	---	---	---	420 899	757,1	15,5	491,7	2 032,0	---	---	---	---	
476,0	9,2	620,6	1 812,2	66 494	58 656	200	10 850	1 976	1 400	---	54 529	---	44 745	293,3	4,8	533,2	707,7	---	---	---	---	
27,9	0,5	22,1	56,6	---	---	---	---	---	678	---	---	---	760	1,4	---	19,2	---	---	---	---	---	
58,8	1,1	44,5	363,5	2	---	---	1 220	---	---	---	---	---	135	1,4	---	13,1	---	---	---	---	---	
341,8	6,5	549,3	1 453,8	10	6 307	---	17 888	---	11 079	---	---	---	11 579	46,9	1,0	31,6	108,0	---	---	---	---	
199,0	3,8	386,2	836,8	10	---	---	200	---	656	---	---	---	4 000	4,9	0,1	14,7	---	---	---	---	---	
135,1	2,6	152,8	364,3	---	---	---	14 249	---	---	---	---	---	---	14,2	0,3	0,0	---	---	---	---	---	
2 996,6	57,5	4 076,3	7 697,5	6 949	416 602	11 158	60 992	246 192	149 404	291 960	23 379	277 567	288 407	1 772,0	36,3	4 054,7	4 682,0	---	---	---	---	
100,2	1,9	158,9	217,0	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	1,1	---	167,1	---	---	---	---	---	
42,1	0,8	32,4	111,3	6 496	240 156	4 120	7	---	26 798	---	260	6 405	12 940	297,1	6,1	513,6	935,9	---	---	---	---	
112,9	2,2	186,7	351,8	---	11 671	6 218	650	2 815	1 850	291 840	---	---	73 658	388,2	8,0	550,3	1 053,9	---	---	---	---	
808,8	15,5	1 249,9	1 984,7	---	99 559	320	7 972	239 691	99 025	---	15 700	262 539	118 112	838,4	17,1	2 869,5	2 154,4	---	---	---	---	
182,8	2,5	175,2	438,4	3	---	---	---	---	484	---	---	---	---	47	0,5	0,2	---	---	---	---	---	
39,2	0,8	203,3	78,7	---	---	---	1 000	---	---	---	---	---	---	630	1,6	12,5	---	---	---	---	---	
311,3	6,0	284,5	754,1	---	---	---	9 420	127	1 735	---	---	---	5 971	17,5	0,4	78,4	---	---	---	---	---	
314,9	6,0	348,0	766,6	---	---	---	105	200	840	---	---	---	200	1,5	---	5,6	---	---	---	---	---	
466,8	9,0	530,3	1 003,2	---	18 178	---	494	---	11 480	620	6 502	---	75 076	112,3	2,3							

Tab. 2. VALISKAUBANDUS MUUDE RIIKIDEGA MARTSIS 1931 a. — COMMERCE EXTÉRIEUR avec les AUTRES PAYS en MARS 1931.

Rahvusvaheline statistiliste territooriumide numeratsioon	Sissevedu Importation		Väljavedu Exportation		Numération internationale des territoires statistiques	Sissevedu Importation		Väljavedu Exportation	
	ton	kr	ton	kr		ton	kr	ton	kr
77. Abessiinia—Abyssinie	0,0	23	—	—	141. Kuuba—Cuba	38,0	33 528	—	—
103. Argentiina—Argentine	66,8	58 896	4,1	634	22. Leedu—Lituanie	33,4	10 602	63,1	114 358
182. Austraalia—Australie	113,7	17 204	—	—	34. Lõunaaslaavia—Yougoslavie	0,0	30	—	—
6. Austria—Autriche	3,9	29 718	0,4	1 384	93. Lõuna-Aafrika Ühendriigid—Union Sud-Africaine	11,3	7 111	2,7	548
83. Belgia-Kongo—Congo-belge	0,8	200	—	—	123. Madagaskar—Madagascar	0,5	889	—	—
7. Belgia-Luksemburgi majand. liit Belgio-luxembourgeoise, Union Econ.	1045,2	118 610	*)	*)	146. Mehhiko—Mexique	0,1	90	—	—
109. Boliivia—Bolivie	3,0	2 375	—	—	147. Nikaragua—Nicaragua	0,2	477	—	—
170. Brasiilia—Brésil	9,5	7 814	5,9	1 132	23. Norra—Norvège	14,1	5 854	35,2	87 098
98-104. Briti-Ida-Aafrika—Afrique d'Est britannique	0,1	329	—	—	51. Palestiina—Palestine	7,8	2 958	—	—
90. Briti-Kamerun—Cameroun britannique	0,5	340	—	—	175. Peruu—Pérou	5,8	7 322	—	—
85-88. Briti-Lääne-Aafrika—Afrique d'Ouest britannique	11,9	8 408	—	—	26. Poola-Danzig—Pologne-Danzig	*)	*)	61,5	26 735
66. Briti-Malaja—Malaisie britannique	4,6	7 514	—	—	27. Portugal—Portugal	27,5	9 749	—	—
82. Briti-Egiptuse Sudaan—Soudan anglo-égyptien	11,2	20 203	—	—	129-132. Portugali-Lääne-Aafrika—Afrique d'Ouest portugaise	1,5	969	—	—
8. Bulgaaria—Bulgarie	7,2	9 607	8,4	1 608	14. Prantsuse—France	*)	*)	1 759,6	393 670
140. Kostarika—Costarico	—	—	0,7	210	109. Prantsuse Alžeeria—Algérie française	0,0	21	—	—
173. Ecuador—Équateur	2,8	2 032	11,8	3 500	71. Prantsuse-Indo-Hiina—Indo-Chine française	0,1	83	—	—
76. Egiptuse—Égypte	7,1	1 042	—	—	80. Prantsuse-Maroko—Maroc français	9,2	2 098	3,2	3 341
143. Guatemala—Guatemala	1,9	3 250	—	—	122. Prantsuse-Somaali—Somalie française	0,4	800	—	—
144. Haiti—Haïti	0,4	497	—	—	28. Rumeenia—Roumanie	25,1	2 500	—	—
40. Hiina—Chine	0,6	1 377	116,6	41 232	142. Santo-Domingo—Dominicaine, Rép.	—	—	5,1	1 500
11. Hispaania—Espagne	15,0	6 593	80,7	10 480	13. Soome—Finlande	303,8	88 561	*)	*)
25. Hollandi—Pays-Bas	144,5	198 617	*)	*)	36. Sveits—Suisse	12,1	109 837	0,0	888
72. Hollandi-India—Indes néerlandaises	9,3	16 984	—	—	9. Taani—Danemark	134,7	98 740	*)	*)
145. Honduras—Honduras	0,0	20	—	—	55. Tšebet—Tchébet	0,0	45	—	—
65. India—Inde	433,9	122 079	54,1	5 010	62. Tšeiloni—Ceylon	104,7	40 033	—	—
44. Irak—Irak	0,0	26	—	—	171. Tšili—Chili	200,0	34 670	*)	*)
19. Itaalia—Italie	17,1	78 527	—	—	37. Tšehhoslovakkia—Tchécoslovaquie	—	—	15,0	4 000
45. Jaapan—Japon	13,3	2 771	—	—	56. Türgi—Turquie	12,5	10 277	—	—
154. Jamaica—Jamaïque	1,4	1 263	—	—	16. Ungari—Hongrie	1,3	4 472	—	—
136. Kanada—Canada	77,0	17 087	—	—	176. Uruguay—Uruguay	—	—	12,9	2 362
107. Kanaari saared—Îles Canaries	0,0	11	—	—	185. Uus-Meremaa—Nouvel-Zélande	5,8	15 858	*)	*)
15. Kreeka—Grèce	10,7	11 338	—	—	134. Ühendriigid—États-Unis	*)	*)	1 057,8	195 803

\*) Vaata tab. 1.

Tab. 3. Tähtsamate ainete väliskaubandus märtsis 1931 a. Commerce extérieur des principaux articles en mars 1931.

Järjek. nr. täielikus üksikainete nomenklat.	Besti-Läti ühine nomenklatuur Nomenclature unifiée pour l'Estonie et Lettonie	ton	kr.	Järjek. nr. täielikus üksikainete nomenklat.	Kr—couronne d'Estonie, égale 100/248 gramma de l'or pur (100 marks antérieurs)	ton	kr
1		2	3	4		5	6
<b>SISSEVEDU — IMPORTATION</b>							
<b>II. Toidu ja maitseained, joogid</b>							
		6 419,7	910 709	232	Õlikoogid . . . . .	25,0	8 398
2.	Tera- ja jahvatatud vill . . . . .	1 607,2	195 787	233	Soojatangud . . . . .	50,8	7 187
11	Rukis . . . . .	201,3	15 610	236	Muu loomatoit ern. . . . .	20,1	3 426
	Sel.: S. N. V. L. . . . .	201,3	15 610	<b>III. Toor- ja poolvalmisained</b>			
12	Nisu . . . . .	149,3	19 912	<b>8. Loomariigilained, peale rasvade</b>			
	Sel.: Austraalia . . . . .	100,6	11 087	237-241	Loomanahad kuivalt soolatud . . . . .	86,6	112 929
	S. N. V. L. . . . .	48,7	5 845		Sel.: Argentiina . . . . .	7,9	21 661
13	Oder . . . . .	—	—		India . . . . .	1,8	2 000
14	Kaer . . . . .	810,2	68 748	237-241	Loomanahad märjalt soolatud . . . . .	57,6	58 275
16	Mais . . . . .	—	—	243-257	Karusnahad . . . . .	6,6	19 845
21	Nisujahu . . . . .	319,8	69 846	<b>9. Seemned, taimed ja nende osad</b>			
	Sel.: Briti . . . . .	146,0	23 331	274, 275	Linaseemned . . . . .	271,1	24 546
	Ühendriigid . . . . .	69,8	13 416		Päevalilleseemned . . . . .	0,2	87
26	Manna . . . . .	16,5	3 161	278	Kopra . . . . .	101,0	31 025
	Sel.: Rootsi . . . . .	11,5	2 263	281	Ristikheimaseemned . . . . .	67,9	81 758
27	Herkulo ehk kaeratangud . . . . .	26,1	6 334	285	Tubak lehtedes, kasvudes . . . . .	71,2	96 376
30	Riis . . . . .	71,6	17 456	305, 306	Sel.: Taani . . . . .	21,8	30 443
	Sel.: India . . . . .	71,1	17 327		Läti . . . . .	6,2	14 855
					Bulgaaria . . . . .	7,2	9 434
3.	Aia- ja juurvili . . . . .	963,5	240 555	307	Humalad . . . . .	3,5	2 566
35	Herned . . . . .	612,8	92 478	<b>11. Paberitoorained</b>			
59	Apelsiniid ja mandariinid . . . . .	99,2	45 248	345	Paberimass kuiv . . . . .	103,9	19 881
60	Sidrunid . . . . .	86,5	15 796	347	Paberimass märj . . . . .	—	—
62	Banaaniid . . . . .	—	—	349	Tselluloos kuiv . . . . .	103,9	19 881
69-75	Puuvili ja marjad kuivatatud . . . . .	160,7	85 320	349	Tselluloos märj . . . . .	—	—
5.	Kala, kalasaadused ja vähid . . . . .	273,6	60 255	<b>12. Tekstiiltoorained</b>			
112	Heeringad . . . . .	211,3	52 515	352	Puuvili toores . . . . .	643,7	475 996
6.	Muud toidu- ja maitseained ning joogid . . . . .	2 611,0	325 865		Sel.: S. N. V. L. . . . .	212,6	311 840
167	Kohv toores, ubades . . . . .	6,0	9 328		Ühendriigid . . . . .	93,3	130 482
172, 175	Kakao ubades ja pulbris . . . . .	28,1	19 292	357	Kanep . . . . .	12,3	6 115
178	Tee igasugune . . . . .	5,4	14 908		Sel.: Itaalia . . . . .	10,6	5 055
178, 179	Suhkur psenke ja rafinaad . . . . .	1 917,2	232 750	359	Džaut . . . . .	354,4	96 835
	Sel.: Poola-Danzig . . . . .	977,4	117 280	363	Vill värvimata . . . . .	18,5	38 283
	S. N. V. L. . . . .	783,9	94 666		Sel.: Saksa . . . . .	7,6	12 265
205, 206	Sool . . . . .	621,9	14 000		Uus-Meremaa . . . . .	5,7	15 800
207	Kunstvõi . . . . .	0,5	398		Briti . . . . .	2,7	5 390
213-217, 221-224	Viinad ja veinid . . . . .	5,3	13 585	<b>13. Ärtsid ja metallid töötlemata (metallimurd)</b>			
7.	Loomasööd . . . . .	943,5	70 823	376	Malm toores . . . . .	122,5	27 906
231	Kliid igasugused (loomatoit) . . . . .	795,0	49 556	<b>14. Mineraalid peale Ärtside . . . . .</b>			
	Sel.: S. N. V. L. . . . .	782,1	48 750	397, 398	Vabrik. ja ehit. tarvitav savi . . . . .	2 844,8	58 761
						324,4	8 710

Tab. 3. Tähtsamate ainete väliskaubandus märtsis 1931 a. (järg).  
 Commerce extérieure des principaux articles en mars 1931 (suite).

Järjek. nr. üksikainete nomenklat.	Eesti-Läti ühine nomenklatuur Nomenclature unifiée pour Estonie et Lettonie	ton		kr		Järjek. nr. üksikainete nomenklat.	Kr—couronne d'Estonie, égale 100/248 gramme de l'or pur (100 marks antérieurs)	ton	
		2	3	4	5			6	
<b>SISSEVEDU—IMPORTATION.</b>									
447	Kivisüsi Sel.: Poola-Danzig	2 185,0 2 185,0	31 240 31 240	792 794,795	Vasktraat isoleer-ta(0) 0,5-12,5 mm Inglisina	3,1 0,1	3 626 246		
15.	Keemiatööstuse toorained	2 417,6	341 820	21.	Põllumajandusemasinad ja riistad (silm ka piimatalt. sisseadend)	65,9	39 170		
a)	Õli, rasvad, vaigud, kummi toorelt	1 208,8	198 972	809	Traktorid				
462	Loomaravv tehniliseks tarbeks	14,7	6 871	810, 811	Viljapeksugarnituurid jõumasi- naga ja ilma	1,6	1 962		
473	Palmiteraõli	24,3	13 757	817, 818	Niidumasinad	2,7	1 100		
474	Kookosõli Sel.: Hollandi	4,5 4,5	2 479	820	Adrad	0,0	10		
481	Kakaovõi	10,4	13 960	825	Vikatid	1,0	2 769		
483	Nafta toores Sel.: S. N. V. L. Poola-Danzig	53,2 37,6 10,2	4 530 3 100 1 000	830-833	Separaatorid ja m. piimanduse masinad	25,0	14 535		
484	Masuit	47,9	4 204	835	Põllutöomasinate osad	214,9	311 297		
485	Petrooleum Sel.: S. N. V. L. Ühendriigid	875,0 504,1 295,8	85 850 48 450 30 400	22.	Jou- ja töomasinad				
487	Bensin Sel.: S. N. V. L.	40,2 35,0	6 200 5 300	836	Aurumasinad ja lokomobiilid	2,6	8 221		
493	Parafiin	44,7	10 892	837	Plahvatusjõumasinad	0,5	1 320		
495	Määrdeõli ern. Sel.: Ühendriigid	32,7 13,7	9 891 4 290	841	Veskite sisseadend	12,7	9 545		
498	Kivisüetõrv	0,1	15	842-848, 851-864	Kudumismasinad Omblus- ja pilutusmasinad ja nende osad	0,6	3 306		
518	Kampol Sel.: Ühendriigid	9,9 6,5	2 030 1 240	850	Igasugused töomasinad ja abi- nõud rauast, malmist, terasest Masinate ja aparaatide osad	61,2 134,7	105 116 175 876		
b)	Väetisained	1 205,6	135 137	23.	Metallikaup	374,7	314 866		
535	Tsüülsalpeeter	200,0	34 670	872	Rauast ja terasest tootud, pressit. ja valatud kaup ern.	0,8	4 299		
537	Vävelhapu ammoniaak	75,5	16 000	876	Raud- ja terastorud ja nende ühendusajad	129,7	44 455		
541	Superfosfaat	197,3	10 203	881, 885 875, 877	Raud- ja terastorud ja -needid Muu treitud, poleeritud, lihvitud	2,5	1 420		
542	Toomasliakk jahvatatud	500,0	21 656	880, 886 887, 889	Muu treitud, poleeritud, lihvitud raud- ja teraskaup igasugune	80,5	87 536		
546, 547	Kaalisoolad	—	—	892	Raudplekk-kaup ern. litne	33,1	43 551		
c)	Muud keemiatööstuse toorained	3,2	7 711	895	Okastrat	27,4	6 350		
549	Vävel toores, tükides	—	—	901-903	Raud- ja terastraatkaup ern.	6,2	6 137		
<b>IV. Valmissaadused.</b>									
16.	Nahad töötletud ja nahakaup	2 769,0	2 996 601	906-908, 911	Noorkaup igasugune	2,2	13 353		
566-568	Suured parknahad	9,2	100 223	912	Ern. käsitööstistad	4,4	9 551		
569-576	Töötletud peenesord. nahad	3,0	41 895	920	Vaskkaup igasugune	4,1	20 976		
590	Masinaühendid	1,7	31 053	924, 925	Alumiiniumkaup ern.	3,3	10 171		
17.	Puutööstusesaadused	91,2	42 141	24.	Elektrimasinad- aparaadid ja tarbeasjad	103,8	465 759		
600-604	Aami- ja puusepatöö	69,1	20 848	932	El-dünamod, -mootorid, trans- formaatorid	34,4	94 652		
609-612	Tisleri- ja treialitöö	3,2	9 792	934	El-lambid metalliõidiga	1,2	22 370		
18.	Paberitööstusesaadused	143,5	112 852	935	El-kaablid metallpantseriga	30,9	30 559		
624	Puupapp värvimata Sel.: Ühendriigid	39,0 27,5	14 299 12 147	943	El-juhend isoleeritud	10,4	20 088		
638	Paberrossipaber	3,0	5 877	943	Raadioaparaadid, -osad ja -tarb.	4,2	79 771		
636, 637, 650	Kirjutuse ja trükipaber	14,2	10 019	25.	Instrumentid, aparaadid (peale elektriapar.) ja laskeristad	9,7	85 101		
648	Tapetid ja bordüürid	36,9	19 786	953	Arstiristad, -aparaadid ja -tarbed	0,4	6 809		
19.	Tekstiilitööstusesaadused	91,8	806 789	958-966	Kellad	0,5	8 486		
667-670	Puuvillaniit ja -lõng	5,8	40 448	973-980	Muusikariistad	6,1	42 377		
671-676	Puuvillariie Sel.: Saksa Briti Tšehhoslov.	20,8 12,3 4,4 2,6	173 592 89 742 39 673 26 044	981-984	Laskeristad	0,5	5 306		
686, 750	Sukad, sokid	0,7	19 292	26.	Transportabiinud	34,4	75 428		
687, 703, 751	Muud kujutud tööd ern.	0,4	9 065	986-992	Veeõiduriistad	1 tk.	2 866		
699-701	Villane lõng	14,3	81 764	999	Sõidautod				
702, 708	Villane riie kangas Sel.: Saksa Prantsuse Briti	18,3 5,6 5,1 3,1	262 407 80 045 68 178 49 862	1002	Veoautode raamid ühes mootori ja ratastega	10 „ 279 „	22 625 18 584		
713, 715	Siid- ja kunstsiidniit ja -lõng	8,8	61 088	1008	Jalgrattad				
721, 781	Siidriie	0,9	52 950	27.	Keraamika ja muud mineraalkaubad	271,4	112 333		
747, 748	Kõied ja nõõrid	11,3	12 986	1025	Kääd, tahud loomulikud	0,1	410		
749	Kalavõrgud	0,8	3 453	1038	Tulekindlad kivid ja tahvlid (samoitkivid)	179,2	13 665		
762-767	Peakatted igasugused	0,3	19 179	1051-1053	Fajanskaup	30,8	17 010		
20.	Metallid	861,2	132 852	1054, 1055	Poriselaukaup	13,7	17 165		
768-772	Latt-, sordi- ja vormraud igasug. Sel.: Belgia Saksa	510,2 334,9 123,9	54 698 41 096 15 272	1054-1073	Tahvelklaas ja klaaskaup	36,4	47 201		
773, 774, 781-783	Lehtraud ja raudplekk Sel.: Belgia Saksa	155,9 76,5 55,9	30 483 12 374 10 570	1103	Albumin	488,9	358 608		
775-780	Teras Sel.: Saksa Belgia	30,8 16,7 5,4	6 629 3 027 1 430	1105-1109	Pehmet kummist asjad ühend. kiudainetega	0,0	35		
784, 785 789-790	Raud- ja terastraat 0 1-5 mm Vask Sel.: Rootsi Saksa	128,7 7,8 4,9 2,5	16 415 8 304 5 067 2 621	1110	Pehmet kummist asjad ühend. kiudainetega	7,6	29 244		
				1118, 1114	Veoautode massiiv-kummiistid Kummiist jalanõud	6,7	29 446		
				1146	Vävelhapu alumiinium	0,3	43		
				1185	Pesusooda	52,1	6 141		
				1168	Kaustsooda puhastamata	52,2	12 446		
				1231	Sõelape (vedel)	0,0	6		
				1308-1311	Lõhna- ja kosmeetikaained	0,8	14 719		
				1321	Parkimisekstraktid	57,6	27 897		
				1323-1328, 1336-1344	Mineraalvärvid	29,0	7 261		
				1348	Allaertinvärvid ern.	5,2	33 262		
				1355	Saapamaäre	1,2	2 715		
				1356	Trükimust	2,7	3 243		
				1360	Pronkspulber	0,1	150		
				1368	Linoleum	2,0	1 947		
				29.	Muud eraldi nimetatamata kaubad	4,3	36 188		
				1394-1396	Kirjutusematerjal ern.	1,4	12 208		

Tab. 3. Tähtsamate ainete väliskaubandus märtsis 1931 a. (järg).  
*Commerce extérieur des principaux articles en mars 1931 (suite).*

Järjek. nr. täielikus üksikainete nomenklat.	Eesti-Läti ühine nomenklatuur <i>Nomenclature unifiée pour Estonie et Lettonie</i>	ton		Järjek. nr. täielikus üksikainete nomenklat.	<i>Kr—couronne d'Estonie, égale 100/248 gramme de l'or pur (100 marks antérieurs)</i>	ton	
		2	3			5	6
<b>VÄLJAVEDU—EXPORTATION</b>							
<b>I. Elusloomad.</b>		<b>190</b>	<b>32 704</b>	<b>13. Ärtsid ja metallid töötlemata (metallimurd)</b>		<b>35,3</b>	<b>1 428</b>
1	Hobused (arv)	133	30 475	380	Vanaraud	33,6	750
2	Teised (väljaarvatud vasikad) (arv)	23	2 095	385, 386	Sel.: Poola-Danzig	33,6	750
5	Sead, põrsad (arv)	—	—		Vanavask	1,3	520
					Sel.: Saksa	1,3	520
<b>II. Toidu- ja mattseained, joogid</b>		<b>3 028,5</b>	<b>1 855 700</b>	<b>14. Mitteraallid peale ärtside</b>		<b>50,7</b>	<b>1 357</b>
3. Ala- ja juurvill		278,5	14 391	406, 407	Klips	—	—
38	Kartul toores	276,2	13 810	408	Lubi kustutamata	49,5	1 170
57	Ounad	—	—				
4. Karjasaadused		986,9	1 580 157	<b>15. Keemiatööstuse toorained</b>		<b>102,9</b>	<b>46 863</b>
76	Peekon	270,0	241 936	<b>a) Üld. rasvad, valgnõ, kummi toorelt</b>		<b>17,2</b>	<b>4 866</b>
77	Sel.: Briti	270,0	241 936	497	Polevikiviõli	0,1	10
76	Sealiha värske ja soolatud	1,4	1 343	<b>IV. Valmissaadused.</b>			
78	Sealiha suitsed (singid küljed)	0,2	137	<b>16. Nahad töötletud ja nahakaup</b>		<b>4 810,4</b>	<b>1 772 610</b>
79	Loomaliha	48,3	21 475	566, 567	Suured parknahad	0,0	1 117
	Sel.: Soome	42,9	18 495	<b>17. Puittootusesaadused</b>			
81	Lambaliha	36,1	30 642	593	Vineer	1 546,7	297 084
95	Kõhupiim	—	—		Sel.: Briti	1 322,3	234 160
96	Või	624,8	1 280 403		Saksa	1 191,5	208 000
	Sel.: Saksa	365,6	749 060	594	Vineerist tootlõpõhjad	76,8	14 780
	Briti	154,2	310 065		Sel.: Briti	186,5	42 858
99	Munad	—	—		Prantsuse	85,8	18 003
5. Kala, kalasaadused ja vähid		48,2	23 292	598	Tikutraat	42,8	11 900
100—105	Värsked kalad	37,1	17 186	603	Üksed	—	—
116—120	Kalakonservid	6,5	4 692	607	Niidirullid	12,0	4 517
6. Muud toidu- ja mattseained ning joogid		147,8	87 351		Sel.: Belgia	4,9	1 996
127	Kartulijahu	47,5	8 528	609, 610	Sel.: Saksa	4,4	1 152
137	Sokolaad	20,9	29 789		Mööbel	43,9	14 457
210	Teraleib, pain normal	7,3	2 295	<b>18. Paberitööstusesaadused</b>		<b>1 822,4</b>	<b>388 202</b>
<b>III. Toor- ja poolvalmisained</b>		<b>7 121,5</b>	<b>1 225 204</b>	634	Pakkimis- ja kirjutuspaber	178,6	57 823
8. Loomariigilained, peale rasvade		82,1	91 105	635	Rotatsioonipaber	1 338,2	253 703
237—241	Loomanahad kuivalt soolatud	0,8	1 632	636, 637	Rirjutuse- ja trükipaber	309,1	72 326
	Sel.: Ühendriigid	0,8	1 600	<b>19. Tekstiilitööstusesaadused</b>			
237—241	Loomanahad märjalt soolatud	55,8	66 540	664, 665	Puuvillavatt	419,6	833 418
	Sel.: Ühendriigid	36,7	47 175	667—670	Puuvillaniit ja lõng	—	—
243—257	Karunahad	0,3	18 568		Sel.: Saksa	44,2	140 634
260	Jõhvid	0,8	2 400	671—676	Taani	18,7	63 482
270	Soolad	6,0	3 530		Sel.: Rootsi	17,2	57 600
9. Seemned, taimed ja nende osad		26,2	4 989		Taani	144,8	463 034
274, 275	Linaseemned	26,2	4 989	696	Sel.: Rootsi	72,2	235 749
10. Metsamaterjal		1 586,8	88 498	702, 703	Taani	34,6	109 496
310—319, 325	Falgid, prussid, pakud, laud	34 872 kj.	36 000		Norra	29,6	84 228
321	Lätprid	—	—		Sel.: Taani	169,8	114 531
322	Propsid	2 469	680		Sel.: Briti	104,2	70 212
320, 326—329	Kuuse- ja männilauad ja -plangud	314,91 st.	51 170		Villane riie	0,3	3 896
	Sel.: Briti	209,60	29 536		Sel.: Läti	0,2	2 245
	Prantsuse	65,07	7 600		Soome	0,1	897
398	Krohvimispeered	—	—	<b>27. Keraamika ja muud mineraalkaunad</b>		<b>894,1</b>	<b>41 088</b>
11. Paberitoorained		4 683,7	757 134	1016	Tsement	868,1	31 350
349	Tselluloos	4 582,2	753 277	1034	Sel.: Läti	868,1	31 350
	Sel.: Briti	1 513,5	248 414	<b>28. Keemiatööstusesaadused</b>		<b>70,5</b>	<b>32 396</b>
	Prantsuse	1 362,2	265 609	1102	Kaseiin	20,0	9 124
	Ühendriigid	1 019,1	144 804	1318	Tuletikud	50,2	28 250
12. Tekstiilitoorained		573,5	233 850				
354	Lina	479,0	217 422				
	Sel.: Belgia	142,3	68 494				
	Briti	112,7	59 900				
355	Takud	20,4	5 296				

Tab. 4. Tollametite läbilükk märtsis 1931 a.—*Activité des bureaux douaniers en mars 1931.*

		Tallinn	Valga	Pärnu	Narva	Loksa	Haap- salu	Kures- saare	Kunda	Paldiski	Kokku Total
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ton	{ Sissevedu—Importation	14 041	1 088	1 037	944	—	—	—	3	—	17 083
	{ Väljavedu—Exportation	12 877	396	271	548	—	—	—	868	—	14 960
Üldilükk—Total de l'importation et de l'export.		26 918	1 484	1 308	1 492	—	—	—	871	—	32 023
1 000 kr	{ Sissevedu—Importation	4 912	185	27	87	—	—	—	1	—	5 212
	{ Väljavedu—Exportation	4 492	216	15	182	—	—	—	31	—	4 886
Üldilükk—Total de l'importation et de l'export.		9 404	401	42	219	—	—	—	32	—	10 098

Tab. 6. Riigiraudteed veebruaris 1931. — Chemins de fer en février 1931.

1. Tähtsamad andmed piirkondade järgi — Données principales d'après les districts du réseau.

	Tulutoovate rong-km arv (1000) Trains-km des tr. Lueratifs (1000)	Reisija-km. (1000) Voyageurs-km (1000)		Istekohade kasutamise % des places occupées	Tühjade vankrite % vankrkm. üldarvust % des wagons à marchantises non chargés au nombre total des wagons à marchantises	Laadiitud kaubavag. keskmine telje koorem*) Poids moyen par essieu d'un wagon chargé		Kaubarongi keskmine bruttokaal (ton.üldveos) Poids moy. brut d'un train à marchand. (traf.tol.ton)	Kiirkaubarongi keskmine bruttokaal (ton.üldveos) Poids moy. brut d'un train rapide pour marchand. (traf.tol.ton)	Kaubarongi keskmine nottkaal (ton.tulutoovas veos) Poids moy. net de train pour march. (traf. lucrat-ïon)	Kaubarongi keskmine nottkaal (ton.tulutoovas veos) Poids moy. net de train pour march. (traf. lucrat-ïon)	Kaubarongi keskmine telje arv - Nombre moy. d'essieux pour un train de march.
		Üld-arv Total	III kl. III cl.			Üld-veost Traf. total	Maksul-veost Trafic payé					
<b>a) Lalarööpmelised teed — Voie large</b>												
Auru- ja mootorronges . . . . .	232	10 270	9 506	33,8	—	—	—	—	—	—	—	—
Sel. Paldiski—Keila auru-moot.	3	86	86	24,2	22,22	3,94	3,19	—	—	—	—	—
Haapsalu—Keila . . . . .	17	539	530	26,4	35,54	4,05	3,88	139	234	54	23,86	—
Keila-Tallinn . . . . .	14	907	900	49,2	40,35	3,93	3,75	193	411	69	33,65	—
Tallinn—Tapa . . . . .	43	2 418	2 158	33,7	37,47	7,17	6,79	856	521	394	64,47	—
Tapa—Narva . . . . .	58	1 598	1 491	27,7	35,42	7,88	6,72	502	469	286	53,33	—
Sel. Tapa—Kohtla . . . . .	—	—	—	—	37,70	7,26	6,25	491	483	264	52,39	—
Tapa—Tartu auru-moot. . . . .	39	2 283	2 044	34,9	27,52	5,94	5,19	490	359	249	58,11	—
Tartu—Valga . . . . .	34	1 723	1 601	35,5	30,27	5,89	4,67	490	369	242	55,51	—
Valga—Irboska . . . . .	24	716	696	28,6	43,75	6,19	5,81	319	—	174	36,83	—
Elektrironges: Tallinn—Pääsküla	25	2 165	2 165	39,0	—	—	—	—	—	—	—	—
Kokku — Total	237	12 435	11 671	34,6	35,21	6,79	6,19	544	399	312	55,55	—
Jaanuaris—Janvier 1931 a. . . . .	258	13 263	12 394	32,0	32,92	6,76	5,76	523	343	287	54,23	—
Veebruaris—février 1931 a. . . . .	232	14 214	13 250	38,1	32,34	6,32	5,50	565	472	299	65,60	—
1.IV.—31. I. 1930/31 a. . . . .	2 860	18 910	17 825	38,3	30,65	5,96	5,16	507	406	259	59,03	—
1.I.—31. I. 1931 a. . . . .	515	25 699	24 066	33,2	34,21	6,77	6,00	521	410	285	56,80	—
<b>b) Kitsarööpmelised teed — Voie étroite</b>												
Sellest: Tallinn—Türi	27	1 261	1 077	43,9	34,10	4,03	3,77	278	—	147	121,08	—
Türi—Mõisaküla	22	551	488	23,9	31,25	3,64	3,19	112	—	44	47,82	—
Mõisaküla—Pärnu	2	251	230	23,7	37,01	4,59	3,75	174	—	65	79,52	—
Liiva—Vääna	2	51	51	29,7	50,00	8,00	6,00	—	—	—	—	—
Lelle—Papiniidu	15	404	344	44,2	21,62	3,75	3,22	187	—	79	73,89	—
Türi—Tamsalu	10	261	242	37,0	25,23	4,01	2,54	231	—	77	76,00	—
Riiselja—Orajõe	3	36	36	26,3	41,87	6,00	4,86	—	—	—	—	—
Mõisaküla—Valga	4	125	110	28,2	—	3,63	3,64	—	—	—	—	—
Valga—Mõniste	5	93	93	28,1	42,11	5,55	4,91	—	—	—	—	—
Sonda—Mustvee	8	107	101	40,7	48,03	3,26	3,21	149	—	57	72,96	—
Kokku — Total	104	3 140	2 772	36,4	33,36	3,89	3,42	205	—	110	84,95	—
Jaanuaris—Janvier 1931 a. . . . .	112	3 292	2 937	33,8	30,43	4,76	4,21	254	—	131	87,71	—
Veebruaris—février 1931 a. . . . .	113	3 869	3 464	36,7	29,09	3,74	3,12	180	—	73	72,37	—
1.IV.—31. I. 1930/31 a. . . . .	1 359	47 556	42 801	38,8	31,07	3,89	3,23	242	—	103	83,83	—
1.I.—31. I. 1931 a. . . . .	217	6 432	5 709	35,0	31,89	4,34	3,83	293	—	182	86,26	—

	Lalarööpmelised teed—Voie large				Kitsarööpmelised teed Voie étroite			
	Veebruaris		1/IV-28/II	1/IV-28/II	Veebruaris		1/IV-28/II	1/IV-28/II
	1931	1930	1929/30	1930/31	1931	1930	1930/31	1931

2. Kaubavedu (1000) — Transport des marchandises (1000).

	Ton	Tn-km	Ton	Tn-km	Ton	Tn-km
Kõigi saadetiste kaal—poids:	170	156	1 663	1 579	322	61
Sellest välisühendustele—Dont les marchandises payables:	23 420	17 104	180 318	188 736	41 975	3 944
Sellest erakaubad—Dont marchandises privées:	151	137	1 411	1 367	279	56
Ton	21 343	14 868	152 431	163 300	37 160	3 469
Tn-km	109	122	1 289	1 155	214	53
Ton	12 855	12 552	132 431	124 249	24 492	3 356
Tn-km	—	—	—	—	—	—

3. Pagasivedu — Transport des bagages

	Kaal — poids (tuh. tn.)	tn-km (tuh.)
	0,4	0,4
	39	42
	6,6	640
	6,3	651
	0,8	84
	0,2	14
	0,2	14
	3,0	225
	0,4	20

4. Reisijate vedu (1000) — Transport des voyageurs (1000).

	Reisijate üldarv — Nombre total de voyageurs	Sellest välisühendustele — Communiqué avec l'étranger	Dont kohalik liikumine — Mouvement local	Sellest I klassis	II	III	Reisija-km üldarv — Voyageurs-km.	Sellest Elektrirongid — Trains électriques	Dont mootorvagnid — Wagons à moteur	Reisijaid ühe tee-km peale — Voyageurs par km exp.	Keskmine sõidukaugus — Parcours moyen	Magamiskaartide üldarv — Cart. pour wag. lits vend.	Jaamaesise-piletite üldarv — Tickets d'entrée vendus
	285	4	281	0,1	0,1	0,1	12 435	2 165	18	43,6	2	8	
	333	4	329	0,1	0,1	0,1	14 214	2 437	21	42,7	3	8	
	5 153	62	5 091	1,2	0,6	0,6	213 732	30 550	317	41,5	43	145	
	4 517	43	4 469	0,8	0,2	0,2	189 016	30 616	280	41,8	30	139	
	576	9	567	0,2	0,2	0,2	25 699	4 378	38	44,6	4	18	
	75	1	74	5	5	5	3 199	—	6	41,9	0,4	0,4	
	100	1	99	—	—	—	3 868	—	7	38,7	0,6	0,3	
	1 105	12	1 093	—	—	—	47 556	—	84	48,0	6,1	3,9	
	151	2	149	—	—	—	6 432	—	11	42,6	1	0,7	

5. Veerevkoosseisu kasutamine (1000) — Exploitation du matériel roulant (1000).

	Rong-km üldarv — Trains-km.	Sellest reisironges — Dont trains de voyageurs	Telg-km üldarv — Essieux-km.	Sellest Vaguntelg-km — Voitures à voyageurs	Dont Vankritelg-km — Wagons à marchand.	Kesk. tlg. arv rong — Moyen. des essieux par train.	Sellest Auru- ja mootorronges — Trains de voyageurs	Sellest Elektrironges — Trains électriques	Dont Kaubaronges — Trains de marchand.	Kesk. kaubar. brutto-kaal maksulisest veost*)
	261	164	8 988	2 854	6 134	34,43	24,30	8,71	63,86	453
	295	167	7 553	2 933	4 620	32,14	22,77	8,17	65,60	477
	2 876	2 034	93 054	38 362	54 692	32,35	25,11	8,84	64,04	419
	2 925	2 049	94 752	39 140	55 612	32,39	26,02	8,83	64,04	419
	523	345	16 912	6 040	10 872	32,23	24,23	8,66	61,42	434
	108	79	5 024	1 687	3 337	46,52	34,67	—	79,64	193
	116	90	5 115	2 032	3 083	44,99	36,27	—	72,37	169
	1 448	1 026	71 451	22 768	48 683	49,49	39,72	—	77,17	177
	225	187	10 319	3 530	6 789	45,86	37,09	—	79,07	191

\*) Keskmine telje koorem kitsarööpmelisel teel on arvestatud paari telje peale. \*) Poids moyen d'un train de march.





Tab. 10-11. ERAPANKADE ARISENS I. JAANUARIL 1931 a. (tuh. kr) — BILANS des BANQUES PRIVÉES au 1. I. 1931 (en 1000 kr).

	Aktiva - Actif.										Passiiva - Passif.										Kokku	%	Kokku	%	Erapangad kokku 1.XII.1930a.
	Krediid	G. Scheel	Er Ko.	Besti kom- merts pank	Tartu pank	Tallinna linna pank	Tallinna aktsiapaank	Besti laenu pank A/S.	Sakala pank	Kauba pank A/S.	Pärnu pank	Tartu linna pank	Valgupaank	Tartu lööb- tus pank	Viru pank	Tartu maa pank	Rosen & Ko.	Võrupank							
1. Kaasa	641	92	134	319	45	52	44	87	40	57	50	31	109	93	84	30	43	10	1 901	1 7	1 626	1,4			
2. Jooksvad arved teisis rahaasut.	1 470	1 650	1 470	600	598	562	402	308	233	156	193	104	173	106	140	115	104	51	8 766	8,0	8 642	7,5			
a) sellest Eesti pangas	1 400	750	1 400	600	511	500	400	250	200	100	150	97	100	100	125	100	100	50	6 933	6,4	6 813	5,9			
b) tagavarakapital	851	750	70	—	65	62	2	49	31	56	33	4	71	6	15	15	4	1	1 585	1,4	1 551	1,4			
c) muu erikapital	65	150	—	—	17	—	—	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	248	0,2	248	0,2			
3. Hoitummad	14 707	10 101	4 107	2 801	3 958	4 89	943	1 114	1 298	1 080	976	1 384	919	671	624	417	165	112	46 246	42,4	45 688	39,6			
a) tähtajal hoitummad	4 697	1 892	1 076	693	1 146	85	281	619	250	284	188	575	16	207	249	249	29	64	12 024	11,0	12 202	10,6			
b) jooksvad arved	8 498	7 490	3 282	1 996	2 798	730	648	482	1 000	715	703	809	933	454	342	172	127	43	31 120	28,5	30 490	26,4			
c) ko-kr. arv. kred. saldot	1 572	779	319	112	14	24	14	14	48	81	85	—	—	10	83	2	—	5	3 120	2,9	2 906	2,6			
4. Võlaarved teist asut.	1 420	992	1 147	139	170	152	152	492	178	116	146	—	—	107	29	77	—	—	12 282	11,3	12 271	10,7			
a) sellest maksnukohaga sisemaal	768	679	1 420	139	137	51	132	482	178	116	146	—	—	107	29	77	—	—	8 575	7,8	8 566	7,5			
b) võlaarved teist asut.	2 489	—	2 897	1 493	—	345	842	301	201	—	133	—	—	—	55	9	272	10	3 708	3,4	3 708	3,2			
5. Pt. 3 ja 4 kokku	3 909	7 992	3 534	1 632	1 79	195	842	301	201	116	123	0	81	118	55	9	272	10	6 996	6,0	6 988	6,0			
6. Korrespondendid	2 331	9 862	673	241	11	515	994	793	379	269	269	0	138	118	84	86	272	10	20 851	19,2	20 407	17,7			
a) sisemaa	1 967	14	165	13	11	731	3	46	25	14	38	25	46	229	65	6	—	—	44	14 891	13,7	14 076	12,2		
b) välismaa	117	325	35	3	—	0	4	41	2	498	58	2	13	221	16	0	—	—	8	1 293	1,2	1 292	1,1		
c) sisemaa	133	744	58	137	0	42	—	—	—	0	—	—	—	—	—	—	—	—	10 101	9,3	10 323	8,9			
d) välismaa	114	9 104	105	88	7	689	—	—	—	0	—	—	—	—	—	—	—	—	155	0,1	155	0,1			
7. 8. Maksukütsud ja aktsiapid	85	11	83	12	7	—	28	1	21	12	11	26	0	0	19	13	1	7	598	0,5	1 283	0,2			
9. Väljamaksmata %	246	80	26	48	8	—	—	—	—	0	—	—	—	—	—	—	—	—	40	0,0	40	0,0			
10. Väljamaksmata osakasu	11	0	16	3	—	—	—	—	—	0	—	—	—	—	—	—	—	—	11 904	1,1	11 960	1,1			
11. Garantide krediidid	5 163	2 685	2 730	264	149	249	109	39	7	57	87	43	11	29	20	1	30	7	11 670	10,7	12 673	11,0			
12. Osakundade arved	96	—	55	273	—	5	5	45	12	1	9	17	15	9	4	0	0	1	503	0,5	956	0,8			
13. 14. Saadud prots. ja muud tulud	67	291	97	50	0	0	3	0	21	0	0	0	47	12	12	5	10	1	310	0,3	1 960	1,7			
15. Järgmata panuseid	425	153	97	50	0	19	43	22	9	10	20	5	5	13	17	0	0	0	860	0,8	956	0,8			
17. Üleminevad summad	858	468	858	242	46	41	17	89	113	5	17	7	8	27	32	3	1	3	2 330	2,1	2 370	2,1			
18. Muud passivid	852	925	927	77	8	38	14	86	75	2	13	2	27	28	2	0	0	3	1 860	1,7	1 263	1,1			
a) amortisatsioon kapital	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
<b>Kokku</b>	<b>30 892</b>	<b>33 391</b>	<b>43 502</b>	<b>6 200</b>	<b>4 823</b>	<b>2 965</b>	<b>2 523</b>	<b>2 457</b>	<b>2 124</b>	<b>1 901</b>	<b>1 669</b>	<b>1 629</b>	<b>1 395</b>	<b>1 214</b>	<b>1 023</b>	<b>651</b>	<b>583</b>	<b>286</b>	<b>109 124</b>	<b>103</b>	<b>115 432</b>	<b>100</b>			
<b>1. XII. 1930 a.</b>	<b>32 243</b>	<b>34 386</b>	<b>45 780</b>	<b>6 748</b>	<b>5 093</b>	<b>3 004</b>	<b>2 774</b>	<b>2 680</b>	<b>2 265</b>	<b>1 955</b>	<b>1 842</b>	<b>1 597</b>	<b>1 392</b>	<b>1 257</b>	<b>1 082</b>	<b>623</b>	<b>600</b>	<b>241</b>	<b>115 432</b>	<b>100</b>	<b>115 432</b>	<b>100</b>			

	Aktiiva - Actif.										Passiiva - Passif.																					
	Beest pank	Beest laenu- ja hooldus	Tartus	õmandik pank	Koimise Tartu laenu- ja hooldus	Tartu maa- ja nikkude pank	Viljandi õhis- pank	Tallinna laenu- ja hoolduss	Tallinna jaudi õhispank	Parau Beest laenu- ja hooldus	Rakvere õhispank	Võru õhispank	Põlviõpilaste õhispank	Põltsama õhispank	Narva õhispank	Lääne Beest õhispank	Jõgeva õhispank	Tartu jaudi õhispank	Falde õhispank	Põltsameeste keekpank	Tõrva õhispank	Saarelaenu- ja hooldus Beest õhispank	Põhja-Beest õhispank	Pärnuna õhispank	Võhna õhispank	Viljandi õhispank	Saare õhispank	Petseri laenu- ja hooldus õhispank	Ühispangad kokku	%	%	
1. Kassa	248	8	1011	55	25	13	19	34	2	29	14	32	8	5	10	27	18	12	21	38	4	18	12	13	13	15	2	10	409	1.1	372	0.9
2. Comples courants	295	787	84	402	117	147	126	126	170	119	45	34	8	8	105	26	38	66	43	39	27	43	47	58	48	4	15	3607	6.4	2570	6.5	
3. Total p. 1 et 2	248	295	815	519	142	166	152	152	170	142	59	66	13	13	115	53	56	78	24	39	27	43	47	58	48	4	15	3606	8.0	2042	7.4	
4. Effets en porteur	62	52	7	1	1	16	24	24	10	10	16	20	10	3	6	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	382	0.9	322	0.5	
5. Effets	53	5	32	1	1	1	22	22	10	10	16	20	10	3	6	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	336	0.8	297	0.5	
6. Prêts	2686	1	4	0	0	1	2	2	1170	899	937	557	744	520	615	500	647	428	358	333	0	0	0	0	0	0	0	56	0.1	15	0.0	
7. Correspondants	1468	874	2772	2790	2354	1578	1188	1022	1170	899	937	557	744	520	615	500	647	428	358	333	0	0	0	0	0	0	0	241	28654	65.4	20864	66.4
8. Effets protestés	401	1799	1318	9	380	2065	9	380	191	9	380	111	373	12	170	283	24	243	24	24	24	24	24	24	24	24	24	61	6305	14.4	6011	15.1
9. Sucarcariés	797	443	977	65	635	323	545	333	316	413	114	88	198	14	34	110	33	91	170	7	7	7	7	7	7	7	7	901	2.1	806	2.0	
10. Immeubles	174	27	118	150	62	21	14	16	29	21	13	2	5	13	4	8	6	2	16	16	16	16	16	16	16	16	16	1363	3.1	1193	2.8	
11. Meubles	512	24	196	21	13	11	0	30	4	27	5	5	14	4	4	8	6	2	10	10	10	10	10	10	10	10	10	926	2.1	795	2.0	
12. Actifs transitoires	415	16	152	21	13	11	0	30	4	27	5	5	14	4	4	8	6	2	10	10	10	10	10	10	10	10	10	926	2.1	795	2.0	
13. Actifs divers	77	6	44	0	8	3	15	43	64	163	105	516	75	106	287	188	185	75	64	347	347	347	347	347	347	347	347	416	0.9	258	0.7	
14. Responsabilité des membres	19	208	21	57	54	1	1	16	89	7	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0.0	1	0.0	
15. Réserve spéciale	250	166	821	7	17	13	2	11	6	10	10	9	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	38	0.1	46	0.1	
16. Autres dépôts	549	890	493	1026	110	435	47	190	64	163	105	516	75	106	287	188	185	75	64	347	347	347	347	347	347	347	347	416	0.9	258	0.7	
17. Total	506	890	493	1026	110	435	47	190	64	163	105	516	75	106	287	188	185	75	64	347	347	347	347	347	347	347	347	416	0.9	258	0.7	
18. Capital versé	351	279	195	228	310	141	64	146	80	111	71	58	12	6	69	25	15	60	26	03	03	03	03	03	03	03	03	38	9.1	2357	6.1	
19. Réserves	232	229	189	205	271	122	50	133	58	56	56	52	38	36	36	36	36	36	36	36	36	36	36	36	36	36	36	36	215	2.4	1801	4.7
20. Réserves spéciales	66	48	58	17	39	34	12	9	19	48	14	6	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	491	1.1	451	1.1	
21. Dépôts	31	8	8	6	6	15	2	9	1038	925	684	371	688	693	349	512	390	535	513	250	358	259	899	317	814	116	24460	60.4	23451	59.1		
22. Dépôts terminables	908	3205	4696	2065	2427	1218	1428	871	296	898	388	122	427	395	332	218	338	382	44	200	383	148	221	251	251	251	251	116	24460	60.4	23451	59.1
23. Comptes courants	260	2235	1535	1073	703	735	316	462	206	206	234	247	239	297	343	173	139	136	421	204	147	221	251	251	251	251	251	81	14675	35.5	12323	31.0
24. Autres dépôts	43	81	44	2	10	6	0	6	76	21	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	387	0.9	351	0.9	
25. Réserve	350	44	201	148	1	148	0	206	38	21	120	21	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30	49	1356	3.6	1358	3.4
26. Créateurs	749	52	52	26	141	97	64	146	143	28	194	139	70	6	69	25	15	60	26	03	03	03	03	03	03	03	03	38	9.1	2357	6.1	
27. Donations	1099	36	578	26	288	97	181	247	143	28	194	139	70	6	69	25	15	60	26	03	03	03	03	03	03	03	03	38	9.1	2357	6.1	
28. Correspondants	306	110	23	35	70	51	1	2	15	37	22	41	49	23	28	32	24	25	32	32	32	32	32	32	32	32	32	32	32	32	32	
29. En Estonie	194	6	12	70	20	1	0	6	15	23	8	10	44	23	28	28	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	
30. À l'étranger	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
31. Acceptations	32	11	68	59	43	44	0	10	5	57	33	26	21	26	21	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	
32. Reste à payer	14	18	15	30	10	6	15	1	6	7	4	3	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	
33. Dividendes restant à payer	174	27	115	150	62	21	19	58	29	21	13	2	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	
34. Succursales	27	13	89	21	25	13	1	0	7	7	9	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	
35. Intérêts et commissions reçus	31	36	12	7	25	13	1	0	7	7	9	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	
36. Bénéfices net	613	1041	512	1043	483	449	53	206	71	196	118	518	82	115	315	175	192	120	77	362	35	172	48	68	70	61	6865	15.7	4827	12.2		
37. Transferts	85	3	12	9	1	4	4	4	64	163	104	516	75	106	287	188	185	75	64	347	347	347	347	347	347	347	347	416	0.9	258	0.7	
38. Passifs divers	506	890	493	1026	110	435	47	190	64	163	105	516	75	106	287	188	185	75	64	347	347	347	347	347	347	347	347	416	0.9	258	0.7	
39. Capital d'amortissement	458	4940	5784	4230	3187	2268	1697	1444	1478	1405	1291	1173	990	946	936	926	926	926	926	926	926	926	926	926	926	926	926	926	926	926	926	
40. Responsabilité supplémentaire	4510	5144	5652	3373	3202	2266	1726	1678	1559	1422	1344	1170	1041	947	926	926	926	926	926	926	926	926	926	926	926	926	926	926	926	926	926	
41. Total	4510	5144	5652	3373	3202	2266	1726	1678	1559	1422	1344	1170	1041	947	926	926	926	926	926	926	926	926	926	926	926	926	926	926	926	926	926	

1) 21 ühispanka.

Tab. 12. RIIGI SISSETOLEKUD VEEBRUARIS ja 1. IV.—28. II. 1931 a. (1000 kr).

RECETTES DE L'ÉTAT en FÉVRIER et 1. IV.—28. II. 1931 (1000 kr).

Kr = couronne d'Estonie, égale 100/248 gr. de l'or pur (100 mk. anler.).

	Veebruaris		1. IV.—28. II.	
	1931	1930	1930/31	1929/30
<b>Korralised tulud—Recettes ordinaires:</b>	<b>5 317</b>	<b>6 794</b>	<b>76 170</b>	<b>79 487</b>
<b>I. OTSEKOHESED MAKSUD — CONTRIBUTIONS DIRECTES:</b>				
1. Tulumaks — Impôt sur le revenu	430	464	7 272	7 286
2. Äri- ja tööstusemaksud — Impôts sur bénéfices industriels et commerciaux	132	179	2 690	2 749
3. Maa- ja hoonetemaksud — Contributions foncières	118	134	2 548	2 604
4. Maks kapitali % pealt — Impôt sur les intérêts	29	30	398	393
5. Kinnistusemaks — Mutations, immeubles et droits immobiliers	38	15	475	454
6. Pärandusemaks — Impôt sur les successions	67	71	757	785
	46	35	404	321
<b>II. LÕIVUD JA TASUMAKSUD — TIMBRES ET ENREGISTREMENTS.</b>	<b>422</b>	<b>421</b>	<b>4 658</b>	<b>5 006</b>
7. Tempelmaks ja lõivud — Timbres	386	388	4 175	4 461
8. Patentid ja proovid — Contributions des brevets, droits de vérification	11	11	110	121
9. Mitmesugused tasumaksud — Enregistrements	25	22	371	424
<b>III. KAUSED MAKSUD — IMPÔTS INDIRECTS:</b>	<b>1 351</b>	<b>1 620</b>	<b>22 809</b>	<b>24 286</b>
10. Tollid — Douanes	1 075	1 291	18 549	19 589
11. Aktisid — Droits et taxes (accises)	276	329	4 260	4 747
<b>IV. RIIGIMONOPOLID — MONOPOLIS DE L'ÉTAT.</b>	<b>872</b>	<b>1 014</b>	<b>11 253</b>	<b>12 710</b>
12. Piiritusemonopol — Monopole d'alcool	872	1 014	11 253	12 710
<b>V. RIIGI ETTEVÕTTED JA VARANDUSED — ENTREPRISES ET PROPRIÉTÉS DE L'ÉTAT:</b>	<b>2 179</b>	<b>3 249</b>	<b>29 334</b>	<b>29 872</b>
13. Riigi kapitalid — Fonds de l'État	23	889	2 747	2 842
14. Maad, hooned, metsad ja veed — Domaines, forêts et eaux de l'État	378	797	4 406	4 555
15. Raudteed — Chemins de fer	1 221	968	13 598	13 899
16. Sadamad ja laod — Ports et dépôts	64	77	1 089	1 247
17. Post, telegraaf, telefon — Postes, télégraphes, téléphones	475	501	4 874	4 862
18. Mitmesugused riigi ettevõtted — Entreprises diverses de l'État	3	—	2 868	2 575
19. Mitmesugused riigi varandused — Propriétés diverses de l'État	15	26	257	402
<b>VI. SEGATULUD — RECETTES DIVERSES:</b>	<b>67</b>	<b>31</b>	<b>1 231</b>	<b>499</b>
Kokku — Total	5 221	6 799	76 555	79 659
Eelmisi kuudel p. 2 all saadud tuludest tagasi makstud — Reverses au compte des recettes désign. sous p. 2.	—	—	—	2
Tagasi makstud eelmiste aastate maksu — Reversements des années précédentes	4	5	385	170
<b>Erakorralised tulud — Recettes extraordinaires</b>	<b>18</b>	<b>434</b>	<b>2 955</b>	<b>1 811</b>
Operatsioonid fondide ja laenude tagasimaks — Encaissement des fonds de roulement	6	12	173	342
Rannasõiduliinide eksploateerimine — Exploitation de la ligne de cabotage	—	1	33	48
Eesti Panga aktsiate müügihinna vahe	12	—	—	—
Laenu raudteede ehitamiseks	—	—	2 448	—
Hõbe vahetusrahad	—	400	—	400
Tuletiku ühekordne maks	—	—	—	1 000
Inglismaalt saadud laenu osal. tasumine	—	21	—	21
Eesti Panga aktsiate müügihinna vahe	—	—	301	—
Üldse sissetulekuid — Total des recettes	5 335	7 228	79 125	81 298

Indeksi koostamisviisid.

Indeksid on arvatud kullas, alusajaga aasta 1913 ja 1922. Kuna keskmised on tuletatud geomeetriliselt, võib baasi muuta otsekohe vastavate aegade indekside alusel, arvatust algusest peale tegemata.

Eltumaksusindeks on koostatud Tallinnas 1925 a. oktoobris büdžetilise uuringuga kindlaks tehtud töölisteikonna keskmise tarvitamise kohaselt. Toitluskuluindeks arvutatakse üksikute ainete peale mineva tegoliku kogukulu alusel, kuna muude rühmade indeksite väljaarvamisel arvutatakse iga hinna kohta tema suhteline muutumine alusajaga võrreldes; need suhtelised arvud on rühmade indeksiks ja need omakorda üldindeksiks arvutatud, tarvitades sellejuures büdžetilisel uuringul selgunud võrdkaale. Toitluskulu arvestamisel esinevad üldse 51 iseseisva hinnaga ainet, mille toitlusväärtus võrdub 3820 kalorile. Korteriüüri iseloomustamiseks on kasutatud üüriseaduse norme korterite kohta pörandu planaga mitte üle 12□ sülla. Üksikute kuturühmade võrdkaalud on järgmised: toitlus — 58,5%, korter — 7,5%, kütte ja valgustus — 5,8%, riided — 15,7%, puhastus — 2,7%, reisirühmad, liikumine, post — 0,7%, haridus (ajalehed) — 2,7%, lõbustus — 2,8% ja muud kulud 3,6%.

Suurmüüglindeks kujutab võrdkaalustamata geomeetrilisi keskmisi. Üldindeksi arvutamiseks on tarvilist 2 hinda.

Põllumajandusesaaduste võrdkaalustatud indeksid 1922 aine (6 sissevee ja 6 väljavee) hindade võrdkaalustatud keskmine. Võrdkaaludeks on võetud nende ainete osatähtsus väliskaubanduses viimase 4 a. keskel. Võrdkaalude jae. kohta v. pike-malt E. St. 65 (4) lhk. 220.

Üksikasjaliselt indeksite koostamisviisi kohta v. „E. St.“ Nr. 77 (4), lhk. 261.

Tab. 14. VABARIIGI PIIRIST ÜLESÕITNUD APRILLIS 1931 a. NOMBRE DE PERSONNES PASSES LES CONFINS DE LA RÉPUBLIQUE EN AVRIL 1931.

	Sissesõitnud Entrées	Väljasõitnud Sorties	Välispassidega	
			Passeports pour l'étranger	Piiripunktide järgi — D'après les cordons de la frontière
<b>Välispassidega</b> <b>Passeports pour l'étranger</b>				
<b>Riiklõivude järgi</b> <b>D'après la sujétion</b>				
Eesti — Estonie	412	530		
Ameerika ühend. r. — États-Unis	16	27		
Austria — Autriche	11	15		
Belgia — Belgique	4	4		
Helveetsia — Suisse	11	14		
Hollandi — Pays-Bas	10	11		
Inglise — Angleterre	41	40		
Itaalia — Italie	17	21		
Leedu — Lithuanie	29	29		
Läti — Lettonie	152	153		
N. S. V. L. (Vene) — U. R. S. S.	101	100		
Poola — Pologne	51	50		
Prantsuse — France	18	18		
Rootsi — Suède	51	39		
Saksa — Allemagne	204	201		
Soome — Finlande	109	117		
Taani — Danemark	23	22		
Tšehhoslovakkia — Tchécoslovaquie	15	21		
Ungari — Hongrie	4	6		
Muud riigid — Autres états	25	37		
Riiklõivuseta — N'ayant anc. sujét.	36	34		
Reisikaartidega — Cartes de voyage				
Eesti	...	...		
Soome	...	...		
Sieepassidega — Passeports ordin.				
Eesti — Estoniens	...	...		
Läti — Lettons	...	...		
			<b>Üldse — Gr. total</b>	
				<b>18 417</b>
			Märts 1931 a.	15 759
			1/1—30/IV 1931 a.	62 786
			Aprill 1930 a.	21 862
				<b>15 261</b>
				<b>15 263</b>
				<b>62 752</b>
				<b>22 134</b>

Tab. 13. VALUUTA JA VÄÄRTPABERITE HINNAD TALLINNA BÖRSIL APRILIS 1931 a.  
COURS du CHANGE à TALLINN en AVRIL 1931.

	Keskmine											
	Kõrgeim aprill 1931		Madalaim aprill 1931		Aprill 1931 a.		Märts 1931 a.		1/I-30/IV 1931 a.		Aprill 1930 a.	
	o.	m.	o.	m.	o.	m.	o.	m.	o.	m.	o.	m.
1. New-York, 100 \$ (dollar) . . . .	374,85	375,85	374,35	375,35	374,72	375,72	374,81	375,81	374,86	375,86	374,46	375,46
2. London, 100 £ (Inglis n.) . . . .	1821,00	1826,00	1821,00	1826,00	1821,00	1826,00	1821,00	1826,00	1821,00	1826,00	1821,22	1826,22
3. Berlin, 100 Saksa riigi marka . . . .	89,30	89,90	89,15	89,75	89,23	89,83	89,23	89,83	89,19	89,79	89,38	89,98
4. Helsingi, 100 Soome marka . . . .	9,43	9,48	9,42	9,47	9,43	9,48	9,43	9,48	9,43	9,48	9,42	9,47
5. Paris, 100 Prantsuse franki . . . .	14,65	14,90	14,65	14,90	14,65	14,90	14,67	14,92	14,68	14,93	14,87	14,92
6. Bruxelles, 100 Belgia belga . . . .	52,15	52,65	52,10	52,60	52,11	52,61	52,21	52,71	52,22	52,72	52,27	52,77
7. Zürich, 100 Helveetsia franki . . . .	72,20	72,80	72,10	72,70	72,18	72,78	72,13	72,73	72,31	72,91	72,56	73,16
8. Milano, 100 Itaalia liiri . . . .	19,65	20,05	19,60	20,00	19,62	20,02	19,65	20,05	19,63	20,03	19,63	20,03
9. Stockholm, 100 Rootsi krooni . . . .	100,35	104,95	100,30	100,90	100,34	100,94	100,38	100,98	100,36	100,96	100,65	101,25
10. Kjöbenhavn, 100 Taani krooni . . . .	100,25	100,85	100,25	100,85	100,25	100,85	100,25	100,85	100,25	100,85	100,26	100,86
11. Oslo, 100 Norra krooni . . . .	100,90	100,90	100,20	100,80	100,25	100,85	100,28	100,88	100,26	100,86	100,25	100,85
12. Praha, 100 Tšehhoslovaki kr. . . .	11,10	11,30	11,10	11,30	11,10	11,30	11,10	11,30	11,10	11,30	11,10	11,30
13. Amsterdam, 100 Hollandi kuldeni . . . .	150,55	151,35	150,20	151,00	150,42	151,22	150,26	151,06	150,52	151,32	150,53	151,33
14. Riga, 100 Läti latti . . . .	72,15	72,65	72,15	72,65	72,15	72,65	72,15	72,65	72,15	72,65	72,16	72,66
15. Moskva, 100 Tšervi rubla . . . .	193,00	194,50	192,75	194,25	192,97	194,47	193,00	194,50	192,99	194,49	193,47	194,97
16. Wien, 100 Austria šillingit . . . .	52,75	53,35	52,65	53,25	52,70	53,30	52,68	53,28	52,70	53,30	52,79	53,39
17. Budapest, 100 Ungari pengöd . . . .	65,55	66,25	65,55	66,25	65,55	66,25	65,55	66,25	65,56	66,26	65,56	66,26
18. Warszawa, 100 Poola slotti . . . .	41,90	42,70	41,90	42,70	41,90	42,70	41,90	42,70	41,90	42,70	41,70	42,50
19. Kaunas, 100 Leedu liiti . . . .	37,05	37,65	37,05	37,65	37,05	37,65	37,05	37,65	37,05	37,65	36,96	37,56
20. Danzig, 100 Danzigi kuldeni . . . .	72,85	73,45	72,85	73,45	72,85	73,45	72,85	73,45	72,85	73,45	72,86	73,46
21. 8% E. hüpot. panga Pantl. (nom.v.1kr.)	—	0,80	—	0,80	—	0,80	—	0,80	—	0,80	—	0,80
22. 1927 a. 7% välislaen (nom.v.ärt.\$500)	—	1278,00	—	1225,00	—	1247,17	—	1223,31	—	1225,40	—	1229,17

Tab. 15. Linnade rahvastik aprillis 1931 a.  
Mouvement de la population dans les villes en avril 1931.

	Registreeritud elanikkude arv 1/IV 1931 a. Nombre de la population au 1/IV 1931						Sisse registreeritud Enregistrés						Välja registreeritud Rayés des listes						Registreeritud elanikkude arv 1/IV 1931 a. Nombre de la population au 1/IV 1931				
	Kokku		M.		N.		Sündinud Nais-sances		Siase-sõitnuid Arrivés		Teise korteri sisse-kolijaid Change-ment du logement		Surnuid Décés		Välja-sõitnuid Départs		Tead-mata kuhu Incon-nu		Korteriist-välja-kolijaid Change-ment du logement		Kokku	M.	N.
	M.	N.	M.	N.	M.	N.	M.	N.	M.	N.	M.	N.	M.	N.	M.	N.	M.	N.	M.	N.	M.	N.	M.
Tallinn . . . .	131 778	57 822	73 956	43	38	1 057	925	1 420	1 809	71	73	960	909	509	550	1 047	1 366	131 594	57 764	73 830			
Haapsalu . . . .	4 223	1 757	2 466	2	—	49	34	35	34	7	3	58	48	—	—	35	34	4 192	1 743	2 449			
Kuressaare . . . .	4 250	1 890	2 360	1	2	34	29	27	37	1	6	57	59	—	—	27	37	4 193	1 867	2 326			
Narva . . . .	25 278	10 870	14 408	7	7	134	131	229	296	13	20	145	132	34	21	200	285	25 232	10 848	14 384			
Nõmme . . . .	13 208	5 887	7 321	4	7	229	321	110	150	4	4	115	131	43	61	92	109	13 470	5 976	7 494			
Paide . . . .	3 463	1 536	1 917	2	3	55	50	28	20	1	2	76	88	—	—	28	26	3 440	1 516	1 930			
Paldiski . . . .	1 099	542	557	—	—	7	11	2	5	1	—	11	7	—	—	2	5	1 098	537	561			
Petseri . . . .	4 416	2 103	2 313	2	5	30	45	53	63	3	1	23	33	—	—	49	64	4 436	2 103	2 328			
Pärnu . . . .	20 634	9 420	11 214	10	9	244	246	389	457	15	20	222	237	25	40	389	457	20 584	9 412	11 172			
Põltsamaa . . . .	3 810	1 507	1 812	—	—	28	12	16	20	1	—	32	29	1	—	16	20	3 296	1 501	1 795			
Rakvere . . . .	12 527	5 215	7 312	3	4	71	77	99	123	8	5	89	84	—	—	97	106	12 515	5 194	7 321			
Tapa . . . .	4 194	2 019	2 175	1	—	45	40	34	37	4	—	26	35	6	4	30	35	4 211	2 033	2 178			
Tartu . . . .	70 982	30 433	40 549	11	9	504	431	576	735	38	35	345	293	133	179	563	737	70 925	30 445	40 480			
Tõrva . . . .	2 394	1 005	1 389	1	1	16	10	21	23	—	1	17	20	2	—	16	2 409	1 014	1 392				
Türi . . . .	3 272	1 479	1 793	1	2	25	26	32	35	1	2	26	32	—	—	32	35	3 267	1 478	1 789			
Valga . . . .	12 665	5 630	7 035	6	7	72	81	101	113	6	8	93	93	4	3	92	124	12 622	5 614	7 008			
Viljandi . . . .	12 711	5 860	6 851	—	—	101	120	113	173	8	10	118	115	—	—	113	173	12 681	5 835	6 846			
Võru . . . .	5 679	2 784	2 895	15	6	41	36	49	57	3	5	50	47	19	19	48	47	5 645	2 789	2 876			
<b>Kokku—total</b>	<b>336 082</b>	<b>147 759</b>	<b>188 323</b>	<b>109</b>	<b>100</b>	<b>2 742</b>	<b>2 633</b>	<b>3 343</b>	<b>4 193</b>	<b>185</b>	<b>195</b>	<b>2 468</b>	<b>2 342</b>	<b>776</b>	<b>877</b>	<b>2 870</b>	<b>3 676</b>	<b>335 819</b>	<b>147 654</b>	<b>188 159</b>			
<b>Keskml.1/I-30/IV 1931 a.</b>	<b>335 607</b>	<b>147 395</b>	<b>188 212</b>	<b>118</b>	<b>113</b>	<b>2 811</b>	<b>2 618</b>	<b>3 013</b>	<b>4 505</b>	<b>187</b>	<b>214</b>	<b>2 321</b>	<b>2 188</b>	<b>787</b>	<b>915</b>	<b>3 047</b>	<b>3 909</b>	<b>335 815</b>	<b>147 593</b>	<b>188 222</b>			
<b>Märts 1931 a.</b>	<b>335 869</b>	<b>147 679</b>	<b>188 196</b>	<b>108</b>	<b>110</b>	<b>2 865</b>	<b>2 459</b>	<b>3 461</b>	<b>4 805</b>	<b>215</b>	<b>208</b>	<b>2 330</b>	<b>1 925</b>	<b>772</b>	<b>955</b>	<b>3 021</b>	<b>3 953</b>	<b>336 032</b>	<b>147 759</b>	<b>188 323</b>			
<b>Aprill 1930 a.</b>	<b>334 458</b>	<b>146 506</b>	<b>187 952</b>	<b>92</b>	<b>99</b>	<b>3 659</b>	<b>3 022</b>	<b>3 189</b>	<b>4 229</b>	<b>166</b>	<b>177</b>	<b>3 597</b>	<b>3 294</b>	<b>679</b>	<b>838</b>	<b>2 335</b>	<b>3 700</b>	<b>335 602</b>	<b>146 369</b>	<b>187 233</b>			

Tab. 16. Liikvel olev raha (kuu 1-ks)<sup>1)</sup>  
Billets en circulation (au 1-er du mois).

	(10 000 kr.) <sup>2)</sup>			
	Vahetusraha Monnaie et billets substituts		Liikvel olev raha ja vahetusraha Circulant fiduciatie et monnaie etc substituts	
	Besti panga tähted Billets de la banque d'Estonie Kokku--Total <sup>2)</sup>	Sellest 1-2 krooni <sup>1)</sup> Don't 1-2 couronnes	Besti panga kassades Dans la caisse de la banque d'Est.	Liikvel olev raha ja vahetusraha Circulant fiduciatie et monnaie etc substituts
Keskmine 1922	...	...	...	3437
kuus 1922	...	...	...	3758
Moyenne 1922	...	...	...	3398
mensuelle 1922	...	...	...	3544
1923	...	...	...	3560
1924	...	...	...	3084
1925	...	...	...	4175
1926	3798	377	237	4175
1927	3468	363	240	5938501
1928	3271	420	288	13837700
1929	3317	440	303	16237057
1930	3233	454	315	1473687
1931	3081	441	302	1613522
1932	3017	424	284	1783441
1933	3190	425	284	1763615
1934	3324	446	300	1563770
1935	3364	449	302	1523819
1936	3415	469	320	1493884
1937	3345	441	294	1613786
1938	3224	428	281	1733652
1939	3331	412	267	1903749
1940	3490	419	277	1923909
1941	3566	419	277	1823985

Tab. 18. Pankadevahelise arvekode  
de la chambre de compensation.

	Cekkide arv Nombre de chèques	Summa
		Montant 1000 kr. <sup>2)</sup>
Keskmine 1926	5 032	8 932
kuus 1926	5 941	9 603
Moyenne 1926	6 584	15 872
mensuelle 1926	6 483	16 692
1927	6 128	17 624
1928	6 204	17 805
1929	6 080	20 705
1930	6 040	18 837
1931	6 407	20 420
1932	6 089	17 694
1933	6 376	19 091
1934	6 759	19 837
1935	5 965	12 021
1936	5 249	11 994
1937	4 623	11 537
1938	3 916	9 730
1939	4 986	12 351
1940	4 500	11 305

Tab. 19. Protestitud vekslid — Effets protestés.

	Arv Nombre de chèques	Summa
		Montant 1000 kr. <sup>2)</sup>
Keskmine 1927	3 980	862
kuus 1927	3 763	861
Moyenne 1927	6 982	1 152
mensuelle 1927	7 690	1 654
1928	8 452	1 928
1929	7 714	1 516
1930	7 457	1 621
1931	6 543	1 352
1932	6 808	1 339
1933	7 062	1 340
1934	7 279	1 500
1935	7 930	1 840
1936	92 275	19 852
1937	83 788	18 957
1938	8 961	2 042
1939	8 216	2 125
1940	8 394	1 748
1941	25 571	5 915
1942	25 022	5 493

Tab. 20. Kapitall emissioonid — Emission des capitaux (1000 kr.) 339

	Aktiaseltsed ja osatühisused <sup>1)</sup> — Nombre des sociétés par actions et anonymes							
	Asutatud Sociétés fondées		Kapitali suuren- damine — Aug- mentation de capitaux		Likvideeritud Liquidations		Kapitali vä- hendamine — Di- minution de fonds	
	Arv Nom- bre	Summa Montant	Arv Nom- bre	Summa Montant	Arv Nom- bre	Summa Montant	Arv Nom- bre	Summa Montant
Keskmine 1926	2,3	152	0,7	179	0,7	55	0,1	3
kuus 1926	2,3	141	1	40	6	41	—	—
Moyenne 1926	2,3	464	1,7	50	0,8	86	0,3	155
mensuelle 1926	2,4	217	1,3	188	0,9	52	0,3	57
1927	3	150	—	—	—	—	—	—
1928	1	500	2	178	—	50	—	—
1929	1	100	—	—	1	20	—	—
1930	1	50	2	55	—	—	—	—
1931	1	50	2	95	—	—	—	—
1932	2	520	—	—	3	165	—	—
1933	3	143	2	203	2	140	1	90
1934	2	80	—	—	—	—	—	—

Tab. 21. Tööstusloodang — Production de quelques industries.

	Virret (tuh. ltr.) Moott (milli- ers de litres)	Pärmi (kg) Leuvre (kg)	Pabe- rosse (tuh. tk.) Cigaret- tes (mille)	Tu- bakat (kg) Tabac (kg)	Tulitikke (tuh. toosi) Allumet (kg) Tubes à cigarettes (milles)	Hülse (tuh. tk.) Tubes à cigarettes (milles)	Lüköö- re (ltr.) Liqu- eurs (litres)	Veini (ltr.) Vin (litres)	Põlevikiv <sup>1)</sup>
									Combust Socliste chemistib (milliers de kg <sup>2)</sup> )
Keskmine 1926	894	13 956	69 119	24 293	13 959	38 356	15 573	11 752	27 844
kuus 1926	899	14 818	85 460	20 894	14 664	35 666	16 282	10 020	20 881
Moyenne 1926	957	16 690	91 129	19 922	10 920	32 839	21 545	15 581	26 529
mensuelle 1926	902	16 798	92 496	21 630	11 022	30 257	19 661	15 086	27 971
1927	718	16 590	93 212	18 534	9 958	28 524	19 318	13 517	24 742
1928	740	15 620	90 167	18 593	10 409	32 472	18 793	8 947	28 104
1929	811	20 830	86 236	16 201	9 147	25 484	16 326	21 370	18 740
1930	974	13 284	105 098	21 462	10 750	31 377	22 951	27 105	17 398
1931	945	21 584	91 061	19 714	7 051	28 293	18 308	4 310	16 900
1932	1 022	12 385	119 369	23 876	12 107	33 128	14 305	11 516	25 345
1933	993	13 673	92 262	21 162	10 438	24 951	19 430	6 811	29 120
1934	595	15 793	90 582	16 974	10 468	27 764	21 615	4 001	26 592
1935	404	16 392	104 516	14 896	12 656	28 654	18 735	6 583	25 415
1936	487	14 101	85 749	11 913	11 862	24 831	22 119	6 043	29 750
1937	560	24 315	74 820	15 807	11 176	17 710	21 075	28 554	29 700
1938	422	18 466	75 912	14 731	4 148	24 363	16 996	28 836	32 000

Tab. 22. Loomataudid — Epizooties.  
(Halgete loomade arv — Nombre des animaux malades)

	Põrnatud Anthrax	Tatitaud Maltien	Marutaud Lyssa	Kärmatud Scabies	Sigade puna- taud Erysipelas suis	Lahine hilislik Tuberculosis	Veiste punah. Peripneumosis bovum	Veiste pah. peat Coryza bovum	Hobuste verepep Morbus manui	Nõg Adenitis equi- orum	Hobuste musta- kusehaigus Haemoglobin- naemia pur.
Keskmine 1926	5,4	0,6	12,0	20,4	48,4	32,3	55,5	14,5	8,3	174,8	81,4
kuus 1926	10,8	0,7	10,5	12,9	92,1	36,3	60,3	12,9	2,3	28,6	39,8
Moyenne 1926	10,7	0,2	15,0	5	70,3	47,2	73,5	13,6	2,5	13,1	17,2
mensuelle 1926	15,4	0,1	15,0	8,4	81,8	46,8	84,9	11,4	0,6	0,2	13,2
1927	8,1	—	3,0	5,6	295,4	61,5	90,8	12,6	2,0	3,2	36,3
1928	7	—	1	6	501	142	102	13	1	—	10
1929	6	—	1	6	312	55	26	12	1	—	27
1930	1	—	4	1	141	191	7	13	2	—	23
1931	18	—	4	4	109	86	1	10	—	—	50
1932	3	—	1	9	61	28	1	11	1	—	38
1933	3	—	1	3	28	42	3	15	1	—	76
1934	5	—	—	1	28	24	2	8	1	14	63

Tab. 23. Tapamajade tegevus — Fonctionnement des abattoirs.

	Veised Gros bétail		Vasikad Veaux		Lambad Moutons		Sead Pores	
	a <sup>1)</sup>	b <sup>2)</sup>	a	b	a	b	a	b
	Keskmine 1926	3 188	1 187	3 609	3 942	3 758	2 222	4 975
kuus 1926	4 165	1 352	3 938	3 910	3 757	2 115	5 852	5 455
Moyenne 1926	5 697	1 511	3 847	4 612	3 949	2 434	4 658	5 693
mensuelle 1926	4 321	1 580	3 456	5 020	2 516	1 863	3 165	4 930
1927	3 747	1 484	3 730	5 175	3 054	2 216	3 021	5 074
1928	3 296	1 449	5 901	10 691	589	618	1 380	5 126
1929	2 950	1 582	8 048	13 234	817	541	2 036	5 640
1930	3 020	1 495	6 449	7 309	1 529	285	2 081	4 058
1931	3 204	1 527	6 146	6 011	920	410	1 875	3 378
1932	3 715	1 144	4 157	3 173	2 281	965	2 055	2 681
1933	3 837	1 643	1 764	1 523	4 935	2 869	1 983	3 051
1934	4 493	1 752	1 192	1 156	6 326	4 666	3 076	4 387
1935	4 580	1 398	1 432	1 952	7 525	6 426	6 326	5 584
1936	4 029	1 373	1 384	2 172	6 392	4 878	6 653	6 864
1937	5 959	1 457	2 304	4 295	3 304	2 897	5 701	9 668
1938	4 056	1 386	3 267	5 953	1 228	967	4 240	5 745
1939	3 422	1 354	3 923	7 404	870	522	4 569	5 811
1940	3 627	1 653	7 652	14 287	1 753	520	7 809	8 859

1) 1 jaan. 1928 a. lõpetati riigikassatähtede ja vahetusähtede emissioon. Liikvele lastud viiesaja ja tuhandemargilised riigikassa-  
tähted anti üle (vastutus kohustus) Eesti pangale ja arvati ühesuguseks pangana oma tähtedega. Sejamargilised riigikassatähted, kahekümne-  
viiemargilised vahetusähted ja metallvahetusraha jäid liikvele riigikassa arvel vahetusrahanä. 1 jaan. 1928 a. on Eesti rahaku-  
seks Kroon=100 senti=100 end. marka. (R. T. Nr. 48, 18. V. 1927). 2) Ilma Eesti pangas olnud vahetusraha. 3) Kr.—Couronnes d'Estonie, égale  
100/248 gramme de l'or pur (100 maris antérieurs). 4) Tapamajade tapetud — Animaux abattus aux abattoirs. 5) Tapetult järelevalvatu-  
toodud veise veerandid — Présents à l'inspection. 6) Riiklikud kaovandused—Carrières d'Etat. 7) Andmed on seatud kokku Majandus-  
ministeeriumi poolt väljaantud aktiaseltside ja osatühisuste registreerimise ja osakapitali summa muutmise lubade ning ministeeriumi  
saadud ettevõtete likvideerimise teadaannete põhjal; arvestamata on kuldbilansside seaduse põhjal ettevõtetud nominaal-kapitalide muutmised.

Tab. 24. Suurmüüghinnad aprillis 1931 a.  
Prix de gros en avril 1931.

Hinnad kroonides — Prix en kr. kr. = couronne d'Estonie, égale 100/248 grammes de l'or pur (100 marks antérieurs)	Aprill		Märts		Aprill	Märts
	1	2	3	4		
<b>Toiduained ja loomatõtt — Denrées alimentaires et fourrage</b>						
1. Rukis, Eesti—Seigte du pays	—	—	—	—	5)	0,57
2. Besti ja Vene rukki segu	16,41	13,38	—	—	5)	0,42
3. " Vene—de Russie	—	—	—	—	1)	23,20
4. " Ameerika—d'Amérique	—	—	—	—	1)	3,00
5. " Poola—de Pologne	—	—	—	—	1)	3,40
6. Nisu, Eesti—Froment du pays	19,50	17,52	—	—	1)	3,30
7. " Vene—de Russie	—	—	—	—	—	—
8. Oder, toidu—Orge	15,85	14,75	—	—	—	—
9. " õlle — pour bière	19,75	19,75	—	—	—	—
10. Kaer, toidu Eesti—Avoine du pays	10,25	8,81	—	—	9)	8,85
11. " Saksaa—d'Allemagne	—	8,72	—	—	—	5,83
12. " Poola—de Pologne	—	—	—	—	—	6,25
13. " Vene—de Russie	9,91	—	—	—	—	—
14. Rukkijahu—Farine de seigte	17,30	15,30	—	—	—	3,05
15. Rukkijahu—blutée	29,10	27,73	—	—	4)	15,25
16. Nisu, Ameerika, sõre—Farine de from. amér., I s.	45,66	42,25	—	—	4)	24,40
17. Nisu, Ameer., pehme, kõrg s., II "	45,66	42,00	—	—	4)	39,65
18. Kartulid, eksport—Pommes de terre (d'export.)	2,60	2,45	—	—	7)	48,75
19. " piirituse — pour alcool	1,39	1,41	—	—	—	—
20. Kartulitärklis „Supérieur"—Fécule de pom. de terre	28,00	28,00	—	—	—	—
21. Erned, rohelised—Pois verts	17,00	17,00	—	—	—	—
22. " Hollandi—Pois verts d'Hollande	19,50	19,50	—	—	—	—
23. Või, meierei, eksport—Beurre de ferme (d'export.)	1,33	2,10	—	—	—	11,66
24. " siseturu —	—	—	—	—	—	11,93
25. Margariin, valismaa—Margarine	1,19	1,19	—	—	—	19,00
26. " kodunaa —	1,08	1,08	—	—	—	19,50
27. Juust „šveitsi", Eesti—Fromage „suisse", du pays	1,90	1,91	—	—	—	32,00
28. Kaseiin—Caséine	—	47,50	—	—	—	32,75
29. Munad, eksp. I s.—Oeufs (d'exp.) I s.	19,80	—	—	—	—	13,29
30. " II s.—Oeufs d'exportation II s.	—	—	—	—	—	23,00
31. Suhkur, peen., Dantsigi—Sucre en poud., de Dantsig	—	—	—	—	—	—
32. " Saksaa — d'Allem.	—	—	—	—	—	15,75
33. " Ameerika — d'Amér.	—	—	—	—	—	15,75
34. " Tš. Slov. — de T-Slovaq.	—	—	—	—	—	265
35. " Vene — de Russie	27,25	26,44	—	—	—	263
36. " Poola — de Pologne	27,25	26,44	—	—	—	43
37. " Inglis — d'Angleterre	—	—	—	—	—	42,12
38. Siirup, kartuli, 42°—Sirop de pom. de terre 42°	32,00	32,00	—	—	—	190
39. Glükoos—Glucose	25,00	25,00	—	—	—	184
40. Tee, lahtine, Pekoe broken, Java—Thé	—	—	—	—	—	175
41. " Orange Pekoe, —	4,40	4,40	—	—	—	170
42. " Tseiton —	5,25	5,25	—	—	—	50,93
43. " Moning Hiina—	4,35	4,35	—	—	—	—
44. Kõhvi, Rio, Santos—Café de Rio, Santos	2,40	2,40	—	—	—	—
45. Keak-Ameerika sordid—Café d'Amér. Centr.	3,95	3,95	—	—	—	—
46. Kakaos, inglise—Cacao d'Angleterre	1,33	1,32	—	—	—	—
47. " Ameerika—Cacao d'Amérique	—	—	—	—	—	—
48. " Hollandi—d'Hollande	1,43	1,43	—	—	—	—
49. Riis, Burma II — Riz de Burma II	33,75	33,75	—	—	—	—
50. Sool, lahtine, Saksaa—Sel d'Allemagne	3,40	3,40	—	—	—	—
51. " Vene (fr. Narva ja Isb.)—de Russie	3,40	3,40	—	—	—	—
52. " Hispaania—Sel d'Espagne	—	—	—	—	—	—
53. Heeringad, Yarmouth, Mattes — Harengs d. Yarm.	47,00	47,00	—	—	—	—
54. " Mattes—	51,00	51,00	—	—	—	—
55. " Šoti, Mattes—Harengs d'Écosse	51,50	51,50	—	—	—	—
56. " Mattes—	65,50	65,50	—	—	—	—
57. " Norra — de Norvège	—	—	—	—	—	—
58. " Islandi — d'Islande	—	—	—	—	—	—
59. Sealiha I s. — Viande de porc I sorte	6,58	6,65	—	—	—	—
60. Loomaliha I s. — Viande de boeuf I sorte	0,43	0,46	—	—	—	—
61. Õlikoogid, linaseemne—Tourteaux de graines d. lin	12,00	12,00	—	—	—	—
62. " püevalille — de tournesol	12,00	12,00	—	—	—	—
63. " puuvilla — de coton	—	—	—	—	—	—
64. " soojatangud — de soya	15,25	14,56	—	—	—	—
65. " palmi — de palme	—	—	—	—	—	—
66. Segajõusõtt I sort — Fourrage concentré mixte	11,70	11,70	—	—	—	—
67. " II —	10,50	10,50	—	—	—	—
68. Nisukliid—Sons de froment	7,75	7,31	—	—	—	—
69. Rukkikliid—Sons de seigte	—	—	—	—	—	—
<b>Linaseeme, lina, riie, paber ja nahk—Graines de lin, lin tissus, papier et cuirs</b>						
70. Linaseeme, õli 90%—Graines de lin.	11,90	10,82	—	—	—	—
71. " külvil 95%—Graines d. lin p. semence	19,10	12,50	—	—	—	—
72. Lina, Liivi, R—Lin de Livonie, R	483	412	—	—	—	—
73. " Põetseri, R—de Pöetsert, R	534	504	—	—	—	—
74. " Võru, R—de Võru, R	534	473	—	—	—	—
75. " Tartu, R—de Tartu, R	483	412	—	—	—	—
76. Takud, Codilla I—Etoupe de Codilla I	—	—	—	—	—	—
77. " II—II	—	—	—	—	—	—
<b>78. Puuvillane riie, Bjas.—Cotonnade</b>						
79. " Mitkal, —	—	—	—	—	—	—
80. Paber, rotatsioonid—Papier roulé	—	—	—	—	—	—
81. Tallanahk, Eesti nahast—Cuir à semelles du pays	—	—	—	—	—	—
82. " Ameer. nahast I s.—Cuir d'Amér. I s.	—	—	—	—	—	—
83. " " II s.—" " II s.	—	—	—	—	—	—
<b>Ehitismaterjalid—Matériel de construction</b>						
84. Tsement, Portland,—Ciment de Portland	—	—	—	—	9)	8,85
85. Kriit, loores—Craie brute	—	—	—	—	—	6,01
86. " pestud — lavée	—	—	—	—	—	6,43
87. Asfalt—Asphalte	—	—	—	—	—	—
88. Lubi—Chaux	—	—	—	—	—	3,05
89. Kips tükikides (fr. Irboska)—Fâche en morceaux	15,25	15,25	—	—	—	15,25
90. " jahvatatud — moulu	24,40	24,40	—	—	—	24,40
91. " krovimise — pour ouvrages en stuc.	39,65	39,65	—	—	—	39,65
92. Telliskivid I s.—Briques I sorte	48,75	48,75	—	—	—	48,75
<b>Metallid—Métaux</b>						
93. Raud, sordi —Fer en espèces	—	—	—	—	—	11,66
94. " latt — lingots	—	—	—	—	—	11,93
95. " vits — Ferraille	—	—	—	—	—	19,00
96. " plekk—Tôle de fer	—	—	—	—	—	19,50
97. " tsingitud—Tôle de fer zinguée	—	—	—	—	—	32,00
98. " talad (T)—Sommiers en fer	—	—	—	—	—	32,75
99. Teras, vedru—Acier à ressort	—	—	—	—	—	13,29
100. " tõrjitatud—Outillage en acier	—	—	—	—	—	23,00
101. " tulla—Atmant	—	—	—	—	—	—
102. Malm—Fonte de fer	—	—	—	—	—	—
103. Inglistina—Étain	—	—	—	—	—	—
104. Seatinna—Plomb	—	—	—	—	—	—
105. Vaskplekk, punane—Tôle de cuivre, rouge	—	—	—	—	—	—
106. " valge — blanche	—	—	—	—	—	—
107. Tsinkplekk — de zinc	—	—	—	—	—	—
<b>Kütetained, ääd ja nende saadused—Combustibles, huiles et leurs produits</b>						
108. Kivistüsi auru, Yorkshire—Houille de Yorkshire	—	—	—	—	4)	28,75
109. " Newcastle—Houille de Newcastle	—	—	—	—	4)	27,58
110. " sepa—Houille de forge	—	—	—	—	4)	30,50
111. Koaks, valu—Coke de fonte	—	—	—	—	4)	43,25
112. gaasi—Coke de gaz	—	—	—	—	—	—
113. Põlevkivi, I s. A.—Schiste combustible I sorte A	—	—	—	—	4)	6,10
114. " I s. B. — " " " B.	—	—	—	—	4)	5,50
115. " II s. — " " " II	—	—	—	—	4)	4,93
116. " III s. — " " " III	—	—	—	—	4)	2,58
117. Põlevkiviõli—Houille de schiste combustible	—	—	—	—	—	6,42
118. Nafta, Vene—Naphtha de Russie	—	—	—	—	—	11,75
119. " Ameerika—Naphtha d'Amérique	—	—	—	—	—	11,75
120. Petrooleum, Vene—Pétrole de Russie	—	—	—	—	—	16,88
121. " Ameerika—Pétrole d'Amérique	—	—	—	—	—	16,88
122. Bensin, Vene—Benzine de Russie	—	—	—	—	—	32,36
123. " Ameerika—Benzine d'Amérique	—	—	—	—	—	33,80
124. Masinaõli, Vene—Huile à graiss. de Russie	—	—	—	—	—	32,36
125. " Ameerika—Huile à graiss. d'Amérique	—	—	—	—	—	26,50
<b>Väetisained — Engrais</b>						
126. Superfosfaat, 18—20%—Superphosphate 18—20%	—	—	—	—	—	5,70
127. Toomasjahu, 15—16%—Scorie Thomas 15—16%	—	—	—	—	—	5,40
128. Kaalisool, 30%—Sel de potasse 30%	—	—	—	—	—	—
129. " 40% —	—	—	—	—	—	—
130. Kainiit, 13—14%—Cainite 13—14%	—	—	—	—	—	10,45
131. Eesti fosforiit, 25—27%—Phosphor. du pays 25—27%	—	—	—	—	—	4,50
132. Salpeeter, Norra—Salpêtre de Norvège	—	—	—	—	—	4,80
133. " Čiili 15,5%—Salpêtre de Čiili 15,5%	—	—	—	—	—	4,80
<b>Värvid ja muu keemikaup — Matières tinctoriales et autres produits chimiques</b>						
134. Nigrosiin, veseslav, väljam.—Nigrosine fondante	—	—	—	—	4)	5,50
135. Tsinkevalge, väljam.—Blanc de zinc, étranger	—	—	—	—	4)	0,75
136. Tinnavalge, — plomb	—	—	—	—	4)	0,83
137. Ooker, — Ocre étrangère	—	—	—	—	4)	0,18
138. Pesusooda—Soude	—	—	—	—	—	8,50
139. Seebikivi, inglise—Pierre de savon d'Angleterre	—	—	—	—	—	8,68
140. Tuletikud—Allumettes	—	—	—	—	9)	28,00
—	—	—	—	—	—	130

Hinnad on antud ühe kvintaali (100 kg) kohta peale märgitud — Les prix sont indiqués par 100 kg exc. les cas marques et après 1) kg, 2) kast 360 lk. — boîte à 360 oeufs, 3) tünn — baril, 4) meetertonn (1000 kg), 5) meetre — mètre, 6) tünn — baril (170 kg), 7) tubat-mille, 8) 5000 toosi — 5000 boîtes. 9) E. T. K. andmetel.

Tab. 25. TOIDUAINETE, MÄKSUMUS KALORILISE SISALDUSE JÄRGI 1926—1931 a. — COUT DES DENRÉES ALIMENTAIRES A LA BASE DE LEUR VALEUR NUTRITIVE 1926—1931.

1000 kalori maksumus (sentides) Coût par 1000 calories (en cents)	Keskmine Moyenne					1931		
	1926	1927	1928	1929	1930	II	III	IV
	1-2. Sealih—Viande de porc . . . . .	54	44	51	58	50	33	32
3. Seapekk—Lard . . . . .	21	16	19	22	18	11	10	10
4-5. Loomaliha—Viande de boeuf . . . . .	66	53	55	62	55	42	42	42
6-7. Vasikalih— de veau . . . . .	55	48	50	58	48	35	34	31
8-9. Lambaliha— de mouton . . . . .	37	35	36	41	39	32	32	31
10. Searasv sulatam.—Graisse de porc . . . . .	21	16	19	20	17	11	11	10
11. sulat.—Saindoux . . . . .	19	18	20	21	18	16	15	15
12. Loomarasv sulatam.—Graiss.de boeuf non fondue . . . . .	14	12	12	13	13	9	10	10
14. Teevorst—Saucisson . . . . .	83	80	80	88	90	62	69	59
15. Sink—Jambon . . . . .	48	38	40	45	45	35	35	35
16. Räämed, värsked—Petits harengs balliques, frais . . . . .	59	53	58	56	51	68	52	52
17. Kiliud, värsked—Esprouts frais . . . . .	72	48	48	36	34	46	—	—
18. Haugid — Brochets . . . . .	118	118	128	164	145	125	127	150
19. Ahvenad — Perches fraîches . . . . .	104	96	107	124	131	119	118	145
Tursad — Morues . . . . .	66	53	61	68	49	65	59	54
21. Räämed, soolat.—Pet. har. ball. salés . . . . .	50	52	56	58	54	53	53	53
22. Kiliud — Esprouts salés . . . . .	43	38	30	29	27	30	29	30
23. Heeringad — Harengs . . . . .	37	37	37	38	38	38	38	38
29. Rukkijahu—Farine de seigle . . . . .	5	6	7	7	4	4	4	5
Rukkipüü — blutée . . . . .	8	9	9	10	9	8	8	8
30. Sepikjahu— de froment . . . . .	11	11	11	12	10	10	10	10
Nisupüü — blutée . . . . .	17	16	16	15	14	14	14	14
32. Odrajahu — d'orge . . . . .	9	9	9	11	9	8	—	—
34. Odratangud—Gruau d'orge . . . . .	11	10	11	11	10	10	9	9
35. Kruubid—Orge perlé . . . . .	12	12	12	13	12	11	11	11
36. Rukkielib—Pain de seigle . . . . .	8	9	9	9	6	7	7	7
37. Peenteib — demi-bl. de seigle . . . . .	14	14	14	14	12	13	13	14
38. Sepik — de froment . . . . .	16	15	15	15	14	14	14	14
39. Naelasai — blanc . . . . .	17	18	18	19	19	17	17	17
40. Rööskpiim—Lait frais . . . . .	22	21	23	25	21	21	21	19
42. Hapukoore—Crème aigre . . . . .	32	31	35	47	42	39	38	37
43. Kohupiim—Caillébotte . . . . .	38	41	44	47	41	34	37	41
44. Väi, meierei—Beurre de table . . . . .	35	35	39	37	30	29	30	27
45. köögi — de cuisine . . . . .	31	31	34	33	26	25	25	23
Tämevõi — végétal . . . . .	17	17	17	17	17	17	17	17
Juust šveitsi—Fromage suisse . . . . .	54	54	54	55	55	55	55	47
46. Kanamunad—Oeufs de poule . . . . .	107	99	112	109	95	108	114	90
47. Kartulid—Pommes de terre . . . . .	8	8	12	11	7	8	8	8
48. Porgandid—Carottes . . . . .	47	83	48	104	46	42	50	55
49. Peedid—Betteraves . . . . .	52	58	54	102	53	44	44	44
50. Kaalikad—Navets . . . . .	62	69	65	63	43	43	54	54
51. Harned—Pois séchés . . . . .	13	13	15	14	11	11	11	11
52. Oad — Fèves . . . . .	14	11	12	16	12	12	12	12
53. Kapsad, hapud—Choucroute . . . . .	278	249	187	244	129	214	214	250
54. värsked—Choux frais . . . . .	172	132	85	177	101	150	150	—
55. Sibulad—Oignons . . . . .	166	145	137	159	151	94	109	140
56. Riis—Riz . . . . .	14	14	14	15	16	16	16	16
57. Manna—Manne . . . . .	18	17	17	17	17	17	17	17
58. Makaronid—Macaronis . . . . .	24	21	20	20	21	22	22	22
59. Kartulijahu—Fécule de pom. de terre . . . . .	13	12	15	14	11	11	11	11
60. Suhkur, peenike—Sucre en poudre . . . . .	11	11	11	9	8	7	7	7
61. Meel—Miel . . . . .	76	65	64	66	62	58	58	58

Hinnamuutused 1931 a. aprillis eelmise kuuga võrreldes:

Elumaksumusindeksid

Odavnenud:		Kallinenud:	
Märts	Aprill	Märts	Aprill
Lambaliha . . . . .	87	85	87
Vasikalih . . . . .	47	44	44
Searasv, sulatat. . . . .	143	140	140
sulatam. . . . .	83	85	85
Teevorst . . . . .	100	90	90
Odratangud . . . . .	35	32	32
Kruubid . . . . .	40	38	38
Kartulid . . . . .	39	37	37
Juust . . . . .	250	213	213
Munad . . . . .	9	7,5	7,5
Või, meierei . . . . .	288	215	215
„ köögi . . . . .	198	180	180

Suurmüügilindeksid

Odavnenud:		Kallinenud:	
Märts	Aprill	Märts	Aprill
Või . . . . .	2,10	1,83	1,83
Juust . . . . .	1,91	1,90	1,90
Sealiha . . . . .	0,85	0,58	0,58
Munad . . . . .	19,80	19,80	19,80
Raud . . . . .	11,93	11,66	11,66
Bensiin . . . . .	33,30	32,36	32,36
Pesuosoda . . . . .	8,68	8,50	8,50
Loomaliha . . . . .	0,46	0,48	0,48
Kartulid . . . . .	2,45	2,60	2,60
Rukis . . . . .	13,88	16,41	16,41
Rukkijahu . . . . .	15,96	17,30	17,30
Nisupüü, pehme . . . . .	42,25	45,66	45,66
„ sõre . . . . .	42,25	46,86	46,86
Kaer . . . . .	8,81	9,91	9,91
Suhkur . . . . .	26,44	27,25	27,25
Petroleum . . . . .	15,15	18,88	18,88
Seatina . . . . .	42,12	43,00	43,00
Vaskplekk pun. . . . .	184	190	190
„ valge . . . . .	170	175	175
Seebikivi . . . . .	27,02	28,00	28,00
Lina, liivi . . . . .	412	483	483
„ V.-Petseri . . . . .	489	534	534

Tab. 27.—28. ELUMAKSUMUS- JA SUURMÜÜGILINDEKSID (geom. kesk.)  
Nombres-indices du coût de la vie et nombres-indices des prix de gros (moyenne géom.)

	Keskmine Moyenne annuelle		1931 a.			1930
	1929	1930	Veebr.	Märts	Aprill	Aprill

Tab. 27. ELUMAKSUMUSINDEKSID  
N.-indices du coût de la vie  
A. (1913 = 100)

1. Toitlus—Alimentation . . . . .	126	103	96	96	96	109
2. Korter—Logement . . . . .	52	52	52	52	52	52
3. Kütte ja valgustus—Chauffage et éclairc.	95	97	80	80	80	97
Puud—Bois . . . . .	103	102	80	80	80	99
Elekter—Electricité . . . . .	43	43	43	43	43	43
Petroleum—Pétrole . . . . .	86	93	86	86	86	98
Tuletikud—Allumettes . . . . .	109	130	130	130	130	130
4. Riided—Habilleme . . . . .	150	149	147	147	147	150
Riie—Étoffe . . . . .	120	120	120	120	120	120
Õmblemine—Couture . . . . .	150	150	150	150	150	150
Pesu—Linge . . . . .	155	150	136	136	136	155
Jalatsid—Chaussures . . . . .	187	187	187	187	187	187
5. Puhastus—Hygiène et nettoyage . . . . .	100	100	100	100	100	100
Seep—Savon . . . . .	111	109	109	109	109	109
Saun—Bain . . . . .	71	73	73	73	73	73
Habemeajamine—Barbe . . . . .	105	105	105	105	105	105
Juukseilgikus—Coupe de cheveux . . . . .	121	121	121	121	121	121
6. Reisid, liikumine, post—Voyages etc.	78	82	83	83	83	83
Tall.—Nöme pih. hind.—Chem. de fer . . . . .	79	90	94	94	94	94
Tramm—Tramway . . . . .	70	70	70	70	70	70
Postitariif—Tarif postal . . . . .	86	86	86	86	86	86
7. Haridus—Instruction . . . . .	94	94	94	94	94	94
8. Lõbustus—Divertissements . . . . .	143	143	143	143	143	143
Teater—Théâtre . . . . .	56	56	56	56	56	56
Kino—Cinéma . . . . .	46	46	46	46	46	46
Tubak—Tabac . . . . .	174	174	174	174	174	174
Alkohol—Alcool . . . . .	151	153	153	153	153	153
9. Muud kulud—Autres dépenses . . . . .	100	98	95	95	95	99
Üldindeks—N.-ind. général du coût de la vie . . . . .	117	104	98	98	98	107

B. (1922 = 100)

Toitlus—Alimentation . . . . .	131	107	100	100	100	113
Korter—Logement . . . . .	227	227	227	227	227	227
Küte ja valgustus—Chauffage et éclairc.	106	108	90	90	90	108
Riided—Habilleme . . . . .	107	106	104	104	104	107
Puhastus—Hygiène et nettoyage . . . . .	107	107	107	107	107	107
Reisid, liikumine, post—Voyages etc.	140	147	149	149	149	149
Haridus—Instruction . . . . .	141	141	141	141	141	141
Lõbustus—Divertissements . . . . .	132	132	132	132	132	132
Muud kulud—Autres dépenses . . . . .	133	130	126	126	126	131
Üldindeks—N.-ind. général . . . . .	131	116	110	109	109	120

Tab. 28. a) SUURMÜÜGILINDEKSID (võrdkaalustamata kesk.)  
Nombres-indices des prix de gros (moyennes non pondérées).  
A. (1913 = 100).

Sisseveetavad ained—Articles d'importation	1929	1930	1931	1931	1931	1931
Toiduained—Denrées aliment.	102	91	93	92	97	90
Sellest koloniaalkaubad—Dont denrées coloniales	81	75	75	74	75	75
Söödaained—Denrées fourragères	162	123	115	115	120	122
Tööstusenaused—Matières premières et produits industriels	92	88	79	78	79	93
Kokku sisseveetav ained—Gr. total	104	93	89	88	91	95

Väljaveetavad ained—Articles d'exportation	1929	1930	1931	1931	1931	1931
Toiduained—Denrées aliment.	129	102	94	94	86	107
Tööstusenaused—Matières premières et produits industriels	133	126	113	113	113	129
Lina—Lien . . . . .	174	117	81	87	76	137
Kokku väljaveetav ained—Gr. total	135	114	98	99	97	120

Üldindeks—Nombre-indices général	1929	1930	1931	1931	1931	1931
Sellest toiduained—Dont denrées alimentaires	113	96	93	93	92	97
tööstusenaused—Dont matières prem. et prod. industr.	110	104	94	93	94	109

B. (1922 = 100)

Sisseveetavad ained—Articles d'imp.	95	86	82	82	84	88
Väljaveetavad — d'export.	114	96	82	83	81	101
Üldindeks—N.-ind. général						





Tab. 29. Tööturg veebruaris 1931 a. — Marché du travail en février 1931.

	Oma valitsuse tööhõrsid — Bourses du travail des administrations publiques										Eravahetalitusekontorid — Agences d'affaire privées																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																	
	Tööajalaste arv — Nombre de chômeurs					Tööajalaste arv — Nombre de chômeurs					Tööajalaste arv — Nombre de chômeurs					Tööajalaste arv — Nombre de chômeurs																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																												
	M.	N.	K.	F.	M.	M.	N.	M.	N.	M.	M.	N.	M.	N.	M.	M.	N.	M.	N.	M.																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																								
1. Põllu- ja aiandus — Ouvriers agric. et horticult.	61	70	33	83	4	5	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																		
2. Metsatöölised — Forestiers	13	4	6	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																															
3. Kaevandus — Ouvriers en mines	149	140	69	5	19	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																														
4. Metalltöölised — Ouvriers en métaux	12	30	5	8	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																														
5. Tekstiilitöölised — Ouvriers dans l'industrie textile	22	305	15	90	6	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71	72	73	74	75	76	77	78	79	80	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99	100	101	102	103	104	105	106	107	108	109	110	111	112	113	114	115	116	117	118	119	120	121	122	123	124	125	126	127	128	129	130	131	132	133	134	135	136	137	138	139	140	141	142	143	144	145	146	147	148	149	150	151	152	153	154	155	156	157	158	159	160	161	162	163	164	165	166	167	168	169	170	171	172	173	174	175	176	177	178	179	180	181	182	183	184	185	186	187	188	189	190	191	192	193	194	195	196	197	198	199	200	201	202	203	204	205	206	207	208	209	210	211	212	213	214	215	216	217	218	219	220	221	222	223	224	225	226	227	228	229	230	231	232	233	234	235	236	237	238	239	240	241	242	243	244	245	246	247	248	249	250	251	252	253	254	255	256	257	258	259	260	261	262	263	264	265	266	267	268	269	270	271	272	273	274	275	276	277	278	279	280	281	282	283	284	285	286	287	288	289	290	291	292	293	294	295	296	297	298	299	300	301	302	303	304	305	306	307	308	309	310	311	312	313	314	315	316	317	318	319	320	321	322	323	324	325	326	327	328	329	330	331	332	333	334	335	336	337	338	339	340	341	342	343	344	345	346	347	348	349	350	351	352	353	354	355	356	357	358	359	360	361	362	363	364	365	366	367	368	369	370	371	372	373	374	375	376	377	378	379	380	381	382	383	384	385	386	387	388	389	390	391	392	393	394	395	396	397	398	399	400	401	402	403	404	405	406	407	408	409	410	411	412	413	414	415	416	417	418	419	420	421	422	423	424	425	426	427	428	429	430	431	432	433	434	435	436	437	438	439	440	441	442	443	444	445	446	447	448	449	450	451	452	453	454	455	456	457	458	459	460	461	462	463	464	465	466	467	468	469	470	471	472	473	474	475	476	477	478	479	480	481	482	483	484	485	486	487	488	489	490	491	492	493	494	495	496	497	498	499	500	501	502	503	504	505	506	507	508	509	510	511	512	513	514	515	516	517	518	519	520	521	522	523	524	525	526	527	528	529	530	531	532	533	534	535	536	537	538	539	540	541	542	543	544	545	546	547	548	549	550	551	552	553	554	555	556	557	558	559	560	561	562	563	564	565	566	567	568	569	570	571	572	573	574	575	576	577	578	579	580	581	582	583	584	585	586	587	588	589	590	591	592	593	594	595	596	597	598	599	600	601	602	603	604	605	606	607	608	609	610	611	612	613	614	615	616	617	618	619	620	621	622	623	624	625	626	627	628	629	630	631	632	633	634	635	636	637	638	639	640	641	642	643	644	645	646	647	648	649	650	651	652	653	654	655	656	657	658	659	660	661	662	663	664	665	666	667	668	669	670	671	672	673	674	675	676	677	678	679	680	681	682	683	684	685	686	687	688	689	690	691	692	693	694	695	696	697	698	699	700	701	702	703	704	705	706	707	708	709	710	711	712	713	714	715	716	717	718	719	720	721	722	723	724	725	726	727	728	729	730	731	732	733	734	735	736	737	738	739	740	741	742	743	744	745	746	747	748	749	750	751	752	753	754	755	756	757	758	759	760	761	762	763	764	765	766	767	768	769	770	771	772	773	774	775	776	777	778	779	780	781	782	783	784	785	786	787	788	789	790	791	792	793	794	795	796	797	798	799	800	801	802	803	804	805	806	807	808	809	810	811	812	813	814	815	816	817	818	819	820	821	822	823	824	825	826	827	828	829	830	831	832	833	834	835	836	837	838	839	840	841	842	843	844	845	846	847	848	849	850	851	852	853	854	855	856	857	858	859	860	861	862	863	864	865	866	867	868	869	870	871	872	873	874	875	876	877	878	879	880	881	882	883	884	885	886	887	888	889	890	891	892	893	894	895	896	897	898	899	900	901	902	903	904	905	906	907	908	909	910	911	912	913	914	915	916	917	918	919	920	921	922	923	924	925	926	927	928	929	930	931	932	933	934	935	936	937	938	939	940	941	942	943	944	945	946	947	948	949	950	951	952	953	954	955	956	957	958	959	960	961	962	963	964	965	966	967	968	969	970	971	972	973	974	975	976	977	978	979	980	981	982	983	984	985	986	987	988	989	990	991	992	993	994	995	996	997	998	999	1000	1001	1002	1003	1004	1005	1006	1007	1008	1009	1010	1011	1012	1013	1014	1015	1016	1017	1018	1019	1020	1021	1022	1023	1024	1025	1026	1027	1028	1029	1030	1031	1032	1033	1034	1035	1036	1037	1038	1039	1040	1041	1042	1043	1044	1045	1046	1047	1048	1049	1050	1051	1052	1053	1054	1055	1056	1057	1058	1059	1060	1061	1062	1063	1064	1065	1066	1067	1068	1069	1070	1071	1072	1073	1074	1075	1076	1077	1078	1079	1080	1081	1082	1083	1084	1085	1086	1087	1088	1089	1090	1091	1092	1093	1094	1095	1096	1097	1098	1099	1100	1101	1102	1103	1104	1105	1106	1107	1108	1109	1110	1111	1112	1113	1114	1115	1116	1117	1118	1119	1120	1121	1122	1123	1124	1125	1126	1127	1128	1129	1130	1131	1132	1133	1134	1135	1136	1137	1138	1139	1140	1141	1142	1143	1144	1145	1146	1147	1148	1149	1150	1151	1152	1153	1154	1155	1156	1157	1158	1159	1160	1161	1162	1163	1164	1165	1166	1167	1168	1169	1170	1171	1172	1173	1174	1175	1176	1177	1178	1179	1180	1181	1182	1183	1184	1185	1186	1187	1188	1189	1190	1191	1192	1193	1194	1195	1196	1197	1198	1199	1200	1201	1202	1203	1204	1205	1206	1207	1208	1209	1210	1211	1212	1213	1214	1215	1216	1217	1218	1219	1220	1221	1222	1223	1224	1225	1226	1227	1228	1229	1230	1231	1232	1233	1234	1235	1236	1237	1238	1239	1240	1241	1242	1243	1244	1245	1246	1247	1248	1249	1250	1251	1252	1253	1254	1255	1256	1257	1258	1259	1260	1261	1262	1263	1264	1265	1266	1267	1268	1269	1270	1271	1272	1273	1274	1275	1276	1277	1278	1279	1280	1281	1282	1283	1284	1285	1286	1287	1288	1289	1290	1291	1292	1293	1294	1295	1296	1297	1298	1299	1300	1301	1302	1303	1304	1305	1306	1307	1308	1309	1310	1311	1312	1313	1314	1315	1316	1317	1318	1319	1320	1321	1322	1323	1324	1325	1326	1327	1328	1329	1330	1331	1332	1333	1334	1335	1336	1337	1338	1339	1340	1341	1342	1343	1344	1345	1346	1347	1348	1349	1350	1351	1352	1353	1354	1355	1

**Tab. 30. Tööstusettevõtted ja töölolu 1-ks märtsiks 1931.**  
*Entreprises industrielles et leur main-d'oeuvre au 1 mars 1931.*

	Ettevõtte arv—Nombre d'entreprises		Töötajate üldarv—Nombre général des travailleurs				Neist töölisi—Donc ouvriers		Töölisid—Ouvriers	Töölisi ja teenijaid alaealisi (alla 18 a.) Mineurs parmi les ouvriers et service
	1931	1931	1. märtsil	1. märtsil	1. märtsil	1. märtsil	1. märtsil	1. märtsil		
I. Murrud ja kaevandused	15	14	2 924	267	2 179	1 451	3 691	3 691	98,1	
II. Metalltööstus	17	16	1 187	85	1 192	61	1 052	1 052	81,4	
III. Metalltööstus	43	43	4 078	171	3 966	113	3 551	3 551	97,0	
IV. Metalltööstus	13	13	566	36	563	3	441	441	98,3	
V. Nahatööstus	7	7	245	11	237	8	192	192	99,0	
VI. Tekstiil-tööstus	21	21	8 660	73	8 554	306	7 928	7 928	99,2	
VII. Puit-tööstus	40	42	2 745	289	2 946	201	2 396	2 596	108,3	
VIII. Paberitööstus	13	13	2 193	27	2 173	20	1 873	1 853	98,9	
IX. Põllumajandustööstus	23	23	2 434	30	2 338	17	1 981	1 981	98,5	
X. Toidu-, maitseainete- ja jookide tööstus	39	39	2 834	28	2 838	96	1 982	1 982	94,9	
XI. Kehakatte- ja puudukaupade tööstus	13	13	2 745	65	2 745	28	1 230	1 230	102,5	
XII. Elektrotööstus	15	14	954	83	837	117	843	843	87,4	
XIII. Elektrilised ja veevarustus	7	7	678	30	648	30	461	461	94,0	
XIV. Puhasustööstus	3	3	117	6	122	5	112	112	104,5	
Kokku suurtoöstus—Total	269	2	28 510	998	1 613	28 195	615	25 163	97,7	
Sellest ettevõtteid 50 ja üle töötajaga—les entreprises ayant plus de 50 travailleurs	116	1	24 868	681	1 324	24 175	693	21 883	97,0	
Donk ettevõtteid 20—49 töötajaga—les entreprises, ayant 20—49 travailleurs	153	3	3 942	367	2 89	4 020	78	3 280	102,4	
1931 a. veebruaril arvud—Chiffres de février 1931.	267	3	28 602	1 589	1 361	28 810	208	24 919	101,0	
Kokku suurtoöstus—Total	1	1	24	6	18	6	22	22	72,7	
I. Industries extraochoines	19	18	118	15	111	7	104	104	95,2	
II. Industrie minérale	53	51	460	31	467	18	433	433	97,5	
III. " chimique	20	20	241	5	241	3	183	183	99,5	
IV. " des métaux	20	20	178	2	169	9	155	155	94,8	
V. " des caux et peaux	41	41	475	30	475	26	396	396	107,1	
VI. " du bois	57	62	410	143	544	405	394	424	125,4	
VII. " du papier	8	8	85	2	88	3	69	72	104,3	
VIII. " poligraphique	37	37	983	6	378	5	366	366	98,4	
IX. " de l'alimentation et des boissons etc.	190	190	1 453	44	1 428	30	1 181	1 181	97,5	
XI. Confection de vêtements et fab. de mercerie	40	44	453	70	423	3	462	472	102,2	
XII. Constructions	4	4	55	3	52	2	37	35	94,5	
XIII. Usines électriques, à gaz d'éclairage et distri- bution d'eau	7	7	55	1	54	1	42	41	97,6	
XIV. Industrie du nettoyage	7	7	81	1	80	1	72	72	100,0	
Kokku kesktoöstus—Total (entreprises moyennes)	504	17	4 532	357	291	4 588	66	3 896	101,8	
Üldse suur- ja kesktoöstus—Grand total	773	19	33 342	1 355	1 904	32 793	549	29 059	98,2	
1931 a. veebruaril arvud—Chiffres de février 1931.	490	24	4 491	289	248	4 582	41	3 875	100,5	
Kokku kesktoöstus—Total (entreprises moyennes)	757	29	33 098	1 878	1 629	33 342	249	28 794	100,9	
Üldse suur- ja kesktoöstus—Grand total (entreprises grandes et moyennes)	198	—	198	—	198	—	—	198	—	

1) Arvestatud juba eennem tegevust ajastanud, andmete puudumisel eelmisest kokkuvõtetist välja jäetud ettevõtte.

Tab. 31. TÖÖNNETUSED TÖÖTUSETTEVÕTTEIS VEEBURIIS ja MÄRTSIS 1931 a.  
Accidents du travail dans les entreprises industrielles en février et mars 1931.

	Suurtööstus (20 ja üle tööt. ettevõtted)		Sellest				Kesk-tööstus (5-19 töötaja- ettevõtted)		Kokku		1931	
	Märts	Veebr.	Üle 50 töötaja- ga ettevõtted		20-49 töötaja- ga ettevõtted		Märts	Veebr.	Märts	Veebr.	Veeb.	Jaan.
			Märts	Veebr.	Märts	Veebr.						
I. Murrud ja kaevandused	80	89	80	69	—	—	—	—	80	69	69	93
II. Mineraalide lümbertõttamine	24	20	18	18	0	2	—	1	25	20	20	18
III. Metallitööstus	84	70	73	61	11	8	—	3	84	73	73	102
IV. Keemiatööstus	5	7	6	5	2	2	—	—	8	7	7	7
V. Nahatööstus	2	3	2	2	—	1	—	—	3	3	3	6
VI. Tekstiiltööstus	114	82	114	82	—	—	2	1	116	83	83	102
VII. Puutööstus	64	50	51	35	13	15	—	4	66	54	54	34
VIII. Paberitööstus	34	27	33	27	1	—	—	—	34	27	27	23
IX. Polügraafiatööstus	1	2	1	1	—	1	—	—	1	2	2	2
X. Toidu-, maitseain. ja jookide tööst.	13	16	11	15	2	1	—	3	13	19	19	8
XI. Kehakatte- ja pudukaupade tööstus	1	2	1	2	—	—	—	—	1	2	2	1
XII. Ehitustööstus	23	23	22	21	1	2	—	—	23	23	23	25
XIII. Elektrijaam. ning gaasi- ja veevar.	6	—	—	—	2	—	—	—	6	—	—	1
XIV. Puhastustööstus	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kokku—Total	454	371	416	338	38	33	5	11	459	382	382	422
Kokku 1/I—31/III. 1931—Total	1244	1139	105	19					1263			

Tab. 32. TÖÖTUSETÖÖLISTE ARVU LIKKUMISE INDEKSID (1-ks kuupäevaks).  
Nombres-indices du mouvement du nombre de main-d'oeuvre dans les entreprises industrielles (au 1-er du mois).

	A. Liikuv al baasil (eelmine kuu = 100 järgmise kuu jaoks) A. Base mouvante (chaque mois précédent = 100 par rapport au mois suivant)						B. Indeksid baasil: 1.1.1927 = 100 B. Base: 1.1.1927 = 100					
	Töötajad <sup>1)</sup> —Travailleurs en général <sup>1)</sup>			Töölised—Ouvriers			Töötajad <sup>1)</sup>			Töölised		
	Suur- ja kesk- tööstus	Suurtööstus	Sellest 50 ja üle töötajaga	Sellest 20-49 tööt.	Kesk-tööstus 5-19 tööt.	Entrepreses grandes et mo- yennes	Grandes entreprises	50 et plus de travail.	20-49 travail.	Entrepreses moyennes	Suur- ja kesk- tööstus	Entrepreses grandes et moyennes
1930 Märts	102,1	102,2	100,9	109,7	101,5	102,3	102,4	102,6	110,7	101,4	109,2	110,2
Aprill	102,9	102,9	102,4	105,7	102,7	103,3	103,2	101,3	106,4	104,0	112,3	113,9
Mai	102,1	103,0	103,1	102,3	96,4	102,5	103,3	103,6	102,5	97,0	114,7	116,7
Juuni	104,1	104,6	103,9	107,8	101,2	104,6	105,1	104,4	103,9	101,3	119,4	122,1
Juuli	97,4	97,6	97,1	100,2	96,0	97,2	97,4	96,9	100,2	95,7	116,3	118,7
August	96,1	95,8	96,0	94,5	98,6	95,5	95,1	95,3	94,3	97,8	113,4	114,8
September	94,8	94,5	95,6	88,9	97,0	94,5	94,1	95,3	97,9	97,2	107,6	108,5
Oktoober	98,5	98,1	98,3	96,8	101,5	98,4	97,9	98,1	96,7	101,9	108,1	106,9
November	99,0	99,1	99,0	99,7	98,3	99,0	99,1	99,0	99,9	98,4	105,0	105,8
Detsember	101,1	101,1	101,3	96,9	101,3	101,3	101,2	102,0	96,7	101,9	108,2	107,2
1931 Jaanuar	96,6	96,0	96,7	91,7	100,3	96,0	95,5	96,4	90,3	99,3	102,6	103,0
Veebruar	100,3	100,7	100,6	101,5	100,3	100,9	101,0	100,9	102,0	100,9	103,4	103,9
Märts	98,4	97,9	97,2	102,0	101,5	98,2	97,7	97,0	102,4	101,2	101,7	102,6
Aprill	102,4	102,6	102,4	105,8	101,5	102,7	102,9	102,3	106,6	101,9	104,2	104,8

Tab. 33. NAKKUSEHAIGUSED VEEBURIIS ja MÄRTSIS 1931 a. -- Maladies contagieuses en février et mars 1931.

	Typus ab- dominalis	Paratyphus	Morbilli	Scarlatina	Diphtheria	Lepra	Trachoma	Tube- rcu- losis	Kokku Total	Typus ab- dominalis	Paratyphus	Morbilli	Scarlatina	Diphtheria	Mening. ee- rebrosp. ep.	Trachoma	Tube- rcu- losis	Kokku Total
Linnad—Villes	8	4	198	24	14	—	—	70	318	16	1	146	27	26	1	6	84	307
Tallinn	1	—	—	9	5	—	—	44	62	4	—	5	9	16	—	4	42	80
Haapsalu	—	—	—	1	—	—	—	1	2	—	—	—	1	—	—	—	1	5
Kuressaare	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Narva	—	—	—	1	—	—	—	2	5	1	—	—	1	3	—	1	6	15
Nõmme	—	—	—	—	—	—	—	4	3	—	—	—	—	—	—	—	—	4
Paide	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Paldiski	—	—	—	—	—	—	—	2	5	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Petseri	—	—	—	—	3	—	—	2	5	—	—	—	—	1	—	—	—	—
Pärnu	1	—	194	2	1	—	—	5	203	—	—	—	1	—	—	—	6	144
Põltsamaa	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Rakvere	—	—	—	1	1	—	—	1	3	—	—	—	1	—	—	—	—	1
Tapa	—	—	—	1	1	—	—	4	1	—	—	—	1	—	—	—	—	2
Tartu	1	1	1	5	4	—	—	5	17	—	—	3	6	5	1	14	36	
Tõrva	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	—	—	—	—	—	—	2	2
Türi	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	2	3
Valga	4	—	—	2	—	—	—	—	6	1	—	—	3	7	—	1	1	6
Viljandi	1	1	—	1	—	—	—	3	6	—	—	—	1	—	—	—	4	5
Võru	—	—	1	—	—	—	—	1	2	—	—	—	—	—	—	—	2	3
Maad—Arrond.	10	—	40	74	42	3	12	104	285	4	—	84	51	26	1	18	93	277
Viru	2	—	1	8	8	—	—	8	27	—	—	1	1	2	—	5	7	14
Järva	—	—	—	1	1	—	—	6	8	—	—	—	2	2	—	1	12	17
Harju	1	—	—	2	5	—	—	11	21	1	—	—	1	4	—	2	6	16
Lääne	4	—	7	19	—	—	—	4	35	2	—	23	6	—	—	3	3	35
Saare	—	—	—	—	5	—	—	5	10	—	—	—	—	—	—	2	2	6
Pärnu	1	—	20	4	—	1	1	7	34	—	—	59	1	1	—	2	9	72
Viljandi	—	—	11	1	1	—	—	11	25	—	—	—	1	—	—	—	6	7
Tartu	2	—	—	20	16	1	3	16	58	—	—	1	12	10	—	22	45	
Valga	—	—	—	1	—	—	—	2	3	—	—	—	4	—	—	—	1	5
Võru	—	—	1	13	5	—	—	29	52	—	—	—	23	5	—	22	51	
Petseri	—	—	—	5	1	—	—	5	12	—	—	—	1	—	—	1	9	
Kokku—Total	18	4	238	98	56	3	12	174	603	20	1	230	78	52	2	24	177	584

1) Töölised, tehniline personaal, ametnikud ja teenijad. — Ouvriers, personnel technique, employés et service.



Tab. 30. Tööstusettevõtted ja töölolu 1-ks aprilliks 1931 a. *Entreprises industrielles et leur main-d'oeuvre au 1 avril 1931.*

Ettevõtte arv—Nombre d'entreprises	Töötajate üldarv—Nombre travailleurs				Neist töölisi—Dont ouvriers				Töölised ja teenijad alaealised (alla 18 a.) Mineurs parmi les ouvriers et service				
	Märtsis tegevest An I mars	Märtsis tegevest An I mars	Märtsis tegevest An I mars	Märtsis tegevest An I mars	Märtsis tegevest An I mars	Märtsis tegevest An I mars	Märtsis tegevest An I mars	Märtsis tegevest An I mars	1 aprill 1931	1 aprill 1931			
I. Murrud ja kaevandused	14	2179	102	84	106,8	1947	158	74	2031	64	104,3	10	
II. Mineraalide ümbertöötamine	16	1193	71	30	103,4	1064	62	29	1097	33	103,1	26	
III. Metallitööstus	43	3965	289	133	102,7	3445	227	119	3553	109	103,3	88	
IV. Keemiatööstus	13	568	29	21	101,4	438	28	21	445	7	101,6	4	
V. Nahatööstus	7	237	15	16	99,6	190	15	16	189	1	99,5	14	
VI. Tekstiilitööstus	21	8354	150	253	103,8	7624	146	245	7909	100	98,7	135	
VII. Puitööstus	42	2946	170	328	111,6	2596	479	166	2909	22	112,1	28	
VIII. Paberitööstus	13	2173	55	21	98,6	1852	23	40	1948	17	98,4	59	
IX. Polügraafitööstus	23	1777	24	55	114,2	1065	28	40	1048	24	101,3	2	
X. Toidu-, malle- ja jookide tööstus	23	2423	56	21	100,9	1833	71	47	1857	21	100,9	18	
XI. Kehakeite- ja pudukaupade tööstus	38	2358	174	56	105,6	1448	116	334	1334	86	106,9	18	
XII. Ehitustööstus	13	1868	124	11	45,6	737	42	1	931	194	126,3	25	
XIII. Elektrienergia ja gaasi- ja veevarustus	14	837	347	153	103,1	1194	346	152	422	2	99,5	1	
XIV. Parustustööstus	7	646	4	6	64,6	424	4	1	116	1	99,1	—	
XV. Parustustööstus—Total	268	28195	1779	1052	28922	727	102,6	1697	995	25282	702	102,9	450
Sellest { ettevõtteid 50 ja üle töötajaga—les entreprises, ayant plus de 50 travailleurs.	115	24175	1367	872	24670	495	102,4	1909	21700	479	102,3	292	
Dont: { ettevõtteid 20—49 töötajaga—les entreprises, ayant 20—49 travailleurs.	153	4030	412	180	4252	232	105,8	388	5562	223	106,6	158	
1931 a. märtsi arvud—Chiffres de mars 1931.	269	28310	998	1613	28195	615	97,9	990	24560	593	97,7	448	
Kokku suur- ja kesktööstus—Total.	1	181	1	4	15	83,3	16	4	13	3	81,3	—	
I. Industries extractives	18	1111	5	6	108	99	4	4	7	96	3	2	
II. Industrie minérale	51	4671	23	27	463	422	22	27	417	5	98,8	36	
III. " chimique	20	241	4	23	222	182	8	22	163	10	89,6	—	
IV. " des cuirs et peaux	20	189	5	4	170	147	4	4	147	13	100,0	5	
V. " textile	41	475	25	36	464	421	22	35	411	13	98,9	5	
VI. " du bois	62	544	249	65	728	494	231	60	665	171	134,6	19	
VII. " du papier	8	88	—	2	86	72	2	2	70	0	97,2	2	
VIII. " poligraphique	37	378	14	19	373	300	19	19	354	6	98,3	54	
IX. " de l'alimentation et des boissons etc.	190	1728	174	124	1833	95	93,3	138	1061	71	93,7	28	
X. " de vêtements et fab. de mercerie	44	498	55	41	507	472	54	40	486	14	103,0	18	
XI. Constructions	4	52	22	10	64	35	21	10	46	4	131,4	4	
XII. Usines électriques, à gaz d'éclairage et distillation d'eau	7	54	—	54	—	41	—	—	41	—	100,0	—	
XIII. Industrie à eau	7	80	—	80	—	72	—	—	72	—	100,0	—	
XIV. Industrie	510	4588	484	415	4657	69	101,5	444	4042	74	101,9	173	
Kokku keegi tööstus—Total (entreprises moyennes)	778	32793	2263	1467	33589	796	102,4	2348	29324	776	102,7	623	
Ühise suur- ja kesktööstus—Grand total.	504	4532	367	291	4698	66	101,5	3896	3968	72	101,8	178	
1931 a. märtsi arvud—Chiffres de mars 1931.	773	33842	1365	1904	32793	549	98,4	29059	28548	511	98,2	621	
Kokku keegi tööstus—Total (entreprises moyennes)	773	33842	1365	1904	32793	549	98,4	29059	28548	511	98,2	621	

Arvestatud juba enne tegevust alustanud, andmete puudumisel eelmist kokkuvõtet väljajätnud ettevõtte.

Tähtsamad Eesti majanduse- ja ühiskondliku elu nähtused 1921-31 a. -

Rahandus (10 tuh. kr.) - Finances (en)

Märkused v. lhk. 352.

Numeratsioon ja lahtrite järjekord muudetud  
Numeration des colonnes est changée

	Liikvel olev raha (kuu 1-ks) Circulation fiduciaire (au 1 de mois)						Pangad (kuu 1-ks) Banques (au 1 du mois)									Pankade vaheline arvokoda Mouven. de la chambre de compensation		
	Vahetusraha - Monnaie et billets subsidiaires						Ärised - Bilans			Hoiusum. - Dépôts			Laenud - Prêts			šek hõbe arv - Nombre des chèques	Summa - Montant	
	Eesti panga Billets de la banque d'Estonia	Kokku Total	Sellest 1-2 krooni 1) 2) 3)	Eesti panga couronnes	kassades - dans la caisse de la banque d'Est.	Liikvel olev raha ja vahetusraha Circulation fiduciaire et monnaie etc subsidiaires	Riigi sissevõetud Recettes de l'Etat	Esti pank	Erapangad	Ühispanngad (21 tähtsamat)	Banque d'Estonie	Banques priées	Banques coopératives	Esti pank	Erapangad			Ühispanngad (21 tähtsamat)
Aastas kokku 1922	—	—	—	—	—	7 077	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	20 793	4 146
Total	—	—	—	—	—	7 640	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	37 253	6 921
1924	—	—	—	—	—	7 475	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	45 012	8 529
1925	—	—	—	—	—	7 751	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	53 361	10 263
1926	—	—	—	—	—	8 571	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	60 385	10 718
1927	—	—	—	—	—	8 941	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	71 291	11 523
1928	—	—	—	—	—	9 216	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	79 011	19 046
1929	—	—	—	—	—	9 592	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	77 794	20 030
1930	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Keskmine kuus 1922	...	...	...	...	...	437	590	3 856	4 948	...	1 199	1 139	...	1 802	1 528	...	1 733	346
Moyenne mens. 1923	...	...	...	...	...	375	637	7 055	5 228	...	977	1 573	...	3 769	2 098	...	3 104	577
1924	...	...	...	...	...	388	623	3 130	7 524	...	1 028	1 610	...	4 606	2 974	...	3 751	711
1925	...	...	...	...	...	544	646	6 338	8 251	...	1 094	1 749	...	5 138	3 278	...	4 447	855
1926	...	...	...	...	...	560	714	8 335	6 665	1 287	803	1 300	698	6 049	3 739	993	5 032	893
1927	...	...	...	...	...	684	745	8 122	7 628	1 800	811	2 829	1 090	5 804	5 030	1 293	5 941	960
1928	3 798	377	237	...	...	4 175	768	7 359	9 824	2 716	637	4 084	1 676	2 773	6 638	1 943	6 584	1 587
1929	3 408	383	240	59	...	3 851	799	6 563	11 260	3 367	629	4 448	1 932	2 889	7 492	2 436	6 483	1 669
1930	3 271	429	286	138	...	3 700	—	6 551	11 756	3 717	625	4 573	2 174	2 647	7 825	2 578	6 128	1 763
1.1. kuni viimase 1930	3 321	384	242	71	...	3 705	741 <sup>9)</sup>	6 617	—	—	707	—	—	2 800	—	—	8 145	1 750
kuuni incl. 1931	3 348	420	276	182	...	3 768	738 <sup>9)</sup>	6 490	—	—	643	—	—	2 523	—	—	4 508	1 121
1930 Juuni - Juin	3 081	441	302	181	3 522	768	7 514	11 898	3 691	547	4 543	2 126	2 663	7 834	2 563	6 040	1 884	
Juuli - Juillet	3 017	424	284	178	3 441	687	6 389	11 734	3 774	624	4 659	2 201	2 532	7 506	2 574	6 407	2 042	
August - Août	3 189	426	284	176	3 615	552	6 503	11 650	3 801	677	4 578	2 215	2 436	7 626	3 000	6 069	1 739	
September - Septembre	3 324	446	300	166	3 770	633	6 383	11 519	3 813	533	4 604	2 254	2 489	7 578	2 597	6 376	1 909	
Oktoober	3 364	449	302	152	3 813	770	6 514	11 800	3 868	658	4 849	2 296	2 494	7 875	2 610	6 759	1 984	
November - Novembre	3 415	409	902	149	3 884	734	6 527	12 112	3 932	550	4 732	2 309	2 644	8 170	2 650	5 865	1 262	
Detsember - Décembre	3 345	446	300	161	3 791	721	6 570	11 543	3 969	542	4 609	2 345	2 619	7 902	2 636	5 249	1 199	
1931 Jaanuar - Janvier	3 228	428	281	131	3 652	696	6 504	10 912	—	644	4 528	—	—	2 545	7 808	4 623	1 154	
Veebruar - Février	3 331	412	269	190	3 743	—	—	—	—	571	—	—	—	3 446	—	3 916	973	
Märts - Mars	3 490	419	277	182	3 909	—	—	—	—	655	—	—	—	3 346	—	4 986	1 235	
Aprill - Avril	—	—	—	—	—	—	—	—	—	701	—	—	—	2 757	—	—	—	

Väliskaubandus (järg) -

	10 tuh. kr. (en 10 000 kr.)		Tähtsamad väljaveoainet (tonnides) - Articles principaux d'export. (en tonnes)							Tähtsamad sisseveoainet (10 tuh. kr.) - Articles principaux												
	Tsement Ciment	Tuletikud Allumettes	Lina Lin	Tsement Ciment	Või Beurre	Munad (tuh. tk.) Oeufs (mille)	Kartulid Pommes de terre	Teravili Cér éales	Jahu Farines	Heringad Heringss	Suhkur Sucre	Tubak Tabac	Puuvill Cotton	Puuviljarie Tissus de coton	Villane riie Tissus de laine	Raud Fer	Kivisüsi ja koks Houille et coke					
Aastas kokku 1922	99	10	9 659	20 115	999	3 730	46 604	146	425	113	499	102	176	236	206	188	250					
Total	92	29	9 327	20 115	2 347	4 169	14 618	892	321	202	563	111	1 089	590	152	210	308					
1924	188	70	10 493	45 253	3 187	9 939	21 568	1 252	283	221	695	132	836	214	143	204	309					
1925	194	117	7 574	41 205	6 445	13 148	23 161	1 861	380	327	523	165	1 448	321	146	232	258					
1926	204	112	10 326	51 267	8 691	10 605	10 786	1 480	236	332	590	185	913	262	245	232	246					
1927	150	95	8 794	38 791	9 908	16 078	35 658	1 055	214	214	710	102	902	292	347	281	208					
1928	97	79	5 629	25 050	11 222	23 514	38 067	1 906	220	296	663	115	1 099	406	487	344	175					
1929	86	93	5 865	23 627	12 959	22 312	13 393	1 894	183	265	588	126	1 125	310	418	366	201					
1930	53	68	4 817	14 203	14 066	24 734	11 224	1 104	135	163	509	119	825	196	281	316	159					
Keskmine kuus 1922	8	1	805	1 729	83	810	3 884	12	35	9	42	9	15	20	17	16	21					
Moyenne mens. 1923	8	2	777	1 676	196	347	2 118	58	27	17	45	9	91	49	13	18	26					
1924	15	6	870	3 771	268	828	1 794	104	24	18	58	11	70	18	12	17	26					
1925	17	9	631	3 434	537	1 096	1 930	113	32	27	44	14	121	27	12	24	20					
1926	17	9	861	4 272	724	884	899	123	20	28	49	15	76	22	20	19	21					
1927	13	8	733	3 233	326	1 340	2 971	88	18	18	59	9	75	24	29	23	17					
1928	8	7	469	2 087	935	1 960	3 172	159	18	25	58	10	92	34	41	29	15					
1929	7	8	489	1 969	1 030	1 859	1 112	158	15	22	49	10	94	26	35	30	17					
1930	4	6	401	1 184	1 172	2 085	995	92	11	14	42	10	69	16	23	26	13					
1.1. kuni viimase 1930	1	6	327	355	581	58	905	152	16	8	40	11	118	19	32	14	7					
kuuni incl. 1931	1	2	475	339	586	—	501	14	6	4	30	8	41	12	19	10	11					
1930 Juuni - Juin	9	2	156	2 425	1 631	3 682	591	179	10	9	39	9	34	10	7	37	10					
Juuli - Juillet	8	2	237	2 237	2 135	3 335	133	87	14	49	69	13	58	15	9	32	15					
August - Août	5	2	77	1 211	1 251	2 772	16	43	12	30	45	9	70	17	29	26	11					
September	7	3	11	1 770	2 015	4 761	256	30	12	9	46	10	42	16	34	26	14					
Oktoober - Octobre	5	2	—	1 282	1 926	3 003	592	84	13	9	59	11	62	24	32	28	14					
November - Novembre	2	21	178	579	814	1 118	765	54	12	6	32	8	48	9	16	16	30					
Detsember - Décembre	1	10	629	360	734	425	1 029	4	8	6	28	5	48	8	9	25	8					
1931 Jaanuar - Janvier	0,2	3	614	49	657	—	1 197	15	5	4	34	10	34	10	14	17	20					
Veebruar - Février	0,4	3	392	98	477	—	300	15	6	3	32	5	59	8	16	5	9					
Märts - Mars	8	2	479	868	625	—	276	10	6	5	23	10	31	19	26	8	4					

Données principales concernant la vie économique et sociale de l'Estonie 1921—1931.

10 000 kr.)				Väliskaubandus — Commerce extérieur																					
Protestitud vekslid Effets prot.		Börsinhiinad (ostjad) Cours du change		Sellest-Dood				Tähtsamad väljaveoainid (10 tuh. kr.) Articles principaux d'exportation (en 10 000 kr.)																	
Arv.-N. des chèques	Summa	100 Dollar (kr)	100 Dollar (kr)	100 naelsterling (kr)	100 liire sterling (kr)	Üldhikalk 10 000 kr. Total (en 10 000 cour.)	Sissevedu Importation	Väljavedu Exportation	Väljaveo % sisseveost % de l'exportation à l'importation	Sissevedu tuh. kg Importation (milliers de kg)	Väljavedu tuh. kg Exportation (milliers de kg)	Võli—Beurre	Munad—Oeufs	Kartulid—Pommes de terre	Lih ja lihakaup Viandes	Toormahad Cuir brut	Puusaused Produits de bois	Vineer (plaadid ja loolipõhjad) Plaque en bois et fond de chaises	Ajalעה- ja trüklipaber—Papier	Lina—Lin	Takud—Etoupe	Puuviljalõng ja -niit Fil de coton	Puuvillaride Tissus de coton	Linane riie jäme Tissus de lin gross.	
18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	
12 456	544	—	—	10 401	5 589	4 812	86	314 957	307 706	212	23	186	119	24	591	278	575	988	27	58	58	407	180	—	
25 767	1 194	—	—	15 044	9 332	5 712	61	352 080	279 168	553	37	58	70	48	1 075	271	514	1 085	58	157	700	272	—	—	
29 488	1 130	—	—	16 070	9 204	7 866	96	351 579	376 873	979	110	141	95	78	1 299	430	1 539	1 691	83	305	726	272	—	—	
40 797	1 025	—	—	19 319	9 655	9 664	100	366 140	374 936	2 130	151	170	195	75	1 217	446	1 024	1 287	40	696	982	95	—	—	
47 159	1 035	—	—	19 957	9 557	9 638	101	369 004	438 250	2 377	92	51	303	90	1 351	442	899	1 171	96	368	879	68	—	—	
45 155	1 034	—	—	20 230	9 642	10 578	110	369 021	525 187	2 708	161	234	471	132	1 410	497	716	1 037	84	450	872	108	—	—	
53 788	1 899	—	—	25 848	13 137	12 711	97	469 618	591 113	3 306	236	389	514	193	2 152	555	669	914	60	405	942	91	—	—	
92 275	1 982	—	—	25 848	12 297	11 747	96	501 051	444 195	3 551	234	112	343	184	1 470	486	555	856	65	650	877	125	—	—	
—	—	—	—	19 480	9 837	9 643	98	496 581	385 610	3 156	210	57	213	114	947	435	539	398	14	608	678	164	—	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
1 098	45	1 506	867	466	401	—	26 246	25 642	18	2	11	10	2	49	23	48	82	2	4	34	—	—	—	—	
2 147	100	1 579	1 254	778	476	—	29 841	29 264	40	3	5	6	4	90	23	45	90	5	5	13	58	15	—	—	
2 457	95	1 798	1 610	805	805	—	29 298	31 245	178	13	14	16	6	108	37	85	107	3	3	58	62	8	—	—	
3 400	85	1 808	1 600	796	803	—	32 750	36 520	193	8	4	25	8	111	37	75	98	3	8	31	73	6	—	—	
3 930	86	1 809	1 685	804	803	—	30 751	43 785	231	13	20	39	11	118	41	60	86	7	3	38	73	9	—	—	
3 763	86	1 813	1 095	1 059	1 059	—	39 185	49 259	276	20	32	43	16	179	40	56	76	6	39	79	8	—	—	—	
6 982	153	1 817	2 002	1 024	979	—	41 754	37 010	296	19	9	29	15	123	40	46	71	5	54	75	10	—	—	—	
7 099	165	1 821	1 623	820	803	—	41 982	32 134	263	18	5	18	10	79	36	45	33	1	51	56	14	—	—	—	
8 341	183	1 824	1 567	871	696	—	33 850	16 295	147	0,5	7	12	5	16	44	38	76	3	88	78	16	—	—	—	
8 524	197	1 821	956	490	466	—	22 590	16 535	123	—	—	3	22	6	30	28	23	0,3	16	34	7	—	—	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
7 714	152	1 829	1 742	799	944	—	60 456	48 272	356	25	2	14	6	131	30	49	13	1	28	39	17	—	—	—	
7 457	162	1 822	1 908	854	1 054	—	46 122	47 368	510	25	0,5	9	9	157	23	46	18	0,1	42	48	12	—	—	—	
6 543	135	1 820	1 060	356	770	—	39 452	38 411	288	23	0,6	9	6	112	49	52	7	0,6	39	43	6	—	—	—	
6 808	134	1 820	1 817	817	1 008	—	125	40 538	41 129	448	47	6	17	14	113	35	64	1	0,6	34	41	19	—	—	
7 062	134	1 820	1 836	892	944	—	106	42 241	33 974	405	32	4	29	0,5	91	31	44	—	—	33	64	—	—	—	
7 279	150	1 820	1 456	757	699	—	52 324	29 380	181	14	2	4	11	57	29	38	—	—	—	32	38	16	—	—	
7 930	184	1 821	1 221	553	668	—	121	25 369	37 450	155	4	3	31	3	105	58	29	—	—	32	0,0	35	49	8	
8 901	204	1 821	1 064	549	515	—	94	31 492	22 252	135	1	6	22	8	18	24	27	—	—	30	0,3	27	34	7	
8 216	212	1 821	795	400	395	—	99	19 216	12 392	106	—	2	13	3	12	39	26	—	—	16	0,2	14	22	7	
8 394	173	1 821	1 010	521	489	—	94	17 063	14 960	128	—	1	30	7	9	38	33	—	—	22	0,5	15	46	9	

Commercia extérieur (suite)										Raudteed—Chemins de fer														
d'importation en 10 000 kr.)					Tähtsamad sisseveoainid (tonnides) Articles principaux d'import. (en tonnes)					Latarõõpeline—Voie large										Kiitsarõõpeline Voie étroite				
Natta Naphte	Petroluum Pétrole	Väestisained Engrais	Kummi ja kummissaused Caoutchouc et articles en caoutchouc	Toormahad Cuir brut	Teravilli Céréales	Jahu Farines	Hearingad Harengs	Suhkur Sucre	Puuvilli Coton	Kivisüsi, koks Hordite, coke	Transiit (tuh. kg) Transit (mil. de kg)	Reisijate arv (tuh.)—Nombre de voyageurs (mille)	Reisijate arv (tuh.) Voyageurs—km. (million)	Kaubavedu (tuh. tonnis) Trafic. d. marchandises (milliers de ton.)	Kaubavedu (tuh. ton.) Trafic. d. marchandises (millions de ton.-km)	Reisijate arv (tuh.)—Nombre de voyageurs (mille)	Kaubavedu (tuh. ton.) Trafic. d. marchandises (milliers de ton.)							
59	59	60	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71	72	73	74	75							
14	81	44	47	52	11 596	14 612	6 501	14 688	3 133	92 322	345 788	3 549	203	1 133	174	909	386							
39	110	80	74	112	46 738	13 494	11 843	14 537	4 352	110 753	95 009	4 825	247	1 193	141	1 115	491							
28	163	131	85	106	78 977	9 468	7 832	15 868	2 836	99 674	161 888	4 592	213	1 198	146	1 164	513							
23	129	242	92	241	70 080	10 508	10 415	18 341	5 365	86 399	62 052	4 696	211	1 240	131	1 350	520							
27	146	187	133	267	85 329	6 955	11 837	20 352	4 646	91 232	68 519	4 528	204	1 400	161	1 395	602							
28	158	208	130	153	53 180	6 257	8 047	22 125	5 495	96 339	78 329	4 700	161	1 456	163	1 325	350							
23	158	287	218	256	96 269	7 229	11 163	24 637	5 386	95 192	42 724	4 932	215	1 821	191	1 389	332							
27	161	267	272	187	114 274	6 716	10 384	27 330	5 974	104 463	29 170	5 454	228	1 879	205	1 498	361							
26	188	219	202	147	99 202	5 562	6 522	30 238	4 878	95 606	42 369	5 049	210	1 698	197	1 280	800							
1	6	4	4	9	966	1 218	542	1 220	261	7 694	28 816	296	17	94	15	76	34							
3	9	7	6	9	3 895	1 125	987	1 212	363	9 230	79 167	402	21	99	12	98	41							
2	15	11	7	9	6 540	789	637	1 322	296	8 306	13 491	381	18	100	12	97	43							
2	11	20	8	20	5 840	875	868	1 528	447	7 200	5 171	391	18	104	11	112	43							
2	12	16	11	22	7 152	530	958	1 738	387	7 607	6 527	377	17	117	13	110	50							
2	13	17	15	13	4 432	521	671	1 544	458	8 028	5 709	392	13	121	14	116	54							
2	13	24	18	21	8 022	802	930	2 053	449	7 933	3 561	411	18	152	16	116	89							
2	13	22	23	15	9 523	560	865	2 277	498	8 705	2 480	455	19	157	17	124	72							
2	16	18	23	12	8 267	464	544	2 520	407	7 067	—	—	—	—	—	—	—							
2	15	20	10	14	19 152	391	322	2 215	638	4 032	—	—	—	—	—	—	—							
1	11	12	8	5	1 505	293	164	2 179	323	6 374	—	—	—	—	—	—	—							
0,6	5	0,6	15	21	19 795	381	433	2 369	206	5 896	—	—	—	—	—	—	—							
3	7	7	12																					

Märkused v. lhk. 352.  Numeratsioon ja lahtrite järjekord muudetud <i>Nomenclature des colonnes est changée</i>		Laevandus — Navigation								Kapitali emissioonid — Emissions des capitaux										
		Välissõit — Long cours				Rannasõit — Cabotage				Aktiaseltsed ja osatühisusi — Sociétés par actions et anonymes										
		Tallinna sadamasse Port de Tallinn		Teistes sadamatesse -Autres ports		Tallinna vana- ja uusasadamasse Deux ports de Tallinn		Teistes sadamatesse -Autres ports		Asutatud Sociétés fondées		Kapitali suurendat. — Augmentation de capitaux		Likvideeritud Liquidations		Kapitali vahendat. — Diminut. de fonds				
		Arv n-bre	6)	Arv n-bre	6)	Arv n-bre	6)	Arv n-bre	6)	Arv Nomb-re	Summa Mont. 10000 kr. 5)	Arv Nomb-re	Summa Mont. 10000 kr. 5)	Arv Nomb-re	Summa Mont. 10000 kr. 5)	Arv Nomb-re	Summa Mont. 10000 kr. 5)			
76	77	78	79	80	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90	91					
Aastas kokku 1922	1 766	749	800	75	3 263	99	2 366	148	...	...	...	...	...	...	...					
Total 1923	1 650	668	1 091	90	2 754	128	3 669	230	...	...	...	...	...	...	...					
1924	1 372	570	1 076	115	1 819	98	3 483	215	...	...	...	...	...	...	...					
1925	1 571	654	995	114	1 755	92	4 480	264	...	...	...	...	...	...	...					
1926	1 324	580	1 174	146	1 522	86	4 151	239	28	192,5	9	214,7	8	66,5	1					
1927	1 504	702	1 168	148	1 458	78	4 082	253	28	193,5	21	47,7	7	49,0	4,0					
1928	1 601	753	1 213	179	1 291	82	4 825	274	28	557,4	21	176,5	10	103,3	4					
1929	1 593	775	907	118	1 498	91	4 828	297	29	260,8	16	225,4	11	61,9	4					
1930	1 722	871	926	105	1 457	97	4 866	302	...	...	...	...	...	...	...					
Keskmine kuus 1922	147	62	67	6	272	8	197	12	...	...	...	...	...	...	...					
Moyenne mens 1923	138	56	91	8	230	11	306	19	...	...	...	...	...	...	...					
1924	114	47	90	10	152	8	290	18	...	...	...	...	...	...	...					
1925	131	55	83	9	146	8	373	22	...	...	...	...	...	...	...					
1926	110	48	98	12	137	7	346	20	2,3	15,2	0,7	17,9	0,7	5,5	0,1					
1927	128	59	97	12	122	7	390	21	2,3	14,1	1	4,0	0,6	4,1	—					
1928	133	63	101	15	103	7	402	23	2,3	46,4	1,7	14,7	0,8	8,6	0,3					
1929	135	65	76	10	125	8	402	25	2,4	21,7	1,3	18,8	0,9	5,2	0,3					
1930	144	73	77	9	121	8	406	25	...	...	...	...	...	...	...					
I. l. kuni viimase kuuni incl. 1930	86	48	6	1	13	1	122	3	2,3	19,3	—	—	—	—	—					
1931	64	47	3	—	5	—	4	—	2	23,8	1,3	9,9	1,7	10,2	0,3					
1930 Jauni—Juin	185	90	162	20	276	16	635	35	2	9,7	—	—	—	—	—					
Juuli—Juillet	201	110	100	18	272	16	634	45	2	8,0	—	—	1	100,0	1					
August—Août	184	129	59	12	226	15	567	43	3	15,0	—	—	—	—	—					
September—Septembre	165	72	107	11	177	12	545	36	1	50,0	2	17,8	1	5,0	—					
Oktoober—Octobre	162	64	131	9	130	8	485	33	1	10,0	—	—	1	2,0	—					
November—Novembre	139	57	98	11	62	6	348	28	1	5,0	2	5,5	—	—	—					
Detsember—Décembre	138	69	45	8	29	3	151	14	1	15,0	—	—	—	—	—					
1931 Jaanuar—Janvier	92	59	9	1	12	1	9	1	1	5,0	2	9,5	—	—	—					
Veebruar—Février	56	52	—	—	2	—	3	—	2	52,0	—	—	3	16,5	—					
Märts—Mars	43	32	1	—	2	1	1	—	3	14,3	2	20,3	2	14,0	0,0					

T o o d a n g (aktisialused ettevõtted) <i>Production des entreprises soumises à l'accise</i>										Demograafia — Démographie						
Virve (tuh. hl.) Mout (milliers de hl.)										Rahvalikulemine hinnades Mouvement de la population dans les villes						
Pärmi (ton.) Leure (ton.)	Paberose (milj. tk.) Cigarettes (million)	Tubakat (ton.) Tabac (ton.)	Tulekik (milj. tooni) Allumettes (million de boites)	Hõlse (milj. tk.) Tubes à cigarettes (million)	Likööre (hl.) Liqueurs (hl)	Vins (hl.) Vins (hl)	Põlevikvi toodang (tuh. ton.) Production de la séchiste combustible (milliers de ton.)	Ständinuid Naisances	Sissesõitnuid Arrivées	Korterit sisse kollijaid Changement du logement	Surnuid Décès	Väljasõitnuid Départs	Teadmata kuhu Inconnu	Korterist välja- kollijaid Changement du logement		
102	103	104	105	106	107	108	109	110	111	112	113	114	115	116	117	
Aastas kokku 1922	87	320	380	68	537	1 583	777	139	...	...	...	...	...	...	...	
Total 1923	144	161	665	444	74	405	1 622	746	...	...	...	...	...	...	...	
1924	144	175	668	420	123	459	1 315	1 005	...	...	...	...	...	...	...	
1925	147	163	974	300	207	463	1 558	2 752	2 052	126 951	79 223	3 328	120 786	11 691	67 391	
1926	109	165	829	202	167	460	1 867	1 410	2 384	114 877	79 148	3 754	105 233	11 850	71 411	
1927	103	178	1 078	251	178	428	1 954	1 276	2 320	124 944	96 685	3 910	108 877	16 009	85 620	
1928	115	200	1 094	239	131	337	1 870	1 318	2 345	129 330	91 605	3 744	112 950	17 434	79 743	
1929	103	202	1 110	260	192	368	2 359	1 810	2 465	128 056	100 082	4 478	114 423	26 403	83 011	
1930	86	199	1 119	222	119	342	2 318	1 622	2 513	113 276	106 213	3 736	100 923	22 400	93 209	
Keskmine kuus 1922	7	10	27	32	5	45	132	65	...	...	...	...	...	...	...	
Moyenne mens 1923	11	13	55	37	6	39	135	62	...	...	...	...	...	...	...	
1924	12	15	56	35	10	38	110	84	...	...	...	...	...	...	...	
1925	12	14	81	25	17	39	130	229	171	10 579	6 269	277	10 066	974	5 616	
1926	9	14	69	24	14	38	156	118	199	9 573	6 596	313	8 774	988	5 951	
1927	9	15	85	21	15	36	103	106	198	10 412	8 057	326	9 073	1 334	7 135	
1928	10	17	91	20	11	32	215	156	195	10 782	7 634	312	9 412	1 459	6 645	
1929	9	17	92	22	11	30	197	151	197	10 671	8 390	373	9 355	2 205	7 334	
1930	7	17	93	19	10	29	193	135	209	9 440	8 851	312	8 410	1 841	7 737	
1930 Aprill—Avril	8	21	86	16	9	25	163	214	191	6 881	7 418	343	6 891	1 517	6 595	
Mai—Mai	10	13	106	21	11	31	230	272	218	8 600	8 954	309	9 966	2 261	7 978	
Juuni—Juin	9	22	92	20	8	26	183	43	178	10 728	8 859	276	19 577	2 379	7 547	
Juuli—Juillet	10	12	119	24	12	33	143	115	193	11 347	8 802	260	13 559	2 180	8 281	
August—Août	7	14	92	21	10	29	194	63	166	13 960	8 770	302	10 306	1 639	7 550	
September—Septembre	6	16	91	17	10	28	216	40	205	16 183	10 738	277	7 585	1 894	9 281	
Oktoober—Octobre	4	16	105	15	13	29	183	68	244	11 278	11 507	321	6 479	2 064	8 697	
November—Novembre	5	14	86	12	12	25	221	60	185	7 661	9 056	270	4 804	1 616	7 871	
Detsember—Décembre	6	24	75	16	11	18	211	288	263	6 444	8 405	313	4 946	1 889	7 492	
1931 Jaanuar—Janvier	4	13	76	15	4	24	170	288	274	6 511	8 583	403	5 323	1 803	7 321	
Veebruar—Février	...	...	...	...	...	...	...	...	217	4 714	8 096	402	3 642	1 625	6 984	
Märts—Mars	...	...	...	...	...	...	...	...	218	5 118	8 256	423	4 255	1 727	6 974	



Töödustus - Industrie

Häirekassade liikmeid Membres des caisses- maladie	Töötajate arv suurtootustes Nombre des employés dans les grandes entreprises					Tööstuste tegevus Activité des usines du travail				
	Üldarv Nombre total	Viimase kuu- päeval Au dernier du mois	Neist töölisi Dont ouvriers		Üldse registreeri- tud töötute arv Nombre total des éch. enregistrés	Töötute arv viima- seks kuupeevaks N. des éch. au dernier du mois	Üldine vabakoh- tude arv Nombre total des places vacantes	Vabakohade arv viimase kuupäev. N. des places vac. au dernier du mois	Tööd saamute arv kuus—Placements au cours du mois	
			Üldarv Nombre total	Viimase kuupäeval Au dernier du mois						
92	93	94	95	96	97	98	99	100	101	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	5 417	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	5 299	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	7 298	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	18 372	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	12 081	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	13 391	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	11 321	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
14 634	—	—	—	—	1 810	945	603	152	451	
33 359	—	—	—	—	1 587	746	612	170	442	
33 865	—	30 499	—	—	3 998	2 314	771	163	1 608	
34 349	—	29 815	—	—	5 089	2 406	1 870	301	1 531	
37 064	—	30 887 <sup>7)</sup>	—	—	4 041	2 145	1 319	314	1 002	
37 047	32 467	30 094	28 613	26 933	5 105	2 957	1 272	138	106	
38 489	33 983	31 602	30 071	27 788	4 249	2 629	1 125	148	943	
41 459	34 717	32 327	30 761	28 462	5 640	3 181	1 495	258	1 248	
40 976	32 999	30 990	29 120	27 208	5 216	3 089	1 454	216	1 199	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
44 214	36 026	33 185	32 107	29 388	2 414	910	753	77	678	
43 889	35 123	32 002	31 199	28 154	1 645	762	498	52	446	
42 029	33 509	33 303	29 610	26 546	1 861	1 039	538	36	502	
41 340	31 907	29 725	28 082	25 991	3 767	1 414	1 135	266	869	
40 807	31 349	29 469	27 557	25 763	4 345	3 282	981	334	647	
40 000	31 346	29 789	27 549	26 085	6 727	5 675	929	458	471	
40 490	30 690	28 602	26 852	24 919	8 773	6 497	2 205	462	1 742	
—	30 191	28 610	26 418	25 163	9 733	5 246	2 674	204	2 469	
—	28 308	28 195	26 093	24 580	7 388	4 070	2 005	212	1 793	
—	29 974	28 922	26 277	25 262	7 466	2 765	3 564	174	3 985	

graphie	Loomataudid—Épizooties					Suurmüügindeksid (geom. keskm.)—N. indices des prix de gros (moy. géom.)																
	Piripunkt. kaudu Par les cordons de la frontière)					1913 = 100																
						Sisseveetavad ained Articles d'importation						Väljaveetavad ained Articles d'exportat.				Sellist Dont						
	Sisse sõitnud Arrivées	Välja sõitnud Départés	Põrnataud Anthrax	Taftaud Médites	Marutaud Lyssa	Kärnataud Scabies	Sigade punataud Erysipelas suis	Ydindained Diverses aliment.	Sellist koloniat- kaubad—Dont denrées coloniales	Sõdaained Dennées fourragères.	Tööstussaadused Matières premières et produits industr.	Kokku Total	Ydindained Diverses aliment.	Tööstussaadused Matières premières et produits industr.	Lina—Lin	Kokku Total	Ydindeks N. indice général	Toidained Dennées aliment.	Tööstussaadused Matières premières et produits industr.	Sisseveetavad ained Articles d'importation	Väljaveetavad ained Articles d'exportation	Ydindeks N. indice général
118	119	120	121	122	123	124	125	126	127	128	129	130	131	132	133	134	135	136	137	138	139	
35 879	30 336	123	48	69	921	255	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
39 719	33 068	109	4	98	203	391	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
35 330	35 734	80	12	49	299	514	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
35 994	39 219	79	4	145	211	429	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
127 405	130 262	65	7	144	145	581	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
192 690	194 441	129	3	126	155	1106	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
246 551	247 218	129	2	178	134	823	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
260 640	261 378	183	1	187	96	981	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
261 182	251 344	97	—	36	67	2825	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2990	2 528	10	4	6	77	21	96	68	120	119	108	97	128	195	119	113	96	128	100	100	100	100
3 310	3 172	9	—	8	25	33	92	70	133	108	104	115	128	184	127	114	102	117	96	107	101	101
2 944	2 978	7	1	4	25	43	94	79	142	103	108	117	118	235	127	116	109	110	100	107	103	103
2 999	3 268	7	—	12	18	36	112	84	180	103	115	126	129	220	135	124	118	114	106	114	109	109
10 617	10 855	5	—	12	12	48	108	83	154	99	109	114	121	143	120	114	110	108	100	101	101	101
16 053	16 203	11	1	11	13	92	110	84	156	94	108	108	127	184	122	114	109	107	99	103	101	101
20 546	20 602	11	0,0	15	11	69	108	82	185	87	106	128	139	228	141	121	117	111	98	119	107	107
21 720	21 732	15	0,0	16	8	82	102	81	162	92	104	129	133	174	135	117	118	110	95	114	104	104
20 932	20 945	8	—	3	5	235	91	75	123	88	93	102	126	117	114	102	96	104	86	96	91	91
21 862	22 134	—	—	3	3	13	90	75	122	93	95	107	129	137	120	106	97	109	88	101	94	94
22 820	22 979	14	—	3	9	89	74	116	91	99	97	126	135	114	102	92	106	86	96	90	86	86
32 661	31 874	19	—	3	4	222	87	75	113	89	91	94	126	133	112	100	90	105	84	94	89	89
29 086	28 618	14	—	4	4	633	87	74	113	88	90	96	127	133	113	100	91	104	83	95	88	88
20 789	27 640	—	—	3	1	712	88	74	138	86	92	95	127	133	113	101	91	103	85	95	89	89
18 328	18 940	—	—	7	—	501	88	75	135	85	92	98	126	133	114	101	92	103	85	96	90	90
16 705	16 824	6	—	1	6	312	85	75	123	83	92	98	122	76	106	99	96	100	86	89	87	87
18 347	18 340	1	—	4	1	141	96	75	116	80	91	100	121	75	106	98	98	97	84	89	86	86
18 456	17 075	18	—	4	4	109	94	75	115	81	90	95	121	75	104	96	94	98	83	87	85	85
14 844	15 089	—	—	—	1	61	94	75	116	82	91	95	113	61	98	94	94	95	84	88	83	83
13 767	13 814	3	—	1	3	28	93	75	115	79	89	94	113	61	96	93	93	93	82	82	82	82
15 758	15 253	—	—	—	—	—	92	74	115	78	88	94	113	67	99	93	93	93	82	83	83	82

Tähtsamad Eesti majanduse- ja ühiskondliku elu nähtused 1921—1931 a. (järg).  
 Données principales concernant la vie économique et sociale de l'Estonie 1921—1931 (suite).

Elumaksumusindeksite käik 1913—31 (geom. keskm.)  
 Nombres-indices du coût de la vie 1913—1931 (moy. géom.)

		1913 = 100										1922 = 100									
		Toitlus	Korter	Küte ja valgustus	Riietus	Puhastus	Reisid, liikumine, post	Haridus	Lõhnustus	Muud kulud	Üldindeks	Alimentatsioon	Logement	Chauf. et éclairage	Habillement	Hyg. du corps et nettoyage	Voyag., circula-t., poste	Instruction	Diversissement	Autres dépenses	N-indices général
		140	141	142	143	144	145	146	147	148	149	150	151	152	153	154	155	156	157	158	159
Juuli-Juillet	1913 . . . . .	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	104	435	112	71	107	180	151	93	133	112
	1921 . . . . .	104	20	83	124	79	44	57	129	63	85	108	44	93	88	84	80	85	111	84	95
	1922 . . . . .	98	13	90	141	93	56	66	108	76	91	100 <sup>1)</sup>	100	100	100	100	100	100	100	100	100
	1923 . . . . .	115	34	86	135	89	56	83	106	82	102	120	147	96	96	95	100	125	99	108	114
	1924 . . . . .	106	28	53	129	86	54	69	102	76	94	110	123	93	92	92	98	105	95	100	105
	1925 . . . . .	118	31	83	151	100	75	94	138	91	107	123	138	93	107	107	134	141	128	120	120
	1926 . . . . .	118	31	76	149	99	77	94	142	90	108	122	130	84	108	106	138	141	132	119	218
	1927 . . . . .	112	40	80	147	95	78	94	142	92	105	117	175	89	105	102	140	141	132	122	117
	1928 . . . . .	120	52	83	150	100	78	94	143	97	112	125	227	93	107	107	140	141	132	129	125
	1929 . . . . .	126	52	95	150	100	78	94	143	100	117	131	227	106	107	107	140	141	132	133	131
	1930 . . . . .	103	52	97	149	100	82	94	143	98	104	107	227	108	106	107	147	141	132	130	116
1930 Jaanuar—Janvier	111	52	101	150	100	78	94	143	99	109	116	227	113	107	107	140	141	132	131	121	
Veebruar—Février	112	52	101	150	100	78	94	143	99	109	117	227	113	107	107	140	141	132	132	122	
Märts—Mars	110	52	101	150	100	78	94	143	99	108	114	227	113	107	107	140	141	132	131	121	
Aprill—Avril	109	52	97	150	100	83	94	143	99	107	113	227	108	107	107	140	141	132	131	120	
Mai—Mai	102	52	96	150	100	83	94	143	98	103	106	227	107	107	107	140	141	132	130	116	
Juuni—Juin	101	52	96	150	100	83	94	143	98	102	105	227	107	107	107	149	141	132	130	115	
Juuli—Juillet	103	52	96	150	100	83	94	143	98	104	107	227	107	107	107	149	141	132	130	116	
August—Août	99	52	96	150	100	83	94	143	98	101	103	227	107	107	107	149	141	132	129	113	
September—Septembre	98	52	96	150	100	83	94	143	97	100	102	227	107	107	107	149	141	132	129	112	
Oktoober—Octobre	98	52	96	147	100	83	94	143	97	100	102	227	107	104	107	149	141	132	129	112	
November—Novembre	97	52	96	147	100	83	94	143	97	100	101	227	107	104	107	149	141	132	129	112	
Detsember—Décembre	96	52	94	147	100	83	94	143	97	99	100	227	105	104	107	149	141	132	129	111	
1931 Jaanuar—Janvier	95	52	94	147	100	83	94	143	97	98	99	227	105	104	107	149	141	132	129	110	
Veebruar—Février	96	52	80	147	100	83	94	143	95	98	100	227	90	104	107	149	141	132	126	119	
Märts—Mars	96	52	80	147	100	83	94	143	95	98	100	227	90	104	107	149	141	132	126	109	

1) 10 000 kroonides, 1921—24 milj. mk.—En 10 000 couronnes, 1921—24 en millions mk.  
 2) Ilma Eesti panga kassades olnud vahetusrahadeta.  
 3) 1, IV kuul viimase kuuni incl.  
 4) 1 aprillist 1926—31 märtsini 1927  
 5) 10 000 kroonides, 1921—24 milj. mk.—En 10 000 couronnes, 1921—24 en millions mk.  
 6) Mabt tuh. ton.—En milliers de tonnes.  
 7) Esimese poolaasta andmed.  
 8) Ühes piirivalve punktidega—Y compris les cordons de la garde-frontière.  
 9) Teise poolaasta andmed.  
 10) Keskmiselt aastas. — Moyenne annuelle.

# TÄHTSAMAD ARTIKLID JA ÜLEVAATED „EESTI STATISTIKAS“

## METODOOLOOGIA.

Tähtsamad jooni Eesti majanduselust 1930 a. . . . .	Nr.112(3),	lk. 133—147
Põllumajanduslik üleskirjutus 1929 a. . . . .	" 88(3),	" 133—141
Rahvusvaheline majandusstatistika meetodite ühtlustamise komisjoni . . . . .	" 87(2),	" 69—75
Rahvusvahelised mõjud statistika korraldamisel . . . . .	" 76(3),	" 161—170
Statistika iseseisvuse ajal . . . . .	" 75(2),	" 65—72
Rahva suhtumine statistikale Eestis . . . . .	" 75(2),	" 73—81
IV Eesti-Läti statistika konverents . . . . .	" 94(9),	" 481—485

## RAHVUSVAHELISED ANDMED.

Rukki- ja nisukasvatuse ja kaubanduse maailmas . . . . .	Nr.100(3),	lk.169—175
Balti riikide väliskaubandus 1924—29 a. . . . .	" 99(2),	" 57—69
Välja ja sissekäik 1920—24 a. . . . .	" 57(12),	" 5—10
Võrdlusaandmeid Balti riikidest 1920—26 a. . . . .	" 72(11),	" 629—633
Palgaolud välisriikides 1914—25 a. . . . .	" 65(10),	" 1—4

## RAHVASTIK.

Riiklõnguse vahetamine 1920—29 a. . . . .	Nr.110(1),	lk. 1—4
Talundite rahvastik 1929 a. . . . .	" 104(7)-105(8),	421—428
Eestlaste arv Venes (N. S. V. L.) . . . . .	" 101(4),	lk. 193—197
Eesti laste füüsiline arenguline 1926—27 a. . . . .	" 84(11),	" 621—629
Vaastõlvute pikkus, kaal ja peamõõdud Tallinnas 1926-27 a. . . . .	" 82(9),	" 525—531
Sündivus, surevus, abelluluvus ja rahvaarv 1930 a. (eelkõrkv.) . . . . .	" 112(3),	" 147
Abelluluharused 1923—28 . . . . .	" 90(5),	" 279—285
Surmapõhjused 1929 a. . . . .	" 109(12),	" 687—693
Surmapõhjused 1927 a. . . . .	" 87(2),	" 101—112
Rahvaarvu kasv Eestis 1921—25 a. . . . .	" 55(10),	" 5—8
Linnude ja alevite rahvastik 1930 a. . . . .	" 113(4),	" 207—211
Rahvaliklemine üle piiri 1930 a. . . . .	" 113(4),	" 236—240
Väljaränd 1930 a. . . . .	" 113(4),	" 241—243
Eesti sõdurite pikkus 1924 a. . . . .	" 69(8),	" 431—445

## HARIDUS.

Üldhariduslik rahvuskoolid 1927/28 õ.j.a.Nr.92(7)-93(8)lk.407—419		
Õpilaste töökoormatus . . . . .	" 83(10),	" 563—577
Õpetajate seminariid 1923—27 a. . . . .	" 78(5),	" 298—302
Õppeasutused 1922—27 a. . . . .	" 76(3),	" 200—210
Merikoolid 1923—27 . . . . .	" 74(1),	" 30—342
Alg- ja keskkoolid 1929/30 õ.j.a. . . . .	" 111(2),	" 71—96
Lastekoolid 1928—29 a. . . . .	" 103(6),	" 329—333
Tartu õlikool 1926—28 a. . . . .	" 89(4),	" 232—240
Õlikooli õppeajad, õliõpilaskond ja majandus 1922—26 a. . . . .	" 66(5),	" 281—288
Tallinna Tehnikum 1926—28 a. . . . .	" 89(4),	" 240—242
Kirjastus ja ajakirjandus 1927—29 a. . . . .	" 109(12),	" 677—686
Avalikud raamatukogud 1928/29 a. . . . .	" 107(10),	" 551—557
Ühingud ja seitsid 1929—30 a. . . . .	" 113(4),	" 211—215

## TÖÖ JA PALGAD.

Töölispaikade rahvusvaheline võrdlus . . . . .	Nr.103(6),	lk. 359
Tööpäeva pikkus tööstuses 1929 a. . . . .	" 107(10),	" 533—539
Palgaolud tööstuses 1929 a. . . . .	" 102(6),	" 253—268
Tööolud 1922—27 a. . . . .	" 75(2),	" 138—140
Toodang ja töövõime suurtööstuses . . . . .	" 100(3),	" 129—148
Suur- ja kesktööstus ettevõtete töövõime 1. VII. 1927 a. . . . .	" 71(10),	" 608—610
Töötaolu ja töövõime tegevus 1929 a. . . . .	" 101(4),	" 198—202
Töökaitses 1929 a. . . . .	" 104(7)-105(8),	396—403
Kollektiivlopingud 1. VII. 1927 a. . . . .	" 71(10),	" 589—590
Streikid tööstuses 1929 a. . . . .	" 98(1),	" 37—39
Avalikud tööd 1929/30 a. talvel . . . . .	" 108(11),	" 619—629
Halgusekindlustus 1929 a. . . . .	" 109(12),	" 698—707
Tööõnnetused 1927 a. . . . .	" 94(9),	" 509—512
Palgaolud tööstuses 1928 a. . . . .	" 90(5),	" 290—304
Ühe põllutöölise tulud-kulud 1929 a. . . . .	" 109(12),	" 738
Põllutöölise palgad 1927 a. . . . .	" 71(10),	" 576—577
Tööliste majanduslik seisukord Tallinnas ja Narvas (Büdzettline uuring) . . . . .	" 48(3),	" 1—103

## TERVISHOID.

Halgemajades ravitavad haigused . . . . .	Nr.104(7)-105(8),	415—421
Andmeid laste tervishoid . . . . .	" 87(2),	" 81—83
Kaitsevete tervishoid 1925—27 a. . . . .	" 82(0),	" 513—524
Rahva tervishoid seisukord 1919—27 a. . . . .	" 75(2),	" 141—142
Surmapõhjused 1927 a. . . . .	" 87(2),	" 101—112
Rinnalaste surevus 1929 a. . . . .	" 110(1),	" 5—10
Nakkushaigused 1929 a. . . . .	" 108(11),	" 616—618
Lepra 1919—28 a. . . . .	" 84(11),	" 630—632
Vähktõbi 1919—25 a. . . . .	" 78(12),	" 684—690
Tuberkuloos 1929 a. . . . .	" 112(3),	" 156—160

## ROOLEKANNE.

Hoolekanne 1927/28 ja 1928/29 a. . . . . Nr.106(9), lk. 510—522

## KURITEGEVUS JA ÕNNETUSED.

Õnnetused inimestega 1928—29 a. . . . .	Nr.104(7)-105(8),	427—432
Kohtute tegevus 1920—29 a. . . . .	" 103(6),	lk. 313—326
Tulekahjud 1929 a. . . . .	" 101(4),	" 208—213
Süüdimõistetute koosseis 1924—26 a. . . . .	" 74(1),	" 19—28
Eneasetappid 1929 a. . . . .	" 109(12),	" 694—697
Kuri- ja süüteo ning eaduste ja määruste rikkumised 1924—26 a. . . . .	" 71(10),	" 555—573
Süütegevus 1929 a. . . . .	" 111(2),	" 65—72

## TÖÖSTUS.

Kesk- ja suurtööstuse võt 5—19 töötajaga 1928 a. Nr.101(4), lk. 218—220		
Ürgtootva tööst. toodangu väärus 1927 a. . . . .	" 91(6),	" 336—338
Toodang ja töövõime suurtööstuses 1929 a. . . . .	" 111(2),	" 97—112
Kütteainete tarvitus tööstuses 1928 a. . . . .	" 104(7)-105(8),	411—414
Jõumasinaid ja mehhaanilise jõu tarvitus suurtööstuses 1928 a. . . . .	" 108(11),	" 605—608
Eesti tööstussaaduste turud 1923—26 a. . . . .	" 70(9),	" 498—502

## VÄLISKAUBANDUS.

Metsasaadused meie väliskaubanduses 1920—28 a. . . . .	Nr. 88(3),	lk. 165—175
Väliskaubandus 1919—27 a. . . . .	" 75(2),	" 101—109
Tollimaks ja väliskaubandus tollitarivil kohaselt 1929 a. . . . .	" 107(10),	" 540—550
Eesti tööstussaaduste väljaveedu 1927 ja 1928 a. . . . .	" 95(10),	" 554—557
Põllumajandus- ja tööstussaadused väliskaubanduses 1924—28 a. . . . .	" 94(9),	" 495—497

## HINNAD.

Elumaksumus Eesti linnades 1922—29 . . . . .	Nr. 90(5),	lk. 285—289
Elusloomad hinnad laataidel 1928 a. . . . .	" 89(4),	" 229—231
Suurmüügi ja elumaksumuse indekseid 1913—28 . . . . .	" 77(4),	" 261—269
Toiduainete võrdlev maksum. 1922—27 a. . . . .	" 68(7),	" 389—392
Põllumajandussaaduste hindade indekseid . . . . .	" 65(4),	" 219—220
Elumaksumus (elukallidus) . . . . .	" 38(3),	" 1—981

## TRANSPORT JA SIDE.

Kaubavedu raudteel 1929/30 a. . . . .	Nr.110(1),	lk. 31—48
Raudteede tegevus 1929/30 a. . . . .	" 107(10),	" 558—592
Välis- ja rannasõit ning kauba- ja reisijatevedu 1929 a. . . . .	" 104(7)-105(8),	378—395
Kaubalaevastik 1. I. 1930 a. . . . .	" 106(9),	" 479—484
Sama 1929 a. . . . .	" 94(9),	" 516—521
Siseveetee tegevus 1929 a. . . . .	" 104(7)-105(8),	433—445
Sama 1928 a. . . . .	" 94(9),	" 513—515
Post, telegraaf, telefon ja raadio 1929/30 a. . . . .	" 108(11),	" 624—651
Autobussiliinid 1922—29 a. . . . .	" 103(6),	" 342—344
Mootorsõidukid 1. I. 1930 a. . . . .	" 104(7)-105(8),	416—410
Maanteede pikkus . . . . .	" 69(8),	" 467

## KINDLUSTUS.

Pensioonid 1925—30 a. . . . .	Nr. 112(3),	lk. 161—173
Kindlustusseltsid 1928 a. . . . .	" 103(6),	" 345—358
Haiguskindlustus 1927 ja 1928 a. . . . .	" 95(10),	" 567—574

## KREDIT JA KAPITAL.

Asunikudele antud riiklikud laenud ja toetused 1921—1928 a. . . . .	Nr. 94(9),	lk. 524—525
Pikalaenu pank 1928 a. . . . .	" 89(4),	" 249
Aktiivselside ja osatühisuste äriseltsid 1927 ja 1928 a. . . . .	" 88(3),	" 176—186
Erapankade tulud ja kulud 1929 a. . . . .	" 103(11),	" 609—615
Pankade tulud ja kulud 1927 a. . . . .	" 86(1),	" 28—35
Mäapanga tegevus 1926-27 a. . . . .	" 71(10),	" 598—597

## RAHANDUS.

Raharingvool 1919—29 a. . . . .	Nr. 95(10),	lk. 558—566
Maksekooormatus 1928/29 a. . . . .	" 103(12),	" 707—710
Riigil tulud ja kulud 1918—27 . . . . .	" 79(0),	" 362—366
Välivalits. tulud ja kulud 1928/29 m.j.a. . . . .	" 110(1),	" 11—24
Maavalitsuste tulud ja kulud 1928/29 a. . . . .	" 109(12),	" 711—720
Linnade ja alevite tulud ja kulud 1929/30 . . . . .	" 113(4),	" 197—206
Maksubilanss 1928 a. . . . .	" 92(7)-93(8),	" 420—426
Puhaskasumaks 1928 a. . . . .	" 96(11),	" 655—661
Tulumaks 1930 a. . . . .	" 113(4),	" 215—224
Aruandvate ettevõtete maksud 1927—29 . . . . .	" 113(4),	" 225—235

## ÜHISTEGEVUS.

Tarvitajate ja majandusühingud 1926 a., Nr. 78(12), lk. 725—727

